

MISTÄ ON OPO TEHTY?

- **Opinto-ohjaajan profession suuntausten murroksia Suomessa 1984-2011 Opo-lehden ilmentämänä.**

Sanna Mäkinen

Pro gradu -tutkielma

Erityispedagogiikka

Kasvatustieteiden tiedekunta

Turun yliopisto

11/2012

TURUN YLIOPISTO**Kasvatustieteiden laitos****MÄKINEN, SANNA: MISTÄ ON OPO TEHTY? – Opinto-ohjaajan profession suuntausten murroksia Suomessa 1984-2011 Opo-lehden ilmentämänä.****Pro gradu – tutkielma, 145 s., 2 liitesivua****Erityispedagogiikka****Marraskuu 2012**

Pro graduni yhdistää kaksi ajankohtaista tutkimuskohdetta: ohjauspolitiikan sekä opinto-ohjaajan profession yhteiskunnallisen tematiikan. Ohjauspolitiikan ajankohtaisuus välittyy asiantuntijoiden pedagogisen järjestötoiminnan aihepiireistä; syrjäytymisestä nivelvaihetuen tarpeeseen. Opinto-ohjaajan profession yhteiskuntakeskustelu on puolestaan jatkunut aktiivisesti jo 1970-luvulta, jolloin syntyi opinto-ohjaajien oma ammattijärjestö. Tutkimukseni teoreettinen näkökulma on kasvatustieteellinen ja sosiologinen, historiallisesti painottunut. Tämän tutkimuksen tarkoituksena on lisätä ymmärrystä opinto-ohjaajan professiosta ja tuottaa syvällisempää tietoa siitä, miten opinto-ohjaajien oma ammattijärjestö (Suomen opinto-ohjaajat ry) integraatiossa yhteiskunnan kanssa ilmentävät ohjausprofессиota.

Tutkimuksen metodologisena lähtökohtana on laadullinen Opo-lehtiaineiston rajattu kokonaisotanta, jota käsitellään induktiivisella sisällönanalyysillä, joka soveltuu lehtiaineiston tekstianalyysiksi. Tässä tutkimuksessa induktiivinen sisällönanalyysi jäsentää Opo-lehden sisältöä, joka 110 Opo-lehden perusteella jäsentelee ohjauskokonaisuutta sosiaalisesti ymmärrettäväksi toiminnaksi. Sisällönanalyysin analyysivaiheessa aineistosta muokkaantui neljä opinto-ohjaajan aikakautta: Eettisen opinto-ohjaajan aikakausi (1984-1989), Arvostetun opinto-ohjaajan aikakausi (1990-1996), Kansainvälisen opinto-ohjaajan aikakausi (1997-2002) ja Yrittäjä opinto-ohjaajan aikakausi (2003-2011). Näitä opinto-ohjaajan aikakausia tulkitaan aineistolähtöisesti, jotta opinto-ohjaajan professio ei olisi ennalta määritelty teoreettiseen viitekehykseen. Puhdasta aineistolähtöisyyttä perustelee lisäksi opinto-ohjauksen yhteiskunnallinen riippuvuussuhde, jonka pohjalta aiempi ohjauskirjallisuus olisi epäsuorasti vaikuttanut analyysiprosessin sisäiseen validiteettiin.

Tutkimustulokset todentavat, että yhteiskunnan muutokset vaikuttavat opinto-ohjaajan professioon. Opinto-ohjaajan aikakausien painopistetekijät ovat ohjausprofession sisällön ja yhteiskuntatekijöiden yhteissumma. Opo-lehtiaineisto paljastaa, että opinto-ohjaajan profession rakentaminen tapahtuu ohjaajan sisäisistä voimavaroista, mutta opinto-ohjauksen haasteet ilmentyvät ulkopuolisten vaikutteiden alaisina tekijöinä. Opinto-ohjaajan aikakaudet sisältävät neljä taustamuuttujaa, jotka rakentavat Opo-lehden kontekstissa ohjausprofession sisältöä; yhdistystoiminnan kehittyminen, opinto-ohjaajan persoona, aktiivinen yhteistyö ja riittävät ohjausresurssit.

Asiasanat: opinto-ohjaus, opinto-ohjaajan professio, Opo-lehti, koulutuspolitiikka

SISÄLLYS

1 Ohjaaja verkostoituvan palapelin tirehtöörinä	6
2 Ohjauspalapeliä kokoamassa: suomalaiset ohjausalan tutkimukset	8
2.1 Ohjauspalapeli rakentuu käsitteistä ja ohjaustaustasta	9
2.2 Tirehtöörit agentteina: Erkki Sankarin pro gradu – tutkielma	14
3. Suomen koulutus- ja professiojärjestelmän rakentuminen pala palalta	16
4. Opinto-ohjaajan professio yhtenä Suomen koulutusjärjestelmän palasena	23
5. Suomen opinto-ohjaajat ry ja palanen Opo-lehteä	31
5.1 Suomen opinto-ohjaajat ry mukana pohjoismaiden ohjauspalapelissä	35
5.2 Suomen opinto-ohjaajat ry mukana kansainvälisessä ohjauspalapelissä	36
6 Tutkimuksen metodologisia ratkaisuja	38
6.1 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset	40
6.2 Aineisto ja aineiston käsittelymenetelmät	41
6.3 Tutkimusvaiheiden kuvaaminen	44
7 Tutkimustulokset: Opinto-ohjaajan aikakaudet	48
7.1 Eettisen opinto-ohjaajan aikakausi 1984-1989	49
7.1.1 Inhimillinen kasvattaja	52
7.1.2 Eettiseen kritiikkiin sopeutuja	58
7.1.3 Koulutuspolitiikan hahmottaja	61
7.1.4 Humanistinen ihmistuntija	63
7.2 Arvostetun opinto-ohjaajan aikakausi 1990-1996	66
7.2.1 Oman työn julkinen legitimoija	68
7.2.2 Ohjauksen perusoikeuden edunvalvoja	71
7.2.3 Ammatillisesti pätevän virkaehtosopimuksen vaatija	74
7.2.4 Lannistumattoman optimistinen toimija	77
7.3 Kansainvälisen opinto-ohjaajan aikakausi 1997-2002	81
7.3.1 Yhdistystoiminnan kehittymisen seuraaja	84

7.3.2 Täydennys- ja jatkokoulutuksen aktiivinen agentti	86
7.3.3 Monikulttuuristen haasteiden ennaltaehkäisijä	90
7.3.4 Verkostoituva persoona	94
7.4 Yrittäjä opinto-ohjaajan aikakausi 2003-2011	99
7.4.1 Yrittäjyysasenteinen Opo	101
7.4.2 Pitkäjänteisen kehittämistyön ylläpitäjä	106
7.4.3 Ohjauksen laadullisuuden takaaja kriittisenä asiantuntijana	109
7.4.4 Oppilaitosten ja yritysten välisen toimivan yhteistyön tukihenkilö	113
7.5 Tulosten yhteenveto	117
7.5.1 Opinto-ohjaajan profession ja opinto-ohjaajan profession haasteiden yhdistävät tekijät	119
7.5.2 Opinto-ohjaajan aikakaudet tiivistettynä yhdistystoiminnan, persoonan, yhteistyön ja resurssien kehittämisen näkökulmasta	121
8 DISKUSSIO	123
- Metodologinen luotettavuus, teorian ja empirian dialogia sekä jatkotutkimushaaste	
LÄHTEET	131

LIITTEET

- Liite 1. Eettisen opinto-ohjaaja profession ilmentyminen Opo-lehden kontekstissa, ajalla 1984-1989.
- Liite 2. Arvostetun opinto-ohjaaja profession ilmentyminen Opo-lehden kontekstissa, ajalla 1990-1996.
- Liite 3. Kansainvälisen opinto-ohjaaja profession ilmentyminen Opo-lehden kontekstissa, ajalla 1997-2002.
- Liite 4. Yrittäjä opinto-ohjaaja profession ilmentyminen Opo-lehden kontekstissa, ajalla 2003-2011.

KAAVIOT:

- Kaavio 1. Aineistolähtöisen tutkimusaineiston tutkimusvaiheiden kuvaaminen.
- Kaavio 2. Tutkimusvaiheiden kokonaisuuden kuvaaminen.

KUVIOT:

- KUVIO 1. Eettisen opinto-ohjaaja profession ilmentyminen Opo-lehden kontekstissa, ajalla 1984-1989.
- KUVIO 2. Arvostetun opinto-ohjaaja profession ilmentyminen Opo-lehden kontekstissa, ajalla 1990-1996.
- KUVIO 3. Kansainvälisen opinto-ohjaaja profession ilmentyminen Opo-lehden kontekstissa, ajalla 1997-2002.
- KUVIO 4. Yrittäjä opinto-ohjaaja profession ilmentyminen Opo-lehden kontekstissa, ajalla 2003-2011
- KUVIO 5. Yhteenveto opinto-ohjaajan profession ilmentymisestä Opo-lehden kontekstissa, ajalla 1984-2011.
- KUVIO 6. Yhteenveto taulukoista 5 (a-d) opinto-ohjaajan professioon liitetyistä yhdistävistä tekijöistä.
- KUVIO 7. Yhteenveto taulukoista 6(a-d) opinto-ohjaajan profession haasteisiin liitetyistä yhdistävistä tekijöistä.

TAULUKOT:

- Taulukko 1. Erkki Sankarin tutkielman tutkimuksen kehikko (Sankari 2008 mukaan, 96)
- Taulukko 2. Opo-lehden nimi ajanjaksolla 1984-2011.
- Taulukko 3. Opo-lehden päätoimittajat ajanjaksolla 1984-2011.
- Taulukko 4. Opo-lehden puheenjohtajat ajanjaksolla 1984-2011.
- Taulukko 5 a. Opo-lehden sisällössä opinto-ohjaajan professiosta keskusteltua, ajalla 1984-1989.
- Taulukko 6 a. Opo-lehden sisällössä opinto-ohjaajan profession haasteista keskusteltua, ajalla 1984-1989.
- Taulukko 5 b. Opo-lehden sisällössä opinto-ohjaajan professiosta keskusteltua, ajalla 1990-1996.
- Taulukko 6 b. Opo-lehden sisällössä opinto-ohjaajan profession haasteista keskusteltua, ajalla 1990-1996.
- Taulukko 5 c. Opo-lehden sisällössä opinto-ohjaajan professiosta keskusteltua, 1997-2002.
- Taulukko 6 c. Opo-lehden sisällössä opinto-ohjaajan profession haasteista keskusteltua, ajalla 1997-2002.
- Taulukko 5 d. Opo-lehden sisällössä opinto-ohjaajan professiosta keskusteltua, 2003-2011.
- Taulukko 6 d. Opo-lehden sisällössä opinto-ohjaajan profession haasteista keskusteltua, ajalla 2003-2011.
- Taulukko 7. Yhteenveto Opo-lehden sisältämien opinto-ohjaajan profession rakentumiseen liitetyistä toistuvista taustamuuttujista, ajalla 1984-2011.
- Taulukko 8. Laadullisen tutkimuksen luotettavuustekijöiden arviointia. (Eskola & Suorannan mukaan, 1996.)

1 Ohjaaja verkostoituvan palapelin tirehtöörinä

Neljän tuulen ohjausta – tieto, taito, tahto, tunne (Koivisto, Opo-lehti 1/2006, 6).

Yhteiskunta on kuin suuri palapeli, jonka kaikki palaset tarvitsevat toisiaan. Tämän palapelin tirehtöörinä toimivat ohjausalan ammattilaiset erilaisin ohjauspäämäärin. Nämä päämäärät rakentavat ohjaustodellisuutta, joka konkretisoituu ohjattavien arkitodellisuudeksi.

Tutkielmani yhtenä päätekijänä on katselmus siitä, kuinka ohjauksella pyritään vaikuttamaan yksilöiden ainutlaatuiseen elämänhallintaan, ehkäisten yhteiskunnasta syrjäytymistä. Kaikki peruskoulun suorittaneet ihmiset ovat saaneet muiden opintojensa ohella opinto-ohjausta. Tästä huolimatta henkilökohtainen suhteeni opinto-ohjaukseen on heikko, sillä en usko sen vaikuttaneen niin positiivisella kuin negatiivisellakaan tavalla oman tulevaisuuteni muotoutumiseen – ohjaushetket vain olivat olemassa. Ohjaushetkinä itselle entuudestaan tuntematon henkilö pyrkii objektiivisesti aktivoimaan *kaikissa* ohjattavissaan *jotain, Sinussakin*. Itse uskon, että kysymys on enemmänkin oikeasta ohjausajankohdasta. Onnistunutta ohjausprosessia voisin leikkimielisesti kutsua jopa *kronologiseksi ohjausonnistumiseksi*.

Olisi mielenkiintoista tutkia muiden ohjausta saaneiden käytännönkokemuksia ohjauksesta, mutta päädyin käänteispsykologisesti tutkimaan opinto-ohjaajien omaa ammatti- ja järjestölehteä; Opo-lehteä. Ensimmäinen syy valinnalleni on se, että opinto-ohjausta ei voi harjoittaa ilman ohjaajaa. Toinen syy valintaani on se, että tutkimalla ohjaajiin kohdistuvia odotuksia, voin hahmottaa paremmin opinto-ohjaajien ohjauskokonaisuutta, joka helposti jää piiloon ohjattavilta. Kolmas syy valintaani on se, että uskon Opo-lehden sisältävän niitä avartavia tekijöitä, jotka puolestaan nitovat opinto-ohjauksen laajempaan yhteiskunnalliseen vaikutuspiiriin. *Valintani ideologiana ei siis ole löytää ohjattavien kannalta konkreettisia ohjaustoimenpiteitä, vaan ymmärtää opinto-ohjaajan professionaalista todellisuutta, minkä kautta luodaan myös ohjattavien ohjaustodellisuus.*

Pro graduni sisällöllisenä päämääränä on tutkia opinto-ohjauksen lähihistoriallisia suuntauksia, joista pyrin hahmottamaan niin kasvatuksellisia kuin sosiologisia tekijöitä, jotka ovat pyrkineet normittamaan toimintastrategioita ohjauksen kentällä. Näiden toimintastrategioiden ja taustavaikuttajien tutkiminen on mielestäni avain ohjauksen korkeatasoiseen kehittämiseen, sillä historian ymmärtäminen ja siitä oppiminen on vaatimus tulevaisuuden uudentilaisille innovaatioille, joita jatkuvasti muuttuva yhteiskunta vaatii.

Lainsäädännöllä ja erilaisilla asetuksilla pyritään jatkuvasti vaikuttamaan oppilaiden kokonaisvaltaiseen tukemiseen. Ohjauksen tasavertaisuus sen kaikilla tasoilla on kuitenkin käytännössä mahdottomuus. Ohjausprosessille, kuten lukuisille muillekin yhteiskunnallisille toimille, on luotu omat viitekehyksensä. Perusopetuslain (2003,1136) 2§ mukaan opetuksen tavoitteiden tulee tukea muun muassa oppilaiden kasvua inhimillisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseksi yhteiskunnan jäseneksi. Lain mukaan myös oppilaiden osallistumista koulutukseen ja kykyä kehittää itseään on tuettava. Pykälä 11§ muistuttaa, että oppilaan on saatava ohjausta. Opinto-ohjaukseen ei puolestaan sisälly seuraavanlaiset toimenpiteet: *Oppilashuoltoon sisältyvät opetuksen järjestäjän hyväksymän opetussuunnitelman mukainen oppilashuolto sekä oppilashuollon palvelut, jotka ovat terveydenhuoltolaissa (1326/2010) tarkoitettu kouluterveydenhuolto sekä lastensuojelulaissa (417/2007) tarkoitettu koulunkäynnin tukeminen.*

(<http://www.edilex.fi.ezproxy.utu.fi:2048/saadokset/lainsaadanto/19980628?search=1;>

Perusopetuslain muutos
642/2010, <http://www.finlex.fi.ezproxy.utu.fi:2048/fi/laki/alkup/2010/20101352.>)

Teoreettisen viitekehysten jokainen luku sisältää opinto-ohjausta tarkastelevan itsenäisen osa-alueen, jonka päämääränä on lisätä lukijan kokonaiskuvaa opinto-ohjauksesta yhtenä Suomen vaikutusprofessiona:

Toisessa luvussa kartoitan aiempia ohjausalan tutkimuksia. Tässä luvussa yhtenä merkittävänä vaikuttajana on se, että vain yksi aiempi ohjaustutkimus on kohdistunut Opo-lehtiaineistoon – Erkki Sankarin pro gradu - tutkielma. *Kolmas luku* avaa yleistasolla yksinkertaisesti Suomen koulutus- ja professiojärjestelmän kehittymistä. Tämän luvun ideologiana on esitellä sitä, kuinka yhteiskunnan muutokset rakentavat koko koulutusjärjestelmää, jonka vaikutuksesta pedagogiset professiot kehittyvät ja syntyvät. *Neljäs luku* keskittyy opinto-ohjauksen kehityskaareen Suomessa niin järjestötasolla kuin yksittäisen toimijan ammatillisesta näkökulmasta. Tämä luku on omien tutkimuskysymyksieni kannalta välttämätön, sillä aineistoni on ohjausalan järjestötoiminnan tuottama ja vaikuttaa yksittäisen opinto-ohjaajan ammattiprofession harjoittamiseen käytännön tasolla. *Viides luku* avaa Suomen opinto-ohjaajat ry:n (Sopo ry) toimintaa ja kuvaa järjestölehteä Sopo ry:n omasta näkökulmasta. Sivuutan samalla Sopo ry:n merkittävää osallisuutta ohjausalan kansainvälisessä toiminnassa. *Kuudes luku* esittelee tutkimukseni metodologisia ratkaisuja, avaa tutkimuskysymyksiä sekä kuvaa aineistoa ja tutkimusvaiheita. *Seitsemäs luku* sisältää oman analyysiprosessini tutkimustulokset. *Kahdeksas luku* sisältää diskussion, jossa pohdin tutkimukseni luotettavuustekijöitä, sidon teorian ja empirian yhteen sekä annan jatkotutkimushaasteen.

2 Ohjauspalapeliä rakentamassa: suomalaiset ohjausalan tutkimukset

Suomalaisia ohjausalan julkaisuja on julkaistu runsaasti etenkin viimeisen 20 vuoden aikana. Sisällöllisesti nämä ohjausalan julkaisut käsittelevät pääosin opinto-ohjaajan työnkuvaa ja opinto-ohjaajan asemaa suomalaisessa koulutusjärjestelmässä. Merkittäviä suomalaisia ohjausjulkaisuja on toimittanut *Marjatta Lairio erilaisine työryhmineen*, nämä julkaisut ovat juurikin selvittäneet opinto-ohjaajan työnkuvaa, työn koulukohtaista organisointia, ohjaajakoulutusta ja ohjaajien asemaa suomalaisessa koulutusjärjestelmässä (Sankari 2008, 4-5). Toinen mainittava ohjausjulkaisujen toimittajat ovat *Jussi Onnismaa, Heikki Pasanen ja Timo Spangar*, joiden kokoelmateokset käsittelevät ohjausta ammattina ja tieteenalana seuraavanlaisesti: 1) ohjauksen lähestymistavat ja ohjaustutkimus, 2) ohjauksen toimintakentät ja 3) ohjaustyön välineet.

Perehtyessäni ohjausalan kirjallisuuteen törmäsin itsekin tähän tosi asiaan. Suurin osa näistä ohjaustutkimuksista on koottu kokoelmateoksiin, joka välittyy lähdeluettelostakin. Tämän lisäksi tuoreita *ohjausalan teosartikkeleita julkaisevat Suomen opinto-ohjaajat ry omassa ammatti- ja järjestölehdessään, Opo-lehdessä*. Tässä luvussa en kuitenkaan erikseen käsittele Opo-lehden julkaisemia ohjausartikkeleita, sillä suurimmaksi osaksi Opo-lehdessä julkaistut ohjausartikkelit ovat mukana primaarilähteenä esimerkiksi suoraan Lairion omista teoksista teoreettisessa viitekehysessäni. Puolestaan *Erkki Sankarin pro gradua (2008)* käsittelemän tämän luvun alalukuna 2.2., sillä tutkiessani ohjauskirjallisuutta kävi ilmi, että edelleenkin Sankarin tutkielma on ainut Opo-lehtiaineiston pohjalta suoritettu ja julkaistu tutkielma ennen omaa tutkielmaani – käytän tätä asetelmaa hyödyksi myös diskussio-osiossani.

Kandalaisen R. Vance Peavyn (1996, 1997, 1998a, 1998b, 1999, 2004) julkaisut löytyvät melko varmasti ohjausteoksien lähdeluettelosta tai vähintäänkin ohjausteoksen lähdeluettelon lähteiden takaa. Peavy on luonut ohjausalalle merkittävää tutkimustietoa, näkökulmaa ja käsitteitä. Peavyn mukaan (1996 b, 147) taitava ohjauskäytäntö rakentuu tiede perustaa enemmän kansanviisauteen ja tapauskohtaiseen ohjaustietoon. Tunnetuimpia Peavyn luomia ohjauskäsitteitä ovat *narratiivinen ja sosiodynaaminen ohjaustyö* (Peavy 1988a, 1988b, Onnismaa ym 2004 mukaan 17-19; myös Peavy 1999, Onnismaa ym 2002 mukaan 23-24).

Rakennan teoreettisen viitekehyseni kappaleen 4. näiden kokoelmateoksien tutkimustulosten pohjalta, jotta lukijalle välittyä selkeä kuva opinto-ohjaajan professiosta Suomessa ohjauskirjallisuuden määrittelemänä ennen omaa tutkimusanalyysiani. Suomalaiset ohjausalan tutkimukset eivät luonnollisestikaan ole kansainvälisistä vaikutteista irrallisia tutkimuksia, mutta tutkiessani suomalaista Opo-lehteä keskityn puhtaasti suomalaiseen taustakirjallisuuteen Suomen koulutus- ja professiojärjestelmän mukaisesti.

2.1 Ohjauspalapeli rakentuu käsitteistä ja ohjaustaustasta

Tässä tutkielmassa pyrin käyttämään käsitettä *opinto-ohjaaja*, joka toimii yhdyskäsitteenä myös käsitteeseen *oppilaanohjaaja*. Valintani perustuu siihen, että opinto-ohjauksella viitataan laaja-alaisemmin ohjaukseen kuin puolestaan oppilaanohjaus liitetään ajatusmaailmallisesti helpommin vain peruskoulun osa-alueille. Teoriaosiossani en kuitenkaan väkisin vaihda oppilaanohjaajan käsitettä opinto-ohjaajan käsitteeseen, vaan annan lähteelle tässä suhteessa käsitevapauden.

Oppilaanohjaus ja opinto-ohjaus asettuvat työnsisällön suhteen kahdelle toisiaan täydentävälle areenalle: opetusalalle että oppilashuollon sektorille. Molemmille sektoreille on tyypillistä, että ohjauksen vastuu jaetaan koko kouluyhteisölle, vaikka viimeisenä vastuun kantaakin koulun sisällä virkaa toimittava ohjaaja.

Opinto-ohjaajien ylimmän korkeakoulututkinnon tasoista koulutusta on annettu 20 vuotta. Pääaineena tutkinnossa on joko *kasvatustiede* tai *psykologia*. Sinisalon (2002, Onnismaa ym 202.) pitäisi harkinnanvaraisena sitä, että opinto-ohjaajakoulutuksen omaksi pääaineeksi otettaisiin kasvatustieteiden psykologia. *Kasvatustieteiden psykologia* kohdistuu nimenomaan ohjauksen koulutukseen ja tutkimukseen. Kansainvälisessä katsannossa ohjaus sijoittuu pääpiirteittäin kasvatustieteiden psykologian yhteyteen. Sinisalon mukaan kasvatustieteiden psykologian kehittäminen vahvistettaisiin opinto-ohjaajan professiota vastaamaan yhä suurempiin haasteisiin.

Opinto-ohjaus ja oppilaanohjaus käsitteinä kiteytyvät käsitteeseen *ohjaus*. Lairion ja Puukarin (2001, 9-11.) mukaan ohjaus voidaan määritellä suhteellisen lyhytkestoiseksi ihmisten väliseksi teoriapohjaiseksi prosessiksi, jossa perusteiltaan psykologisesti terveitä ihmisiä pyritään auttamaan ja tukemaan kehityksessä että tilannesidonnaisissa ongelmissa. Ohjaus voidaan nähdä myös erityisenä auttamissuhteena ja psykologisena prosessina tai sitä voidaan tarkastella suhteessa toiminnalle asetettuihin tavoitteisiin nähden. Ohjauksen katsotaan olevan toimivaa toimintaa silloin, kun sen avulla kyetään auttamaan ohjattavaa auttamaan itse itseään.

Nummenmaan ja Korhosen (1998, Onnismaa ym 2002, 6-7.) mukaan käsitteellä ohjaus viitataan opetus- ja ihmissuhdeammateissa käytettävään työelämään ja ammatilliseen keskustelun muotoon. Toisaalta käsite viittaa lisäksi institutionaaliseen toimintaan, esimerkiksi ammatinvalinnanohjaukseen, jolla on omat sisällölliset tavoitteensa. Ohjauksen kohde voi vaihdella niin yksilöistä ryhmiin kuin aina laajempiin yhteisöihin asti.

Ohjaus toimintamuotona on ensi näkemältä helposti kuvattavissa oleva tapahtuma, mutta käytännön ohjaus- ja neuvontatyön käsitteellistäminen on hankalaa. Ohjauksellisten työmuotojen nopea lisääntyminen hämmentää entisestään ohjaus (counselling) käsitettä. Englannin kielen *counselling* ja suomen kielen *ohjaus* eivät käsitteinä ole ongelmattomasti yhdistettävissä toisiinsa, mutta ohjauksen

toimintakentän moninaisuutta anglosaksisessa maailmassa kuvaavat seuraavat ammattinimikkeet: *Guidance counselor, career counselor, drug counselor, marriage and family counselor, college counselor, financial planning counselor, psychological counselor, community counselor, employment counselor, rehabilitation counselor, vocational counselor, career planning and placement counselor, agency counselor, sex counselor, public offerender counselor, mental health counselor, geriatrics counselor*. Ei siis ole yllättävää, että ohjaustoiminnan määritelmiäkin on lukemattomia. (Onnismaa 2003, 196-197.)

Professionaalisisessa ohjauksessa on keskeistä ihmisten välinen vuorovaikutussuhde, jossa ohjattava etsii aktiivisesti apua ongelmiinsa ja professionaalinen ohjaaja on motivoitunut ja koulutuksen kautta kykenevä vastaamaan ohjattavan auttamistarpeeseen. Ohjauksesta voidaan puhua muutoksena, kasvuna, prosessina tai tuloksena. Toimiva käytös edistää kasvua, ongelmanratkaisukykyä sekä selviytymistä erilaisissa tilanteissa. Ohjauksen käytännön kannalta on mahdotonta löytää yhtä kattavaa käsitystä siitä, mitä ohjaus on kaikessa moninaisuudessaan. (Lairio & Puukari 2001, 9-11.)

Peavyn (1997, Onnismaa ym mukaan 2002 80-81.) mukaan taitava ohjaus kohtaa yksilön tarpeet. Vuorovaikutukseen perustuvassa ohjauksessa on aina samankaltaisia peruselementtejä. Työskentely erilaisten ryhmien kanssa edellyttää kuitenkin niin ohjaukselta kuin ohjaajalta erityistaitoja ja erityistä asennoitumistapaa. Peavy yhdistääkin ohjaajan professio kohtaa kaksi merkittävää ikuisuusprojektia: elinikäisen oppimisen ja sukupuolisensitiivisyyden.

Arto Jauhaisen (1993) teoksessa *Koulu, oppilaiden huolto ja hyvinvointivaltio. Suomen oppivelvollisuuskoulun oppilashuollon ja sen asiantuntijajärjestelmien muotoutuminen 1800-luvun lopulta 1990-luvulle*. kiteytetään oppilaanohjauksen ammattikunnan syntyminen. oppilaanohjaajat, opinto-ohjaajat, synnyttiin siis peruskoulua varten. *Opinto-ohjaajan ammattikunnan toimenkuva muovailtiin yhdysopettajien kokemusten pohjalta*, mutta nämä tehtävät suunniteltiin aiempaa laajemmiksi ja monipuolisemmiksi. Voidaan sanoa, että koulun uudesta ammattiryhmästä kaavailtiin koulun psyykkis-pedagogisia monitoimiasiantuntijoita. Oppilaanohjaus sijoitettiin alkutaipaleella juuri oppilashuollon alueelle. (Jauhainen 1993, 225.)

Koulunuudistustoimikunnan (KOM.1966) mietinnön pohjalta opinto-ohjaajien toimenkuva määriteltiin oppilastarkkailun ja oppilaantuntemuksen, erilaisten yhteistyö- ja mielenterveysongelmien sekä ammatinvalinnanohjauksen asiantuntijaksi. Toimikunta katsoi, että toimeen kävi opettaja, joka oli saanut tehtävänsä perusteellisen erikoiskoulutuksen. Erikoiskoulutukseen tuli sisältyä psykologian opintoja ja sen tuli antaa tuntemus peruskoulun opetukselliseen ja tavoitteelliseen rakenteeseen. (Jauhainen 1993, 225.)

Opinto-ohjaajat nähtiin vastauksena myös poikkeavien oppilaiden koulunkäynnin tukemisessa (KOM.1969). Komitea katsoi lisäksi, että peruskoulun luonne edellyttää

opetussuunnitelmaan sisällytettävän koulun kasvatukselliseen, opetukselliseen ja ammatinvalinnanohjaukseen varattuja tunteja, joita varten tulisi kouluttaa aineenopettajiksi lukeutuvia opinto-ohjaajia. Opinto-ohjaajien ja muiden opettajien konsultteina toimivat tarvittaessa koulupsykologit. Oppilashuoltokomitea määritteli opinto-ohjaajan koulun kasvatukselliseen, opetukselliseen ja ammatinvalinnanohjaukseen erikoistuneeksi opettajaksi, jonka työmenetelmiin sisältyvät opetus, yksilö- ja ryhmäohjaus sekä tiedostustoiminta. Opinto-ohjaajan työn tavoitteiksi määrittyi kunnon kansalaisiksi kasvattaminen, oikeiden opiskelustrategioiden opettaminen, ammatinvalinnanohjaus ja muun koulun toiminnan edistäminen. (Jauhiainen 1993, 225-226.)

Opinto-ohjaajan profession asiantuntija toiminta on päteville ohjaajalle yksi virallinen elämänrooli. Rooleiksi kutsutaan niitä sääntöjä, jotka määrittelevät sitä, kuinka ihmisen tulee ryhmässään käyttäytyä eri konteksteissa. Roolien syntyminen edellyttää vuorovaikutuksen totunnaistumista, institutionalisoitumista, objektivoitumista. Ihmisten roolikäyttäytyminen on siis riippuvainen tilanteesta, jossa hän milloinkin toimii. Erilaisiin rooleihin kohdistuu vaihtelevia rooliodotuksia, kukaan ei voi muodostaa roolia yksinään, vaan ne kietoutuvat vastavuoroiseen suhteeseen jonkin toisen roolin kanssa. Tässä tapauksessa vastakkaisroolit ovat ohjaajan että ohjattavan roolit, joiden perusteella luodaan vuorovaikutuksellinen ohjaustodellisuus, josta puolestaan muodostuu erilaisia kollektiiveja, kuten koululuokka. Näistä kollektiiveista voidaan edetä kohti laajempia yhteisöjä, minkä vuoksi rooleja on pidetty yhtenä tärkeimpänä sosiologisen analyysin rakennusaineena. (Saaristo & Jokinen 2004, 75-77.)

Asiantuntijuudelle ei voida määritellä yleisesti sitovia ja rationaalisia mittareita, koska todellisuus ja tulkinnat ovat monimutkaisia. Sen sijaan asiantuntijajärjestelmien sisäistäminen on ehdottoman tärkeää profession harjoittamisen kannalta, sillä asiantuntijajärjestelmillä on nykyään keskeinen rooli ihmisten elämässä. Tämä ei kuitenkaan aukottomasti johda lisääntyneeseen elämänhallintaan, sillä tehokkainkaan asiantuntijajärjestelmä ei kykene ennakoimaan tulevaisuuden uhkia – asiantuntijaneuvot voivat olla keskenäänkin ristiriidassa. Yksilön on tyydyttävä elämän dynaamisuuden sietämiseen. (Saaristo & Jokinen 2004, 266-267.)

Professio käsitteenä voidaan määritellä lukuisilla tavoilla, tarkoituksesta riippuen. Alla erittelen vielä käsitteet professionalisaatio ja professionalismismi, sillä niiden välinen käsitteellinen ero ei välttämättä ole kaikkein selväpiirteisillä. Lisäksi avaan lyhyesti narratiivisen ja sosiodynaamisen ohjaustyön käsitteet, sillä ne liitetään läheisesti nykypäivän ohjausprosessiin.

Professionalisaatiolla tarkoitetaan sosiologista prosessia, joka liittyy pedagogisen ammatin auktoriteettiin ja asemaan. Se nähdään ammattiryhmän historiallisten ja sosiaalisten ilmentymien pyrkimysten ilmentäjänä. Professionalisaatio heijastaa ammatin symbolista voimaa, jota ilmentävät status ja jota suojellaan ammattiyhdistystoiminnalla. *Professionalismilla* puolestaan viitataan ”pedagogiseen projektiin”, joka sisältää opetusprofession sisäisen laadun. Professionalismi keskittyy

kysymykseen siitä, mitä kvalifikaatioita ja kompetensseja vaaditaan ammatin menestyksekkääseen harjoittamiseen ja mitä viime kädessä arvioidaan profession ulkopuolelta. Professionalismissa yksi tärkeä näkökulma on kasvatuksen, opetuksen ja oppimisen problematisointi. Taloudellisten tekijöiden korostaminen ja ”tavoiteohjaus” pyrkivät kytkemään koulutusterminologian tehokkuuteen, taloustieteeseen ja hallintoon, mikä antaa vähemmän tilaa opetussuunnitelman tavoitteiden ja didaktisten kysymysten pohtimiselle. (Lairio & Puukari toim. 2001, 16-17, 20-21.)

Myöhäismodernina aikana on ilmaantunut uusia opetusalan professionalismin määritelmiä, joita voidaan hyödyntää tarkastellessa ohjausalaan myös ammattina. Nämä uudet professionalismin määritelmät jaottuvat joustavaan professionalismiin, käytännölliseen professionalismiin, laajennettuun professionalismiin sekä kompleksiseen professionalismiin. Näissä kaikissa professionalismin määritelmässä painottuu yhteistoiminnan merkitys ja ne muokkaavat myös opinto-ohjauksen kehittymisen suuntia:

- *Joustavalla professionalismilla* tarkoitetaan tietyn alueen, koulun tai eri oppiaineiden opettajien tiivistä yhteistyötä ja dialogia. Näitä paikallisia yhteisöjä ei kuitenkaan saisi tarkastella yhteiskunnan ulkopuolisena yksikkönä.
- *Käytännöllinen professionalismi* korostaa opettajan työn suhdetta käytännön kokemukseen ja reflektiiviseen toimintaan.
- *Laajennetussa professionalismissa* opettajat hyödyntävät teorian ja käytännön vuorovaikutusta toimintansa kehittämisessä. Opettajan näkökulma laajenee luokkahuoneen ulkopuolelle integroituen laajempaan sosiaaliseen kontekstiin.
- *Kompleksisen professionalismin* mukaan ammatteja tulisi arvioida niihin sisältyvien työtehtävien kompleksisuuden mukaan. Erilaiset arviointitaidot siis painottuvat entistä enemmän. (Lairio & Puukari (toim.) 2001, 16-17, 20-21.)

Englund (1996, Lairio & Puukari mukaan 21.) ehdottaa yllä mainittujen käsitteiden tilalle käsitettä *didaktinen kompetenssi*. Käsitteeseen didaktinen kompetenssi sisältyisi opettajan ja ohjaajan ammatin keskeiset vaatimukset perinteisestä mallista ammatin kehittämiseen asti.

Puolestaan ohjaustyön määrittelyminen liittyy käytännön ohjausprosessin edistämiseen. Käytännön ohjausmenetelminä käsitellään pääosin narratiivista ja sosiodynaamista (konstruktivistista) ohjausta. Ne eivät sulje toisiaan ulkopuolelleen, päinvastoin, parhaimmillaan ne täydentävät toisiaan.

Narratiivisten ohjausmenetelmien katsotaan kutsuvat asiakkaita yhteiselle matkalle. Tällä tutkimusmatkalla etsitään lahjoja ja kykyjä, jotka ovat joko piilossa tai jonkin elämisen ongelman peittäminä. Narratiivinen ohjaus kunnioittaa syvästi asiakkaan henkilökohtaisia ja kulttuurisia tietoja. Narratiivisuus rakentuu vastavuoroisuudelle. Ohjaajan tehtävänä on auttaa asiakkaitaan kertomaan tarinoita, ja tehdä sitten oikeutta heidän omille kokemuksilleen. Ohjausprosessi on onnistunut, kun asiakas liittyy itse oman elämänsä käsikirjoittajaksi. *Narratiivisen ohjaajan* haasteena on

välittää ohjauskeskustelun avulla viesti siitä, että mikä tahansa ihmisen huoli voidaan ilmaista monin eri keinoin. Tämän ”kilpailevan tarinan” löytäminen voi auttaa ihmistä eteenpäin hänen ponnistellessaan kohti valoisampaa tulevaisuutta. (Peavy 1999, Onnismaa ym 2002 mukaan 17-18, 21.)

Peavyn (1995, 1-4, 10-11.) mukaan *konstruktivistinen ohjaus* kehittyi 1980-luvulla vastaamaan ammatinvalinnanohjauksen umpikujaan, kun työelämässä koettiin murrosvaiheita. Konstruktivistisessa ohjauksessa kyseessä on filosofinen viitekehys, ei niinkään tietty ohjaustekniikka. Yksilön elämä on pikemminkin tarina, joka rakentuu menneisyydestä, nykyisyydestä ja tulevaisuudesta. Näiden todellisuuksien avartamisella voidaan löytää se tarina, joka tukee kyseisen yksilön kehitystä ja tulevaisuutta relevanttimmin sen kaikilla osa-alueilla.

Tähän *sosiodynaamiseen, holistiseen, näkökulmaan* sisältyy nykyajan sosiaalisen elämän reflektointi. Toisekseen sosiodynaamiseen ajatteluun sisältyy auttamisfilosofia. Sosiodynaaminen ohjausnäkemys on siis konstruktivistinen, jolloin se toimii käytännöllisenä, yleisluontoisena ja kokonaisvaltaisena elämänsuunnittelun menetelmänä. Peavyn sosiodynaamisen ohjauksen näkökulma ajattelun kannalta ovat muun muassa sen narratiivinen puoli sekä minuuden, suhteiden ja yhteiskunnan kokonstruoitujen lähtökohtien hahmottaminen. Tämän näkökulman taustalla vaikuttavat filosofiset ideat, jossa tiivistetysti ihminen koetaan itseään luovana ja kulttuurikeskeisesti olemassa olevana olentona. Sosiodynaaminen ohjaus ei kuitenkaan ole parannusmenetelmä, vaan elämän suunnittelemisen yleismenetelmä. (Peavy 1999, Onnismaa ym 2004 mukaan 19-21, 23-24.)

Opettajan ja ohjaajan pedagoginen rooli on yksi erottamaton osa organisaation kontekstia koulumaailmassa. Koulun ensisijainen tehtävä on suhde oppilaisiin ja heidän huoltajiinsa. Koulu voidaan jakaa kahteen merkittävään dimensioon: 1) luomisen, kontrollin ja eteenpäin siirtämisen tuntemus, 2) lasten kehittymisen tukeminen. Instituutioissa toimivien henkilöiden keskusteluista käy ilmi, että koulun tehtävänä on ”rikas sekoitus objektiivista tuntemusta, loogista päättelyä ja mielikuvitusta”. (Bibby 2011, 15-16, 29-30.)

Opinto-ohjaajan kannalta koulun ensisijainen suhde oppilaisiin tiivistää erityisen hyvin sen, mitä opinto-ohjaajan professiolla ajetaan takaa – oppilaiden hyvinvointia. Ohjattavakeskeisyys yhdistää kaikkia opinto-ohjaajia.

2.2 Tirehtöörin agentteina: Erkki Sankarin pro gradu –tutkielma

Tässä alaluvussa kuvaan lyhyesti Erkki Sankarin pro gradu – tutkielman ideologian, menetelmän, teoreettiset lähtökohdat ja analyysin ydintulokset. Peruste tämän tutkielman käsittelemisen tarpeellisuudelle lähtee siitä, että se pitää lähtökohtaisesti sisällään runsaasti samoja aineistollisia elementtejä kuin oma pro gradu – tutkielmani.

Erkki Sankarin tutkielman tehtävänä on tutkia opinto-ohjaajan profession vaihteita ja työnkuvaa alan ammatti- ja järjestölehden kertomana. Sankarin aineistona toimivat vuosina 1979-2005 ilmestyneet Opo-lehden numerot ja käytössä oli kokonaisotanta. Sankarin mukaan hänen tutkimuksensa lienee ensimmäinen tutkimus, jonka pääaineistona on käytetty opinto-ohjaajien omaa ammattilehteä. Sankari esittääkin, että Opo-lehden arvoa aineistona nostaa se, että sen voi katsoa olevan primaariaineiston asemassa. (Sankari 2008, 2; 11.)

E. Sankarin (2008, 2.) tutkielma on aineistosuuntautunut, sisällönanalyysin perustuva laadullinen tutkielma. Teoreettinen viitekehys rakentuu ohjausalan, kasvatuksen, kasvatussosiologian, koulutuspolitiikan sekä professiososiologian tutkimuskirjallisuudesta. E. Sankarin tutkimuksen teemarungon muodostavat pääosin Opo-lehtienaineiston perusteella valitut neljä opinto-ohjaajan professiotason tärkeintä rakenteellista kategoriaa. Lisäksi näitä neljää opinto-ohjauksen professiotason kategoriaa tutkittiin kolmessa tarkastelujaksossa: 1979-1988, 1989-1997 ja 1997-2005:

- 1) professionaalinen järjestö,
- 2) ohjaajuuden ja opettajuuden suhde ja professiotason jännitteet,
- 3) työaika- ja palkkausjärjestelmän vaikutukset työhön ja työn ehtoihin ja
- 4) opinto-ohjaajien työnkuva ja sen muutokset. (Sankari 2008, 2.)

Sankarin (2008, 2.) mukaan Opo-lehdistä avautui kuva opinto-ohjaajien ammattikunnasta, joka on ollut herkkä koulutuspoliittisille sekä työelämän että yhteiskunnan muutoksille. Toimintaympäristön muutokset näyttävät olleen keskeisessä roolissa niin opinto-ohjaajien professionaalisen järjestön kuin työaika- ja palkkausjärjestelmän muutoksissa.

Taulukko 1. erittelee tutkielman kehikkoa, jonka pohjalle E. Sankarin tutkimus on rakennettu Opo-lehden perusteella:

	1979-1988	1989-1997	1998-2005
Professionaalinen järjestö	Yksi järjestö ei riitä	Opinto-ohjaajien yhteisen yhdistyksen kivinen taival: ...	Yhteinen yhdistys – yhteiset huolenaiheet ja intressit
Ohjaajuus/ opettajuus	Lähtökohdat ohjaajuuteen: ...	Opettaja-ohjaaja ja opettajat: kamppailu ...	Ohjaajuus ja oppimiskäsitysten muutos: ...
Työaika- ja palkkausjärjestelmät	Palkkausjärjestelmä työnkuvan määrittäjänä: ...	Odottelua, aavistelua ja hienovaraisia vihjeitä: vuosityöaika ...	Paluu lähtöruutuun: vuosityöaika kritiikin kohteena
Työnkuva	Agentteja ja linkkejä: ...	Nousukaudesta lamaan: ...	Opinto-ohjauksen tila 2000-luvulla: ...

Taulukko 1. Erkki Sankarin tutkielman tutkimuksen kehikko (Sankari 2008 mukaan, 96).

Työnkuvan ydinkompetenssina säilyi koko tarkastelun ajan henkilökohtainen ohjauskeskustelu. Opinto-ohjaajan profession ydinkategorioksi nousi ohjaajuuden ja opettajuuden suhde, sillä ohjaajien suhde opettajiin on vaikuttanut niin opinto-ohjaajien peruskoulutukseen, järjestölliseen muotoutumiseen, palkkausjärjestelmään kuin ideaalitason ja tottuneeseen työnkuvaan. (Sankari 2008, 2.)

Tämä ytimekäs kuvaus E. Sankarin tutkielmasta toimii samalla pohjana oman tutkielmani diskussio-osioni vertailuaspektia ajatellen, missä ideologiana on tehdä pientä vastakkainasettelua näille kahdelle Opo-lehtitutkielmalle. Samassa yhteydessä avaan E. Sankarin tutkimustuloksia hieman lähemmin suhteessa oman Opo-lehtianalyysini tutkimustuloksiin. Pyrin käyttämään tässä vertailussa kriittistä pohdintaa nimenomaan tutkimustuloksien vertailussa.

3 Suomen koulutus- ja professiojärjestelmän rakentuminen pala palalta

Tämän luvun tehtävänä on yhdistää Suomen koulutusjärjestelmän ja Suomen professiojärjestelmän kehittymisvaiheita, vaikka niitä perinteisemmin käsitelläänkin erillisinä kokonaisjärjestelminä. Peruste sille, että valitsin näiden kahden aihe-alueen yhdistämisen liittyy yksinkertaisesti oletukseen siitä, että ilman koulutusjärjestelmän kehittymistä, ei voi professiojärjestelmäkään laaja-alaisesti kehittyä. Lukijan kannalta tämä rinnakkaisesitys mahdollistaa tehokkaan ja selkeän kuvan luomisen Suomen koulutusjärjestelmän syistä ja seurauksista. Tästä syystä käsittelen professiotiedettä lähinnä sosiologisesta näkökulmasta Suomen koulutusjärjestelmän kehittymisen seurauksena.

Koulutus- ja professiojärjestelmää yhdistää merkittävästi se, että molemmat järjestelmät ovat yhteiskuntarakenteen valtajärjestelmiä. Tätä lukua tarvitaan, jotta lukijalle välittyy struktuoitu valta- ja kilpailumalli, joka vaikuttaa välillisesti tutkimukseni päätekijään; Suomen opinto-ohjauspalapelin rakentumiseen yhtenä yhteiskunnan palasena.

Kansanopetuksen ja koulujen kehityslinjoja 1500-1700-luvun loppuun siivittää tiuhalla vauhdilla muuttuvat koulu muodot; kotiopetus, lukkarikoulut, kinkerit, rippikoulu ja pitäjänkoulut (Tähtinen & Hovi 2007, Tähtinen & Skinnari (toim.) 18). Muuttuvasta tahdista huolimatta opetusmuotona toimi perinteinen ulkoa opettelu, sillä psykologiset teoriat ihmisen oppimisesta eivät olleet vielä mukana opetusmenetelmien kehittämisessä, ne tulivat vasta 1800-luvulla.

Keskiajan vaikuttajana koko Euroopassa toimi katolinen kirkko, keskiaikaa voidaankin perustellusti kutsua ”katolisen kirkon ajaksi”. Tähän aikaan sisältyi lisäksi merkittävästi kaupankäynti ulkomaiden kanssa ja opinkäynti ulkomailla. (Tähtinen & Hovi 2007, Tähtinen & Skinnari (toim.) 14.)

1500-luvun modernisaatioprosessin uudeksi vaikuttajaksi nousi luterilaisen kirkon antama painoarvo kansanopetukselle, johon sisältyi sekä uskonnollinen että maallinen näkökulma. Katekismus juurrutti hierarkian yhteiskuntajärjestelmään erilaisin alamaisuus- ja kuuliaisuusoppien välityksellä. (Tähtinen & Hovi 2007, Tähtinen & Skinnari (toim.) 14-15.)

Kansanopetuksen perustan muodosti kotiopetus, aina 1900-luvulla asti. Opetus sisälsi opetusta uskonopin perusteista ja lukutaidosta. Muuten 1500-1600-luvun kansanopetus pohjautui jumalanpalvelukseen, katekismussaarnaan ja sen kuulusteluun. Tätä varten perustettiin muun muassa lukkarin virat. (Tähtinen & Hovi 2007, Tähtinen & Skinnari (toim.) 14-15.)

1700-lukua puolestaan nimitetään valistuksen ajaksi. 1700-luvun merkittäväksi tekijäksi muodostui rippikoulu, joka käveli ensiaskeliaan. Oppimissuuntaus lapsiin ja

nuoriin, joka perustui ”parempiin oppimisvalmiuksiin” suhteessa aikuisiin ihmisiin. Samalla kansanopetuksesta tuli systemaattisempaa ja koulumaisempaa - valistusajattelu. 1700-luvun pitäjäkoulut tekivät kirkosta yhä evaluoivamman; kirkko asetti katekismuksen osaamisen avioliittoon vihkimisen, ehtoolliseen osallistumisen ja kummiuden ehdoksi. (Tähtinen & Hovi 2007, Tähtinen & Skinnari (toim.) 15-16.)

Kirkollisen kansanopetuksenmuodot 1500-1700 -luvulla voidaan tiivistää seuraavanlaisesti:

- *Kotiopetus*, joka oli kaiken muun opetuksen perusta. Katekismuksen ja lukutaidon merkitys korostui 1600-luvulla, kun mukaan tuli sakkouhka. Tavoitteena oli kirkollinen oppivelvollisuus kaikille lapsille.
- *Lukkarikoulut*, jossa tavoitteena tukea vanhempia ja tehostaa kirkollista lukuopetusta. Luther ensimmäinen, joka hyödynsi lukkareita lasten kansanopetuksessa ja 1689 valtiopäivillä käytännön opetustyö määrättiin kokonaan lukkareille. Tämän seurauksena lukutaidon vaatimukset kasvoivat.
- *Kinkerit*, jonka tehtävänä oli kuulustella seurakuntalaisilta muun muassa saarna - ja katekismusoppeja. Tässä päätavoite oli hengellinen. Vuonna 1562 tehtiin päätös, jonka mukaan ensimmäiselle ehtoolliselle pääsi vasta kuulustelun suorittaneet, ja vuonna 1571 tämä päätös ulotettiin kaikkiin ehtoollisella kävijöihin.
- *Rippikoulu*, joka syntyi halusta tehostaa lasten uskontoa opetusta, mikä syntyi puhtasoppisuuden perinnöstä. Turun tuomiokapiteli suositteli vuonna 1740 seurakunnille erillistä rippikoulua. Tämän seurauksena syntyi asteittain erillinen rippikoulujärjestelmä, joka liittyi kirkolliseen kansanopetusjärjestelmään.
- *Pitäjänkoulut*, jotka korvasivat ja täydensivät 1700-luvun lukkarikouluja ja toimivat pääosin kiertävinä kouluina. Vuonna 1723 kuninkaallisessa päätöksessä mainittiin jo koulumestarit lukkarien rinnalle. Tämä merkitsi sitä, että päätäntävästuu siirtyi kirkolta pitäjänkouluille.
(Tähtinen & Hovi 2007, Tähtinen & Skinnari (toim.) 18.)

1800-luvun koulutusjärjestelmän uudistumista voidaan kutsua kouluexpansion ensivaiheeksi, jossa pyritään kohti modernia kouluyhteiskuntaa. 1800-luvulle tultaessa kirkko valtasi kansanopetuksen ja yliopistoa myöten palveltiin lähinnä pappiskasvatusta. 1800-luvun Suomessa kouluja oli vain kourallinen ja koulujen toimintaedellytyksiä rajoittivat kouluopetuksen epäyhteneväisyys, oppilaiden koulunkäynnin epäsäännöllisyys, niukat resurssit kuin opettajien epäpätevyyskin. (Tähtinen 2007, Tähtinen & Skinnari (toim.) 101-105.)

1809 Suomesta tuli Venäjän suurruhtinaskunta, mutta voimassa olivat vanhat Ruotsin lait, mikä tarkoitti käytännössä kansanopetuksen kohdalla 1686 kirkkolakia että 1724 koulujärjestelmää. Suomesta tuli kuitenkin selvemmin oma valtiollinen

kokonaisuutensa, johon sisältyivät muun muassa omat koulutetut virkamiehet. Samalla rahvaiden lapsille suunnattu kouluopetus sai jalan sijaan. (Tähtinen 2007, Tähtinen & Skinnari (toim) 102.)

1820-luvun lopulla alkoi koulu-uudistusten sarja, jossa yhteiskunnallinen aktivismi talouselämän piristymisen ja kulttuurielämän uudenlaisten virtausten myötä vahvisti kansanopetuksen arvostusta. 1830-40-luvulla esiin tuli myös kameralismi, jossa korostettiin valtion rinnalla uudella tavalla yksilön hyvinvointia. 1840-luvulla puhutaankin jo uudenlaisesta liberalismista, jossa jokaisella yhtäläinen oikeus onneen, sen eteen piti vain ponnistella. 1840-lukua oli siis oppikoulujen ensimmäinen läpimurtovuosikymmen; kouluille laadittiin uudet säädökset ja samalla perustettiin pieniä ammatillisia kouluja. (Tähtinen 2007, Tähtinen & Skinnari (toim) 110-113.)

1800-1900-luvulla yhteiskunnassa tapahtui puoluepolitisoitumista, jossa myös koulukysymykset olivat pinnalla; fennomaanit versus liberalistit. Kristillisten arvojen rinnalle nousi talouselämää tukevat premissit. Nämä uudet talouselämän premissit näkyivät muun muassa opiskelijoiden määrässä, jossa tapahtui huikea kasvu 1880-luvulla. (Tähtinen 2007, Tähtinen & Skinnari (toim) 113.)

Koulutuksen yhteiskunnallisen merkityksen korostuminen lisäsi muun muassa seuraavanlaisia tekijöitä: 1) koulujen avautuminen, ekspansio ja maallistuminen kaikilla sektoreilla, 2) yhtenäisempi koululaitos, 3) suomenkielisten koulujen lisääntyminen, 4) opettajan ammattistatus, 5) kouluopetuksen uudelleen suuntautuminen ja 6) pedagogiikan korostuminen. (Tähtinen 2007, Tähtinen & Skinnari (toim) 127-135.)

Tämä koulutuksen yhteiskunnallisen merkityksen korostuminen 1800-luvulla näkyi lisäksi professiotieteeseen asti, sillä pitkän koulutuksen asiantuntija-ammattiteja luonnehditaan niin ikään professioiden synnyksi. 1800-luvulla myös sosiologia alkoi kehittyä itsenäiseksi tieteenalaksi, alettiin puhumaan sosiaalisesta tilauksesta (Saaristo & Jokinen 2004, 11). Ominaisinta oli luja optimismi ja usko professionaalisten ammattikuntien myönteiseen merkitykseen. (Konttinen 1991, 8-9; 11.)

Suomen professioiden kehitys esimodernista moderniin edustaa saksan tavoin kontinentaalista kehitystä. Myös 1800-luvun alun suomelle oli tunnusomaista tiukka byrokratiajohtoisuus. -- perinteisen valtiollisen yliopistoinstituution keskeisyys professioiden koulutuksessa. (Konttinen 1991, 69-70.)

Yhteiskunnan murrosten vaikutusta professioiden kenttään ja yksittäisiin professioihin on tarkasteltava luokkarakenteen näkökulmasta. Suurruhtinaskunnan syntyminen oli yksi murros, joka vaikutti välittömästi professioiden kenttään. Aateliston asema muuttui suuresti sen saatua johtoasema keskushallinnosta, mutta sääty koki vakavan iskun, kun upseerin ammatti romahti. Tämä kriisi luultavasti vahvisti aatelisbyrokraattien puolustuksellista orientaatiota. Tämä byrokratia saattoi organisoida koulutuksen ja professioiden kenttää ja ammatilliset tutkinnot sisällytettiin yliopiston sisään. (Konttinen 1991, 267-269.)

1800-luvun koulutukselliset - ja kehitykselliset päälinjat voidaan tiivistää ytimekkäästi seuraavanlaisesti (Tähtinen 2007, Tähtinen & Skinnari (toim.) 102, 110-113; Ahonen 2003, 25, 41, 67.):

- 1809 Suomesta Venäjän suurruhtinaskunta
- 1800-luvun alku; koulutusekspansio
- 1820-luvulla koulu-uudistusten sarja; talouselämän kasvaminen
- 1840-luvun kameralismi; yksilön hyvinvointi
- 1850-luvulle vaikuttanut hegeliläis-snellmanilainen sivistysnäkemys
- 1866 kansakoulu perustettiin
- 1870-luvulta eteenpäin sosialistinen vallankumous; koulut irrotettiin kirkon piiristä
- 1890-luvulla senaatin julkaisema kansakoulua koskeva piirijakoasetus

1900-luvulta eteenpäin koulutuspoliittiseksi näkökulmaksi muodostui tasa-arvo - valta ja vapaus (Ahonen 2003, 69.). Kasvatuksessa ja koulutuksessa on sisäänrakennettu vallan elementti, mutta valtasuhteessa olennaista on sen luonne. Positiivinen valta tähtää yksilön vapautumiseen, joka kansallisfilosofi J.V. Snellmanin käsityksen mukaan on ”pakon kautta vapautumista”. Negatiivinen valta voi tähdätä ihmisen välineellistämiseen, esimerkiksi kansantaloudellisen kattavuuden varmistamiseen. (Skinnari & Syväoja 2007, Tähtinen & Skinnari (toim) 343-344.)

1960-luvulla tasa-arvo vaatimukset voimistuivat entisestään ja 1970-luvulla perustettiin peruskoulu. Peruskoulun perustamisen ideologiaan sisältyy moniarvoisuus, jossa kaikilla lapsilla tuli olla oppivelvollisuusiässä samat mahdollisuudet opiskeluun. Alettiin puhua ”elinikäisen oppimisen ilosta” ja ”elinikäisen oppimisen pakosta”. (Skinnari & Syväoja, Tähtinen & Skinnari (toim) 344-345.)

Ensimmäisen maailmansodan jälkeinen aika oli otollinen uudistuksille, jossa keskityttiin sosiaalipedagogiikkaan, yksilöllisyyden ja toiminnallisuuden kasvattamiseen. Toinen maailmansota pysäytti uuden koulun juurruttamisen Suomeen, mutta uusi koulu jätti pysyviä muutoksia alakoulupedagogiikkaan. Tästä huolimatta alakansakoulun rakentuminen kokonaisopetuksen periaatteelle ei juurtunut syväälle suomalaiseen perusopetukseen. (Skinnari & Syväoja 2007, Tähtinen & Skinnari (toim) 347.)

Professionalismin näkökulmasta 1970-lukua voidaan luonnehtia radikaaleimmaksi paradigmuutokseksi professioiden sosiologiassa. Ammattikunnat alettiin ymmärtää omien etujensa ajajina. Tämän seurauksena alettiin tutkia ammatinharjoittajien

vallankäyttöä asiakkaisiinsa, mikä puolestaan vapauttaa heitä muiden harjoittamasta kontrollista. (Konttinen 1991, 11.)

1980-luvulla vaihtoehtoisten pedagogisten suuntausten levitessä yhteiskuntaa alettiin problematisoida uudella tavalla ja alettiin kiinnittää huomiota professioiden kehityksen yhteiskuntakokonaisuuteen. Tämän näkemyksen mukaan ammattikuntien saavuttamaa asemaa, menestystä ja tappioita voidaan tarkastella vain kyseisen yhteiskunnan kehitystä peilaten. (Skinnari & Syväoja 2007, Tähtinen & Skinnari (toim) 363-367; Konttinen 1991, 8-9, 11.)

Suomessa oppikoululaitos laajeni poikkeuksellisen voimakkaasti jo ennen teollistumisen varsinaista läpimurtokautta. Tämän johdosta tietyt aiemman luokka-asetelman mukaiset hierarkkiset jaot purkautuivat professioiden kentällä, ja aikaisemmin byrokratian alistamille ammattikunnille avautui uudenlaisia näkymiä; erityisesti oppikoulunopettajat hyötyivät tilanteesta. Ammatti professionalistui pääosin jäsenistönsä ja alan tiede-eliitin ehdoilla. Samalla yliopiston portit alkoivat avautua eri väestöpiireille ja myös naiset mursivat tiensä yliopistokoulutukseen. Tästä huolimatta yliopistokoulutukseen pääsy ei avannut nopeasti naisille tietä professioihin. (Konttinen 1991, 269-270.)

Professioiden laajassa murrosaikakaudessa myös professionaalisten ammattikuntien omaehtoisuus vahvistui osana uudenlaista kansalaisyhteiskuntaa. Ammattikuntien aktiivinen organisoituminen omiin järjestöihin käynnistyi. Jo 1880-luvulta lähtien yhdistysten perustaminen helpottui ja yhä enemmissä määrin ammattikunnat järjestäytyivät motiivina taloudellisen eduntavoittelun. (Konttinen 1991, 270.)

1900-luvun loppupuoliskolla on käyty laajaa keskustelua uusien ammattiryhmien mahdollisuuksista asettua mukaan professionääritysten kentälle. Tähän keskusteluun lukeutuvat pedagogiset professiot, sillä ne pyrkivät ylimmiksi legitimoitujen ammattien joukkoon. Profioiden säilymisen kannalta olennaista on suljettu ja itseään säätelevä koostumus, kielelliset koodit ja profession lailliseen sosiaalis-kulttuuriseen asemaan perustuva oikeus toimia omalla reviirillään. Ensisijaisesti professionalismissa onkin kysymys ammatti- ja asiantuntijamonopolin organisoimisesta tietyille markkinoille. (Rinne & Jauhiainen 1988, 6-7, 9-10.) Täten professionalismia on vaikea ymmärtää ilman sosiologista kontekstia, jona tässä yhteydessä toimii Suomen koulutus- ja kasvatukseen esittely.

1900-luvun pedagoginen ja kasvatuksellinen kehittyminen eteni seuraavanlaisesti:

- 1900-luvun alussa psykologiasta tuli tärkeä aputiede, jossa psykologian kehittyminen vaikutti opetusmetodeihin, esimerkiksi ehdollistaminen. Eettinen ja kulttuurifilosofinen kasvatulinja, joka nosti ihmiskäsityksen kasvatustieteen ytimeen.
- 1950-luvulla Kognitiotieteiden yleistymisen ja konstruktivistisen tiedonkäsityksen ja piilo-opetus suunnitelman kriittinen tarkastelu.

- 1940-50-luvulla materialismi sai vastakohtaksi henkisiä maailmankatsomuksia.
- 1960-luvulla ”vapaa kasvatus” versus autoritaarinen kasvatus. Samalla kansansivistystyö muuttui aikuiskasvatukseksi; sivistys, koulutus ja elinikäinen oppiminen.
- 1970-luvulla positivismi, jossa subjektiivisuus on viety äärimilleen ja totuus nähdään mielipidekysymyksenä.
- 1980-luvulla vaihtoehtoiset pedagogiset suuntaukset leviävät, esimerkiksi steinerkoulu.

(Skinnari & Syväoja 2007, Tähtinen & Skinnari (toim.) 353-367; myös Koski 2011, Heikkinen & Leino-Kaukiainen (toim.) 170-183.)

Koulutukselle rakennettu ylemmyys perustuu keskeisesti meritokratiseen ideologiaan koulutuksen ja kyvykkyyden keskinäisestä integraatiosta, mikä tarkoittaa koulun kykyä objektiivisesti kategorioida yhteiskuntansa jäsenet osaksi sosiaalista hierarkiaa. Vallan mikrostruktuureihin ja symboliseen vallankäyttöön liittyy kansalaisille sisäänrakennetut itsekurilliset toimintamuodot, jossa kansalaiset kiinnittyvät vallankäytön kautta sivistämisen ja parantamisen asiakaskunnaksi ja kuluttajan asemaan yhteiskunnallisessa vallan- ja työnjaossa. (Rinne & Jauhiainen 1988, 1-3.) Ihmiset sekä muodostavat ryhmiä että heidät luokitellaan ryhmiin, heidän omasta valinnastaan riippumatta (Saaristo & Jokinen 2004, 148-149).

Nyt 2000-luvulla henkisen kasvun käsite on korvaantunut urakehityksen käsitteellä (Skinnari & Syväoja 2007, Tähtinen & Skinnari (toim) 372). Tällä hetkellä suomalaisessa yhteiskunnassa vallitsee korkeasti koulutetun ihmisen ihanne, joka on syntyjään teknisestä edistymisestä ja kansalaisyhteiskunnan noususta. Jo 1800-luvulta alkanut koulutusoptimismi, jossa taloudellista kasvua tehostetaan kansalaisten yleisellä sivistystasolla. Tämän seurauksena pyritään hyödyntämään kansan lahjakkuusreservit mahdollisimman tehokkaasti yhteisen edun nimiin. (Ikonen 2011, Heikkinen & Leino-Kaukiainen (toim) 217, 226.)

Kulttuurisen kehityksen myötä on muodostunut 5-portainen koulutetun ihmisen ihannetyypit:

- 1) Toimeensa kelpoinen viran- tai toimenhaltija.
- 2) Opintojensa ylevöittävä korkeakulttuurin edistäjä.
- 3) Koulutusjärjestelmän löytämä tai jalostama erityislahjakkuus.
- 4) Yhteistä hyvää edistävä patriootti tai kansalainen.

5) Kansallisen kilpailukyvyyn vahvistaja.

(Ikonen 2011, Heikkinen & Leino-Kaukiainen (toim.), 234-235.)

Ammattiin kouluttautuminen ja siihen liittyvä ammatillinen tietoisuus muodostavat oikeuden ja pätevyyden tietyn ammatin harjoittamiseen. Koulutus määrittää ja tuottaa uusia ammatillisia reviierejä, jotka jakavat yhteiskunnallista työnjakoa. Koulutusinflaation yleistyessä yhä useammat alemmat tutkinnot joutuvat perustellusti kilpailukyvyyn kannalta taistelemaan asemastaan työmarkkinoilla. Olennaista on kuitenkin huomata, että asiantuntijat tarvitsevat myös asiakaskunnan – tämä edellyttää marginaali-ryhmien olemassaoloa. (Rinne & Jauhiainen 1988, 3.)

Tamara Bibby (2011) pohtii teoksessaan *Education – an `impossible profession`?* koulutuksellisia professioita yhteiskunnallisesta näkökulmasta käsin. Ihmiset näkevät paljon vaivaa koulutusjärjestelmäsystemin luomiseen ja hallitsemiseen. Oppilaiden jakaminen ikäluokkien mukaan on merkittävä kehitysaspekti opetussysteemissä. Kasvaminen ja kehittyminen kulkevat käsi kädessä tulevaisuuteen, joka vaikuttaa oppilaiden tarpeisiin edistyä elämässään. (Bibby 2011, 25-29.)

Muutosten ymmärtäminen edellyttää sellaisen tulkintakehikon kehittelyä, joka ottaa huomioon työmarkkinoiden, tieteen, ammattikuntien ja koko yhteiskuntadynamiikan nykyisen luonteen. (Konttinen 1991, 272.)

Keskiajasta tähän päivään yhdistävänä koulutus- ja professiojärjestelmän tekijänä on hierarkia jaot, jotka symboloivat valtajärjestelmän toteutumista ”tasa-arvoisesti”. Privilegiosta meritokratiaan siirtyminen on merkittävä asia, mutta valtajärjestelmää ja sen luomaa yhteiskuntatodellisuutta se ei kykene aukottomasti tasa-arvoistamaan, sillä valta-asetelmaan sisältyy lisäksi piilovalta-asetelma. Piilovalta-asetelmassa välineenä ei käytetä keskiajan mukaista pakottamisen periaatetta, vaan hienovaraisempaa pakottamista, kuten yhteiskunnallisten vaihtoehtojen lisäämistä, missä päämotivaationa on lisätä koulutusoptimismia, jotta koulutussuuntautunut yhteiskunta pitäisi pintansa.

4 Opinto-ohjaajan professio yhtenä Suomen koulutusjärjestelmän palasena

Peruskoulun alkuaikoina opinto-ohjaajat olivat ainoita varsinaisesti peruskouluun koulutettuja opettajia (Koski 2000, Sopo News 1/2000, 16).

Ohjauksen alkamisen eksakti määrittely on vaikeaa. Toiset pitävät Platonin, Aristoteleen ja muiden länsimaisten filosofien työtä ohjauksen lähtökohtana. Toiset puolestaan ovat löytäneet ohjauksen lähtökohdat keskiajan Euroopasta. 1800-luku oli kuitenkin ohjauksen kannalta merkittävää aikaa, koska silloin alettiin kiinnittää huomiota uravalinnanohjaukseen. Viime vuosikymmeninä ohjausalan ammattien arvostus ja asema yhteiskunnassa on kehittynyt. (Lairio & Puukari 2001, 15-19, Konttinen 1991, 50-51, 70.)

Opinto-ohjaajien identiteettiongelmat sijoittuvat ensisijaisesti suhteessa muuhun opettajistoon. Opinto-ohjaajien astuminen opettajien hallinnoimaan kouluun ei ole tapahtunut ristiriidattomasti. Jo 1960-luvulta lähtien käytiin psykososiaalisen oppilashuollon piirissä reviirikamppailua. Tämä juurtaa siitä, mitä kappaleessa 2. jo käsiteltiin; aluksi opinto-ohjaus pyrittiin sijoittamaan nykyistä enemmän nimenomaan psyykkisen oppilashuollon alueelle. Tällöin oppilaanohjas määriteltiin yläkäsitteeksi, johon sisällytettiin niin opinto-ohjaajien, psykologien kuin kuraattorienkin toiminta. Tämä asettelu koettiin koulupiirissä uhaksi, jonka seurauksena Psykologia-lehden palstalla Salla Saari piti professiosaarnan psykologiammattikuntansa puolesta. Toinen merkittävä opinto-ohjaajien asemaa häirinnyt tekijä on suhde koulun muuhun opettajistoon. Opinto-ohjaus on kohdannut monenlaisia kriisejä, ja se ei ainakaan vähennä yhteistyön tärkeyttä muiden alan ammattilaisten kanssa. (Jauhiainen 1993, 229-231.)

Vuorisenkin mukaan koulutusjärjestelmän alkuvaiheessa opinto-ohjaajat ja oppilaanohjaajat ovat joutuneet etsimään ammatti-identiteettiään uutena opettajaryhmänä. Ammatti-identiteetin kehittämisen seurauksena on päästy kehittämään ohjausalan professuuria. (Vuorinen 1992, Lairio (toim.) 17-18.)

Rinteen ja Jauhiaisen (1988, 20, 162-163, 394.) mukaan muutokset professioiden osalta merkitsevät valta-asetelmien, kulttuurisen ja taloudellisen pääoman rappeutumista. Lasten kasvatus on yksi keskeinen osa yhteiskunnan uusintamisprosessia. Opetusalan ammatillistuminen eteni ensimmäisenä hierarkisen yläluokan omalla uusintamisen kentällä. Kokonaisuudessaan yhteiskunnallisen uusintamisen alueella kasvatus- ja opetustyötä ei ole statukseltaan asetettu kovin korkealle. Tästä huolimatta opettajien statusasema verrattuna lastentarhaopettajiin on lähes yhtä selvä kuin lääkärien erotteleminen sairaanhoitajista.

Työnohjallinen eriytyminen on keskeinen perusta uusien ammattikuntien synnyn kannalta. Nämä uudet ammattikunnat erikoistuvat jonkin voimistuvan yksittäistyön suorittamiseen, kuten oppilaanohjaus eriytyy kasvatuksellisesti juurikin tulevaisuuteen orientoitumisessa. Työnohjallinen eriytyminen edellyttää työnohjallisten hierarkioiden syntyä. Ammatillistumiskehityksen alun jälkeen tie kohti yhä hienorakenteisempaa erikoistumista laajojen perusammattien sisällä näyttäytyy ratkaisevana kehityslogiikkana. Työtehtävien ammatillistuminen sitoutuu modernissa yhteiskunnassa usein koulutuksen kasvuun, pyritään yhteiskunnallisen työnohjauksen kehitykseen valtakeskusten taholta tuottamaan erikoistuvaan työnohjaukseen sopivia erikoiskoulutuskanavia. Professionaalistumistendenssin kannalta on olennaista lisäksi se, että erikoistumisen kulkuväyliä avaamalla avataan samalla koulutuksellista pääomaa korottavan jatkokoulutuksen reittejä. (Rinne & Jauhiainen 1988, 402-404.)

Suomen koulutusjärjestelmän muutokset vaikuttavat myös opinto-ohjauksen kehityskaareen. Tähän päivään mennessä yksi merkittävin muutos on ollut peruskoulu-uudistus. Jokaisen koulutusjärjestelmäuudistuksen yhteydessä opinto-ohjaus on sisällytetty opetussuunnitelmien perusteisiin. (Vuorinen 1992, Lairio (toim.) 17-18.)

Sinisalo (2002, Onnismaa ym. 190-192; myös Vuorinen 1992, Lairio (toim.) 17-18; myös Jauhiainen 1993, 220-228.) kuvaa ohjauksen historiallista kehitystä, jossa ohjaus suuntautuu kahdelle alueelle: koulun oppilashuoltoon ja työvoimapolitiikan toiminta-alueelle. Näistä puolestaan kehittyivät oppilaanohjaus kouluun ja ammatinvalinnanohjaus työvoimahallintoon.

Suomessa ohjauksen kehittyminen liittyy läheisesti psykologiaan ja kasvatustieteeseen sekä koulun oppilashuoltoon että työvoimapolitiikkaan. Ammatinvalinnanohjaus on kytkeyty alusta alkaen nuoriin, ja samalla se on Suomen vanhimpia psykologian sovellusalueita. Vuonna 1939 Helsingin työnvälitystoimistoon perustettiin ammatinvalinnanohjaajan virka. Tämän viran voidaan katsoa olevan maamme ammatinvalinnanohjauksen alku. Taloudellisista syistä johtuen ammatinvalinnanohjaus yleistyi kuitenkin suunniteltua hitaammin maaseuduille asti. *Nykyään laajin ohjauksen sovellusalue on koulujen oppilaanohjaus.* (Sinisalo 2002, Onnismaa ym 190-192; Jauhiainen 1993, 220-222.)

Varsinaisen sysäyksen oppilaanohjauksen kehittymiselle antoi vuonna 1966 noin sanotun Poijärven koulunuudistustoimikunnan mietintö. Toimikunta ehdotti, että jokaisessa koulussa tulisi olla opinto-ohjaaja, jolla on asianmukainen erityiskoulutus. Lisäselvityksenä toimikunta totesi, että oppilaat osallistuvat joko luokkana tai ryhmittäin tarpeen mukaan. (Merimaa, Opo 1/1997, 28.)

Vuonna 1967 peräti yhdessätoissa kunnassa käynnistyi peruskoulukokeilut, tällöin ”Opintojen ohjaus” oli lähes yksinomaan kokeilukoulujen johtajien vastuulla. Kokeilukoulu vaiheessa Kalevi Nikki oli laatinut suunnitelman ”Opintojen ohjantaa, opiskelutekniikkaa, tukiopetusta ja opettajien keskinäistä yhteydenpitoa varten”. Kokeilusuunnitelman mukaisesti oppilaanohjaukseen liitettiin yläasteen

päättövaiheessa tapahtuvaa ammatinvalinnanohjausta. Kulkulaitosten ja yleisten töiden ministeriön kokouksen pohjalta vuonna 1968 käynnistyi oppilaanohjaus kokeilumuotoisena tehtävään nimettyjen entisten yhdysopettajien eli uusien opinto-ohjaajien hoitamana. (Merimaa, Opo 1/1997, 28.)

Ammatinvalinnanopetus lisääntyi tasaisesti oppikoulussa. Oppivelvollisuuskoulu toi viimeisetkin ammatinvalinnanohjauksen ulkopuolelle jääneet oppilaat ammatinvalinnanohjauksen piiriin. Oppivelvollisuuskoulun myötä koulun rooli voimistui, jonka seurauksena ammatinvalinnanohjauksen ohjaustoiminnan asiakasrakenne muuttui. Tämä muutos konkretisoitui siten, että aikuisasiakkaista tuli 1970-luvulla ohjaustoiminnan painopiste. Asiakaskunnan painopistemuutoksesta huolimatta nuoret ovat säilyneet asiakaskunnan enemmistönä. Aikuisasiakkaiden lisääntyminen toi kuitenkin mukanaan uusia tuulia, sillä erilaiset ”ongelma-asiakkaat” lisääntyivät. (Jauhiainen 1993, 223-225.)

Opinto-ohjaajista tuli siis peruskoulun uusi ammattikunta. Peruskoulun yhtenä ideologiana on yksilöllisiin tarpeisiin vastaaminen. Tämän individualistisen päämäärän nimissä peruskouluun suunniteltiin oppilaanohjausjärjestelmä. Ohjausjärjestelmän toivottiin omalta osaltaan lieventävän niitä erityishaasteita, joita koko ikäluokan yhtenäiskoulu toi mukanaan. (Jauhiainen 1993, 223-225.)

Varsinaisesti opinto-ohjaajien koulutus käynnistettiin 1970-luvun alussa Jyväskylän yliopistossa ja Joensuun silloisessa korkeakoulussa. Opinto-ohjaajien tutkinto sisällytettiin pedagogisten ammattikuntien reviiirille. Vuoden mittaiset kurssit toimivat opettajakoulutuksen saaneiden jatkokoulutuksena ja ne perustuivat opetusministeriön hyväksymiin kyseisten yliopistojen tutkintosääntöihin. (Jauhiainen 1993, 226-228.)

Peruskoulun opetussuunnitelmakomitean mietintöön laadittiin oppilaanohjaukselle oma opetussuunnitelma, johon lukeutui kasvatuksellinen -, opetuksellinen - ja ammatinvalinnanohjaus. Samalla tuntijakoon tuli ”Oppilaan ohjaus”-niminen oppiaine, jota annettiin yksi tunti viikossa kullekin peruskoulun luokka-asteelle. Tammikuussa 1971 opetusministeriö asetti työryhmän suunnittelemaan tarkemmin opinto-ohjaajien koulutusta. (Merimaa, Opo 1/1997, 28.)

1980-luvun alussa opinto-ohjaajia alettiin kouluttamaan lisäksi lukioihin ja ammatillisiin oppilaitoksiin. Kahdeksankymmentä luvun lopulla Joensuun yliopistossa perustettiin kasvatustieteiden kandidaatin tutkintoon johtava opinto-ohjaajan koulutusohjelma. Tämän opinto-ohjaajan kandidaatin tutkintoon johtavan koulutusohjelman perustamisen yhteydessä perustettiin myös opinto-ohjaajien oma ammattijärjestö, Opinto-ohjaajat ry. Opinto-ohjaajat ry on toiminut kiinteässä yhteydessä OAJ:n kanssa sekä opinto-ohjauksen juridinen ja hallinnollinen asema muotoutuivat jo 1970-luvulla nykyiselle mallilleen. (Jauhiainen 1993, 226-228; myös Merimaa, Opo 1/1997, 29.)

Oppilaanohjaus vakiintui koko maassa peruskouluun 1980-luvun alkuun mennessä pitkälti peruskoulun opetussuunnitelmatoimikunnan esittämällä tavalla. Puolestaan lukion oppilaanohjaus oli vielä vuosikymmenen alussa yhdysopettajien varassa. Asetuksella 600/80 säädettiin vuonna 1982 lukion uudesta lukusuunnitelmasta, johon oli yhtenä oppiaineena mainittu ”Oppilaanohjaus ja luokantunti”. Tämän seurauksena oppilaanohjaus tuli käsitteenä ensimmäisen kerran lukioon. (Merimaa, Opo 1/1997, 29.)

Uusiin peruskoulu- ja lukiolakeihin tuli vuonna 1983 maininta, että opettajan virkoihin sisältyy muun muassa opinto-ohjaajan virka. Näiden lakien puitteissa mainittiin lisäksi, että peruskoulussa ja lukiossa annetaan oppiaineiden opetuksen lisäksi oppilaanohjausta. Puolestaan ammatillisiin oppilaitoksiin alettiin kouluttaa yhteistyössä ammattikasvatushallituksen ja korkeakoulujen kanssa vuonna 1982-83 ensimmäisiä opinto-ohjaajia. (Merimaa, Opo 1/1997, 29.)

1990-luvulla koulun toiminnassa tapahtuneet lukuisat rakenteelliset ja sisällölliset muutokset ovat vaikuttaneet opinto-ohjaukseen. 22.5.1990 hallitus antoi Eduskunnalle koulutuspoliittisen selonteon, joka julkaistiin nimellä Suomen koulutusjärjestelmä, koulutuksen taso ja kehittämislinjat. Pääpaino tässä selonteossa laitettiin koulun sisäiselle uudistamiselle. Lisäksi korostettiin uuden tiedonkäsityksen ja valinnaisuuden lisäämistä. (Merimaa, Opo 1/1997, 29.)

Eduskunta korosti omassa vastauksessaan koulutuspoliittisesta selonteosta muun muassa yksilöllisten opinto-ohjelmien mahdollisuuksien parantamista, laajempaa valinnaisuutta, joustavuutta eri oppilaitosmuotojen sisällä ja niiden välillä. Tämän lisäksi vieraalla kielellä annettavan opetuksen mahdollisuuksia tulisi parantaa. (Merimaa, Opo 1/1997, 29.)

1990-luvulla seuraavanlaiset suuremmat muutolinjat ovat vaikuttaneet opinto-ohjaukseen ja sen muotoutumiseen:

- koulutuksen kehittämissuunnitelmat, esimerkiksi vuosiluokkiin sitomattoman opetuksen mahdollistaminen,
- opetussuunnitelmauudistukset,
- lainsäädännön kokonaisuudistus (1996), jossa oppilaille turvataan oikeus saada ohjausta ja oppilaitoksille määrätään velvollisuus antaa ohjausta,
- opinto-ohjaajan ammatin muuttuvat vaatimukset, kuten poliittisten päätösten konkretisoitumien erilaisiksi toimenpiteiksi,
- ohjauksen mieltäminen kaikkien opettajien tehtäväksi, mikä on seurausta koulutuksen jatkuvasta monimuotoistumisesta. (Merimaa, Opo 1/1997, 30-31.)

Uudelle 2000-luvun vuosituhannele esitettiin tekstissä monia opinto-ohjaukseen suunnattuja avoimia kysymyksiä, jotka voidaan erotella seuraavanlaisesti (Merimaa, Opo 1/1997, 32.):

- 1) Mitkä ovat opinto-ohjaajien määrät, ikärakenteet ja kelpoisuudet peruskouluissa, lukioissa ja ammatillisissa oppilaitoksissa?
- 2) Millainen on ohjauksen saatavuus oppilaiden tasavertaisuuden näkökulmasta?
- 3) Miten ohjaus on otettu huomioon koulujen omissa opetussuunnitelmissa?
- 4) Mitkä ovat laajentuneen joustavuuden ja valinnaisuuden vaikutukset ohjauksen toteuttamiselle?
- 5) Millaiset ovat koulu- ja työelämäyhteydet peruskoulussa ja lukiossa ja millaiset työelämään tutustuttamisen järjestelyt ovat?
- 6) Minkälainen on oppilaitosten välinen ohjauksellinen yhteistoiminta sekä sidosryhmien kanssa tehtävä yhteistyö?
- 7) Voidaanko ohjauksen avulla ehkäistä oppilaiden syrjäytymiskehitystä ja miten se käytännössä tapahtuu?
- 8) Millaiset ovat kansainvälistymisen vaikutukset ohjauksen toteuttamiselle?
- 9) Mitkä ovat opinto-ohjaajan ydinosuamisen tärkeimmät alueet ja miten niitä hyödynnetään?

Omassa tutkimusanalyysiosiossani käsitellen ja pyrin etsimään vastauksia ja näkökulmia tyyppillisemmin edellä esitettyihin kysymyksiin 7-9. Tutkielmani sisältö pitää rajallisesti sisällään myös alkupään kysymyksiensäkin aihe-alueita, mutta opinto-ohjaajan profession määrälliseen puoleen tutkielmani ei kykene tai edes pyri esittämään näkökantoja Opo-lehtiaineiston perusteella.

Jyväskylän yliopiston kotisivuilla valotetaan 2000-luvun opinto-ohjauskoulutuksen muuttuneet merkittävästi viimeisinä vuosina. Opinto-ohjauskoulutuksen painopistealueet sisältävät muun muassa monikulttuurista ohjausta, työelämä ohjausta ja sukupuolen huomioimista ohjauksessa. (http://www.studentum.fi/Opinto_ohjaajakoulutus_88354.htm, viitattu 9.1.2012.)

Ohjausalan jatkuva dynaamisuus herättää pohtimaan ohjausalan todellista asiantuntijuutta ja sitä kuinka se ilmenee käytännössä. Dynaamisuuden lisääntyminen on huomioitu jo paljon ennen tätä päivää ja Lairion (1992, 2-4) mukaan opettajakoulutuksen kehittämistoimikunnan mietinnössä (KOM 1989:26) pidettiin tulevaisuuden kannalta joustavuutta tärkeänä koulutusjärjestelmän kriteerinä.

Opinto-ohjaajan profession harjoittaminen yhtenä Suomen koulutusjärjestelmän palasena saa rakennuspalasensa peruskoulun opetussuunnitelman perusteista (2004). Opetussuunnitelman perusteissa (2004, 19.) ohjauksen järjestämisestä mainitaan muun muassa, että ohjauksen tulee muodostaa koko peruskoulun ajan kestävä jatkumo. Samalla korostetaan, että vastuu ohjauksesta on kaikilla opettajilla. Lapsen ja nuoren huoltajalla on oikeus saada tietoa huollettavan lapsensa ohjauksesta ja siihen vaikuttavista tekijöistä.

Ohjaus ammattina ei ole kovin yleinen. Edelleenkin Suomessa ohjauksesta pääsääntöisesti vastaavat työvoimaministeriön alaisissa työvoimatoimistoissa työskentelevät ammatinvalintapsykologit ja kouluissa toimivat opinto-ohjaajat ja oppilaanohjaajat. Opinto-ohjaajat nuorena pedagogisena ammattikuntaan sisältyy myös professionaalistumisen, jonka tehtävänä on vastata ohjaustoiminnan käytännön toteutumisesta. (Nummenmaa 1992, Lairio (toim.) 9-13.)

Oppilaan ja opinto-ohjauksen tavoitteita ja tehtävänäalueita leimaa erilaiset työnpainoalueet eri kouluasteilla. Lairion, Puukarin & Variksen (1999, 1, 15, 41.) toteuttamassa tutkimuksessa tarkastellaan muutoksia opinto-ohjaajan työssä ja oppilaanohjauksen organisoinnissa 1990-luvulla. Tutkimuksessa painotetaan kuntakohtaisia eroja, jotka saattavat muodostaa koko oppilaanohjauksen ytimen. Peruskoulun ja lukion oppilaanohjauksen tavoitteet sekä opinto-ohjaajan keskeiset tehtävät määritellään opetussuunnitelman valtakunnallisissa perusteissa (Peruskoulun opetussuunnitelman perusteet 2004).

Käytän tässä Lairion, Puukarin & Variksen (1999, 15-17.) tekemän ohjausorganisoinnin tutkimuksen tuloksena kirjattuja ohjaustekijöitä eri kouluasteilla:

- *Kaikilla kouluasteilla* oppilaanohjaukseen sisältyy opiskelun ohjaus, kasvun ja kehityksen tukeminen sekä ammatilliseen suuntautumiseen ohjaus.
- *Peruskoulussa* oppilaanohjaus keskittyy siihen, että oppilas selviää mahdollisimman hyvin opiskelusta ja kykenee tekemään itsensä kannalta toimivia elämänratkaisuja. *Alakoulussa* oppilaanohjaus toteutuu integraatiossa muun opetuksen yhteydessä. *Yläkoulussa* päävastuu oppilaanohjauksesta on opinto-ohjaajalla, jonka merkitys korostuu valinnaisuuden ja kulun monimuotoisuuden kasvaessa. Yläkoulussa annetaan henkilökohtaista että pienryhmäohjausta kokonaisvaltaisesti tukemaan ohjattavien tulevaisuutta.
- *Lukiossa* oppilaanohjauksen tavoitteena on auttaa opiskelijaa suunnittelemaan opiskeluohjelmaansa ja pyrkiä kehittämään opiskelijan elämänuraa koskevia valintoja. Päävastuu lukion oppilaanohjauksesta on oppilaanohjaajalla, jonka kuuluu järjestää sekä henkilökohtaista että ryhmäkohtaista opetusta.
- *Ammatillisissa oppilaitoksissa* opinto-ohjauksen tehtävänä on saada opiskelija orientoitumaan opiskeluun ja harjaannuttamaan oppimisen taitoja. Ammatillisissa oppilaitoksissa opinto-ohjaus on koko oppilaitoksen tehtävä, vaikka päävastuu onkin opinto-ohjaajalla.
- *Korkeakoulun* osalta vuonna 2010 toimikunta on jäsennellyt toimintaansa, jossa tavoitteena on ollut opinto-ohjauksen saaminen kaikkien opiskelijoiden oikeudeksi (<http://www.sopo.fi/yhdistys/toimintakertomus>, viitattu 9.11.2012).

Opolehdessä 4/2010 Kari Hernetkoski käsittelee opinto-ohjausta 2020, johon taas kerran sisältyy kysymys opinto-ohjaajien perustehtävän määrittämisestä. Hernetkoski esittää, että se voisi olla ohjauksellisen ajattelun ja toiminnan

vakiinnuttaminen osaksi koulutusjärjestelmää ja työelämää. Koska opinto-ohjaajan työhön ja opinto-ohjauksen kokonaisuuteen vaikuttavat ympäröivän yhteiskunnan ja maailman muutos, määrittelee Hernetkoski opinto-ohjausta ja sen määrittelemistä tulevaisuudessa seuraavanlaisesti:

- 1) Muuttuva työelämä; vaatimuksien kasvaminen ja kasvava kilpailu.
- 2) Muuttuvat koulutusjärjestelmät; koulutuksen tulee vastata yhä paremmin työelämän vaatimuksiin.
- 3) Muuttuva vapaa-aika; vapaa-aika on täynnä valintoja, jotka täydentävät työn ja koulutuksen täyttämää elämää.
- 4) Kovenevat työt ja koulutusmarkkinat; markkinointiyhteiskunta, tehokkuus vaatimus.
- 5) Tehokkuuden tavoittelu; kaikkea toimintaa leimaa optimoitu tehokkuuden tavoittelu, missä ohjauksen tulisi tuoda suhteellisuudentajua ja inhimillisyyttä.
- 6) Hyvien taitojen ja valmiuksien tarve; menestyminen ja sen välineet, kuten toimivat vuorovaikutustaidot.
- 7) Ohjauksen kansainvälistyminen; hyvää kommunikaatio- ja kielitaitoa, elinikäisen kehittymisen ohjausjärjestelmä. (Hernetkoski, Opolehti 4/2012, 12.)

Lopuksi avaan lyhyesti opinto-ohjaajan profession eettistä puolta, sillä kaikkia Suomessa toimivia professioita koskevat omat eettiset säännöstönsä, jotka omalta osaltaan määrittävät lisäksi profession harjoittamista käytännön tasolla. Opinto-ohjaajan työn eettiset periaatteet kiteytyvät Suomen opinto-ohjaajat ry:n vuosikokouksen 30.1.2009 mukaan seuraavanlaisesti; opinto-ohjauksen tavoitteena on tukea ohjattavaa opiskeluun liittyvissä asioissa ja tulevaisuuden suunnittelussa. Tarkoituksena on saada ohjattavia ymmärtämään omaa tilannettaan ja lisätä hallitsemisen tunnetta haastavissakin tilanteissa. Opinto-ohjauksen perusideologiana on aina ohjattavan kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin edistäminen. Opinto-ohjaajan keskeisempiä työvälineitä on hänen ohjauksellinen asiantuntijuutensa. Ohjaustilanteessa opinto-ohjaajan tulee kiinnittää huomiota omiin taustavaikutteisiin, ammattitaidon jatkuvaan kehittämiseen ja kykyyn toimia moniammatillisessa yhteistyössä. Tämän lisäksi opinto-ohjaajan on eettisin perustein huolehdittava omasta jaksamisestaan ja kyvystä hahmottaa oma rajallisuutensa. (<http://www.sopo.fi/yhdistys/eettiset%20periaatteet>, viitattu 14.12.2011.)

Eettistä pohdintaa kärjistää Onnismaa (2002, Onnismaa ym 294, 299-302.) artikkelissaan ohjaustyön etiikasta ja ohjausasiantuntijuudesta, sillä kukaan ohjaualan ammattilainen ei saisi muutenkaan pyrkiä olemaan epäoikeudenmukainen. Onnismaa viittaa ”ongelmattomuuden” ristiriitaan, sillä ohjausalan ammattieettisiin koodeihin sisältyvät poikkeuksetta *ammattinormit, eettinen harkinta, ammattia määrittävät periaatteet ja ammatin oikeuttaminen*. Ohjaustyössä etiikkaa tulisi pitää enemmänkin ennalta määritettyjen koodien sijasta resurssina ja työvälineenä ohjausprosessissa. Kaikissa auttamisammateissa tehdään tietoisesti tai tiedostamatta myös pahaa, mutta perusteltu toiminta vaatii moraalista rohkeutta ja harkittua etiikkaa.

Kasvatus on lähinnä sosiaalista, missä kulttuuriperintö, kieli, tiede ja uskonto pyritään siirtämään seuraaville sukupolville. Tästä syystä koulun sisäiset professiot muuttuvat samalla, kun yhteiskunnassa tapahtuu merkittäviä muutoksia. Opinto-ohjaus yhtenä kasvatopedagogisena professiona kohtaa kaikki opetusalaan kohdistuvat eettiset ja moraaliset ongelmat. Opettajan, ja samalla ohjaajan, työ on yhteiskunnallista uusintamista ja odotuksiin vastaamista. Odotuksia on runsaasti virallisesta opetussuunnitelmasta profession harjoittajan omiin kasvatusihanteisiin ja kotien luomiin odotuksiin. Yhteiskunnan kannalta puhtainta manipulaatiota, indoktrinaatiota, on tietoinen toiminta, jolloin kasvattaja on itse mahdollisimman tietoinen toimintansa päämääristä. (Toukonen 1991, Airaksinen (toim.) 105-106, 116, 118-121.)

Lopulta kaikki yhteiskunnallinen toiminta pohjautuu politiikkaan. Toimiva ohjaus osallistaa ohjattavan ympäristönsä toimintaan, joko eettisesti tai epäeettisesti. Ohjaaja tarvitsee itsekin työnohjausta, jossa keskeisellä sijalla tulisi olla moraalifilosofiset kysymykset. Pedagogi yhteiskunnan jäsenenä on samojen arvomaailmojen armoilla kuin muutkin yhteiskunnan jäsenet. Opettajien ja ohjaajien tulee olla eettisesti tietoisia pedagogisesta toiminnastaan. (Suoranta 2005, 16-17, 19-20; Suoranta 2003, 115, 124, 131.)

Opinto-ohjaajan professio yhtenä Suomen koulutusjärjestelmän palasena sisältyy siis pedagogisiin professioihin, joiden tehtävänä on uusintaa yhteiskuntajärjestelmää koko yhteiskuntaa hyödyttävällä tavalla, eettisesti toimien. Ohjausprofession erityishaasteet Suomen koulutusjärjestelmän yhtenä osa-alueena keskittyvät lähinnä ideologiaan siitä, että ohjaus ei ole suoranaista opettamista, vaan ohjattavan tukemista. Opinto-ohjaajan toimittama ammatillinen ohjausprosessi luo perustaa oppilaille entistä enemmän hyödyntää koulun opetusaineiden antia omassa arkitodellisuudessa, antamalla välineitä suunnitella ja täten kohdentaa omia tulevaisuuden päämääriä.

5 Suomen opinto-ohjaajat ry ja palanen Opo-lehteä

Suomen opinto-ohjaajat ry:n ylläpitämät nettisivut löytyvät osoitteesta www.sopo.fi, joka toimii tiedotusväylänä erilaisten yhteiskunnallisten vaikuttajia varten. Nettisivut toimivat päivitetyn ja ajankohtaisen ohjaustoiminnan esittelijänä Suomen opinto-ohjaajien oman yhdistyksen näkökulmasta.

Opinto-ohjaajien oma järjestö perustettiin keväällä 1972 nimellä *Opinto-ohjaajat ry*. Opinto-ohjaajat ry:n perustajana olivat Joensuun ensimmäisen opo-kurssin opiskelijat. Yhdistys toimikin pitkään vain peruskoulun opinto-ohjaajien etujärjestönä. Vuonna 1991 ohjausalan valtakunnallisilla koulutuspäivillä nimi muutettiin *Suomen opinto-ohjaajat ry:ksi*. (Sankari 2008, 30.)

Suomen opinto-ohjaajat ry:n toimittama Opo-lehti on alan ammatti- ja järjestölehti, jonka toimittaminen on aloitettu vuodesta 1979 eteenpäin. Järjestölehden nimi on vaihtunut matkan varrella useaan eri otteeseen, joten listasini Opo-lehden nimiluetteloon oman tutkimusajankohtani mukaisesti:

OPO-LEHDEN NIMI	TOIMITUSVUOSI
Opo-lehti	1984
Opo	1984-1997
Sopo-sanomat	1998
Sopo News	1999-2005
Opolehti	2006-2011

Taulukko 2. Opo-lehden nimi ajanjaksolla 1984-2011.

Tällä hetkellä Opo-lehden virallisena nimenä toimii Opolehti. Yleisesti kuitenkin käytän tässä tutkielmassa käsitettä Opo-lehti, jolla viitataan kaikkiin Suomen opinto-ohjaajat ry:n toimittamiin ammatti- ja järjestölehden numeroihin. Valintani perustuu nimen

aktiiviselle muuttumiselle että E. Sankarin (2008) käyttämään Opo-lehti käsitteeseen, sillä aineistomme ovat pääpiirteittäin samanlaiset.

Vuonna 1979, kun Suomen opinto-ohjaajat ry:n jäsenkunta kasvoi, samalla katsottiin tarpeelliseksi perustaa oma lehti (Jokinen, 1992, 63). Alun epäsäännöllisen ilmestymisen jälkeen vuodesta 1989 eteenpäin Opo-lehti on ilmestynyt neljä kertaa vuodessa – poikkeuksellisesti vuonna 2006 viisi kertaa.

Lehden muututtua Opo-nimiseksi muuttui lehden toimittamisen tapakin, kun vakinaisesta toimituksesta luovuttiin. Tämän jälkeen lehden kokosi useimmiten jokin ennalta valittu alueyhdistys, minkä seurauksena lehden toimittamisesta ja taloudenpidosta alkoi puuttua tiettyä pitkäjänteisyyttä. Järjestön näkökulmasta tällainen toimitustapa ei ollut varmin tiedostusväline. Puolestaan tämän seurauksena vuonna 1988 uusi Opinto-ohjaajat ry:n hallitus valitsi Opo-lehdelle vakinaiset toimittajat ja muut toimihenkilöt. (Jokinen 1992, 63-65.)

Opo-lehden toimituksessa päävastuun lehden julkaisemasta sisällöstä vastaa päätoimittaja, ei yhdistyksen puheenjohtaja tai hallitus. Tätä päätoimittajan oikeutta ja vastuuta päätoimittajat ovat käyttäneetkin, sillä Opo-lehti on muotoutunut aina kunkin päätoimittajan näköiseksi. (Sankari 2008, 25.)

Listasin Opo-lehden päätoimittajat oman tutkimusajankohtani mukaisesti:

PÄÄTOIMITTAJAT	TOIMIVUOSI
Alpo Jokinen	1984-1993
Timo Kiviniemi	1994-1998
Ritva Mäkelä	1999-2011

Taulukko 3. Opo-lehden päätoimittajat ajanjaksolla 1984-2011.

Puheenjohtajan palsta sisältää aina ohjausalan ajankohtaista asiaa, joten puheenjohtaja on päätoimittajan päätöksenteon varjolla kuitenkin erittäin merkittävä toimija Opo-lehden viitekehyksessä. Tästä syystä listasin lisäksi oman tutkimusajankohtani mukaisesti Opo-lehdessä kulloinkin vaikuttaneet puheenjohtajat:

PUHEENJOHTAJAT	TOIMIVUOSI
Erkki Merimaa	1984-1986
Pekka Leinonen	1987-1988
Marjatta Kivimäki	1988-1996
Pertti Kostama	1997-1998
Heli Piikkilä	1998-2007
Kari Hernetkoski	2008-2011

Taulukko 4. Opo-lehden puheenjohtajat ajanjaksolla 1984-2011.

Opinto-ohjaajan professiolle asetetaan lukuisia odotuksia ja vaatimuksia. Vähemmällä eivät pääse Suomen opinto-ohjaajien yhdistys tai liioin Opo-lehtikään. Käsittelen alla erikseen yhdistyksen päämääriä ja Opo-lehdelle asetettuja odotuksia.

1§ Yhdistyksen nimi on Suomen opinto-ohjaajat ry, epävirallinen lyhenne on SOPO. Yhdistyksen toiminta käsittää koko Suomen, ja toimipiste sijaitsee Tampereella. Yhdistys on puoluepoliittisesti sitoutumaton. (<http://www.sopo.fi/yhdistys/säännöt>, viitattu 14.12.2011.)

2§ Yhdistyksen tarkoituksena on toimia oppilaanohjauksen kehittämiseksi, ohjaajien ammattitaidon tukemiseksi, jäsenistön yhteenkuuluvuuden lisäämiseksi ja valvoa jäsenistönsä yleisiä etuja. Näihin yleisiin etuihin sisältyy muun muassa vaikuttaminen opetusalan järjestöihin, viranomaisiin ja ohjausalan kehittämistyötä tekeviin yksiköihin. Tarkoituksensa toteuttamiseksi yhdistys järjestää jäsenilleen koulutusta, harjoittaa julkaisu- ja tiedostustoimintaa, harjoittaa oppilaanohjaukseen liittyvää tieteellistä tutkimus- ja kokeilutoimintaa sekä tekee esityksiä ja antaa lausuntoja. (<http://www.sopo.fi/yhdistys/säännöt>, viitattu 14.12.2011.)

Opo-lehti on Suomen opinto-ohjaajat ry:n julkaisema ammatti- ja järjestölehti, joka julkaistaan keskimäärin neljä kertaa vuodessa. Opo-lehti sisältää muun muassa järjestöuutisia, henkilöhaastatteluita ja tietoa tulevista tapahtumista. Opo-lehteä voidaan sanoa opinto-ohjaajan tietopaketiiksi, ja se lähetetään automaattisesti kaikille yhdistyksen jäsenille. (<http://www.sopo.fi/opolehti>, viitattu 14.12.2011.)

Päätoimittaja Alpo Jokinen on määritellyt oman näkemyksensä Opo-lehden tehtävistä seuraavanlaisesti:

- 1) Lehti on järjestölehti, joka välittää jäsenistölle Opinto-ohjaajat ry:n merkittäviä asioita.
- 2) Samalla järjestölehti toimii toiseenkin suuntaan, välittäen jäsenistönsä ajatuksia hallitukselle.
- 3) Edunvalvontatehtävät, esimerkiksi työnantajien ja kouluhallinnon suuntiin.
- 4) Opo-lehti ammattilehtenä, joka antaa rakennusvälineitä käytännön työhön.

- 5) Opo-lehden tulisi sisältää yleisiä koulutuksellisia, kasvatuksellisia ja ohjauksellisia asioita lähtökohtanaan opinto-ohjaajan työn laaja-alaisuus.
- 6) Opo-lehti on opinto-ohjaajien henkilökohtainen lehti ja yhdistävä yhteistyöväylä. (Jokinen 1992, 64.)

Jokisen mukaan Opo-lehdestä välittyy ammattimainen leima, jonka taustalla seisovat pitkäjänteisyys, vakituinen ilmestymisaikataulu, sama painopaikka, ulkoasu ja vakiopalstat. Opo-lehden sisällä kirjoitukset ovat niin vakiotoimittajien kuin oma-aloitteisten opinto-ohjaajienkin kirjoittamia. (Jokinen 1992, 64.)

Opo-lehteen kohdistuvat viitteet sisältävät seuraavanlaisia tietoja: 1) tekstin kirjoittaja tai jos kirjoittajaa ei ilmoiteta, tekstin otsikko tai otsikon alku, 2) Opo-lehden sen hetkinen käyttönimi, 3) lehden numero tai ilmestymiskuukausi ja ilmestymisvuosi, 4) viitatun tekstin sivunumero(t), 5) usein Opo-lehdessä ilmoitetaan kirjoittajan tai haastattelun henkilön asema (esimerkiksi minkä sidosryhmän edustaja), 6) minkälaisesta tekstistä on kysymys (esimerkiksi puheenjohtajan palsta, sihteerin palsta, pakina ...). (Sankari 2008, 25.)

Opo-lehden kirjoittajat ovat toistuvasti muistuttaneet, että Opo-lehden päätehtävänä on toimia jäsenistönsä tiedotusvälineenä. Tästäkin syystä Opo-lehteä ei toimiteta kokopäivätyönä, vaan toimittajat ovat itsekin opinto-ohjaajia. Lehden toimittamisessa näkyvätkin siis niin sisäiset kuin ulkoiset vaikuttajat.

SAK (ammattiliitto) yhtenä opinto-ohjaajien edustajana nousee Opo-lehdissä usein esille. SAK:n alaisuudessa pohditaan muun muassa sitä, mitä ammattiliitot ja työpaikat odottavat opinto-ohjaajilta ja työelämän väliseltä yhteistyöltä käytännön tasolla. SAK järjestää valtakunnallisia koulutuspäiviä, jossa on kyse myös opinto-ohjaajien ja SAK:n ja sen jäsenliittojen aktiivien tutustumista toisiinsa paremmin. Yhteistyö liittyy siis merkittävästi opinto-ohjaajan työn vaatimuksiin. Tästä syystä käsittelen lisäksi lyhyesti Suomen opinto-ohjaajat ry:n toimintaa pohjoismaisella ja maailmanlaajuisesti kansainvälisemmällä sektorilla.

5.1 Suomen opinto-ohjaajat ry mukana pohjoismaiden ohjauspalapelissä

Yhdistys tekee yhteistyötä Pohjoismaisen ohjausalan yhdistyksen [Nordiska Förening för Studie - och yrkesvägledning \(NFSY\)](#) kanssa osallistumalla järjestön hallitustyöskentelyyn (<http://www.sopo.fi/yhdistys/kansainvalinen%20toiminta>, viitattu 9.11.2012).

NFSY:n jäsenmaita ovat: Tanska, Suomi, Islanti, Norja ja Ruotsi. Näiden lisäksi Ahvenanmaa ja Färsaaret. NFSY:n tavoitteena on lisäksi saada Grönlanti mukaan toimintaan. NFSY järjestää seminaareja ja konferensseja ja kehittää yhteistyötä Baltian maiden kanssa. NFSY:n nettisivuilla Pohjoismaiden verkostoa kuvataan vahvaksi ja elinvoimaiseksi, mikä toimii hyvänä esimerkkinä rajat ylittävään yhteistyöhön. (<http://nfsy.org/index.php?page=what-is-naevg>, viitattu 9.11.2012.)

Pohjoismaiden ohjausalan yhdistyksen ideologiana on vahvistaa kolmea seuraavanlaista osa-aluetta:

- 1) kasvatuksellista professiota ja ammatillista ohjausta pohjoismaissa,
- 2) yhteistyötä ja tiedonkulkua kansallisten yhdistysten yleissivistävään ja ammatilliseen koulutukseen ja
- 3) edustaa Pohjoismaiden kansainvälisiä suhteita IAEVG:n. (<http://nfsy.org/index.php?page=what-is-naevg>, viitattu 9.11.2012.)

Yllä mainitut ideologiat todentavat tiivistetysti, että ohjausalan profession harjoittamiseen sisältyy aina verkostoituminen. Seuraava alaluku jatkaa Suomen opinto-ohjaajat ry:n kansainvälisen verkostoitumisen esittelemistä.

5.2 Suomen opinto-ohjaajat ry mukana kansainvälisessä ohjauspalapelissä

SOPO ry vaikuttaa kansainvälisiin ohjausta koskeviin päätöksiin ja linjauksiin maailmanlaajuisen ohjausalan järjestön [International Association for Educational and Vocational Guidance \(IAEVG\)](http://www.iaevg.org) kautta. SOPO ry:n jäsen KT, tutkija Raimo Vuorinen edustaa Suomea IAEVG:n hallituksessa. (<http://www.sopo.fi/yhdistys/kansainvalinen%20toiminta>, viitattu 9.11.2012.)

IAEVG:n jäseniä on noin 60 maassa, kaikissa maanosissa. IAEVG:n jäsenyytyypit jakautuvat seuraavanlaisesti:

- 1) Yksittäiset jäsenet: ohjaajia tai muun ammatillisen asianomaisen koulutuksellinen ja ammatillinen ohjaus.
- 2) Yhdistyksen jäsenet: kansalliset tai alueelliset järjestöt, joiden tavoitteena koulutus- ja ammatinvalinnanohjaus.
- 3) Tukevat jäsenet: ministeriöitä, toimivien laitosten ja järjestöjen alalla koulutuksellinen ja ammatillinen ohjaus. (<http://www.iaevg.org/iaevg/nav.cfm?lang=2&menu=3&submenu=1>, viitattu 9.11.2012.)

Kansainvälisen ohjausalan järjestön päämäärät ovat muun muassa seuraavanlaiset (<http://www.iaevg.org/iaevg/nav.cfm?lang=2&menu=1&submenu=1>, viitattu 9.11.2012.):

- 1) opinto-ohjauksen, mukaan lukien urakehityksen, ymmärtäminen elinikäisenä ohjausprosessina,

- 2) ohjaus kaikkien saataville ihmisten iästä, sukupuolesta, rodusta, etnisestä alkuperästä, vakaumuksesta, vammaisuudesta tai sukupuolisesta suuntautumisesta riippumatta,
- 3) ohjauspalveluiden monipuolinen tarjonta, ei saa rajoittua vain kouluun,
- 4) ohjausta on saatava alan ammattilaiselta, ajantasaiset ohjauspalvelut,
- 5) ohjauspalvelun on oltava asiakaslähtöistä.

Edellä esitetyt periaatteet koulutuksellisesta ja ammatillisesta ohjauksesta saavutetaan, kun ohjattavia autetaan muun muassa (<http://www.iaevg.org/iaevg/nav.cfm?lang=2&menu=1&submenu=1>, viitattu 9.11.2012.):

- ymmärtämään ja arvostamaan omia tarpeitaan,
- toimimaan tehokkaasti muiden kanssa,
- tutustutetaan erilaisiin uravaihtoehtoihin,
- kehitetään asianmukaisia suunnitelmia koulutuksen ja urakehityksen hallintaan,
- integroidaan onnistuneesti yhteiskuntaan ja työmarkkinoille.

Näiden lisäksi IAEVG pyrkii vaikuttamaan hallinnollisten päätösten tekemiseen niin, että ohjauksesta taataan laadukas prosessi kaikille ihmisille. IAEVG tukee erilaisia ohjasalan tutkimushankkeita. Lopuksi muistutetaan kaikkia ohjasalan ammattilaisia noudattamaan eettisiä sääntöjä. (<http://www.iaevg.org/iaevg/nav.cfm?lang=2&menu=1&submenu=1>, viitattu 9.11.2012.)

6 Tutkimuksen metodologisia ratkaisuja

Opinto-ohjaukseen suuntautuva tutkimukseni on luonteeltaan *laadullinen*. Alasuutari (1999, 38) kirjoittaa, että laadullisessa tutkimuksessa aineistoa tarkastellaan kokonaisuutena. Tutkimusajankohta sijoittuu *lähihistoriaan*, johon se rajautuu jo aineistoni saatavuuden vuoksi. Historioitsijat ovat alkaneet tarkastella menneisyyttä kielellisyyden kautta rakentuvana konstruktiona. Aiemmin historiantutkijat olivat tarkkoja, ettei tutkittu ”nykyhetkeen” asti ulottuvia kysymyksiä. Lähiaikoina kuitenkin nykypäivään asti ulottuvat tutkimukset ovat kuitenkin varsin yleisiä – jopa hedelmällisiä. (<http://www.enorssi.fi/virmo/virmo-1/kashisnet/kasvatuksen-historian-tutkimus/kasvatuksen-historian-tutkimus/>). Autio, Katajala-Peltomaa & Vuolanta (2001, 31) muistuttavat, että ajallinen läheisyys voi vääristää lähimenneisyyden tulkintaa, sillä tutkija sävyttää tulkintojaan aina omista lähtökohdistaan. Tästä syystä pidän perustellusti positiivisena asiana, etten ole henkilökohtaisesti aiemmin pohtinut opinto-ohjausta kasvatustieteellisestä näkökulmasta tai sitä koulutukseni ohessa itse opiskellut.

Teoreettisilta lähtökohdiltaan tutkimukseni näkökulma on kasvatustieteellinen että sosiologinen. Kasvatustieteellinen tarkastelukulmani keskittyy olennaisesti aineiston kasvatuksellisiin ja koulutuksellisiin ilmiöihin, muutoksiin ja kehittymiseen. Tämän lisäksi tarvitaan kasvatussosiologista ja yhteiskuntahistoriallista tutkimusta avaamaan yhteiskunnallisesti koulutuspolitiikan vaiheita suomalaisessa yhteiskunnassa. *Tutkimukseni on tiivistetysti kasvatustieteellinen, sosiologinen ja historiallisesti painottunut.*

Tutkimukseni on *aineistolähtöinen*. Aiempaa taustakirjallisuutta hyödynnän jo tiedettyjen tietojen hahmottamiseen ja kokonaiskuvan luomiseen opinto-ohjauksesta. Aaltolan & Vallin (2001, 25) mukaan eksternalismin mukaisesti tieteenalan ulkopuoliset tekijät vaikuttavat tutkimuksen kehittymiseen. Mielestäni opinto-ohjaus sisältyy eksternalismiin, sillä aiemmat yhteiskunnallisesti jo tiedetyt murroskaudet vaikuttavat

opinto-ohjaus profession muotoutumiseen, jopa syntymiseen. Kirjallisuus siis antaa vahvoja viitteitä siitä, mihin suuntaan voin jo olettaa opinto-ohjauksen profession suuntautuneen, sillä siihen vaikuttavat vahvasti poliittiset ja muut yhteiskunnalliset kiinnekohdat. Alasuutarin (1999, 42) mukaan laadullisessa analyysissä kuitenkin yksikin poikkeus kumoaa säännön. Käytännössä tällaisen poikkeuksen tulkinta tutkimuksen yleisiin analyysilinjoihin nähden on tulkinnallinen ja vaatii tuekseen useampaa poikkeamaa. Etenkin tästä syystä pyrin tutkimuksellani *induktiiviseen analyysiin* eli yksittäisestä yleistämiseen. Tuomi & Sarajärvi (2009, 95) tuovat esille, että jako induktiiviseen ja deduktiiviseen unohtaa tieteellisen päättelyn logiikan, abduktiivisen päättelyn. Vaikka induktiivisuus onkin ollut kritiikin kohteena, niin tutkimukseni nojaa perustellusti induktiivisuuteen, sillä *pyrin puhtaasti aineiston käsittelyllä tekemään yksittäisistä teksteistä kokonaisvaltaisesti vastauksia antavia tulkintoja*. Eskola & Suoranta (2008, 19) kirjoittavat, että laadullisen tutkimuksen mahdollisesta hypoteesittomuudesta huolimatta, havaintomme ovat latautuneet aiemmilla tiedoilla. Tämän pyrin tietoisesti pitämään mielessäni analyysiprosessin aikana, jotta analyysini onnistuisi mahdollisimman objektiivisesti aineistoni sisällön ehdoilla.

Aineistolähtöisessä analyysissä pyritään luomaan tutkimusaineistosta teoreettinen kokonaisuus, jossa analyysiyksiköt valitaan tutkimuksen tarkoituksen mukaisesti. Lehtiaineisto vaatii teoreettiseksi lähtökohdakseen tekstianalyysia, kuten sisällönanalyysia tai diskurssianalyysia. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 104.) Valitsin *sisällönanalyysin*, sillä haluan etsiä Opo-lehden sisällössä esiintyviä tekstin merkityskokonaisuuksia. Tuomi & Sarajärvi (2009, 104.) huomauttavatkin, että jako sisällönanalyysiin ja diskurssianalyysiin ei ole olematon, sillä nämä kaksi näkökulmaa *eivät* juuri tuota yhteismitallista tietoa. Tästä syystä ne eivät ole helposti sovittavissa yhteen, vaikka tarvittaessa ideoita voidaan lainailla ja sovittaa yhteen.

6.1 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset

Tutkimustehtäväni on analysoida opinto-ohjaajien ammatti- ja järjestölehden sisältöä siten, että opinto-ohjaajan profession muotoutumiseen olennaisesti vaikuttavat tekijät erottuisivat perustelemaan opinto-ohjaajan profession yhteiskunnallista kehittymistä. Opinto-ohjaajan professio on riippuvainen yhteiskunnallisista murroskausista, joten tarkastelen Opo-lehtiaineistoa kronologisena jatkumona.

Tutkimustehtäväni, jossa lähtökohtana on puhtaasti Opo-lehden sisällönanalyysi, ei sisällä *tulososiossa* vuoropuhelua ohjauskirjallisuuden kanssa. Opinto-ohjaajan profession aikakaudet sisältöineen ovat Opo-lehden sisällön luomaa ohjaustodellisuutta.

Tutkimuskysymykseni ovat seuraavanlaiset:

- Kuinka opinto-ohjaajan professio on kehittynyt Opo-lehden ilmaisemana?
- Millaisia Opo-lehden sisältämät opinto-ohjaajan profession tavoitteet ovat, ja millaisilla taustatekijöillä ne legitimoidaan?

Tutkimuskysymykseni perustuvat opinto-ohjaajan profession kehittymisen tarkastelemiseen, mikä viittaa suoranaisesti tutkielmani *historialliseen luonteeseen*. Opinto-ohjaukseen liitetyt yleistavoitteet ja näiden tavoitteiden taustatekijät antavat oman suuntansa opinto-ohjaajan profession kehittymisen kokonaisuudessa, joka puolestaan ei ole yksinomaan aikasidonnaista.

6.2 Aineisto ja aineiston käsittelymenetelmät

Opo-lehdet olleet ”hyljeksittyä” aineistoa opinto-ohjauksen tutkimisessa, vaikka suurin osa ammattilehden sisällöstä on historiallisina dokumentteina primaariaineistoa (Sankari 2008, 3). Ajatellaan Opo-lehdet sitten primaariaineistona tai sekundaariaineistona, niin Eskolan & Suorannankin (2008, 117) mukaan monissa tapauksissa olisi järkevää turvautua jo olemassa oleviin aineistoihin, jolloin aineiston hankinnassa säästyneet voimat voidaan suunnata tulkinnalliseen työhön.

OPOLEHTI

SUOMEN OPINTO-OHJAAJAT RY:N JÄSENLEHTI

Mediakortti 2012

Opinto-ohjauksen ammatti- ja järjestölehti
ISSN 1796-4482

Julkaisija
Suomen Opinto-ohjaajat ry
www.sopo.fi

Päätoimittaja
Ritva Mäkelä
Kotitie 2 B 5
37500 LEMPÄÄLÄ
Puh. 050 518 5010
ritva.makela@koti.soon.fi

Ilmoitusmarkkinointi
Tuija Mäntylä
Betanankatu 8 as 16
20810 Turku
pub. 050 598 5223 tai 040 776 9727
tuija.mantsala@turkuamk.fi

Paines
1500 kpl

Ilmestymiskerrat 2012
No 1 24.1. (10.1.)
No 2 9.3. (17.2.)
No 3 14.9. (31.8.)
No 4 23.11. (9.11.)

Aineiston toimitusaika
Lehteen tarkoitettu aineisto on toimitettava kaksi viikkoa ennen ilmestymispäivää sähköisessä muodossa päätoimittajalle.

Tilaushinta
65 EUR / vsk

Ilmoitushinnat EUR alv 0%
1/1 sivu 700 EUR
1/2 sivu 485 EUR
1/4 sivu 375 EUR
Takakansi 1175 EUR
Kansien sisäpinta 1/1 925 EUR
Kannen sisäpinta 1/2 630 EUR

Ilmoituskoot mm (leveys x korkeus)
1/1 sivu 165 x 257
1/1 reunasta reunaan 210 x 297 (maista + 3 mm bleedit!)
1/2 sivu vanka 165 x 123
1/2 sivu pysty 77 x 257
1/4 sivu vaaka 165 x 60
1/4 sivu pysty 77 x 123

Huom!
Takakanteen myydään vain 1/1 sivun ilmoituksia.
Sisäkansiin myydään vain 1/1 ja 1/2 sivun ilmoituksia.

Painopaikka
M-Print Oy
Vähäkangasjärventie 3
35700 VILPPULA
Puh: 03 471 1511,
Faksi: 03 471 1540
aineisto@m-print.fi

Lehden tekniset tiedot
Koko 210x297 mm (A4)
Painopinta-ala 165x257 mm

Palstat
1p 52 mm
2p 108 mm
3p 165 mm

Ilmoitusaineisto
Julkaisuvalmis ilmoitusaineisto on PDF-tiedosto press-asetuksilla. Mahdollisista muutoksista/ korjauksista veloitetaan erikseen.

Käytettävät ohjelmat
Adobe InDesign

Aineistovaatimukset
Kuvien resoluutio 300 dpi 1:1 koossa. 4-värikuvat CMYK-muodossa. TIFF-kuvissa ei saa käyttää LZW-pakkausta. Fontit grafiikkamuodossa jos käytät muuta kuin Adoben ohjelmia.

Aineistolähtöisen tutkimukseni aineistona toimivat Opo-lehdet vuosilta 1984-2011, jolloin Opo-lehden julkaisusta on tullut suhteellisen tasapainoista julkaisujen suhteen. Opo-lehti on julkaistu ensimmäisen kerran vuonna 1979 nimellä *Opinto-ohjaus* ja matkan varrella sen nimenä on toiminut *Opo-lehti*, *Opo*, *Sopo-sanomat*, *Sopo News* ja *Opolehti*. Lehtiaineistoni otantamenetelmänä käytän perustellusti rajattua kokonaisotantaa. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että aineistoa on julkaistu jo vuodesta 1979, mutta oma tutkimukseni alkaa vuodesta 1984 eteenpäin. Vuodesta 1984 Opo-lehteä alettiin jo julkaista säännöllisemmin ja vuodesta 1989 lähtien täysin säännöllisesti neljä kertaa vuodessa. Toinen perustelu aineistoni alkamisvuodelle on aineiston saatavuus, sillä edes Suomen Opinto-ohjaajat ry:llä ei ollut ensimmäisiä julkaisujaan arkistoissaan. Tutkin lehtiaineiston tähän päivään asti, vuoden 2011 loppuun.

Lopullinen tutkimusaineistoni sisältää 110 Opo-lehteä. Mielestäni aineistoni on kattava, sillä se on myös statukseltaan lähellä opinto-ohjauksen kenttää, vaikuttaen opinto-ohjaajien yhteisenä ammattilehtenä. Eskola & Suoranta (2008, 64-66; myös Alasuutari 1999, 88.) pohtivat aineiston rajaukseen liittyviä tekijöitä. Laadullisessa tutkimuksessa ollaan useimmiten tekemisissä kielellisten ilmaisujen kanssa. Kielellisen loppumattomuuden vuoksi aineiston tarkka raja on tärkeää tutkimuksen onnistumisen kannalta. Yhtä tärkeää on, että tutkittava aineisto muodostaa yhtenäisen kokonaisuuden, tapauksen. Aineiston yleistettävyyttä parantavat myös mahdolliset vertailuasetelmat. Vertailua voi suorittaa muun muassa suhteessa muihin tulkintoihin – *tätä vertailuasetelmaa hyödynnän diskussio-osiossa.*

Sisällönanalyysissä tulee määrittää analyysiyksikkö, joka tutkimuksessani tarkoittaa ajatuskokonaisuuksia liittyen tutkimustehtävääni ja opinto-ohjaus profession kehittymiseen yhteiskunnallisesta näkökulmasta käsin. Laadullinen analyysi koostuu kaksivaiheisesti, havaintojen pelkistämisestä ja arvoituksen ratkaisemisesta. Käytän analyysissäni *teemoittelua*, jossa induktiivisen aineiston analyysi voidaan jakaa karkeasti kolmivaiheiseksi prosessiksi. Ensimmäiseksi aineiston pelkistämiseen, toiseksi aineiston klusterointiin ja kolmanneksi teoreettisten käsitteiden luomiseen. Aineiston pelkistämisessä ohjaa tutkimustehtävä, jonka mukaan analysoitava aineisto pilkotaan osiin. Tämä aineiston pilkkominen tapahtuu koodaamalla olennaiset ilmaukset ja

tekstiosiot. (Aaltola & Valli 2001, 53; Tuomi & Sarajärvi 2009, 108-110; Alasuutari 1999, 39.)

Opo-lehti aineiston keräämisen jälkeen selasin kaikki Opo-lehdet läpi tarkoitukseni sisäistä ylimalkaisesti Opo-lehden sisältöä. Tämän jälkeen aloitin laadullisen aineiston koodaamisen, mukaan lukien Sopo sanomat. Sopo sanomat jätin kuitenkin lopullisen analyysin ulkopuolelle, sillä se on Suomen oppilaanohjaajat ry:n julkaisema lehti. Tutkielmani aineiston Opo-lehden julkaisija on Suomen opinto-ohjaajien ammatti- ja järjestölehti.

Koodaamiseni pohjana oli ajatus Opo-lehden sisältämien tekstien sisältämistä näkökulmista, jotka halusin varmistaa kuuluvan puhtaasti opinto-ohjaajan profession vaikuttajille. Käytännössä tämä tarkoittaa, että koodaamieni tekstien tuli sisältyä tiettyihin valintakriteereihin:

- Tekstin julkaisija lukeutuu Opo-lehden toimitukseen tai osallistuu aktiivisesti hallitustoimintaan; muun muassa puheenjohtajan- ja päätoimittajan palsta ja Vuoden Opo – palsta.
- Tekstin julkaisija on koulutukseltaan /tai/ kokemukseltaan opinto-ohjaaja.
- Teksti sisältää opinto-ohjaajan/ opinto-ohjaajien haastatteluita.
- Teksti sisältää opinto-ohjauksesta julkaistun tieteellisen tutkimuksen.

Seuraavassa vaiheessa kirjasin kustakin Opo-lehti julkaisuvuodesta siinä käsitellyt aihepiirit paperille koodaamisen tuloksena. Tämän seurauksena aloin hahmottamaan kustakin Opo-lehden julkaisuvuodesta oman pääteemansa. Seuraavaksi aloin analysoida näiden teemojen yhteensopivuutta laadullisesta näkökulmasta. Analyysini tuloksena neljä kronologista pääteemaa nousivat esille; *eettisyys*, *arvostaminen*, *kansainvälisyys* ja *yrittäjäyys*. Analyysini ei siis sisällä tyypittelyä, vaan opinto-ohjaaja kuvaukset viestittävät koko analysoitavan aikakauden kokonaiskuvasta. Nämä pääteemat kuvaavat monitasoisesti sekä opinto-ohjaajan professiota että opinto-ohjaajien suhdetta yhteiskunnallisiin vaikuttajiin ja muihin ympäristötekijöihin.

Lopuksi hyödynsin Opo-lehdestä löytämiäni kokonaisuuksia teoreettisessa viitekehyksessä. Opo-lehti sisältää runsaasti tietoa opinto-ohjaajien yhdistystoiminnasta, joka soveltuu omalta osaltaan avaamaan teoreettista näkökulmaa opinto-ohjauksesta.

6.3 Tutkimusvaiheiden kuvaaminen

Lähdin tutkimaan opinto-ohjausta, sillä vähitellen henkilökohtainen kiinnostukseni on suuntautunut yhä selkeämmin lasten ja nuorten *ohjaukselliseen* tukemiseen. Päätöstäni vahvisti entisestään opettajien ammattilehti *Opettaja*, jonka joka viikoista julkaisua luettuani huomasin ohjauksen olevan tavalla tai toisella pinnalla. Aihe-alueeni on siis henkilökohtaisen kiinnostukseni lisäksi yhteiskunnallisesti ajankohtainen ja huomiota tarvitseva.

Aiheestani innostuneena aloin ensimmäisenä pohtimaan sitä, millaisen tutkimusaineiston haluaisin. Laadullisessa tutkimuksessa inhimillisenä aineistonkeruuvälineenä toimii tutkija itse (Aaltola & Valli 2001, 68). Melkein välittömästi tulinkin siihen tulokseen, että haluan aineiston ”joka on jo olemassa”. Aiemmin tehdyissäni pienemmissä tutkimusharjoituksissa olen aina kerännyt aineistoni itse; pääosin haastattelemalla. Kokemuksesta oppineena ja aineistojen saatavuus kriteerit tiedostaen halusinkin varmistaa, että saan keskittää energiani aineiston analysointiin, en ”liikaa” aineiston hankintaprosessiin. Mieleeni tulikin *Opettajaa* luettuani, josko opinto-ohjaajien oma ammattilehti olisi sopiva aineistovalinta ja määrällisesti soveltuva laadullisen tutkimukseni toteuttamiseen.

Aloitin virallisesti tutkimusaineistoni etsimisen internetistä. Erilaisin hakusanoin päädyin lopulta Erkki Sankarin (2008) tekemään pro gradututkielmaan, jota päällisin puolin tarkastellen, minulle selvisi, että *Opo*-lehden sisältö on rikasta ja hyvin vähän tutkittua aineistoa.

Aloin selvittämään *Opo*-lehden saatavuutta. Pääosin *Opo*-lehdet löytyivät Turun yliopiston pääkirjaston arkistosta, mutta vuosien 1979-1982 aikana julkaistuja lehtiä en tavoittanut etsinnöistäni huolimatta Turun alueen kirjastoista. Tämän seuraukseni tein kaukohaun ja otin yhteyttä Suomen opinto-ohjaajat ry:hyn, mutta kummallakaan taholla ei ollut tietoa, mistä voisin kyseisten vuosien julkaisut tavoittaa. Myös esimerkiksi kaikki vuoden 2001 lehdet puuttuivat arkistosta, mutta sain muun muassa ne muiden puuttuvien yksittäiskappaleiden lisäksi kopioitavaksi *Sopo* ry:n toimihenkilöiltä.

Otin laajemmin selvää *Opo*-lehden julkaisuista ja ilmeni, että esimerkiksi vuonna 1983 julkaisuja on vain yksi. Näiden vaikuttajien seurauksena rajasin tutkimukseni alkavan vuodesta 1984 eteenpäin, sillä halusin tutkimusvuosieni olevan myös määrällisesti tasapainossa keskenään, vaikka tutkimukseni on luonteeltaan laadullinen. Eskolan & Suorannan mukaan aineistolähtöisessä analyysissä on tärkeätä rajata analysointi mielekkääksi ja järkeväksi (Eskola & Suoranta 2008, 19).

Aineiston rajaamisen ja kokonaishankinnan jälkeen tutkimukseni aineiston analyysiprosessi eteni seuraavanlaisesti:

Lehtiaineiston läpiluku & aineiston koodaaminen tutkimustehtävän perusteella.

Laadullisesti sisällön perusteella koodattujen yksiköiden kirjaaminen tukkimiehen kirjanpidolla; ”kirjanpidon” tarkastelu ja uuden pelkistetyimmän kirjanpidon suorittaminen.

Pelkistetyn kirjanpidon analysointi; 4 selkeää teemaa (= **aikakaudet**), joille ilmeni myös suhteellisen selkeät vuosirajat; vuosirajojen tarkastaminen rajavuosiin osuvien lehtien sisällön painotusten mukaan.

Aikakausien yksittäinen erillisanalyysi; (1) opinto-ohjaaja profession haasteiden kronologinen kirjaaminen aikakausien sisällä (= **taulukot 1 & 2**), missä olennaista oli niiden sisällöllinen toistuvuus erilaisten Opo-lehden sisällön yleistekstien yhteydessä. (2) Taulukoiden (1-2) perusteella ja aikakauden sisäisen opinto-ohjaaja profession rakentamisen perusteella teemoihin selkeät alateemat, jotka kuvaavat opinto-ohjaaja profession ilmentymistä Opo-lehden viitekehuksesta yhteiskunnallisemmasta näkökulmasta (= **mind map-kuviot** → **tulososion alaotsikot**).

Aikakausien ||-koodaus, jossa päämääränä analysoida spesifimpiä tutkimusnäkökulmia, kuten aikakausien sisäisen yhteneväisyyden rakennetekijät & Opo-lehden kirjoittajien tekemien tekstien sisällöllinen yhdentäminen lukuisten Opo-lehti numeroiden keskuudesta.

Jokaisen aikakauden yksittäinen kirjoittaminen & jakaminen omiin alaotsikoihin, joiden kirjoittamisen jälkeen kunkin alaotsikon alaisuuden päätekijän tarkka kirjaaminen (= **kunkin alaotsikon alussa sininen mylpyrä (1-3 kpl)** → **lopullinen tulosversio**).

Yhteenveto kappaleen kirjoittaminen; aikakausien kokonaisläpiluku & kirjaaminen → taulukoiden (1-2) yhdentäminen (= **yhteenveto-osion kolmiokuviot 6-7**) & yhteneväisten muuttujien kirjaaminen (= **taulukko 3**).

Kaavio 1. Aineistolähtöisen tutkimusaineiston tutkimusvaiheiden kuvaaminen.

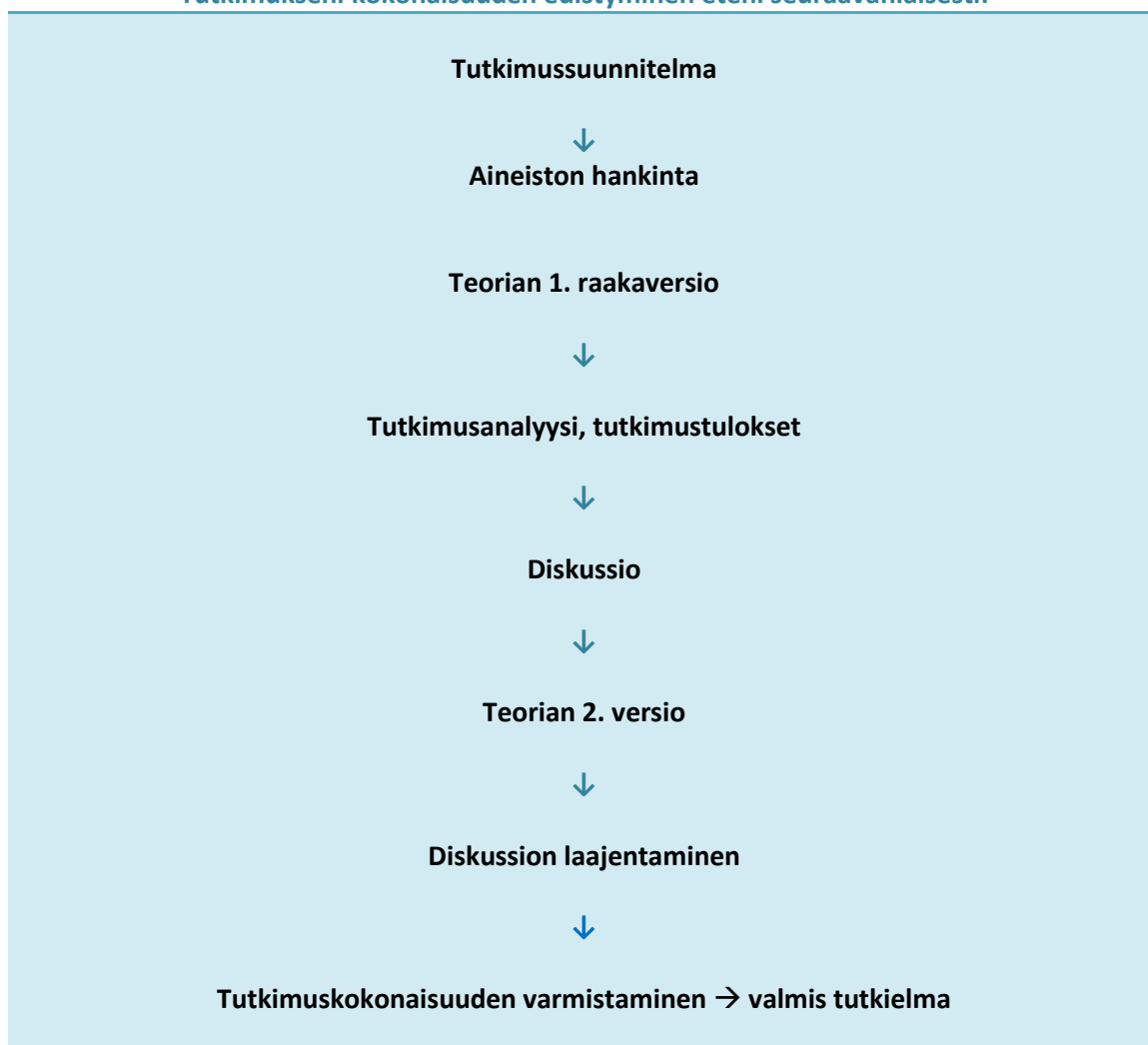
Diskussioni syntyi pääosin tutkimustulosteni ja ensimmäisen raakaversio teoriani pohjalta, mikä sisälsi runsaasti pilkkomatonta ohjauskirjallisuutta lakipykäläineen. Diskussion tekeminen ennen lopullista teoriaversiotani perustui yksiselitteisesti ajatukseen siitä, että jo luomani raakaversio sisälsi olennaisimmat tekijät ilman tekstin manipulointia itsenäisiksi alaluvuiksi. Näin ollen diskussiosta tuli teoriaosani lajittelusta riippumaton, vaikkakin ne todellisuudessa kohtaavat kokonaisuuden kannalta tarpeellisella tasolla. Lopuksi kuitenkin tein muutamia laajentavia lisäyksiä diskussioonkin.

Diskussioni erityispiirteenä on oman työni vertailuasetelma suhteessa yhteen ja ainoaan aiempaan Opo-lehtiaineisto tutkielmaan, Erkki Sankarin pro graduun (2008). Jokainen on omalle analyysilleen tietyllä tavalla sokea, joten on merkittävää, että paperilla tutkimusmetodologiamme täsmäävät. Tämän perusteella kykenin keskittymään puhtaasti tutkimustuloksien mahdollisten eroavaisuuksien ja yhtäläisyyksien tarkastelemiseen. Tämän johdosta vertailua ei siis rajoittanut metodologiset tutkimusasetelmat, vaan vertailu kohdistuu metodologisten tutkimusasetelmien todelliseen toteuttamiseen. Vertailussa hyödynsin ennen kaikkea oman tulososioni yhteenveto kappaletta, samoin tein myös Erkki Sankarin pro gradun kanssa, jolloin vertailuasetelma oli useammasta lähtökohdasta tarkasteltuna mahdollisimman homogeeninen.

Teoriani ensimmäinen raakaversion suunnittelin, keräsin ja kirjoitin puhtaaksi heti Opo-lehtiaineiston hankinnan jälkeen. Tässä kohtaa teoriallani ei siis ollut tietoisesti yhteydessä empiriaan millään muulla muodoin kuin ohjausalajulkaisujen yhteiskentän vaikutuksesta. Ensimmäisessä teoriavedoksessa lähtökohtanani oli lisätä omaa hahmotustani opinto-ohjausta kohtaan, ajattelemalla ensimmäistä kertoo opinto-ohjausta professionaalista näkökulmasta.

Todentunut ja viimeinen teoria muodostui kokonaan päivitettyinä, muokattuna ja sisällöllisesti tarpeellisena vasta tutkimustulosteni hyväksyttämisen jälkeen. Tässä tutkielmassa on sikäli aineistolähtöinen peruskaava, että teoriaa ei käytetty hypoteesimaisesti pohjalla, vaan teoria muodostui vastaamaan kokonaisuuden kannalta olennaista muotoa. Pyrin rajaamaan teoriani lukijan kannalta yksinkertaiseen muotoon, sillä työni on laaja-alainen kokonaisuudessaan, jossa tutkimustuloksetkin on analysoitu ohjausalan julkisesta materiaalista, ei henkilökohtaisista ohjausalan ammattilaisten lausunnoista. Teoria, analyysi ja diskussio yhdessä avartavat opinto-ohjauskenttää kukin omalla laajentavalla tavallaan, missä olennaisinta on sisäinen ja sisällöllinen tasapaino.

Tutkimuksen kokonaisuuden edistyminen eteni seuraavanlaisesti:

Kaavio 2. Tutkimusvaiheiden kokonaisuuden kuvaaminen.

Teoreettisessa rakentamisessa hyödyin mittaamattomasti muun muassa seuraavista julkaisuista: *Koulu, oppilaiden huolto ja hyvinvointivaltio. Suomen oppivelvollisuuskoulun oppilashuollon ja sen asiantuntijajärjestelmien muotoutuminen 1800-luvun lopulta 1990-luvulle.* (Jauhiainen, 1993); *Koulutus, professionalistuminen ja valtio. Julkisen sektorin koulutettujen reproduktioammattikuntien muotoutuminen Suomessa.* (Rinne & Jauhiainen, 1988); *Perinteisesti moderniin. Professioiden yhteiskunnallinen synty Suomessa.* (Konttinen, 1991); *Kasvatus- ja koulukysymys Suomessa vuosisatojen saatossa.* (Tähtinen & Skinnari (toim.), 2007); *Valistus ja koulunpenkki. Kasvatus ja koulutus Suomessa 1860-luvulta 1960-luvulle.* (Heikkinen & Leino-Kaukiainen (toim.), 2011). Nämä teokset rakensivat merkittävän pohjan sisäistää Suomen koulutus- ja professiojärjestelmän muotoutumista, joiden pohjalta voi huomattavasti helpommin ymmärtää Suomen ohjausprofession järjestäytymiseen vaikuttavia tekijöitä.

7 Tutkimustulokset: Opinto-ohjaajan aikakaudet

Opinto-ohjaaja professiota kuvaavat tutkimustulokset on analysoitu kronologisena jatkumona, mutta yhteiskunnallisen jatkuvuuden nimissä ne kulkevat myös limittäisinä piiloteemoina varsinaisen pääteeman sisällä. Yleiskuvan hahmottamisen kannalta muodostin jokaisesta analysoimastani opinto-ohjaajan aikakaudesta erilliset liitteet (1-4), jotka omalta osaltaan avartavat lukijalle opinto-ohjaaja profession kehittymisen kronologista riippuvaisuutta. Tulosten esittelyn yhteydessä analysoimani teemat on jaoteltu seuraavanlaisesti:

- Ensimmäiseksi kunkin teeman alussa on yleinen kuvaus siitä, kuinka kyseinen aikakausi muodostuu Opo-lehdessä. Tämän lisäksi alkukappaleet sisältävät *taulukot (5 a-d ja 6 a-d)*, jotka kuvastavat sitä, kuinka Opo-lehdessä opinto-ohjaajan profession ja sen haasteista on kulloinkin yleisellä tasolla kirjoitettu. Alkukappaleiden lopussa on lisäksi *mind map-kuviot*, jotka kuvaavat kunkin aikakauden sisällä syntyneitä opinto-ohjaaja profession ilmentymistä.
- Toiseksi olen jakanut nämä *mind map-kuvioiden* ydintekijät omiksi alaotsikoiksi, jolloin lukijalle välittyy selkeä kuva siitä, millaiset tekijät rakentavat opinto-ohjaaja professiota, ja mistä yhteiskunnallisesta näkökulmasta opinto-ohjaukseen sisältyviä tekijöitä eri ajankohtina on tarkasteltu.

Tulososiossa käytän käsitettä opinto-ohjaaja, joka viittaa sekä oppilaanohjaajaan että opinto-ohjaajaan. Suorissa lainauksissa tämä jako ei kuitenkaan toteudu, vaan käsitteet esiintyvät kunkin asiantuntijan omasta käytännön näkökulmasta.

7.1 Eettisen opinto-ohjaajan aikakausi 1984-1989

Oi etiikka!

Tunsin itseni aika toohjaajaksi, kun minulle muutama päivä ennen koulun alkua soitettiin eräästä maatalousalan oppilaitoksesta ja kysyttiin, enkö voisi meidän kymppiluokalta puhua muutamaa oppilasta. Että siitkö vaan puhumaan muutama oppilas tietyn alan oppilaitokseen, vaikka näillä olisi vallan muuta mielessä. Että on jo etiikkoihin eletty. Nimim. "Vieläkin melkein kesätokkurassa" (Olonen, Opo 3/1989, 27.)

Etiikalla tarkoitetaan niitä eettisiä arvoja, jotka ohjaavat yksilöiden moraalista toimintaa. Ammattietiikka puolestaan tarkoittaa niitä arvoja, joiden kautta tietyn ammattikunnan edustajien oletetaan suodattavan omaa toimintaansa käytännön työssä. Ilman ammattietiikkaa, joka puolestaan tarvitsee tuekseen yksilön omaa ymmärrystä etiikasta, ei voida varmistaa kaikille yhtäläisen tasa-arvoista toimintaympäristöä. Oppilaiden osalta opinto-ohjaajien ammattietiikalla pyritään varmistamaan kaikille ohjattaville mahdollisimman laadukas ohjausprosessi. Tämä on opinto-ohjaajien eettisyysvaatimuksien primaari tehtävä. Samalla eettisellä normituksella pyritään luomaan opinto-ohjaajille itselleen ammattimainen kuva oman professionsa harjoittamisesta erilaisissa ohjausympäristöissä.

Opinto-ohjaajan perustyönkuvaan työmoraaalin näkökulmasta lukeutuvat oppilaan kokonaishyvinvoinnin tukeminen sekä opintojen suotuisa että realistinen edistäminen. Tässä kaikessa eettisenä lähtökohtana ovat aina ensimmäisenä oppilaan tarpeet.

Erkki Merimaa kirjoittaa, että opinto-ohjaajan työ on osa yhteiskuntapolitiikkaa. Tästä huolimatta ei saa syntyä väärää kuvaa siitä, että ohjaushenkilöstö manipuloisi asiakkaitaan. Yksilön uravalintatoiveet ovat ohjauksen lähtökohta. Ajatus oppilasvirtojen ohjailusta oppilaan itsemääräämisoikeuden sivuttaen kertoo ainoastaan asiantuntemattomuudesta. (Merimaa, Opo 3/1987, 6-7.)

Etiikka-aihepiiriä käsiteltiin myös erilaisissa ohjausalanseminaareissa. Yhteiskunnan ristiriitaiset odotukset kiteytyvät opinto-ohjaajan työnkuvassa. Kuinka vastata yhteiskunnan tarpeisiin, kun oppilaan yksilöllisyys nousee yhä vahvemmin eettiseksi perustaksi. Erilaiset vaikuttajatahot ottavat yhteyttä opinto-ohjaajiin, kun toivovat lisää opiskelijoita alallaan. Tämän kaltainen toiminta ajoi Opinto-ohjaajien ammatti- ja järjestölehden toimittamassa Opo-lehden suunnittelemaan yleisiä eettisiä toimintaperiaatteita, jotka myös omalta osaltaan tarkentavat opinto-ohjaajan profession sisältöä. Käsitys opinto-ohjaajan toimenkuvasta tulee ymmärrettävämmäksi, kun julkisesti tunnustetut Opo-lehden hallituksen hyväksymät opinto-ohjaajien eettiset ohjeet ovat kaikkien luettavissa. Tämän kaiken johdosta hallituksen kokouksessa asetettu työryhmä jätti jo 1984 muistionsa toimenpide-ehdotuksista, jossa keskitytään ohjauksen eettisiin ja filosofisiin haasteisiin. (Merimaa, Opo-lehti extra 3/1984, 3; Hiltunen, Opo 4/1984, 5; Turunen, Opo 1/1985, 3.)

Opinto-ohjaajan profession sisällöstä ei kuitenkaan voi keskustella ennen kuin määritellään se, millainen toimija on relevantti opinto-ohjaaja. Lehden sisällössä on runsaasti näkemyksiä siitä, millainen toiminta on opinto-ohjaajan profession alaisuuteen soveltuvaa asiantuntijatoimintaa. Yhteisenä määrittelevänä tekijänä on, että opinto-ohjaaja erotettiin työkuvansa puolesta muista aineenopettajista. Yhtenä merkittävänä keinona määritellä opinto-ohjausta käytetään tapaa, jossa mainitaan tekijöitä, jotka opinto-ohjaukseen eivät sisälly. Seuraava lainaus esittelee tätä tapaa:

Hyvä opinto-ohjaajahan ei pyytämättä opeta, ei kasvata eikä neuvo asiakkaitaan. Tutkintoja tarvitaan lähinnä esimiesten manipuloimiseen -- (Tanskanen, Opo 3/1989, 7.)

Opinto-ohjaajien ammatti- ja järjestölehdessä on sekä suoraan että välillisesti luettavissa ylimalkaisia määritelmiä opinto-ohjauksesta. Listasin Opo-lehden teksteissä opinto-ohjaajista käytettyjä ilmaisuja sillä tavoin, että ne kuvaavat aikakauden yleistapaa rakentaa opinto-ohjaajan professiota.

Opinto-ohjaajan professiosta:

"Itsetunnon nostattaja"

"Yhteistyön merkityksen ymmärtäjä"

"Opinto-ohjaajat tekevät työtä, jota arvostetaan laajasti"

"Koulun ja työelämän edistäjä"

"Vilpitön toimija"

Taulukko 5 a. Opo-lehden sisällössä opinto-ohjaajan professiosta keskusteltua, ajalla 1984-1989.

Opo-lehden tekstien sanomana tuntuu toistuvasti olevan seuraavanlainen viesti: opinto-ohjaaja tekee työtään ainutlaatuisella korvaamattomalla persoonallaan. Erilaisissa lehden kirjoituksissa opinto-ohjaajan professiota kuvaillaan innostavana, itsetunnon- ja tuntemuksen vahvistajana. Opinto-ohjaaja nähdään oppilaan motivaattorina, jolla on sekä kykyä että halua nostattaa ohjattaviensa itsetuntemusta.

Opinto-ohjaajan persoonan rinnalle toistuvasti nostetaan yhteistyön merkitys – tai paremminkin yhteistyön välttämättömyys opinto-ohjauksen toimivuuden kannalta. Opinto-ohjaajan perustavanlaatuisen työn vaatii kykyä vaikuttaa laajemmassa yhteistyöverkostossa. Samaan aikaan yhteistyötä myös kritisoidaan. Opo-lehden sisällössä korostetaan, ettei yhteistyö saa olla riippuvuussuhde, vaan sen täytyy edistää oppilaiden mahdollisuuksia elämässään edistymisessä. Opinto-ohjaaja ei siis ole yhteistyöverkoston toiveiden toteuttaja, vaan oppilaiden monipuolinen edunvalvoja. Opinto-ohjaaja halutaankin nähdä vahvatahtoisena ohjattavan asioiden ajajana, vaikka se tarkoittaisi opinto-ohjaajan oman statusarvon laskemista.

Näkökulmasta riippuen sama tekijä voidaan nähdä voimavarana tai uhkana. Listasin myös Opo-lehden teksteissä eettisenä aikakautena kritiikkiä keränneet opinto-ohjauksen sisältöön liittyvät kannanotot, jotka ovat osittain keskenäänkin ristiriitaisia.

Opinto-ohjaajan profession haasteet:

”Huoli mahdollisesti toisarvoisissa askareissa näperväistä opinto-ohjaajista”
”Ohjaustyön tulisi olla pitkäjänteistä ja rauhallisesti etenevää”
”Pyrittävä vaikuttamaan lapsen kasvun kokonaistukemiseen”
”Opon professio vastaan yhteiskunnan ja vanhempien odotukset”

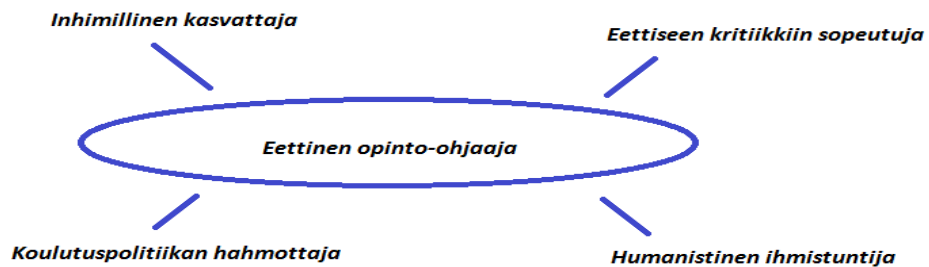
Taulukko 6 a. Opo-lehden sisällössä opinto-ohjaajan profession haasteista keskusteltua, ajalla 1984-1989.

Opinto-ohjaaja on erityisasemassa muihin opettajiin nähden. Hän joutuu tekemään samoja eettisiä pohdintoja kuin muutkin opettajat, mutta tämä ei vielä riitä. -- Mitä ominaisuuksia ohjattavissani vahvistan, mitä sammutan? Miten nämä toimenpiteet vaikuttavat ohjattavan tulevaisuuteen? -- Sopeutanko yksilöä yhteisöön vai yritänkö muuttaa yhteisöä? Miten käy yksilölle, jos yhteisö muuttuu perin hitaasti? (Turunen, Opo 1/1985, 20.)

Eettisiä sääntöjä pohdittaessa tulee tarkastella saatua kritiikkiä ja sen syitä ja seurauksia. Opinto-ohjaajat ovat saaneet kritiikkiä siitä, kuinka he ohjaavat oppilaita tiettyihin koulumuotoihin toisten koulumuotojen kustannuksella. Erilaisten mahdollisuuksien informoimista tulisi pitää elintärkeänä, kun oppilasta sosiaalistetaan yhteiskuntansa jäseneksi. Huomionarvoista on kuitenkin yhteiskunnassa vaikuttavat piiloarvot, joiden pohjalta opinto-ohjaajien suorastaan odotetaan ohjailevan oppilasvirtoja yhteiskunnan kannalta hyödylliseksi koettuun suuntaan. Tämä oppilasvirtojen ohjailupolemiikki sisältyy opinto-ohjaajan työn ammattietiikkaan. Opinto-ohjaajan tulee ottaa vastuu omasta ohjauksestaan ja kyettävä perustelemaan rajanvetonsa kussakin tilanteessa. (Merimaa, Opo 1/1984, 3.)

Opo-lehden sivuilla ihmistä tarkastellaankin yhteiskuntansa jäsenenä. Ihmistä ei voi relevantisti erottaa ympäröivästä sosiaalisesta verkostosta ja jos näin tehdään, tehdään eettisesti väärin. Opinto-ohjaajan ensisijainen kohde on oppilas, mutta tämän jälkeen joutuu opinto-ohjaajakin vastakkain yhteiskunnan realismin kanssa. Opinto-ohjaajan profession perushaaste kiteytyy siihen, onko realistista kannustaa oppilasta taidemaalariksi, jos oppilas on saanut kuvaamataidosta välttävän ja osoittaa kielellistä lahjakkuutta. Ovatko kuvaamataidon tunnintunteet oppilaan kyvykkyyttä riittävän monitasoisesti? Tunteeko oppilas itsensä paremmin kuin formaali koulujärjestelmä? Lehden kirjoittajat ymmärtävät, että opinto-ohjaajan professio on kaikista ohjausihanteistaan huolimatta formaalin yhteiskuntalaitoksen elin.

Opo-lehden sisällön analysointiprosessin tuloksena eettisen opinto-ohjaaja aikakauden alaisuuteen muodostui neljä toisiaan täydentävää alateemaa. Näitä kaikkia alateemoja yhdistää näkökulmallisesti opinto-ohjaajan profession rakentaminen suhteessa ammattieettisiin haasteisiin. Eettinen opinto-ohjaaja aikakausi rakentuukin seuraavanlaisesti:

KUVIO 1. Eettisen opinto-ohjaaja profession ilmentyminen Opo-lehden kontekstissa, ajalla 1984-1989.

7.1.1 Inhimillinen kasvattaja

Opo-lehden sisällössä opinto-ohjaajan professiota tarkastellaan filosofisena professiona. Filosofinen näkökulma pitää sisällään yksilön moraalikäsitteiden, arvomaailman ja niiden kautta luodut erilaiset uskomukset itsestä ja ympäristöstä. Kuten lukuisissa muissakin ammattikunnissa, myös opinto-ohjaajat näyttävät rakentavan professiotaan aina yksilöllisistä lähtökohdistaan käsin. Yksilön persoonallisuus, kuten rooli odotukset, vaihtelevat kontekstista riippuen vaihtelevin painotuksin. Opo-lehden teksteissä tämä todentuu sillä, kuinka yhteiskunta pyrkii jatkuvasti vaikuttamaan yksilön tietoiseen käyttäytymiseen luomalla erilaisia normistoja. Samoin opinto-ohjaajat ry ammattiyhdistyksenä on luonut – ja aika ajoin päivittänyt – omat eettiset normistonsa opinto-ohjaajan professiota harjoittaville ohjaajille.

Eettisen aikakauden opinto-ohjaajan inhimillisyyttä käsitellään Opo-lehden viitekehyksessä seuraavanlaisesti:

- Opinto-ohjaaja on filosofinen toimija, jonka arvomaailman ihanteet törmäävät inhimilliseen todellisuuteen; opinto-ohjaajan toimintaympäristön rajallisuuteen.

- Opinto-ohjaajan tasa-arvokasvatuksen lähtökohtana on opinto-ohjaajan uudistusmyönteisyys yhteiskunnan muutoksissa, ja sukupuolisensitiivinen ajattelumalli.

Opinto-ohjaajien ammattijärjestön muodollisten eettisten ohjeistuksien rinnalle Opo-lehden sivuilta voi aika ajoin löytää enemmän tai vähemmän epävirallisia ohjeistuksia. Näiden epävirallisten ohjeistuksien motivaationa on havahduttaa opinto-ohjaajia pyrkimään kohti ihanteellista opinto-ohjaaja prototyyppiä. Yhteisenä eettisenä keskipisteenä ja primaarina tavoitteena näissä eettisissä normeissa ja ”non-normeissa” on oppilaan eduntavoittelu.

Selkeä esimerkki tällaisesta ”non-normistosta” löytyy Opo-lehdestä (Tanskanen, Opo 2/1985, 27.), jossa koko lehden teemana on eettinen pohdinta ja eettisyyden kautta luotava ihmiskäsitys:

Opinto-ohjaajan eli kasvamaanlyllyttäjän vala (= pyrkimyksen suunta)

1. *Olen itsenäinen, omaehtoinen ja vapaa, mutta siedän muita samanlaisia. Elän kuitenkin ihmisiksi – hukuttaudun elämään.*
2. *En tarkoituksellisesti loukkaa toista ihmistä enkä myöskään käytä häntä hyväkseni.*
3. *Rakastan hellästi omaa ja lähimmäisen puolisoa ja tässä järjestyksessä – unohtamatta naimattomia, leskiä ja eronneita.*
4. *Olen uskollinen itselleni ja rehellinen kumppanilleni.*
5. *Mieluummin petyn kuin petän.*
6. *En sano väärää todistusta lähimmäisestäni, vaikka jotkut sitä toivoisivat.*
7. *Olen puolueellinen; olen tarvittaessa voimallisesti oikeana, kauniina ja hyvänä pitämäni puolella.*
8. *Olen aina heikomman puolella ”vahvoja” vastaan.*
9. *Pieni on minusta kaunista, pehmyt vahvaa, taipuisa lujaa.*
10. *Olen epäoikeudenmukainen: sanon myönteistä pitämistäni henkilöistä enkä sano kielteistä henkilöstä, josta en pidä. Etsin hänestä kuitenkin myönteistä, mitä hänessä varmasti on ja sanon sen – jos jaksan.*
11. *En varasta enkä omi toisten ideoita, omani annan vapaaseen käyttöön.*
12. *Ohjauksikäytännössä en aina suosi turvallisia teitä, vaikka itse niitä arvostaisinkin.: riskien ottaminen on kasvamista! Kaikki mikä ei tapa vahvistaa.*
13. *Jos toistuvasti huomaan olevani samaa mieltä enemmistön kanssa, menen vuorille, vaaroille, suuriin metsiin ja avarille vesille miettimään mikä minussa on mennyt pilalle ja teen – parannuksen.*
14. *En ”anna opetusta” vaan autan tiedon etsimiseen – oppimiseen ja kasvamiseen.*
15. *Silloin tällöin suon itselleni joutilaisuuden hetken ja mietin, minkä tähden tätä työtäni teen. Onnellisia ovat joutilaisuuden hetket, silloin sielu työskentelee.*
16. *Viikottaisesta työajastani käytän viranomaisten toimenpiteiden vastustamiseen ainakin kaksi tuntia, niiden epäilemiseen enemmän.*

17. *Etsin itsenäisesti ja toisten kanssa omaehtoisesti koettua ja oivallettua totuutta – erityisesti yksityisiin ja yhteisiin kasvuongelmiin.*
18. *Olen onnellinen – en kätke (=omista) onneani.*
19. *Elämässäni ja toimissani olen kuitenkin niin, että siinä on aina parantamisen varaa; on hienoa olla keskeneräinen. Se on pitkän ja onnellisen elämän salaisuus.*
20. *Olen koko elämäni filosofi – elämänfilosofi.*

Tavoitteilla on aina arvo, joka on asettajiensa mielestä arvokkaita. Koulussa on lisäksi piilotavoitteita, jotka voi ilmaista muun muassa näin: Tottele! Ole hiljaa! Kilpaile! Voita! Kuuntele! Tavoitteissa pärjääviä palkitaan ja tavoitteissa pärjäämättömiä rangaistaan. Kaikkien opinto-ohjaajien on tietoisesti tarkasteltava omia kasvatus- ja ohjausfilosofioitaan. Tällöin maailma olisi taas yhden askeleen lähempänä inhimillistä ihannetodellisuutta. (Tanskanen, Opo 2/1985, 3.)

Opo-lehden mukaan siis arvo- ja moraalimaailma tavallaan kasvattavat pohtijansa persoonallisuuden osa-alueita. Yhdeksi persoonallisuuden osa-alueeksi liitetäänkin terve itsetunto, jonka varassa opinto-ohjaajan on mahdollista selvittää aikansa haasteista. Nämä haasteet syntyvät, kun opinto-ohjaajan inhimillinen rajallisuus tunnustetaan. Vertaillen yhteiskunnan odotuksia ja ohjattavien tarpeita opinto-ohjaajat ry:n puheenjohtaja Marjatta Kivimäki (Kivimäki, Opo 1/1988, 4.) kirjoittaakin, että opinto-ohjaajan työ on parhaimmillaan nuorisosaiaa. Samalla kun opinto-ohjaajat kohtaavat muuttuvan maailman myös nuori kohtaa samat muutosprosessit – maailman, joka toimii herkästi epäinhimillisesti. Opinto-ohjaajan haasteena on herkästi aistia ohjattaviensa elämän rakennemuutokset ja tapa hahmottaa maailmaa. Samalla nämä huomiot on pyrittävä siirtämään pedagogisessa kontekstissa kaikkeen ohjaus- ja kasvatustoimintaan. Kivimäki painottaakin, ettei omaa persoonallisuuttaan saa vähätellä, vaan sitä pitää pyrkiä lataamaan jatkuvasti pystyäkseen toimimaan inhimillisesti epäinhimillisissä olosuhteissa. Opinto-ohjaajakoulutuksen yksi velvollisuus on auttaa tiedostamaan ja refleктоimaan omaa persoonallisuuttaan.

Opo-lehden sisällön mukaan haasteena on ollut määrittellä opinto-ohjaajan asemaa ja roolia professionsa näkökulmasta. Tämä on johtanut opinto-ohjaajan profession hajanaisuuteen. Ritva Mäkelä (Opo 3/1985, 17) määrittelee opinto-ohjaajan työn luovaksi työksi, jossa juuri luovuus on kiinni opinto-ohjaajan persoonallisuudesta.

Persoonallisuuden refleктоiminen ja tietoinen kehittäminen on olennaista, sillä opinto-ohjaajan professio on statukseltaan auttaja-ammatti. Auttaminen puolestaan vaatii tietoisuutta omasta inhimillisyydestään, mikä puolestaan vaatii eettisiä yleisohjeita, jotka auttavat opinto-ohjaajaa kasvattamaan omaa ammattipersonaansa:

Tärkeä eettinen vaatimus on korkea ammattitaito. On tiedettävä, mitä on tekemässä, tiedostettava itsensä vallankäyttäjänä ja auttajana. -- Ohjaustyössä joutuu jatkuvasti miettimään omia arvojaan ja kysymään itseltään sitä, onko hankkinut työnsä pohjaksi riittävästi tietoa, käyttänyt riittävästi luovaa ajattelua, pohjannut neuvonsa

tosiasioihin sekä pohtimaan, missä määrin ja millä keinoin on oikeutettu vaikuttamaan asiakkaan päätöksiin. Ohjaavan henkilön tulee mielestäni omata mahdollisimman väljät väylät henkisiin voimavaroihin ja huikea kontrolli siihen nähden mitä tekee. -- Mekaaninen ja tyypistävä ohjaus lähitulevaisuuden työvoimatarpeiden mukaan ei ole ammattietiikan mukaista. -- Tärkeä merkitys omaan työmotivaatioon ja oman työnsä arvostamiseen on sillä, että voi kokea työnsä olevan eettisesti kestäväällä pohjalla. -- näen keskeisesti ihmisen oman elämän ohjauskyvyn edistämisen. (Kyhäräinen, Opo 1/1985, 23.)

Ihmiskäsityksen merkitys kasvatuksessa ja erityisesti opettajan kasvatuksessa on siis ennen kaikkea ehjän ja uteliaan suhtautumisen luomisessa omaan persoonaan (Tanskanen, Opo 2/1985, 5-6).

Opo-lehden teksteissä ymmärretään opinto-ohjaajan profession filosofiset ristiriitaisuudet. Tätä inhimillistä haastetta pyritään muokkaamaan relevanttiin suuntaan, joka takaisi mahdollisuuden objektiivisuuteen vallankäyttäjänkin roolissa. Opinto-ohjaajien luonnollinen pyrkimys objektiivisuuteen ei Opo-lehden kirjoittajien mukaan takaa työn helppoutta, päinvastoin.

Esa Rättyä tarkastelee kriittisesti opinto-ohjaajan profession inhimillisyyden suhdetta opinto-ohjaajien työssään kohtaamiin haasteisiin. Uudet haasteet vaativat koulutuksenkin uudistamista. Rättyä pyytää tutkimaan painottuuko opinto-ohjaajan koulutus liiaksi uravalintaan ja pitäisikö opinto-ohjaajalla olla tulevaisuudessa enemmän valmiutta keskittyä kasvatuksellisiin, opetuksellisiin sekä koulu yhteistyötä koskeviin tehtäviin. (Rättyä, Opo 1/1985, 5.)

Puheenjohtaja Pekka Leinonen kirjoittaa opinto-ohjaajan arvostamisesta ja toimenkuvan kehittämistarpeesta, jolla vastattaisiin entistä paremmin inhimillisesti muodostuviin ongelma-alueisiin muun muassa yhteiskunnan uudistumisen rinnalla. Leinonen vahvistaakin, ettei opinto-ohjaajan toimenkuva voi kehittyvässä maailmassa olla staattinen. Opinto-ohjaajan profession inhimillisestä luonteestaan huolimatta profession arvostettavuus riippuu pyrkimyksestä tarjota kullekin ohjattavan erikseen edellyttämää ohjausta. Yksilöllisyyden huomioimiseen käytännössä opinto-ohjaajat ovat saaneet koulutuksensa. (Leinonen, Opo 1/1987, 5-6.)

Opinto-ohjaajaa kuvaillaan kasvattajana, jonka haasteellisena tehtävänä on toimia inhimillisesti mukauttaen *kaikkia* pedagogisia osa-alueita *sopivasti* limittäin. Risto Tanskasta lainaten:

Olisinko didaktikko? Neuvomassa tempuntekemistä aloilla, joilla itse en ole aikoihin ollut. Ja silloinkin vain yrittäen ja erehtyen. En mielelläni ole didaktikkokaan. Kasvattajako sitten? -- Kasvatuksessa vain kasvattajan mieli toteutuu -- ei kasvavan. Sitä voi huomata yks´kaks olevansakin vain kääpiöpuiden kasvattaja -- Enpä mielelläni ole kasvattajakaan. Paitsi joskus kesällä. Opettajako sitten? Mitä minä opettaisin? Opinto-ohjausta? Mitä se on? -- Opettaisinko asiakkaani tuntemaan itsensä ja

ihmiselämän luonnon, että he menestyisivät tässä oravanpyörävauhtikisassa -- toisiaan tuhoten. Opettaisinko elämäntaitoa? En. Ei elämäntaitoa voi opettaa. -- Mieluummin näkisin itseni hollolaisittain kasvuun saattajana, yllyttäjänä, mahdollisuuksien sallijana, idun vaalijana -- antaisin kaikkien kukkien kasvaa. -- Tälle täydellisyyteen pyrkiminen on sairasta, melko hyvä on riittävän hyvä, hyvä on erinomaista, erinomainen irvokasta... Tämä asenne antaa hänelle ruhtinaallisesti aikaa joutilaisuudelle, sille ajalle, jolloin sielu työskentelee. -- Tällaisella ihmisellä on aikaa lähimmäiselleen -- oppilalleen. (Tanskanen, Opo 1/1989, 8.)

Tanskanen kirjoittaa sielusta, jonka voidaan katsoa olevan ihmisyyden ydin. Opo-lehden sisällössä eettinen sisältö tarkasteleekin opinto-ohjaajan professiota oppilaan sielullisen kokonaisuuden kehittäjänä. Tämä sielullinen ajattelutapa kohtaa haasteen, joka kiteytyy kysymyksiin sukupuolisensitiivisyydestä ja sen todellisesta toteutumisesta tai toteuttamattomuudesta opinto-ohjauksen toimikentällä.

Vuokko Hyvärisen mottona toimii kysymys: *Olisiko jo aika lakata huolehtimasta siitä minkälainen mies tai nainen lapsesta tulee ja ryhtyä kasvattamaan ihmistä?* Hyvärinen listaa eriarvoisuutta paljastavan listan sukupuolten välisestä eriarvoisista kasvatuksesta:

- *Tyttöjä ja poikia kasvatetaan eri lailla samassa koulussa; pojat saavat enemmän huomiota jo työrauhan säilyttämiseksi.*
- *Pojat puhuvat enemmän ja heidän fyysinen tilansa on luokassa suurempi.*
- *Tyttöjen suoriutumista ei arvosteta, tyttöjen kyvykkyys koituu joka tapauksessa heidän tappiokseen: se sekoitetaan kiltteyteen, huolellisuuteen jne.*
- *Samoille käyttäytymispiirteille annetaan erilainen tulkinta sen mukaan on ko kyseessä tyttö vai poika.*
- *Opettajat havaitsevat oppilaat eri lailla: pojat ovat yksilöitä, tytöt nimettömiä opettajan silmissä.*
- *Oppikirjat ovat stereotyyppisiä: päähenkilöinä tarinoissa ja elämänkerroissa on useammin mies tai poika, kuvissa samoin, ammatinkuvauksissa miehillä on huomattavan paljon enemmän ammatteja ja laajempi maailmankuva kuin naisilla.*

Hyvärinen jatkaa, että opinto-ohjauksen ja sukupuolten välisen tasa-arvon yhteyden luomiseksi tulee kannustaa oppilaita sellaisiin realistisiin valintoihin, jotka poikkeavat perinteisistä sukupuolten ammattirooleista. Tämän lisäksi ohjaukseen tulee liittää todenmukainen kuvaus sukupuolten eriarvoisuuden ilmenemisestä työelämässä, perhe-elämässä ja yhteiskunnallisessa osallisuudessa. Hyvärisen mukaan tasa-arvokasvatuksen perustukipilari on antaa samat oikeudet ja velvollisuudet molemmille sukupuolille. Välittämättä sukupuolten välisistä rooliodotuksista. Opinto-ohjaaja voi käytännön työssään hyödyntää tätä luopumalla perinteisistä sukupuolten välisistä työjaoista esimerkiksi ryhmätyöskentelyn yhteydessä. Opinto-ohjaajan tulee edesauttaa ja kannustaa koko koulua avoimeen ja luontevaan ihmissuhde- ja sukupuolikasvatukseen. (Hyvärinen, Opo extra/1984, 23-25.)

Tavoitteena on ehjä sukupuoli-identiteetti, joka eheyttää yksilön kokonaispersoonallisuutta:

Opinto-ohjaajan on pyrittävä näkemään oppilas kokonaisuutena, persoonana, jonka myönteistä kehitystä hänen tulee kaikin tavoin tukea kasvatuksellisen, opetuksellisen ja uravalinnan -- ohjauksen keinoin. Tänään opinto-ohjauksen tarpeellisuus – etten sanoisi välttämättömyys - tunnustetaan. -- Kuulun niihin, joiden mielestä tiukkojen tehtäväkuvien lukkoonlyöminen opinto-ohjaajille olisi suuri virhe. (Rättyä, Opo 1/1985, 5-6.)

Kokonaismääritelmän mukaan opinto-ohjaajan profession tiukka määritteleminen voi olla myös vahingollista, kun tarkastellaan jatkuvia muutoksia. Opo-lehdessä toivotaankin, että opinto-ohjaaja olisi uudistusmyönteinen persoona, joka kannustaa muuta ympäristöään vastaanottamaan tarpeellisia ja välttämättömiä uudistuksia. Opinto-ohjaajien perustyönkuvaan lukeutuu erilaisten informaatiotilaisuuksien laatiminen, missä luodaan informaation ohella asenteellinenkin pohja vastaanottaa muutoksia. Matti Hiltunen nostaa pinnalle opinto-ohjaajien merkityksellisyyden, kun siirryttiin peruskouluun: opinto-ohjaajien tuli puhua uudistusmyönteisesti (Hiltunen, Opo 1/1984, 4). Opo-lehden kymmenvuotispääkirjoituksen otsikko (Jokinen, Opo 4/1989, 3.) puhuu samaa kieltä ollen seuraavanlainen: *Tehtävänämmä on kuvastaa muutosta*. Päätoimittaja Alpo Jokinen kirjoittaa saman otsikon alaisuudessa, että elämme muutoksen aikaa – se on enemmän kuin selvää.

Opo-lehden kirjoittajat käsittelevät muutoksiakin inhimillisyyden rajoissa opinto-ohjaajan professiota tukien. Opinto-ohjaajien tulisi itse nähdä ”vieraat kulttuurivaikutteet” oman professionsa kehittämismahdollisuutena uhan sijasta. Tällaisiin vieraisiin kulttuurivaikutteisiin lukeutuvat muun muassa markkinoitaan aktiivisesti laajentavat viihdytysvälineet. Tästä huolimatta puheenjohtajan palsta sisältää kaksiteräistä miekkaa viihdeteollisuuden aktivoitumisen suhteen:

Toivottavasti tämän lehden anti toimii virikkeenä meille opinto-ohjaajille ohjatessamme oppilaita myös vaihtoehtokulttuurien pariin. Olkoon aito suomalainen kulttuuri vaihtoehto ylikansalliselle viihderihkamalle. (Merimaa, Opo 1/1985, 4.)

Filosofisesti reflektioiva opinto-ohjaaja käsittää oman inhimillisen rajallisuutensa. Tämän tiedostamisen tulisi johtaa esikuvalliseen kasvatusvastuuseen luomalla oppilaille mahdollisuuden toteuttaa sisäistä luovuuttaan omassa toimintaympäristössään ilman roolipaineita. Opinto-ohjaaja ei pysty nousemaan inhimillisyyden yläpuolelle, mutta opinto-ohjaajan profession sisältyvä vaatimus laaja-alaisuudesta vaatii opinto-ohjaajaa pyrkimään kohti tasa-arvoisuutta.

7.1.2 Eettiseen kritiikkiin sopeutuja

Opinto-ohjaajat tiedostavat, että eettiseen kritiikkiin sopeutuminen on osa opinto-ohjaajan arkipäivää. Eettisen kritiikin sietäminen on samalla välttämätön opinto-ohjaajalle, joka haluaa professionsa toimivan oppilaidensa edunmukaisesti. Opo-lehden moninaisten kirjoitusten mukaan on kontekstista riippuvaa, millaista palautetta opinto-ohjaaja työstään nauttii. Opinto-ohjaajan haasteeksi jää erotella palautetta antavien tahojen motiivit ja ohjaustoiveet. Tämän lisäksi opinto-ohjaaja ei saa unohtaa toimitahoja, jotka eivät itse verbaalisesti anna jatkuvaa palautetta. Opinto-ohjaajan arvojärjestyksen ensimmäisenä on oltava aina oppilaan tarpeet.

Opo-lehden sisällössä opinto-ohjaajan profession kohtaama eettinen kritiikki koskee pääosin yhtä tekijää vaihtelevista näkökulmista:

- Opinto-ohjaajat eivät kykene vastaamaan tasavertaisesti sekä oppilaan että yhteiskunnan ajantasaisiin tarpeisiin.

Tämän päätekijän lisäksi toivotaan, että opinto-ohjaajat olisivat entistä valveutuneempia avaamaan yhteistyöverkostoja, jotka saattaisivat yllättävästikin vahvistaa oppilaiden itsenäisen tulevaisuuden hahmottamisen taitoja. Onnistunut oppilaiden yksilöllinen tulevaisuuden suunnitteleminen on opinto-ohjaajan työn keskeinen päämäärä.

Puheenjohtajan palstalla Erkki Merimaa kirjoittaa, kuinka erilainen joukko opinto-ohjaajia pohdiskeli jo ennen yhteiskursseja ohjaajan työn etiikkaa ja sitä, kuinka vastata erilaisten vaikuttajatahojen odotuksiin käytännön tasolla. Tällaisia pohdiskeluja ei edesauttanut se, että erilaiset asetukset määrittelevät opinto-ohjaajien asemaa koulussa. Asetuksien voimaantulo ja sisältö saattavat olla puutteellisesti laadittuja, joiden vastakohtana on opinto-ohjaajan työn vaatimus täyttää ristiriitaisia toiveita yhtäaikaisesti. (Merimaa, Opo extra 3/1984, 3-4.) Opo-lehden sisäänkirjoitettuna sääntönä on tyytymättömyyden tunne opinto-ohjaajan profession sisältöön ja mahdollisuuksiin, mutta myös ympäristön suppea näkökulma sille, mitä opinto-ohjaajan arkityö vaatii toimiakseen perusteellisesti.

Tätä ristiriitaa pohtii myös lääninkouluneuvos Esa Rättyä, joka näkee ongelmanytimenä sen, että opinto-ohjaajan tehtäväkenttä poikkeaa muihin aineenopettajiin verraten peruskoulun opettajan tehtävistä. Oman haasteensa tuo myös opetussuunnitelmiin ajoittain lisättävät uudet oppiaineet, kuten tietotekniikka. Opinto-ohjaajankin on osattava tunnustaa, että joissakin tilanteissa ohjattavalla on jo itsellään syvempää tietämystä opiskeltavasta aihe-alueesta verrattuna itse opinto-ohjaajan, opettajan, tietämykseen. Ohjaamisen perusymmärrykseen lukeutuukin vastavuoroisen vuorovaikutusprosessin tiedostaminen ja hyödyntäminen. (Rättyä Opo 1/1985, 5.)

Erkki Merimaa kiteyttää, että koululaitos pyrkii panostamaan pitkäkestoiseen oppilaan kokonaispersoonallisuuden kehittämiseen, jossa opinto-ohjaajan professio on tärkeässä osassa. Opinto-ohjaaja on mukana luomassa oppilailleen lähtökohtia sellaiseen elämänikäiseen kehitysprosessiin, jossa koulutusalan valinta muodostaa yhden merkittävän elämänvaiheen. Konkreettisesti opinto-ohjaajan on oltava läsnä auttamassa ja tukemassa ohjattavaansa tämän valintaprosessissa. Merimaan mukaan opinto-ohjaajiin kohdistetut ristiriitaiset odotukset vaikuttavat siihen, että opinto-ohjaajalla menee paljon aikaa diplomaattiseen työskentelytapaan. Tämän diplomaattisen työskentelytavan mukaisesti ohjaajan tulee hoitaa koulunsa oppilaita, jotta nämä alkaisivat itse suunnitella tulevaisuuttaan. (Merimaa, Opo 3/1987, 6-7.)

Opo-lehden sisältämien haastatteluiden perusteella opinto-ohjaajat mielletään toimijoiksi, joilla on sekä halua että kykyä toimia eettisten ohjeiden mukaisesti. Seuraava lainaus kuvastaa tällaista viestitapaa:

En puutu tehtävien hoitamisen yleisiin työeettisiin käytäntöihin, kuten ahkeruuteen ja jatkuvaan itsensä kehittämiseen, koska useimmat opinto-ohjaajat ovat näissä suhteissa esimerkillisen velvollisuudentuntoisia (Könönen, Opo 2/1985, 12).

Opinto-ohjaajia leimaa halu ajatella yhtäaikaisesti kaikkien tahojen etua ja hyötyä, mikä ei aina johda suotuisaan loppu tulemaan. Lehti sisältää keskustelua siitä, kuinka opinto-ohjaajien henkiset voimavarat riittävät ristipaineiden välissä. Kerta toisensa perään muistutetaan, että opinto-ohjaajan tärkein velvollisuudentunto keskittyy oppilaaseen – vasta tämän jälkeen yhteiskunnan odotuksiin. Opo-lehden teksteistä ei käy ilmi yhtä oikeaa ohjeistusta siitä, kuinka opinto-ohjaajat voisivat kehittää toimintaansa vastaamaan kaikkien tarpeisiin. Ainut rakentava vaihtoehto on entisestään tehostaa eri yhteistyöverkostojen välistä yhteistyötä.

Opetusministeri Kaarina Suonio pohtii teknologian vaikutusta yhteiskunnan kehitykseen ja ihmisen kasvuun. Suonion mukaan koko koulun henkilökunnalla, mukaan lukien opinto-ohjaajan olennainen rooli, on reaaliset mahdollisuudet kehittää koulua kasvuympäristöksi, joka tukee oppilaan kokonaispersoonallisuuden kehittymistä. Vaikka Rättyä pitää inhimillisenä mahdottomuutena opinto-ohjaajan ajan tasalla pysymistä, puolestaan Soinio kirjoittaa, että opinto-ohjaajan tulee vuosittain varmistaa tietojensa paikkansa pitävyys. Suonio tarjoaa ratkaisuksi valtakunnallisesti ja lääneissä organisoitua tiedotusta ja koulutusta. Opinto-ohjaajan oman aktiivisuuden tulee kohdistua avoimeen yhteistyöhön koulun muun henkilökunnan kanssa; ammatinvalinnanohjaajista työvoimaviranomaisiin. Yhteydet eri koulumuotojen välissä mahdollistavat hyviä tuloksia. (Suonio, Opo 2/1984, 3; Rättyä, Opo 1/1985, 5.)

Uudenmaan lääninhallituksen osastopäällikkö Pekka Silventoinen yhtyy myös siihen, että opinto-ohjaus on yhteistyötä kaikilla tasoilla. Silventoinen nostaa esille, että nivelvaiheiden oppilasvalinnassa tulisi ryhtyä suuntaamaan yhä enemmän yksilön ominaisuuksia tarkastelevaksi prosessiksi. Tämä vaatisi lisääntyvää henkilökohtaista ohjaustarvetta. Opinto-ohjaaja ei kuitenkaan voi yksin vastata yhteiskuntajärjestelmän

puutteista, vaan juuri yhteistyöllä on saavutettavissa korkeatasoisempaa ohjausta. (Silventoinen, Opo 3/1985, 5.)

Opinto-ohjaajat ry:n puheenjohtaja Marjatta Kivimäki aloittaa kiittämällä opinto-ohjaajien yhteistyöstä, jotka olivat osallistuneet opinto-ohjaajien koulutuspäiville. Koulutuspäivillä keskusteltiin taas siitä, kuinka alueellista yhteistyötä todella tarvitaan. Kivimäki kuitenkin huomauttaa, että peruskoulujen opinto-ohjaus on vankalla pohjalla. Lohdutukseksi vielä todetaan, että Opo-lehdenkin yhtenä pyrkimyksenä on rakentaa alusta monitasoiselle mielipiteiden vaihdolle opinto-ohjauksen tavoitteista. Avoimella mielipiteiden vaihdolla pyritään opinto-ohjaajien selkeämpään toimenkuvaan myös työyhteisön sisällä. (Kivimäki, Opo 3/1988, 3.)

Yhdeksi erilliseksi kritiikin kohteeksi on noussut opinto-ohjaajien ”vapaat” perjantapäivät. Opo-lehden erilaisilla palstoilla vuodatetaan sävyeroja vaihdellen perjantapäivän ongelmasta. Yhteistä tälle keskustelulle näyttäisi olevan se tosi asia, että ympäröivä koulu-yhteisö on käsittänyt ”vapaan” perjantapäivän väärin. Erkki Opinto-ohjaajilla ei ole vapaata perjantapäivää, vaan oppitunnittomia perjantapäiviä. Oppitunnittomia perjantapäiviä puolestaan tarvitaan lukuisten muiden opinto-ohjaajan professioon sisältyvien työtehtävien hoitamiseen. Esimerkiksi opinto-ohjaajan tulee osallistua koulu- ja työvoimaviranomaisten koulutus-, ohjaus- ja neuvottelutilaisuuksiin. Asia on opinto-ohjaajille selkeästi ilmaistu, joten koulujen työjärjestykset on laadittava siten, että opinto-ohjaaja kykenee koulutustilaisuuksiin osallistumaan. Pääosin nämä tilaisuudet suunnitellaan perjantapäiville. (Merimaa, Opo 3/1985, 2.)

Ilman toimivia tiedotusvälineitä syntyy turhia väärinkäsityksiä. Opinto-ohjaajan professioon sisältyy vakio haaste, jossa yksilöt kohtaavat niin ympäristön mahdollisuudet että vaatimukset. Toimivan vuorovaikuttamisen rinnalla Opo-lehden sisällön viestinä on, että opinto-ohjaajan tulee aina aloittaa muutos itsensä kehittämällä. Refleктоivan itsensä kehittämisen jälkeen opinto-ohjaajan tulee kriittisesti reflektoida saamaansa palautetta ja hyväksyä se tosi asia, että kaikkia ei voi yhtä aikaa miellyttää. Yhteistyötä laajentamalla, lisäämällä ja kehittämällä luodaan pohjaa kuitenkin kaikkien tarpeiden täyttymiselle. Dialogisuus tuo aina tullessaan tarpeellista kritiikkiä.

7.1.3 Koulutuspolitiikan hahmottaja

Opo-lehden tekstit sisältävät runsaasti erilaisia koulutuspoliittisia kannanottoja. Olennaiset kaksi tekijää lukeutuvat opinto-ohjaajan profession tarpeisiin koulutuspolitiikan alaisuudessa:

- Opinto-ohjaajan tulee sisäistää opetussuunnitelma korkeatasoisesti, mikä mahdollistaa vastaamaan hyvinvointiyhteiskunnan tasa-arvopäämäärän toteutumishannetta.
- Opinto-ohjaajan profession asiantuntijuuden sosiologisesta näkökulmasta profession tulee päivittyä jatkuvasti muuttuvassa yhteiskunnassa.

Opinto-ohjaajat ry:n valtakunnallisen koulutuspäivän puheenjohtaja Erkki Ahon mukaan opiskelumotivaation puutteen torjumiskeinot, joustavuuden lisääminen tuntijaossa ja yksilölliset opetussuunnitelmat tulevat toteutuessaan työllistämään erityisesti opinto-ohjaajia. Ahon mukaan juuri yksilöllisten opetussuunnitelmien laatiminen vastaa opinto-ohjaajien saamaa koulutusta. Erilaisilla kokeiluhankkeilla pyritään etsimään opinto-ohjaajan sopivaa työnkuvaa muun muassa lisäämällä opinto-ohjaajien työelämätietoisuutta. OAJ toimii näissä tapauksissa kokeilulupien myöntäjänä. Eettisenä ristiriitana toimii ulkopuolisten näkemys siitä, mikä vastaa sopivasti koulutuspolitiikan hahmottamiseen suhteessa oppilaiden yksilölliseen hahmottamiseen. (Leinonen, Opo 1/1987, 5-6.)

Leinonen jatkaa koulutuspoliittista kannanottoa seuraavanlaisesti:

Eräs opinto-ohjaajia eniten puhuttaneista aiheista koko lyhyen oppilaanohjauksen historian ajan on ollut kysymys oppilasvirtojen ohjailusta. Tätä eettisesti arkaa asiaa on pohdittu jokseenkin jokaisessa seminaarissa, jossa opinto-ohjaajia on ollut läsnä -- Opinto-ohjaajat ry on tietoisesti välttääkseen yksipuolisen tiedonsaannin vaarat pyrkinyt hakemaan yhteistyökumppaninsa kaikilta yhteiskunnallisilta vaikutustahoilta poliittisia puolueita lukuun ottamatta. Se, että tässä on onnistuttu, ei mielestäni tee oikeutetuksi väitettä "yritysten voitelusta" -- Opinto-ohjaajat ry:n johdonmukaisena tavoitteena on ollut alusta asti sääntöjensä 2§:n mukaan oppilaanohjauksen kehittäminen ja opinto-ohjaajien ammattitaidon parantaminen. -- Opo kasvaa ja antaa panoksensa "janoavalle koululaitokselle", mutta näkee myös koulun ulkopuolisen maailman ja sen tarpeet. (Leinonen, Opo 2/1987, 5.)

Opinto-ohjaajien ammattitaidon säilyttämisen ja kehittämisen kannalta ei voi vähätellä koulutuspolitiikan tuntemisen merkitystä opinto-ohjaajan professionissa. Opinto-ohjaajien mielestä koulutuspolitiikan tunteminen auttaa opinto-ohjaajaa pysymään ajan tasalla yhteiskunnan jatkuvasta muutoksesta huolimatta. Opo-lehden sisällön mukaan koulutuspolitiikkaan voidaan sisällyttää kaikki yhteiskunnallinen toiminta, joka suorasti tai epäsuorasti vaikuttaa opinto-ohjaukseen. Opinto-ohjaajien oma järjestötoiminta, politiikassa vaikuttaminen, koulutuksellinen uudistuminen ja

yhteiskunnallisten muutosten seuraaminen ovat välineitä, joilla opinto-ohjaaja kehittää pitkäjänteisesti ammattialansa professiota.

Kokonaisvaltainen koulutuspolitiikan sisäistäminen antaa samalla välineitä tarkastella opinto-ohjaajan profession suuntautuneisuutta. Lehdessä vaaditaan asettamaan oppilas etusijalle, yksi opinto-ohjaajan professiota koskeva kritiikki on kohdistunut oppilasvirtojen ohjailuun. Opinto-ohjaajan toimenkuvan toivotaan hyödyntävän yhteiskunnan toimitahoja, mutta se ei tarkoita puolueellisuutta. Poliitikalla on hierarkkisesti vahva vaikutuspiiri, joten on oppilaiden etuoikeus, että opinto-ohjaajat pyrkivät vaikuttamaan politiikan keinoin. Pääosin poliittinen hahmottaminen sisältyy opinto-ohjaajan omaan ammatilliseen pätevyyteen. Lakisääteisesti asetetut normit on kaikkien virantoimittajien syytä tuntea perin pohjin.

Opo-lehden kirjoittajien mukaan koulutuspoliittinen tuntemus takaa oppilaille lainsäädännöllisesti tasa-arvoiset lähtökohdat saada laadukasta ohjausta. Tämä puolestaan vaatii, että opinto-ohjaajat saavat oman äänensä kuuluville. Tasa-arvoinen ohjausprosessin mahdollistaminen on oppilaan kannalta tärkeimpiä eettisiä vaatimuksia. Opinto-ohjaaja kannustetaan vaikuttamaan itsenäisesti koulutuspolitiikan saralla. Tällä tavalla jokainen opinto-ohjaaja oma osaltaan takaa ohjattavilleen konkreettisen ohjaustakuun.

Opetusministeri Kaarina Suonio tarkastelee vuonna 1984 voimaan tulleen uuden peruskoululain tavoitteita. Suonio mainitsee keskeiseksi tavoitteeksi oppilaan persoonallisuuden kehittämisen. Tämä merkitsee sitä, ettei yksilöstä tule vain tietoyhteiskuntaan sopeutuva, vaan aktiivisesti elinympäristöään kehittävä yhteiskuntansa jäsen. Erkki Merimaa muistuttaa, että vaikka uusien kouluasetuksien mukaisten tuntijakojen astuessa voimaan ei enää opeteta kansalaistaitoa – tilalle tulee tietotekniikka-, niin opinto-ohjaajan tulee ymmärtää elämän vaiherikkaus ja edistää ohjattavansa maailmankuvaa mahdollistamalla rauhassa erilaisten virikkeiden kautta luotavaa kehittymistä. (Suonio, Opo 2/1984, 3; Merimaa, Opo 4/1984, 3.)

Opinto-ohjaaja Pekka Leinonen (Opo 1/1996 6-7.) pohtii ohjauksen ongelma-alueita suhteessa yhteiskuntatakuuseen. Leinosen mukaan valtaosa ihmisistä tulee läpäisemään rakennetut koulutusputken vaivatta. Puolestaan yhteiskuntatakuun haasteena tulevat olemaan ne putkeen menemättömät. Opinto-ohjaajille ei kyetä antamaan eväitä selvittää näistä tilanteista tasavertaisesti muun muassa jo kuntien vaihtelevuuden vuoksi. Opo-lehden sisällössä vallitseva positiivinen vire tietotekniikkaa ja ylipäättään kaikkea tiedottamista kohtaan johtuu myös siitä, että se minimoi omalta osaltaan maantieteellisten etäisyyksien aiheuttamia haasteita. Kaikilla opinto-ohjaajille ei ole realistisia mahdollisuuksia osallistua valtaosaan seminaareista.

Opinto-ohjaajan professiota voidaan syystäkin kutsua tulevaisuuden professioksi. Opinto-ohjaajan arkipäivässä tämä todentuu koulutusjärjestelmän, yhteiskuntakehityksen ja työelämän tuntemuksena. Esimerkkinä opinto-ohjaajien orientoitumisesta työelämään on opinto-ohjaajille suunnatut TET-jaksot. TET-jaksot

edesauttavat opinto-ohjaajien mielestä samalla pysymään tekniikassa mukana ja tekninen kehitys nähdäänkin hyvinvoinnin kannalta välttämättömänä. Koulutuspolitiikan ehdoton onnistumisväylä onkin opinto-ohjaajien täydennyskouluttautuminen. Eettisen opinto-ohjauksen aikakaudella uusi täydennyskoulutustulokas on lukion opinto-ohjaajien erikoiskouluttaminen. Vuonna 1985 ensimmäiset pätevät lukion opinto-ohjaajat valmistuivat poikkeuskoulutuskurssilta, jonka suorittaminen tuotti vaadittavan kelpoisuuden lukion opinto-ohjauksen hoitamiseen (Hiltunen, Opo 3/1985, 8).

Opo-lehden viitekehyksestä koulutuspoliittinen tuntemus takaa lainsäädännöllisesti tasa-arvoiset lähtökohdat. Lehdessä muistutetaan, että opinto-ohjaajien itsenäinen vaikuttaminen koulutuspolitiikassa takaa ohjauksen asiakaskunnalle, oppilaille, konkreettisen ohjaustakuun.

7.1.4 Humanistinen ihmistuntija

Opo-lehden viitekehyksessä opinto-ohjaajan humanistiset ihmistuntijan kyvyt nousevat osaksi eettisen auttaja-ammatin tarkastelun kohteeksi. Opinto-ohjaajan humanistiseen ihmistuntemukseen sisältyy tiedostamattomasti kehittyneen ihmistuntemuksen lisäksi koulutuksen kautta luotu kasvatustieteellinen ohjattavan lapsen ja nuoren kasvun että kokonaiskehityksen tunteminen. Opinto-ohjaajilta vaaditaan sisäistä tunneälyä ymmärtää oppilaiden yksilöllisyyttä. Toimiva vuorovaikuttaminen kaikkien ohjattavien kanssa on opinto-ohjaajan profession toimivuuden kannalta välttämätöntä. Tästä huolimatta, kuten kaikissa kontaktiammateissa, se on ihanne – ei todellisuuskuva.

Opinto-ohjaajan ammattikuvaan sisältyy monenlaisia tehtäviä. Ammatti on olennaisesti kontaktiammatti. Siinä on kyse ihmiskeskeisyydestä, vuorovaikutuksesta lasten ja nuorten, heidän vanhempiansa ja koko kouluyhteisön kanssa. Opinto-ohjaajan tärkein työväline on hän itse, hänen persoonallisuutensa. (Suominen, Opo 3/1985, 12.)

Yhteiskunta koostuu ainutlaatuisista yksilöistä, joilla kaikilla on oma ainutlaatuinen persoonallisuutensa. Opinto-ohjaajan haasteena on toimia ihmisenä ihmisten asiantuntijana. Opinto-ohjaus nähdään sisältyvän vääjäämättä ihmisoikeuskonseptiin.

Lehden viitekehyksessä opinto-ohjaajan humanistinen ihmistuntemus painottui seuraavanlaisesti:

- Opinto-ohjaus on osa hyvinvointiyhteiskunnan ihmisoikeuksia, mihin sisältyvät pohdinnat opinto-ohjaajan profession rajallisuudesta ja jälkiohjauksen tarpeellisuudesta.

- Opinto-ohjaukseen sisältyvän kasvatusvastuun- ja kasvatusoikeuden eettinen polemiikki, mitä tarkastellaan opinto-ohjaajan näkökulmasta ympäristönsä kehittäjänä. Opinto-ohjaaja on sidottuna yhteiskuntarakenteisiin, mutta opinto-ohjauksen painopiste on puolestaan yksilössä.

Opinto-ohjaajan profession rajallisuudesta keskustellaan runsaasti, mikä kohdistuu ennen kaikkea opinto-ohjaajan kohtaamisesta syrjäytyvän nuoren kanssa. Lehdessä ei käsitellä sitä, kuinka tällaisen nuoren kanssa tulisi käytännössä käsitellä, vaan keskittyy pohtimaan sopivia välineitä syrjäytymisen ennaltaehkäisemiseksi. Opinto-ohjaajat ymmärtävät työnsä olevan ennaltaehkäisevää, jossa erityisen tärkeää on omata humanistista ihmistuntemusta. Ihmistuntemuksen on oltava opinto-ohjaajalle peruskyky, sillä sen avulla opinto-ohjaus saavuttaa ohjattavan todellisen yksilöllisen ohjausmahdollisuuden.

Hiltunen kuvailee, että ammatinvalinnanohjausneuvoston asettaman ”koulunsa päättäneiden nuorten seuraamistyöryhmän” muistiossa viitattiin esimerkiksi opinto-ohjaajien työaikajärjestelyihin jo toimenkuvan muutosvaatimuksiin. Siinä käsitellään opinto-ohjaajan toimenkuvaa, sen muuttamista ja mahdollista opinto-ohjaajien kesätöiden aloittamista. (Hiltunen, Opo 4/1984, 6-8.)

Muistion vaatimuksiin Opinto-ohjaajat Ry vastasi muun muassa seuraavasti (Hiltunen, Opo 4/1984, 6-8.):

- Tutkimustoimintaa tulee lisätä, mikä selvittää nuorten kehittymistä ja siihen vaikuttavia tekijöitä urasuunnittelun ja koulutuksen eri vaiheissa
- Seuraamis- ja auttamisjärjestelyjä tulee kehittää ennakoivilla toimenpiteillä, kuten lisäämällä yhteistyömahdollisuuksia eri koulumuotojen opinto-ohjaajien kesken, opaskirjallisuutta tulee kehittää ja sitä tulee olla saatavilla riittävästi
- Alkuvaikeuksissa auttaminen: yhteisvalinnan aikataulu ei mahdollista tehokasta jälkiohjausta, vaan sen tarve tulee olemaan entistä vähäisempi. Opinto-ohjaajat ry:n mielestä ohjausaikaa ei ole tarpeen suunnata ohjauksen kannalta lukukausien väliseen tehohtomaan ajankohtaan. Opinto-ohjaajat ry vielä muistuttaa, että työaikakysymykset ovat virkaehtosopimusasioita, joita opinto-ohjaajien osalta hoitaa OAJ.

Tästä kaikesta Hiltunen summaa, että kyseinen muistio on herättänyt monenkirjavia kannanottoja koskien opinto-ohjaajien toimenkuvaa ja sen relevanttiutta suhteessa muihin aineenopettajiin (Hiltunen, Opo 4/1984, 8). Yleisesti ottaen kuitenkin opinto-ohjaajan toimenkuvan täyttymisen nähdään olevan riippuvainen opinto-ohjaajan kyvystä tunnistaa se, milloin kukin ohjattava tukea erityisesti tarvitsee.

Kasvatusvastuun ja kasvatusoikeuden suhdetta opinto-ohjaajan humanistisen profession suhteen pohditaan Opo-lehdessä hyvin erilaisten kirjoittajien toimesta. Kirjoittajasta riippuen pohditaan opinto-ohjauksen, koulun tai oppilaan kehittämistä.

On tärkeässä kuka tai minkä kehittäminen tahansa, pohjimmiltaan kirjoitukset sisältävät ideologian toimivan vuorovaikutuksen löytymisestä.

Erilaiset opinto-ohjauksen asiantuntijat saivat äänen eettisellä opinto-ohjausteeman alaisuudessa. Opinto-ohjaaja Osmo Turunen kirjoittaa opinto-ohjaajan eettisistä ihmisläheisistä haasteista kysymyksellä:

Mitä ominaisuuksia ohjattavissani vahvistan, mitä sammutan? Miten nämä toimenpiteet vaikuttavat ohjattavan tulevaisuuteen? – Mikä on tässä vaiheessa ohjaajan vastuu? Sopeutanko yksilöä yhteisöön vai yritänkö muuttaa yhteisöä? Miten käy yksilölle, jos yhteisö muuttuu perin hitaasti? Miten paljon minulla on oikeus ja velvollisuus vaikuttaa nuorten asenteisiin ja arvoihin ja mihin suuntaan? (Turunen, Opo 1/1985, 19-23.)

Kasvatusvastuun jakamista pidetään tärkeänä, mutta sitäkin tärkeämpänä elementtinä pidetään oppilaan tuntemusta. Kuka todella tuntee oppilaan ja voi todella katsoa voivansa vaikuttaa oppilaan elämään. Eettisesti valveutunut opinto-ohjaaja ei hyväksy ohjenuoraksi valmiiksi kirjoitettuja ”ihmissääntöjä”. Opinto-ohjaajan tulee kohdata jokainen ohjattavansa ilman ennakko-odotuksia.

Filosofian tohtori Eeva Huttunen tiivistää, että perustan tulevaisuudelle antaa tasapainoinen nykyisyys. Tästä syystä opinto-ohjauksen tärkeimmäksi tehtäväksi nousee lasten ja nuorten kasvun ja mielenterveyden vaaliminen. (Huttunen, Opo 1/1986, 8.) Opinto-ohjauksen sisällöllinen painottuminen on riippuvainen vallitsevan yhteiskunnan tilasta, mutta opinto-ohjaajan profession humanistinen ihmistuntemus on ajaton.

7.2 Arvostetun opinto-ohjaajan aikakausi 1990-1996

Yhteiskunnalliset muutokset vaikuttavat kaikkiin yhteiskunnallisiin toimintoihin. 1990-luvun lama söi maailmanlaajuisesti taloutta, mikä johti siihen, että säästökohteita oli enemmän kuin osataan arvatakaan. Lamaan johti taloudellisten vaatimusten syöksykierre, jota ei ajoissa ymmärretty pysäyttää. Koulutusrakenteiden ja rahoitusjärjestelmien muutokset vaikuttavat aina pitkälle tulevaisuuteen kohdentuen varoja niille sektoreille, jotka yhteiskunnan näkökulmasta koetaan välttämättömiksi. Lainsäädäntö- ja palkkausjärjestelmät kertovat omassa muodossaan niistä tekijöistä, jotka ovat näitä yhteiskunnan välttämättömiä tukipilareita. Vaikeuksien edessä uudenlaiset kokeilut nousevat pintaan, minkä pohjalta yritetään arvioida yhteiskuntarakenteiden toimivuutta.

Opo-lehden sisällön mukaan, kuten monien muidenkin yhteiskunnallisten tiedotusvälineiden mukaan, opinto-ohjaajien ammattikuntaa pidetään arvostettavana. Suuret puheet ja lupaukset resurssien kohdentamisesta ohjausjärjestelmän kehittämiseen toistuvat teksti tekstien perään. Tästä huolimatta opinto-ohjaajan profession merkittävänä haasteena on konkreettisten parantamistoimenpiteiden vähäisyys ja sen vaikutus käytännön ohjausjärjestelmään oppilaan kannalta. Yhteiskunnalliset resurssit ovat rajalliset, opinto-ohjaajan voimavarat ovat rajalliset – onko oppilas rajallinen?

Listasin arvostetun opinto-ohjaaja aikakauden kronologisella ajanjaksolla opinto-ohjaajan professiosta yleistasolla kirjoitettuja opinto-ohjaaja professioon kohdennettuja kuvauksia, jotka rakentavat arvostetun opinto-ohjaajan statusta.

Opinto-ohjaajan professio:

"Vireä, monipuolinen, laaja-alainen persoona"
"Ansiokas, ei panttaa tietojään ja taitojaan"
"Oman työn analyysoija ja pohdiskelija"
"Pitkäaikainen Suomen opinto-ohjauksen kehittäjä"

Taulukko 5 b. Opo-lehden sisällössä opinto-ohjaajan professiosta keskusteltua, ajalla 1990-1996.

Opo-lehden kesto-aiheena opinto-ohjaaja kuvataan monipuolisena muutosagenttina ja ansiokkaana työnsä kannattajana. Opinto-ohjauksen monipuolisuus vaatii rinnalleen ohjaajan kykyä tehdä reflektiivisiä pohdintoja itsestään opinto-ohjaajana kuin yhteiskunnan vallankäyttäjänä. Yleissanomana näyttäisikin olevan ajatus siitä, että analyyttinen opinto-ohjaaja kehittää itseään jatkuvasti kohti laaja-alaisempia verkostoja. Virallisesti opinto-ohjauksen kehittäminen tapahtuu muun muassa

täydennyskoulutuksella, mutta tämä vaatii samalla nonformaalia taipumusta pohtia yleisesti elämän suuria kynnyksysymyksiä. Ilman tätä ominaisuutta ei lehden tekstien perusteella yksikään muodollinen koulutus voi luvata opinto-ohjaajan ammatti-identiteetin kehittymistä. Opinto-ohjaajia siteerataankin toistuvasti persooniksi, joilla on luontaista halua ymmärtää tiedon ja taidon hyötysuhde, puhumattakaan tarpeesta välittää näitä virikkeitä ohjattavilleen.

Listasin puolestaan myös Opo-lehden teksteissä käsiteltyjä opinto-ohjaajan profession kohtaamia haasteita, jotka kertovat siitä, mitkä osa-alueet vaativat erityiskehittämistä, jolloin arvostetun opinto-ohjaaja ideologian kriteerit täyttyisivät. Yhteistä näille haastetekijöille on se, että ne kohdistuvat pohtimaan opinto-ohjaajuutta yhteiskunnallisten toimintojen välityksellä.

Opinto-ohjaajan profession haasteet:

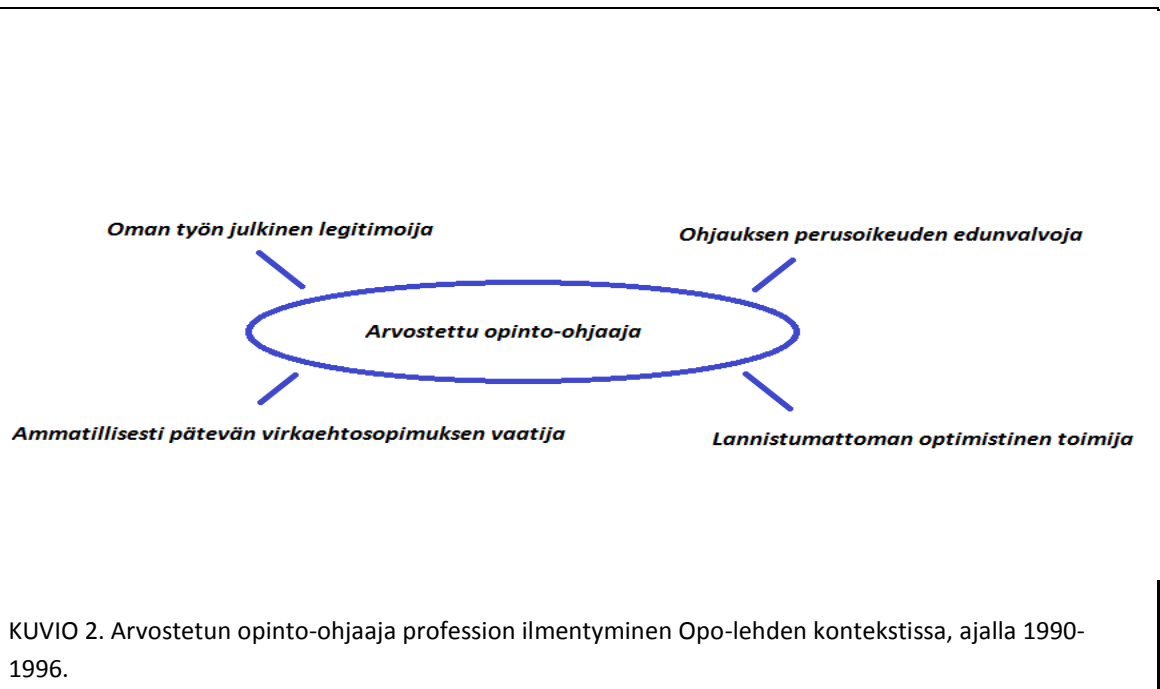
"Arvosta työtäsi, niin sitä arvostavat muutkin"
"Opon roolileikit"
"Uupumus"
"Opojen ääni aktiivisesti kuuluville"

Taulukko 6 b. Opo-lehden sisällössä opinto-ohjaajan profession haasteista keskusteltua, ajalla 1990-1996.

Opinto-ohjaajat kokevat yhteiskunnan niin tuen antajan kuin opinto-ohjauksen uhkatekijänä. Yhteiskunnasta tulee uhka opinto-ohjaukselle, kun unohdetaan kuunnella opinto-ohjaajia, vaikka tehdään opinto-ohjauksen työnsisältöön vaikuttavia virallisia päätöksiä. Opinto-ohjaajan profession ihannetunnuspiirteet täyttyisivät, jos koulutus, työautonomia, työn auttamisluonne ja ympäristön arvostaminen toteutuisivat.

Arvostetun opinto-ohjauksen aikakaudella opinto-ohjauksen kehittäminen kohdistuu yhteiskunnallisten resurssien riittämättömyyteen. Julkisessa keskustelussa opinto-ohjaajan professio on tunnustettu, mutta tästä huolimatta opinto-ohjaajat joutuvat vaatimaan ohjaukselle oikeutettuja ammatillisesti tarpeellisia ohjausresursseja. Aikakaudelle merkittävänä uutena piirteenä nousee se, että se tyypillisesti kohdistaa entistä enemmän vaatimuksia myös yksittäisen opinto-ohjaajan toimintaan.

Opo-lehden sisällön analyysiprosessin tuloksena seuraavat neljä arvostetun opinto-ohjaajan alateemaa yhdistävät näkökulmallisesti opinto-ohjaajan suhteen oman työnsä ja julkisen arvostamisen välillä:

7.2.1 Oman työn julkinen legitimoija

Opo-lehden kirjoittajat keskittyvät tarkastelemaan lukuisista näkökulmista opinto-ohjaajan professiota. Monipuolisesta viitekehyksestä huolimatta opinto-ohjaajan profession määrittelyminen on yleistasolla avointa, jopa epämääräistä. Avoimuus johtaa helposti epäselvyyksiin ja kiistanalaisiin tulkintoihin tutkittaessa opinto-ohjaajien työnkuvaa. Opo-lehden mittavan sisällön mukaan julkinen yhteneväisyys on lähes yhtä tärkeää kuin opinto-ohjaajan oma käsitys professionsa sisällöstä. Tämä julkinen osuus ja sitä kautta luotava arvostaminen vaatii tuekseen selkeämmät opinto-ohjaajan työnsisällön määritelmät. Opinto-ohjaajan toimittaman profession määrittämishaasteellisuuden seurauksena Lehdessä toistetaan pyyntöä siitä, että kaikki opinto-ohjaajat arvostaisivat omaa työtään – vain tällä tavoin sitä arvostavat muutkin tahot.

Opo-lehden viitekehyksessä opinto-ohjauksen julkista legitimointia rakennetaan seuraavanlaisesti:

- Opinto-ohjaajan yhdeksi poliittiseksi strategiaksi nostetaan opinto-ohjaajan oma kyvykkyys tiedottaa työnsä sisällöstä muulle ympäristölle. Opinto-ohjaajat voivat muistuttaa ohjauksen maineikkaasta historiasta, joka oli peruskoulun perustamisen ja siinä onnistumisen yhteydessä merkittävässä roolissa.

Toisin ilmaisten Opo-lehdestä välitetään, että arvostettu opinto-ohjaaja arvostaa itse itsensä korkealle. Opinto-ohjaajan tulee hyödyntää opinto-ohjaajan toimikentän laaja-

alaisuus ja nähdä se ponnistuslautana julkisen arvostaminen lisäämisessä. Opo-lehden palstat sisältävät runsaasti kaunopuheisia juhlakirjoituksia opinto-ohjaajan profession välttämättömyydestä, mutta tämän julkisen kaunopuheen rinnalle on saatava julkisesti hyväksytyt ja yhteneväiset resurssit kaikille opinto-ohjaajille. Opinto-ohjaajia itseään pyydetään kantamaan vastuu kehittää omaa professiotaan – myös julkinen taso lukeutuu tämän professionaalisen vastuun piiriin. Käytännössä opinto-ohjaajien on aktiivisesti seurattava ja vaikutettava opinto-ohjauksen julkikuvaan, ja sen kautta luotuihin määritelmiin opinto-ohjauksen suhteen.

Tärkeänä lähtökohtana julkisen arvostamisen lisäämisessä voidaan pitää opinto-ohjauksen maineikkaan historian esilletuontia. Opinto-ohjaajat toimivat julkisina tiedottajina erilaisissa muutosprosesseissa. Näin tapahtui myös silloin, kun peruskoulu etsi paikkaansa.

AKAVA:n puheenjohtaja ja OAJ:n aikaisempi keulamies Voitto Ranne kirjoittaa seuraavanlaisesti:

voidaan täydestä syystä kysyä, olisiko peruskoulua lainkaan ilman oppilaanohjausta. Kyllä sen loppuminen merkitsisi paluuta keskikouluun, sillä erotuksella vain, että keskikoulua kävisivät kaikki -- Oppilaanohjauksen pahimpia uhkatekijöitä on se, että sen asema saattaa ainakin paikka paikoin huonontua siksi, että lähes kaikki siirretään uudessa lainsäädännössä päätettäväksi kunnallisella tasolla. (Jokinen, Opo 2/1992, 6.)

Opinto-ohjaajan profession historiallinen merkitys on epäilemättä suuri. Maailman jatkuva muutos välittyy opinto-ohjaukseen vaatien uusia poliittisia strategioita. Nämä vaadittavat poliittiset strategiat tulisi suunnata muun muassa opinto-ohjauksen julkisen tiedottamisen realistisuuden ymmärtämiseen, mikä johtaisi päättäjätahojen relevantteihin muutostoimenpiteisiin.

Pentti Kostamon, vuoden 1996 Opon, sanoja lainaten:

Opinto-ohjaajien työnkuva on muutosvaatimusten kohteena. – Opoilun alkuaikoina opinto-ohjaajan tärkein tehtävä oli toimia uuden peruskoulun muutosagenttina – Myöhemmin painotukset ovat vaihdelleet tetistä henkilökohtaiseen ohjaukseen, opsiin, valinnaisuuteen ja muihin kehitettäviin kohteisiin. On tärkeä miettiä jatkuvasti uusia strategioita työmme kehittämisessä. Jollemme sitä tee, niin joku muu tekee sen meille. Oman työmme merkityksen arvostaminen ja sen esille nosto ovat jokaisen opon tehtävää omalla alueellaan. (Opinto-ohjaajat ry:n toimitus 1996, Opo 1/1996, 18.)

Marjatta Kivimäki rauhoittelee, että opinto-ohjaukselle ei voi käydä huonosti. Kivimäki sanelee, että kaiken järjen mukaan opinto-ohjaus on 20 vuoden aikana vakiinnuttanut asemansa. Tästä huolimatta taivaalla ajelehtii mustempia pilviä, joista pääsisi osittain eroon vain hyödyntämällä opinto-ohjaajia entistä enemmän koulumaailmassa. Opinto-ohjaajien tulisi kertoa opinto-ohjaajan työstään, jotta siitä tiedettäisiin entistä enemmän ruohonjuuritasollakin. Omalla puheenjohtajan palstallaan Marjatta Kivimäki tähdentääkin otsikolla *Arvoisa ohjauksen ammattilainen ja ystävä*, että ohjaus ei ole

sattumanvaraista työtä. Opinto-ohjaajan oma usko työtään kohtaan luo tarvittavan pohjan tiedottaa opinto-ohjaajan profession merkityksestä myös muulle ympäristölle. Yhtenä voimakkaana poliittisena strategiana voidaankin pitää sitä, että opinto-ohjaajat näyttävät strategiset kyntensä myös epävarmuuden hetkinä. (Jokinen, Opo 4/1991, 6; Kivimäki, Opo 4/1991, 3.)

Opo-lehdessä oletetaan, että opinto-ohjaajan tulisi selviytyä arvokkaasti tilanteesta kuin tilanteesta. Jatkuvasti lisääntyvä maahanmuutto ja monikulttuurisuus tuovat opinto-ohjaajan työnkuvaan taas uudenlaista näkökulmaa. Suomen tuleminen uuteen kehitysvaiheeseen tarkoittaa opinto-ohjauksen tuleamista uuteen kehitysvaiheeseen. Onhan opinto-ohjaus poikkitieteellinen käytännön virka. Sosiaalisuus, verkostoituminen, psykologisuus, kasvatuksellisuus ja ympäristöön sopeuttaminen eivät ole aivan pieniä vaatimuksia. Opinto-ohjaajan profession arvostamista käsitellään koulutustarpeen lisääntymisenä, ajankäytön suunnitteluna ja priorisointi kykyinä myös opinto-ohjaajien henkilökohtaisessa ja konkreettisessa elämässä, vapaa-ajassa – palkassa.

Opinto-ohjaajien lukuisissa haastatteluissa ilmenee yhteisenä tekijänä väsymyksen suuri taakka ja oppilashuollollisen työn jatkuva lisääntyminen. Positiivisesti puhutaan jopa ”aktiivi laiskasta”, jolla viitataan siihen, että opinto-ohjaaja pystyy jaksamaan työssään, kun karsii epäolennaiset työn ulkopuolelle. Riittämättömyyden tunne on samalla tekstien yhteinen nimittäjä ja siihen halutaankin työkaluja muutoksia varten. Resurssit, tai pikemminkin resurssien puute, puhuttavat, ihmetyttävät ja antavat odottaa itseään. Julkisesti opinto-ohjaaja tunnustetaan laajasti ja kuuluvastikin, mutta arvostuksen tulisi näkyä käytännön tasolla asti.

Jatkuvat ristiriitaisuuden julkisen keskustelun ja käytännön välillä saavat opinto-ohjaajat tuntemaan olonsa eräänlaisen roolileikin päähenkilöiksi. Seppo Sokka (Opo 1/1991, 23) kirjoittaa, että teatteritaide on menettänyt kykyjä opinto-ohjaukselle. Opinto-ohjaajat pohtivan seminaarissa aihe-aluetta: *Draama opinto-ohjaajan työssä*. Samaisessa seminaarissa opinto-ohjaajat pohtivat opinto-ohjaajan työnkuvaa ja sen määrittelyyn löytyi yhtä monta tapaa kuin määrittäjäkin.

Opinto-ohjaajan profession kriittiseen julkisen arvostamisen ja määrittelyyn pohdintaan löytyy Risto Tanskan toimesta seuraavanlaista pohdintaa:

Opinto-ohjaajaan kohdistuu monenlaisia odotuksia. Monet kokevat ne monenlaisina paineina ja alkavat esittää erilaisia odotusten mukaisia rooleja. Siis näytellä. – Onko opettaja opinto-ohjaaja vai päinvastoin? Opinto-ohjaajat ry:n nykyinen julkinen esiintyminen antaa viitteitä siitä, että opo on opettaja! Heillä on näkyviä asemia opettajajärjestöissä, joka julistaa opinto-ohjaajien olevan Opettaja – kuvan kanssa, johtoporras askarteleo opotuntien didaktiikan parissa jne. Kaikki tämä aikana, jolloin tiedetään jo opettajan ammatin olevan tuhoon tuomittu ja vanhanaikainen. Opettajan pelastaa vain nopea muuttuminen uudenaikaiseksi työjohtajaksi; ihmisyyhteisön,

luokan, ryhmän, yksilön johtajaksi. Siis oppilaanohjaajaksi. Opinto-ohjaajaksi. (Tanskanen, Opo 4/1990, 28.)

Meissä on monta "minää" – monta puolta, sanovat tiedemiehet, tietouskovaiset, nykymystikot. Tieto pelastaa, tiede todistaa. – Minkä jumalan hovissa opo on hovikelpoinen? Minne hän muun hovimäen kanssa kumartaa – minne pyllistää? – Kun sitouduimme aikanaan aineopettajien hoviin, sitouduimme samalla elinkeinoelämän – kaupan ja merirosvouksen jumalan hoviin? Olemmeko nyt hovikelpoisia? Millainen on hovimme? Suomessa väitetään noin 30 000 opettajan tekevän – vastentahtoisesti työtään. – keskimäärin olevan viisi tuntia opetusta päivässä, kullakin tunnilla noin 20 oppilasta. Siis $30\ 000 \times 5 \times 20 = 3\ 000\ 000$. 3 miljoonaa turhauttavaa ihmiskokemustuntia, kiusaustapausta päivässä! – Jos vielä pelastumme, olisiko mahdollista palata alkuperäiseen tehtäväämme: muutosagenteiksi, asianajajiksi (counsellor), toisinajattelijoiksi, intiaaneiksi sinitakkien maailmaan tanssimaan susien kanssa. Nykymenoon verrattuna se ei ehkä olisi järkevämpää, mutta se olisi uljaampaa – siis viisaampaa. (Tanskanen, Opo 2/1992, 21.)

Opinto-ohjauksen yksi legitimointi väylä löytyy yleisesti hyväksytystä koulutus- ja pätevyyskvalifikaatioiden määrittämisestä. Liialliset koulutusvaatimukset kuitenkin johtavat lopulta tietynasteiseen koulutusinflaatioon. Opinto-ohjauksen julkinen legitimointi vaatii siis tutkintojen rinnalle varmaa asennetta. Opinto-ohjaajien asennetta omaa arvokasta työtään kohtaan. Opinto-ohjaajat eivät leiki roolileikkejä, vaan toivovat, että opinto-ohjaajan profession roolien monipuolisuus selviäisi myös julkiselle toimintasektorille asti.

7.2.2 Ohjauksen perusoikeuden edunvalvoja

Opo-lehdessä otetaan kantaa uuteen lainsäädäntöön, joka sisältää muun muassa opinto-ohjauksen kunnallisen päätösvallan lisääntymisen on pääosin kitkerä. Opinto-ohjaajan oikeuksia puolustellaan sillä, että opinto-ohjaajan on mahdotonta palvella ohjattaviensa oikeutta, jos resurssit ovat olemattomat. Samaan hengenvetoon teksteissä korostetaan, että opinto-ohjaajan uupuminen loputtoman työtaakkansa alle ei tee oikeutta oppilaan ohjauksellisen perusoikeuden turvaamiselle. Opinto-ohjauksen tulisi olla jokaisen oppilaan perusoikeus. Opinto-ohjaajan arvostaminen on toisesta näkökulmasta tarkasteltuna oppilaan arvostamista. Opinto-ohjaukseen sijoitettu resurssimäärä kompensoi oppilaaseen sijoitettua resurssimäärää.

Työajan määrittämisen vapaus on suoranaisten ongelma. Se antaa kouluorganisaatiolle niin vapaat kädet, että sitä käytetään herkästi pinnallisen tehokkaasti. Opinto-ohjaajan

työaikaan tulisi selkeästi määrittää ne henkilökohtaiseen ohjaukseen kuin luokkatunteihinkin käytettävät ajat. Vain tällä tavalla voidaan varmemmin turvata oppilaan ohjauksellisia perusoikeuksia, vaikka resurssipula olisi kuinka valtava.. Positiivisina muutoksina luokattomuuteen siirtymisessä opinto-ohjaaja Ritva Houtari näkee oppituntien jaksottamisen, jolloin se rytmittää opinto-ohjaajan työtä ja antaa mahdollisuuden keskittyä yhteen luokka-asteeseen kerrallaan (Huotari, Opo 2/1994, 14).

Risto Tanskanen tarkastelee opinto-ohjausta henkilökohtaisen ohjaustarpeen kontekstista:

Laatua saadaan, kun lähdetään asiakkaiden/oppilaiden tarpeista ja odotuksista, kun pidetään se, mitä luvataan ja muistetaan, että asiakkaan tyytyväisyys on ykköstavoite. On tietenkin hyvä, jos itse työntekijäkin on tyytyväinen -- niin ja rehtori työpaikan johtajana. Tämähän me opinto-ohjaajat hyvin tiedämme ja taidamme, mutta onko opinto-ohjaukselle annettu mahdollisuutta tarjoilla oikeaa palvelua Oikeaan Aikaan? -- Opinto-ohjaajalla sentään on yksilöllinen ohjausmahdollisuus. Joissakin lukioissa on viisaasti luovuttu jo lopo-tunneista ja siirretty resurssi yksilölliseen ohjaukseen. -- Erinomainen ajoitus opo-palvelulle olisi yhteisvalinnan julkistamisen jälkeinen viikko, jolloin opinto-ohjaajien tietotaidolle olisi kysyntää. Eikä edes palvelun "hinnasta" rahana tarvitsisi puhua. Opinto-ohjaaja voisi kuitata kesätyönsä talvilomana itse kunkin loppu-aikaan. -- Onko vapaa kesä opettajille kuitenkin ns. saavutettu etu, josta luopumisesta ei voida edes keskustella? Näyttää siltä, että yksilön kannalta saavutettu etu on saavutettu humala, molemmat tuntuvat mukavilta, molempien ylläpito tulee kalliiksi ja molemmat ajan kanssa rappeuttavat ja demoralisoivat nauttijansa. -- Parannuksen aloittamisen voi alkaa omista virheistään. -- Tämä lienee kuitenkin perin vaikeaa, olemmehan näet -- heikkouksiimme, virheisiimme ja paheisiimme, noihin persoonallisuutemme maukkaisiin piirteisiin kovasti kiintyneitä. (Tanskanen, Opo 3/1991, 26.)

Henkilökohtaisten näkemyserojen lisäksi Opo-lehdessä ristiriitatilannetta edustaa yleisemmällä tasolla työnantaja puolen mielipide siitä, että kaikki tulisi määritellä kuntatasolla – kun taas OAJ ja opinto-ohjaajat itse haluaisivat valtakunnallisen tason ohjeita ja ohjauksen minimiaika määrittelyyn. (Jokinen, Opo 3/1992, 6; Kivimäki, Opo 3/1993, 3). Opinto-ohjaajat näkevätkin opinto-ohjaajan työn metaforisesti kauaskantoisena "äidintyönä". Hyvin tehty työ on huomaamatonta, mutta poissaolo vaarantaa ohjausprosessin.

Opinto-ohjaajan vastuu ohjauksen perusoikeuden edunvalvojana on eettinen lähtökohta, mutta arvostetun opinto-ohjaajan aikakaudella sen elementteihin lukeutuu juurikin se, kuinka paljon tämä edunvalvonta saa osakseen resurssija toimiakseen tuottavasti. Lehti toisen jälkeen käsitellään opinto-ohjaajan tarpeellisuutta oppilaan kannalta, mutta samat lehdet sisältävät jatkuvaa hätähuutoa lisääntyvästä resurssipulasta. Arvostetun opinto-ohjaajan tulee saada tarvitsemansa

muodolliset, ajalliset ja materiaaliset resurssit, jotta voidaan varmistaa kaksi ohjauksen perusoikeuteen liittyvää avaintekijää:

- Opinto-ohjaaja on tärkeässä asemassa peruskoulun kehittämisessä, minkä kehittämistarvetta lisää muun muassa valinnaisaineiden monipuolistuminen.
- Opinto-ohjaajan eettisen vastuun ja oppilaan henkilökohtaisen oikeusturvan takaaminen riittävällä henkilökohtaisella ohjausprosessin konkretisoitumisella, pelkkien argumentointien sijaan.

Marjatta Kivimäki (Opo 3/1990, 3.) kirjoittaa kasvavasta uudistusvauhdista, johon sisältyy opinto-ohjauksen kannalta erilaisia uhkia sen suhteen, millaisena opinto-ohjaus peruskoulussa näyttäytyy. Opinto-ohjaajat näkevät työnsä mielellään oppilaan oikeusturva-asiana. Tämä luonnostaan vaatii lisää resursseja henkilökohtaisen ohjausprosessin täysipainoiseen käytännön toteutukseen. Tämä vastaavasti puolestaan vaatii toteutuakseen peruskoulun kokonaiskehittämistä, jonka rakennuspalikoita Kivimäki kirjaa teesinomaisesti seuraavanlaisesti:

- lapsen ja nuoren kasvun edellytykset koulussa on selontekoa painokkaammin huomioitava
- valinnaisuuden lisääminen ja yksilöllisten opiskeluohjelmien mahdollisuus on turvattava
- koulun sisäisillä joustavilla opetusratkaisuilla on tuettava opiskelumotivaatiota
- elämisen taitojen opiskelulle on koulussa varattava aikaa tiedollisten ohella
- tasa-arvokysymykselle on esitettävä konkreetteja toimintamalleja sekä koulun rakenne on luotava yhtä hyvin tytöille ja pojille sopivaksi
- koulutusmahdollisuus yhtä aikaa lukiossa ja ammatillisessa koulussa ei saa kaventaa oppilaiden koulutustasoa eikä jatkokoulutusmahdollisuuksia, se ei saa luoda koulutuksellista epätasa-arvoa suurten ja pienten paikkakuntien välille

Kuten edellä oleva lista todentaa, tasa-arvokysymys liittyy vahvasti oppilaan oikeusturvaan. Viime aikoina on ollut runsaasti keskustelua myös erityisoppilaiden ohjauksesta. Järjestön tavoitteissa on erityislapsien tarpeisiin suunnatun koulutuksen lisääminen, mikä mahdollistaa opinto-ohjaajan pätevyyden vastata tasa-arvoisesti kaikkien ohjattavien tarpeisiin. (Kivimäki, Opo 4/1990, 3.)

Päätoimittaja Alpo Jokinen summaa, että opinto-ohjaajien ei erikseen tarvitse todistaa olevansa tarpeellisia. Jokisen mukaan peruskoulun yläaste ei olisi peruskoulu ilman opinto-ohjaajaa. (Jokinen, 3/1991, 4.) Opinto-ohjauksen vakiintuminen Suomen koulutusjärjestelmään takaa osaltaan sen, ettei oppilaan tulevaisuuden hahmottaminen ole sattumanvaraista toimintaa. Oppilaan henkilökohtaisen tulevaisuuden näkymän ainutlaatuinen arvostaminen johtaa samalla opinto-ohjaajan profession arvostamiseen.

Opo-lehden artikkeleissa toistuu vaatimus opinto-ohjauksen kehittämiselle, mikä vaatii riittäviä resursseja. Opinto-ohjauksen kehittäminen johtaa luonnostaan peruskoulun

kehittämiseen ja päinvastoin. Yhtenä näkökulmana peruskoulun kehittämistarpeeseen liittyy valinnaisaineiden selkeä lisääntyminen ja tarve hallita joustavuutta. Valinnaisaineidenkaan kohdalla tasa-arvoiset lähtökohdat eivät täytä kriteerejä, sillä eri kuntien ja koulujen resurssit ja tärkeiksi katsotut tekijät vaihtelevat runsaastikin.

Opo-lehden kirjoittajat pohtivat valinnaisaineiden vaikuttavan liiankin joustavasti, sillä nuoret harvoin vielä kykenevät näkemään tulevaisuuttaan kirkkaana. Valinnaisuus lisää riskiä liian aikaiseen erikoistumiseen, jolloin jo varhain tehdyt oppiainevalinnat saattavat vaikuttaa yllättävän pitkälle tulevaisuuteen. Tämäkin lisää opinto-ohjaajien keskuudessa ihmetystä siitä, miksi opinto-ohjauksen verbaalisen arvostamisen ja taloudellisen arvostamisen välillä on niin paljon liikkumavaraa. Opinto-ohjaajien profession sisältyy vaatimus tietää yhteiskunnan muutoksista, joten opinto-ohjaajat ovat oikea taho keskittymään jokaiseen oppilaaseen yksilöllisesti.

Ohjauksellinen tasa-arvo vaatii ennen kaikkea taloudellista tasa-arvoa. Opinto-ohjaaja ohjauksen perusoikeuden edunvalvojana tarvitsee taustatuekseen yhteiskunnallisesti näkyvää arvostamista, mikä yhteistyössä opinto-ohjauksen kanssa johtaa toimivampaan peruskoulun kehittämiseen ja oppilaiden henkilökohtaisen ohjauksen oikeusturvan toteuttamiseen.

7.2.3 Ammatillisesti pätevän virkaehtosopimuksen vaatija

Opinto-ohjaajia yhdistää samanarvoinen koulutuksellinen kvalifikaatioarvo, joka antaa muodollisen pätevyyden toimittaa opinto-ohjaajan virkaa ainakin peruskoulussa. Kuten lähes kaikilla ammattialoilla, myös opinto-ohjaajan professiota toimittavien joukkoon mahtuu myös muodollisesti noviiseja työntekijöitä. Opinto-ohjaajat voidaankin Opo-lehden viitekehuksesta jaotella kolmeen pelkistettyyn opinto-ohjaajan alakategoriaan:

- muodollisesti pätevät opinto-ohjaajat
- muodollisesti epäpätevät, jotka päätoimisia opinto-ohjaajia
- työsopimuksen mukaisesti muodollisesti päteviä virkaansa, mutta jotka suorittavat virallisen virkansa ohella vaihtelevasti ohjauksellisia työtehtäviä

Opo-lehden julkaisuissa käsitellään laaja-alaisesti opinto-ohjaajan pätevyysvaatimuksia ja yhteiskunnallisten muutosten vaikutuksia opinto-ohjaajan profession toimittamiseen seuraavanlaisesti:

- Opinto-ohjaus profession toimittaminen relevantisti koulutusorganisaatiossa, koulun sisä- ja ulkopoliittikan alaisuudessa, missä opinto-ohjaajana toimivien kvalifikaatiovaatimusten tulisi vastata professionsa valtakunnallista pätevyystasoa.

- Opinto-ohjaaja kohtaa jatkuvasti arkityössään yhteiskunnallisten muutosten aiheuttamia säästötoimenpiteitä, kuten lama-ajan uusi palkkaus – ja työaikajärjestelmä. Tämä lisää kunta- ja koululaitoskohtaista eriarvoisuutta. Ammatillisesti pätevän virkaehtosopimuksen tekeminen puolestaan takaisi kaikille ohjattaville tasa-arvoisen ohjausmahdollisuuden.

Arvostetun opinto-ohjaajan aikakaudella olennainen osa-alue on muodollisen pätevyyden hankinta, mikä puolestaan osoittaa yhteiskunnalle opinto-ohjauksen olevan asiantuntijoiden toimittava virka. Puhuttaessa opinto-ohjauksesta yksipuolisesti, sillä viitataan kaikkiin, jotka opinto-ohjauksen mukaista vuorovaikutusta harjoittavat oppilaiden kanssa. Aluksi tulisi siis määritellä se, kuka on riittävän pätevä vastaamaan opinto-ohjauksen professiosta edes resurssipulan aikana. Tätä tulisi seurata pohdinnat siitä, millaiseksi ammatillisesti pätevän ja demokraattisen virkaehtosopimuksen tulisi muodostaa. Lehden sisällössä yhtenä huolen aiheena on, että opinto-ohjaajien työehtosopimuksia ei kriittisesti tarkastella, sillä osa muodollisesti pätevistä opinto-ohjaajista vaihtaa ala-arvoisten sopimusten vuoksi alaansa.

Opinto-ohjaajan toimenkuvaan voidaan sisällyttää ainakin seuraavat perustehtävät; luokkamuotoinen ohjaus, henkilökohtainen - ja pienryhmäohjaus, tiedotus-, yhteydenpito- ja organisointitehtävät ja jatko-opintomahdollisuuksien kartoittaminen että työelämään tutustuttaminen. Näiden lisäksi esimerkiksi kansainvälistyminen, ammatinvalintaohjauksen ja erilainen opintojen seuranta lukeutuvat opinto-ohjaajan profession alaisuuteen.

Marjatta Kivimäki (Kivimäki, Opo 1/1991, 3) kirjoittaa, että uusien koululakien ja asetusten (1.2.1991) myötä hallinnonuudistussuunnitelmassa päätöksenteko annettiin asteellisesti alemmalle viranomaiselle. Kivimäen seuraavat kirjoitukset tarkentavatkin, että valtionosuusuudistus on saanut säädöksensä. Kivimäki kritisoii, että jos opinto-ohjauksen luokan ulkopuoliset tunnit sijoitetaan koulun erillistehtävien kiintiöön, se merkitsisi kuoliniskua ohjaukselle. Kriitikistä huolimatta opetusministeriö sijoitti ne erillistehtäväkiintiöön. Opetusministeriön päätös valtionosuuteen ja –avustukseen oikeuttavista opettajien erityistehtävistä (29.5.1985) lakkaa olemasta voimassa ja tällä on huomattava vaikutus ohjaukseen. Vuoden 1993 alusta kunnilla on yhä enemmän päätösvaltaa koulutukseen käytettävien rahavarojen yksityiskohtaisemmasta kohdentamisesta. Kivimäki muistuttaa, että OAJA neuvottelee opinto-ohjaajien palkkauksen. Muodostuu opinto-ohjaajien työaika miten tahansa, osa työstä tehdään koulun ulkopuolella. Tuntijaon määrittäminen pohdituttaa luonnostaankin opinto-ohjaajan roolin muotoutumista. Opinto-ohjaajan työ on riippuvainen paljon siitä, millaisia ohjauspalveluja opetushallitus kirjaa opetussuunnitelman perusteisiin. (Kivimäki, Opo 1/1991, 3; Kivimäki, Opo 2/1991, 3; Kivimäki, Opo 3/1991, 3; Kivimäki, Opo 4/1991, 3.)

Kivimäki mainitsee opinto-ohjauksen kehittymisen edellyttävän aivan uudenlaista ajattelua palkkauksesta. Uusi järjestelmä on haavoittuvainen. Säästöpäätökset voivat johtaa kohtalokkasiin vaikeuksiin tulevaisuudessa. (Kivimäki, Opo 2/1992, 3; Kivimäki, Opo 2/1993, 3.)

Työmarkkinajohtaja Jouni Ekuri ja neuvottelupäällikkö Anja Vaheri perustelivat kirjoituksessaan niitä tekijöitä, jotka perustelevat opinto-ohjaajan palkkaus- ja työaikajärjestelmää 1.8.1994 lukien. Ekurin ja Vaherin mukaan opinto-ohjauksen lehtorin työ eroaa muiden opettajien työstä nimenomaan siinä, että luokkaopetustuntien määrä on huomattavasti pienempi. Muu opinto-ohjaustyö muodostaa pääosan virkaan kuuluvasta työstä. Uusi palkkaus- ja työaikajärjestelmä lisää paikallista päätösvaltaa ja on siten sopusoinnussa palkkausjärjestelmien kehittämislinjojen kanssa. Tiivistettynä opinto-ohjauksen lehtorin palkkausmuotona käytetään kuukausittaista kokonaispalkkaa. Alueellinen harkinta lisääntyy ja työnantajan harkinnassa on, määrätäänkö opinto-ohjauksen lehtorinviran palkkaus painavasta syystä palkkaluokittelun ylärajan yläpuolelle. (Ekuri & Vaheri, Opo 1/1994, 6-7.)

Uuteen palkkausjärjestelmään siirtyminen vaatii opinto-ohjaajien yhtenäistä koulutusta ja useiden yksityiskohtien hahmottamista. Palkkaus toi myös epäoikeudenmukaisuutta, vaikka suurimmalle osalle opinto-ohjaajista se tulikin joululahjana. **Uusi palkkausjärjestelmä (1.8.1994) ei muuttanut itse opinto-ohjaukseen käytettävää aikaa tai sisältöä. Ratkaisun tavoitteena oli turvata opinto-ohjaus, joka valtionosuusjärjestelmän uusiuduttua jäi henkilökohtaisen ohjauksen osalta täysin kunnan tai koulun harkintaan.** Tuoreet palkkausjärjestelmän ratkaisut palvelivatkin Suomen peruskoulujen opinto-ohjausjärjestelmää. Kivimäki toteaa, että yhteiskunnan ylläpitämä opinto-ohjaajien koulutus olisi hukka sijoitus, jos palkkarakenteen muutos mahdollistaisi työn sisällöltään sattumanvaraiseksi toiminnaksi. (Kivimäki, Opo 4/1993, 3; Kivimäki, Opo 3/1995,3.)

Opo-lehden sisältämät kirjoitukset käsittelevät yhteiskunnan murrosten keskellä olennaisesti myös lama-ajan haasteita. Tämän myötä palkka-asioihin kohdistuvat kirjoitukset lisääntyivät aktiivisesti. Muuttuva lainsäädäntö nähdään myös uhkatekijänä, jos se ei kuuntele ja kunnioita opinto-ohjaajien antamaa palautetta. Opo-lehdessä esitelty **uusi palkkaus- ja työaikajärjestelmä teki opinto-ohjaajan entistä riippuvaisemmaksi kunta- ja koululaitos eroavaisuuksista, vaikka sen pyrkimykset palvelevat ohjausjärjestelmää.**

Vanhojen resurssien turvaamisen rinnalle vaaditaan uusia resursseja vastaamaan ajan mukanaan tuomiin uusiin haasteisiin ja odotuksiin. **Ammatillisesti pätevä virkaehtosopimus on yhteiskunnalta kunnianosoitus opinto-ohjaajan professiota kohtaan. Samalla se takaisi jokaiselle oppilaalla tasa-arvoisen mahdollisuuden saada laadukasta ohjausta, sillä opinto-ohjaajien virat pyrittäisiin täyttämään muodollisesti pätevillä opinto-ohjaajilla. Lisäksi kasvatetaan todennäköisyyttä, että opinto-**

ohjaajan virkaa toimittava henkilö kuuluu opinto-ohjaajat ry:hyn, mikä puolestaan maksimoi tehokkaan tiedonkulun jokaiselle koululle opinto-ohjaajan välityksellä.

7.2.4 Lannistumattoman optimistinen toimija

Arvostetun opinto-ohjaajan aikakaudelle on tyypillistä, että opinto-ohjaajaa kuvataan ihmisenä, jolla on sekä halua että kykyä tehdä vaadittavia toimenpiteitä luottaen parempaan huomiseen. **Tämän aikakauden alaisuudessa näkökulmana optimistisuuteen kohdistuu ensisijaisesti siihen, kuinka opinto-ohjaajat selviytyvät niukoilla ja epämääräisillä resursseilla käytännön työssään.** Tämän resurssipula tosi asian edessä opinto-ohjaajan tulee pyrkiä samalla aktiivisesti tiedostamaan opinto-ohjauksen todellinen yhteiskunnallinen tilanne.

Lannistumattoman optimistisena toimijana opinto-ohjaaja voidaan jakaa kahteen alakategoriaan, jotka tukevat toisiaan:

- Opinto-ohjaajan tulee omata vahvat henkiset resurssit, mihin lukeutuvat motivaatio osa-alueet ja esimerkilliset Vuoden Opot.
- Opinto-ohjauksen *inhimilliseen energiatalouteen*, minkä alaisuuteen lukeutuvat oppilaiden optimistisuuden ja oppilaiden oikeuksien vaaliminen.

Marjatta Kivimäen mukaan optimistinen opinto-ohjaaja tarvitsee taustakseen vahvat henkiset eväät. Opinto-ohjaajan työssä on todellisuutta, että maan taloudellinen tilanne heijastuu väistämättä myös opinto-ohjaajan työn sisältöön. **Uuteen palkkausjärjestelmään siirtyminen vähensi ohjausaikaa, vaikka päättäjät uskoivat uudella palkkauspäätöksellä lisäävän opinto-ohjaukseen käytettävää aikaa. Tällaisten ristiriitojen sulattaminen vaatii opinto-ohjaajalta harkintakykyä ja positiivista muutoshenkisyyttä.** (Kivimäki, Opo 4/1994, 3.)

Timo Kiviniemen pääkirjoitus käsittelee opinto-ohjaajien henkistä jaksamista opinto-ohjaajan työssään:

Opettajat ovat tunnetusti hyvin työhönsä sitoutunut ammattiryhmä. Tehdään kaikki se, mitä odotetaan ja mieluusti vähän yli. Omien oikeuksien perään ei arkipäivän työssä juuri haikailla. Niin kauan kuin työ pysyy jokseenkin muuttumattomana, ennustettavana, se myöskin jotenkuten hallitaan. Sopiva muutoskin siedetään, se on jopa työn stimulanssi. Tällä hetkellä kuitenkin opettajan työn sisällöt, työmenetelmät, oppilaiden tapakulttuuri, lainsäädäntö ja hallinto ovat syöksyneet samanaikaisesti villiin muutosjuoksuun. – Useimmiten varhaiseläkkeelle hakeudutaan uupumuksen vuoksi. Väsymys, masennus ja jaksamattomuus aiheuttavat uni – ja muistihäiriöitä ja lisäävät myös psykosomaattisia vaivoja. – Lama ja sen lapsiperheille kasaamien

vaikkeuksien heijastumat eivät voi olla näkymättä kouluissa. kaikki nämä yhdessä lastaavat opettajien – rohkenen sanoa että eri toten opinto-ohjaajien työkuormaa äärimmilleen. Omien, laman, säästöjen ja työkiireiden tullessaan tuomien vaikeuksien hoitamiselle tuskin jää aikaa. (Kiviniemi, Opo 1/1995, 5.)

Tätä samaa uupumuksen teemaa on havaittavissa Opo-päivien lähtöhetken tunnelmissa (Kiviniemi, Opo 1/1995, 21.), missä sattumanvaraisella otannalla valittuja opinto-ohjaajia haastateltiin kysymyksellä: ”Miten jaksat työssäsi?”. Tämän kysymykseen alaisuuteen saatiin muun muassa seuraavanlaisia vastauksia:

Työ on toisaalta hyvin haasteellista ja toisaalta hyvin stressaavaa ja kuluttavaa. Vain pitkä työkokemus ja opeteltu, ”aktiivi laiskuus” karsivat työstä kaiken epäolennaisen. Tämä auttaa jaksamaan. (Aila Ala-Kurikka)

On oikeastaan sapattivuoden aika, joka pitäisi viettää tavalla tai toisella, jotta jaksaisi jatkaa seuraavatkin kymmenen vuotta. Tämä sapattivuosi olisi pidettävä nyt, kun vielä ymmärtää, että sellaisen tarve on. Isojen linjakysymysten tultua ratkotuiksi olisi hyvä välillä hengähtää. (Kai Kerminen)

Tällä hetkellä olen väsyneempi kuin koskaan aikaisemmin. Hoidettavien ihmissuhteiden määrä on mielettömän suuri. Jos tehtävänsä pyrkii hoitamaan hyvin ja itseään tyydyttävällä tavalla, tehtävä on lähes mahdoton. -- Työstä yhä suurempi osa menee oppilashuollolliseen työhön. Se ei ole opinto-ohjaajan ”ominta” työaluetta, mutta siihen käytetty aika on muusta työstä pois. -- Pieni stressi voi olla jopa hyvä ja stimuloiva asia, mutta nyt kuormitus on aivan liian suuri. (Outi Koski)

Muutoin jaksan kyllä työssäni ihan hyvin, mutta oman työpanoksensa riittämättömyys ja syyllisyyden tunne siitä, ettei ennätä tehdä oppialisen hyväksi niin paljon kuin haluaisi, ovat jokapäiväisiä ajatuksia. Toistaiseksi kuitenkin opettajanhuoneen ja koulun ilmapiiri on säilynyt sellaisena, että mitään ihmeempiä ei ole päässyt tapahtumaan. (Petri Ahtola)

Jatkuvan stressin ja odotusten yhteiskunnassa Vuoden Opo palkitut antavat relevantin kuvan siitä, millaisia opinto-ohjaajia kulloinkin arvostetaan. Esimerkkinä toimii vuoden 1996 Vuoden Opo Pentti Kustamon (Kiviniemi, Opo 1/1996, 18.) oma puheenvuoro:

Otan tämän huomionosoituksen vastaan tietoisena siitä, että yksittäisen ihmisen mahdollisuudet toimia tehokkaasti ovat todella rajallisia ilman suuremman joukon myötävaikutusta. Suuntaan koko kunnian Opo ry:n hallituksella todella merkittävästä työstä meidän yhteisten etujemme ajajana sekä eri toimikunnille pyyteettömän työn kannustukseksi, alueellisen painotuksen huomioimisena ja yleensä taustalla tapahtuvan puurtamisen arvostuksena.

Kuten suorasta lainauksesta näkee, opinto-ohjaajien positiivinen yhteishenki välittyi toistuvasti henkilökohtaistenkin kiitossanojen yhteydestä. Arvostus halutaan jakaa kannustamaan kaikkia opinto-ohjaajia. Opo-lehden sivuilla opinto-ohjaajat kiittelevät

vuoronperään järjestön toimintaa juuri sen positiivisen kannustamisen näkökulmasta. Opinto-ohjaajien voidaankin nähdä kokevan, että työn julkisen arvostamisen lisääminen lisää opinto-ohjauksen henkistä pääomaa.

Opinto-ohjaajien ”inhimillinen energiatalous” viittaa nonformaalisti siihen, että jaksakseen päivittäisessä työssään resursseilla, jotka viittaavat epäarvostamiseen, opinto-ohjaajat tarvitsevat vastapainoksi positiivisia asenteita. Alpo Jokinen (Jokinen, Opo 1/1992, 7-10.) kirjoittaa opinto-ohjaajan elämänkaari teemasta Jyväskylän seminaarissa vaatimalla entistä enemmän luovuutta koulumaailmaan. Jokinen huomauttaa ironisesti, että suomalaisten kyky negatiiviseen ajatteluun on uskomaton – jos haluat nolata itsesi, innostu jostakin. Työyhteisömme eivät suosi erottuvuutta, joten miten täältä voisi nousta ”merkkituotteita”? Jokisen mukaan yksi tärkeimmistä elementeistä on inhimillinen energiatalous: miten saadaan energiat hallintaan ja vapautetuiksi. Tulee puolustaa elämänasennetta, joka antaa ihmisen elää arvokkaan elämän – koska isänmaa on pelastettava!

Samaa linjaa jatkaa Risto Tanskanen:

Ja Suomessa eletään täyttöpäätä jo nyt sitä ruusuista tulevaisuutta, joka luvattiin meille jo ajat sitten: Kunhan saat käytyä kansakoulun, keskikoulun, oppikoulun, lukion... Sitten! Kunhan suoritat ammattitutkinnon, akateemisen tutkinnon, saat työpaikan, maisteriuden, professuurin, akateemisen arvon, voit alkaa elää täysillä! -- Ja kuitenkin elävän elämän ainut muoto on – kuten tunnettua - presens. Tässäkö syytä lamaan? (Tanskanen, Opo 2/1993, 11.):

Opo-lehden sivuilla pohdinnat opinto-ohjaajan, opettajan ja yhteiskunnan arvosta ja asenteesta kohtaavat julman totuuden: oppilaille opetetaan ennen kaikkea se, miten eletään nyt. Opinto-ohjaajan profession yhteydessä ei turhaan kerta kerran jälkeen korosteta persoonallisuuden arvoa, sillä optimistinen opinto-ohjaaja on konkreettinen malliesimerkki oppilaille aikuisesta ihmisestä, joka jaksaa kannustaa jo pelkän asenteen avulla yrittämään uudelleen. Oppilaita ei voi hämätä, sillä kaikki kohtaavat pettymyksiä, mutta henkisesti positiivisilla on paremmat eväät yhteiskunnassa selviytymiseen. Alpo Jokinen ilmoittaa opinto-ohjaajien puolesta, että oppilaat ovat säilyttäneet tulevaisuudenuskonsa hyvin isänmaansa nykytilasta huolimatta (Jokinen, Opo 2/1993, 4).

Opinto-ohjaaja lannistumattoman optimistisena toimijana nousee esille selvimmin Opo-lehden sisältämien haastatteluiden valossa. Opinto-ohjaajan kuvaaminen positiiviseksi olennoksi, luo edellytykset toimia ohjattavan sisäisen maailman ehdoilla. Opinto-ohjaajan positiivisuus liitetään osaksi korkeaa ammattitaitoa.

Lopuksi muutama esimerkki opinto-ohjaajan profession yleispositiivisesta luonteesta:

Opo on positiivinen olento – hänen asemansa on säilytettävä (Rasanen, Opo 1/1993, 16).

Olemme varmaankin melkoisia nuorten sielunliikkeiden tuntijoita (Honkanen, Opo 4/1990, 22).

Kuten tunnettua, hyvä opo valmistautuu tunnille, asiakkaan kohtaamiseen, tulemalla hyväkuntoisen kohtaamispaikalle -- Hyvä opo ei ole tehnyt etukäteissuunnitelmia asiakkaidensa manipuloimiseksi. Hyväkuntoisena hän on valmis kuuntelemaan asiakkaidensa huolia, toiveita ja ajatuksia ja reagoimaan niihin viisaasti. Tekemään herkän diagnoosin. (Tanskanen, Opo 1/1991, 31.)

7.3 Kansainvälisen opinto-ohjaajan aikakausi 1997-2002

1990-luvun alussa tapahtuneet yhteiskunnalliset muutokset koko yhteiskuntaa koskettaneesta lama-ajasta opinto-ohjaajien työn monipuolistumiseen yksilöllisyyden korostuessa loivat uusia vaatimuksia ohjausjärjestelmälle. Ohjauksen näkyvyys, kehittäminen ja tunnustaminen epävarmuustekijöiden keskellä aktivoi myös yhdistystoiminnan uudelleen arvioimisen. Yhdistys on jäsenelleen tärkeä edunvalvoja käytännön ohjaustyöhön asti. Monitasoiset kvalifikaatiovaatimukset, lisääntyvät työelämän markkinat, uudistuva teknologia, tuloksellisuus ja kilpailukyky tulivat jäädäkseen. Opinto-ohjaajan positiivinen asenne globaalisesti aktivoituvaan yhteiskuntaan on puolestaan tärkeä vaikuttaja opinto-ohjauksen tuloksellisuuden kannalta. Ajantasaisen tiedon välittäminen ilman täydennys- ja jatkokoulutusta koettiin opinto-ohjaajien keskuudessa lähes mahdottomuudeksi.

Kansainvälistymisen aktivoituessa erilaiset globaalit kriisitilanteet ja kansainvälisten verkostojen mahdollisuudet rantautuivat vääjäämättä myös Suomen kartalle. Opinto-ohjaaja joutuu työssään kohtaamaan kriisien keskellä eläviä koululaisia ja nuoria, joita pitäisi pystyä ammattimaisesti tukemaan ilman henkilökohtaista kokemustaustaa kyseisiin elämäkokemuksiin. Opinto-ohjaajan työssä auttaminen koetaan kuuntelemiseksi, tukemiseksi ja oikeiden kysymysten esittämiseksi. Opetushallituksen ylitarkastaja Erkki Merimaan mukaan muutoksien tahti ei laannu. Opinto-ohjauksen muutoksia ovat tuoneet ympäristön muuttuminen, monikulttuurisuuden laajentuminen ja tietoyhteiskuntaprosessin eteneminen. Tärkeintä on oppimaan oppiminen. (Mäkelä, Sopo News 4/2001, 5; Mäkelä, Sopo News 2/2002, 9.)

Opinto-ohjaaja Pirjo Työläjärvi-Leskinen (Vihtonen, Sopo News 1/2001, 10.) kuvaa opinto-ohjausta seuraavanlaisesti:

Olen ikään kuin konsultti opiskelijan ja oppilashuollon ja joskus myös opiskelijan ja opettajan välissä. Yritän konkretisoida, mikä opiskelijalla on huonosti, ettei epämääräinen paha olo vain jäisi valittamiseksi.

Kansainvälisen opinto-ohjaajan aikakaudelle näkökulma opinto-ohjaukseen yhdistettiin pitkälti yhdistystoiminnan kautta, missä ensisijaisena kehitysvälineenä toimii jatkokoulutus. Listasin kronologisesti esiintyvät kansainvälisen opinto-ohjaajan aikakauden opinto-ohjaajista käytettyjä argumentteja, jotka kuvaavat yleistasolla sitä tapaa, jolla kansainvälistä opinto-ohjaajan professiota rakennetaan.

Opinto-ohjaajan professio:

"Erilaisiin projekteihin osallistuja ja kansainvälinen kiinnostus"
"Ennakkoluuloton kansainvälinen vuorovaikutus"
"Tiedonjakaja, lohduttaja, kannustaja, psykologi, filosofi, kasvatustieteilijä.."
"Iloinen, avoin, luova opo"

Taulukko 5 c. Opo-lehden sisällössä opinto-ohjaajan professiosta keskusteltua, 1997-2002.

Opinto-ohjaus sopii hyvin yhteen filosofian kanssa. Filosofian kautta pystyy pohtimaan elämänfilosofisia kysymyksiä, joita opo käsittelee henkilökohtaisella tasolla. (Mäkelä, Sopo News 1/2001, 14.)

Opinto-ohjaaja Mikko Siippainen kirjoittaa, että opinto-ohjaaminen kasvattaa taitoja omaavia ja niitä kehittämään kykeneviä ihmisiä. Itsetuntemus on opinto-ohjaajan haastavin työsaara, mutta oppilaan kannalta tuloksellisin. Itsereflektio on puolestaan tulosta itsetutkiskelusta ja se antaa rohkeutta ja välineitä itsenäiseen ajatteluun. Henkilökohtainen sekä ajankohtainen että ajaton materiaali on lisäksi tärkeä vaikutin ohjauksen laadullisuuden kannalta. (Siippainen, Sopo News 1/2001, 18.)

Opo-lehden viitekehyksessä täsmennetään, että opinto-ohjaajalle tarpeellinen ominaisuus on luonnollinen kiinnostus ihmisten erilaisuutta kohtaan. Lehdessä perustellaankin, että opinto-ohjauksen koulutusohjelma kaipaisi esimerkiksi erityispedagogiikan opintoja täydentämään humanistista ihmisenäkemyistä. Kansainvälisyyden lisääntyessä opinto-ohjaajien kvaifikaatiovaatimukset järjestäytyvät osittain taas uudenlaisiin pätevyysvaatimuksiin. Opinto-ohjaajien osallistuminen erilaisiin kokeiluprojekteihin ja kansainvälisesti värittyneisiin tapahtumiin lisää opinto-ohjausprofession oman kilpailumeriittinsä.

Listasin kansainvälisen aikakauden opinto-ohjaajan profession kritiikkitekijät. Kvaifikaatiovaatimukset ja asiantuntijuuden päivittäminen koettiin riittäväksi, mutta etenkin opinto-ohjaajien omista haastatteluista käy ilmi, että leimaavana ongelmatekijänä on lisääntyvä tarve hallita ohjausprosessikonaisuutta tasapainoisesti. Tämä haaste nähdään ongelmalliseksi, sillä kansainvälisyys tuo tullessaan loputtoman määrän myös mahdollisuuksia, joiden käsittäminen ammatillisella tasolla on vaativa oletus.

Opinto-ohjaajan profession haasteet:

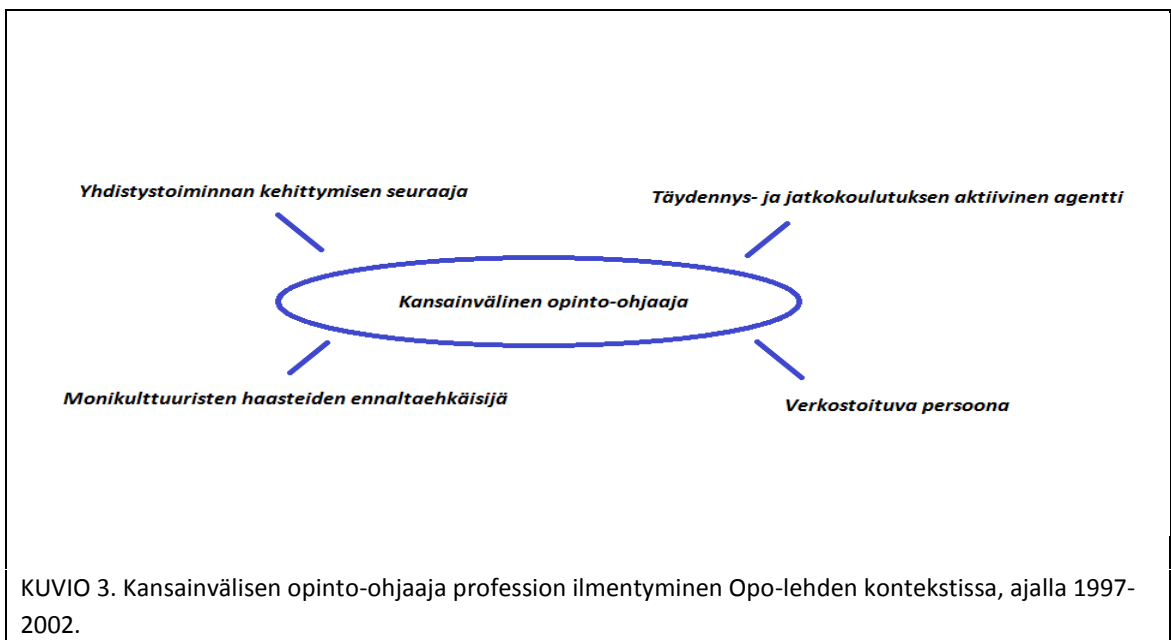
"Opon riittämättömyyden tunne"
"Opon professiota määrittävä epävarmuus"
"Opon profession uutena haasteena erilaisten palvelujärjestelmien hallitseminen"
"Kiire ja rutiinit kuuluvat automaateille, ei opoille"

Taulukko 6 c. Opo-lehden sisällössä opinto-ohjaajan profession haasteista keskusteltua, ajalla 1997-2002.

Lairion, Puukarin & Variksen mukaan ohjaajan tulee valmistautua kulttuurista johtuviin eroihin ohjausprosessin aikana sekä tuntea erilaisten kulttuurien kipupisteitä. Uusien maahanmuuttajien kokoutumislain säädökset edellyttävät oppilaitosten vastuun ottamista maahanmuuttajien koulutuksesta ja ohjauksesta yhdessä sosiaali- ja työvoimaviranomaisten kanssa. (Lairio, Puukari & Varis, Sopo News 3/1999, 12-13.)

Kansainvälisyyden kehittäminen sen ajankohtaisuudesta huolimatta koetaan -ohjaajien mukaan asiaksi, joka aiheuttaa riittämättömyyden tunnetta työskennellessään toisista kulttuureista tulevien ohjattavien kanssa. Opinto-ohjaajat kokivatkin yhteiseksi haasteellisuusnimeksi juuri riittämättömyyden tunteen. Riittämättömyyden tunteen seurauksena profession tulee osaksi epävarmuutta, joka ammatillisesti tarkasteltuna on profession suhteen kriittinen tekijä. Monikulttuurisuuden tuomat epävarmuustekijät liittyvät opinto-ohjaajien tekstien mukaan monikulttuurisuuden sisäistämiseen ja käytännön toiminnan yhteensovittamiseen. Lehden sivuilta ilmenee, että ohjaajilla on halua nähdä kaikki oppilaansa erilaisina, mutta samalla samanlaisina.

Seuraavat neljä kansainvälisen opinto-ohjaajan alateemaa yhdistävät näkökulmallisesti opinto-ohjaajien omaa pohdintaa professionsa sisällön suhteen ja profession kehittämisen tapoja, kun kansainvälisyys tuo lisähaasteensa. Kansainvälisyyden aktivoitumisesta huolimatta resurssit pysyvät suhteellisen muuttumattomina, mikä opinto-ohjaajien keskuudessa koetaan vaativimmaksi muutostarpeeksi, johon edes lisäkouluttautuminen ei kykene yksinään vastaamaan.

7.3.1 Yhdistystoiminnan kehittymisen seuraaja

Pitkä marssi loppuillaan... -- Koko ajan yhdistymistyöryhmässä toimiessamme kuuntelimme herkästi jäsenkunnan tunteja yhdistämisasiassa. Yleisin kommentti oli, kun asian otti esille: Mitä te vielä neuvottelette. Lyökää yhteen. (Kostamo, Opo 4/1997, 3.)

Opinto-ohjaajien oma ammattijärjestö, jonka järjestölehtenä Opo-lehti toimii, on omalta osaltaan kehittänyt toimintaansa opinto-ohjauksen aikakausien saatossa. Alun perin lehteä toimitti aina yhden toimikauden ajan erikseen sovittava taho, kunnes lehteä alkoi toimittaa vakituisempi lehdenoimittaja, vuodesta 1989 eteenpäin. Opo-lehden viralliseen toimittajatiimiin lukeutuvat vakinaisemmilla titteleillä puheenjohtaja sekä päätoimittaja että erilaisten vakituisten palstojen toimittajat, kuten palsta *Ajankohtaista Suomen Opinto-ohjaajat ry:stä*.

Kansainvälisen opinto-ohjaajan aikakaudella opinto-ohjauksen ammattijärjestöt Suomen opinto-ohjaajat ry ja Suomen oppilaanohjaajat ry yhdistyivät. Ensimmäinen virallinen järjestön yhteinen toimintakausi sai päivän valonsa vuonna 1998, vaikkakin yhdistymistoimia on aloitettu jo elokuusta 1995 lähtien. Opinto-ohjaajan näkökulmasta tämä yhdistymistoiminta vaikutteineen voidaan jakaa kahteen toisiaan tukevaan alakategoriaan:

- Opinto-ohjauksen kehittäminen, jossa yhdistetään jo olemassa olevia voimavaroja ja laajentamalla uusille entistä kansainvälisemmille toimintasektoreille.
- Opinto-ohjauksen pedagoginen edistäminen, minkä vahvana osa-alueena on ammattijärjestön edunvalvonta asiat.

Marjatta Kivimäki julistaa selvästi innostuneena, että opinto-ohjaajien hallitus esittää vuosikokoukselle, että se hyväksyisi valmistelut *Suomen opinto-ohjaajat ry:n* ja *Suomen oppilaanohjaajat ry:n* yhdistymiseksi vuonna 1998. Kivimäki perustelee yhteisen järjestön tarpeellisuutta muun muassa sillä, että se edesauttaisi opinto-ohjauksen kehittämistä, kun kaikkien opinto-ohjaajien koulutus on asiantuntevissa käsissä. Myös kansainvälisiin konferensseihin panostaminen on hyvä lähtökohta vaikuttaa EU-asiakirjojen sisältöihin opinto-ohjauksen osalta. (Kivimäki, Opo 1/1997, 3.)

Pertti Kostamo kirjoittaa yhteiseen järjestöön siirtymisestä ja mainitsee, että kahden ohjausalan järjestön muodostuminen oli alun perin virhe. Yhteistyö hallintoviranomaisten ja muiden yhteistyötekijöiden kanssa helpottuu, kun ei tarvitse enää hahmottaa kahta erinäistä saman alan järjestöä toisistaan. Yhdistysten talouksien kannalta yhdistyminen on myös hyödyllistä. (Kostamo, Opo 2/1997, 31.)

Yhdistämistyöryhmän sihteeri Pirkko Seppälä avartaa tekstissään, mitä uusi ammattiyhdistys antaisi yhdistyksen perusjäsenelle. Yhdistymistyöryhmän jäsenet

toivovat, että uudesta perustettavasta yhdistyksestä tulee koko jäsenkuntaa yhdistävä ja palveleva. Tämän lisäksi yhdistystyöryhmä toivoo, että kaikki nykyiset *Suomen opinto-ohjaajat ry:n* ja *Suomen oppilaanohjaajat ry:n* jäsenet liittyisivät sen jäseniksi. Yhdistymistoiveja perustellaan toistuvasti sillä, että yhdessä opinto-ohjaajat ovat voimakkaammillaan. (Seppälä, Opo 3/1997, 14.)

Pertti Kostamokin kirjoittaa siitä, miten yhdistystoiminnan yhdentyminen vaikuttaa kentällä tai yksittäiseen jäseneseen. Kostamo peräänkuuluttaa niitä opinto-ohjaajia, jotka ilmoittivat liittyvänsä järjestöön vasta yhdistymisen jälkeen, että nyt olisi oikea aika. Opinto-ohjaajan jokapäiväisessä toiminnassa yhdistyminen tuskin näkyy heti, mutta vahvempi järjestö vaikuttaa edunvalvontaan, viranomaisten toimenpiteisiin ja yhteydenpitoon yhteistyötahoihin. Kostamo jatkaa samassa Opo-numerossa, että yhteisestä järjestöstä tulee ohjauskenttää yhdistävä ja vaikutusvaltainen järjestö. Uusi yhdistys saa runsaasti haasteita nopeasti muuttuvassa yhteiskunnassa. Yhdistyksen tulee tukea yksittäistä opinto-ohjaajaa ja muistuttaa, että kansainvälisyyden mukana tuomat haasteet ja mahdollisuudet on valtakunnallisten asioiden ohella huomioitava. ((Kostamo, Opo 4/1997, 3; Kostamo, Piikkilä, Seppälä & Lähteenmäki, Opo 4/1997, 9-10.)

Opinto-ohjaajien yhdistyessä myös lehti yhdistyy. Timo Kiviniemi kuvaa Opo-lehteä opinto-ohjaajan ammatti-identiteetin ylläpitäjänä, ammattitaidon ylläpitäjänä ja järjestön edunvalvojana. Lehteä voidaan kutsua näyteikkunana ulkomaailmaan. Kiviniemi näkee uuden lehden jatkavan siitä, mihin vanha lopettaa. Tehtävät eivät ole muuttuneet; ammatti-identiteetin ja ammattitaidon kehittäminen ja jäsenistön edunvalvonta. Ainoastaan yhteiskunnan muutokset muokkaavat lehden ilmeä. (Kiviniemi, Sopo Sanomat 1/1998, 5.)

Opo-lehden julkaisuissa edunvalvonta saa runsaasti palstatilaa ja yhdeksi selkeäksi edunvalvonnan mittariksi nousee opinto-ohjaajien henkinen työssä jaksaminen. Opinto-ohjaajien oma järjestö perustuu siihen, että se pyrkii edistämään niin pedagogisesti kuin myös saattaen päättäjien tietoisuuteen opinto-ohjaajien kannalta olennaisia asioita. Opettajien ammattijärjestö (OAJ) toimii opinto-ohjaajien edunvalvontajärjestö, mutta opinto-ohjaajien järjestö tuo kootut epäkohdat OAJ:n tietoisuuteen. Valtakunnallisella että kansainvälisellä tasolla lausuntojen antaminen ja OAJ:n toimintaan osallistuminen pedagogisena asiantuntijayhdistyksenä ovat virallisia vaikutusmahdollisuuksia. Samoin yhteistyö muiden järjestöjen, hallinnon edustajien ja elinkeinoelämän toimijoiden kanssa erilaisissa yhteistyöryhmissä toimiminen lisää vaikuttamista. (Kostamo, Opo 2/1997, 3; Piikkilä, Sopo News, 1/2001, 3.)

Simo Perämäki (Perämäki, Sopo sanomat, 4/1998, 4.) jatkaa edunvalvontateemaa otsikolla: *Tiedottaminen on edunvalvontaa*. Suomen opinto-ohjaajat ry:n toiminta-alueet hyvin hoidettuina vahvistavat järjestön sisäistä yhteneväisyyttä. Päävastuu niin sisäisestä kuin ulkoisesta tiedottamisesta on yhdistyksen päätöksistä vastaavalla hallituksella. Vuoden 2000 alussa Opo-lehden puheenjohtaja Heli Piikkilä vastaa yhdistykselle usein esitettyyn kysymykseen: *Miksi yhdistys ei keskity vielä enemmän*

edunvalvontaan? Piikkilä perustelee, että Suomen opinto-ohjaajat ry on pedagoginen järjestö, joten varsinainen edunvalvonta kuuluu OAJ:lle, mutta opinto-ohjaajien hallitus tekee tiivistä yhteistyötä OAJ:n luottamushenkilöiden kanssa. Vuonna 2002 Piikkilä kuitenkin itsekin kirjoittaa puheenjohtajan palstallaan, että työnantajatahojen tulisi siirtyä sanoista tekoihin ja solmia sellaisia sopimuksia OAJ:n kanssa, mitkä takaavat ohjauksen ammattilaisille riittävät rahalliset korvaukset ja toimivat työskentelyolosuhteet. (Piikkilä, Sopo News 3/2002, 3.)

Edunvalvonnan kannalta vaaditut työskentelyolosuhteet eivät ole epäolennainen osa-alue, sillä opinto-ohjaajien keskuudessa leviää henkinen levottomuus, josta keskustellaan termillä *uupumus*. Monikulttuuriset haasteet tulevat jo vanhojenkin työtehtävien päälle ja opinto-ohjaaja auttajavirassaan on ahtaalla. Suomen Mielenterveysseuran toiminnanjohtaja Pirkko Lahti (Sopo sanomat, 1/1998, 6-7.) kiteyttää, että ammattiauttajan emotionaalinen kuolema, väsyminen, ärsyyntyminen ja loppuun kuluminen johtavat yksinomaan siihen, että hänen kykynsä auttaa muita on olematon. Opettajilta odotetaan tunteiden vastaanottamista ja tiedonvälittämistä. Opettajista haetaan yhä enemmän malliammattilaista. Lahden mukaan varsinaiset työssä jaksamisen tukijärjestelmät ovat vähäisiä. Auttaja ammattiryhmien väsymistä ei pidä ylidramatisoida, mutta heitä tulisi kuunnella ajoissa. Ammatti-ihminen voi kokea olevansa kallis ja hankala, jos pitää kiinni omista oikeuksistaan.

Tähän kuitenkin yhtenäisen opinto-ohjaajien järjestö pyrkii: pitämään tasapuolisesti kaikkien jäseniensä puolia, vaikka se haastavalta tuntuukin. Kansainvälisen opinto-ohjaajan aikakaudella yhdistystoiminnan suurin ideologia perustuu tulevaisuudessa tehtävään laaja-alaiseen yhteistyöhön voimavaroja yhdistäen ja uusia rajoja ylittäen. Tavallinen opinto-ohjaaja hyötyy yhdistystoiminnan kehittymisen seuraamisesta, sillä se mihin yhdistystoiminta keskittää voimavarojaan, tulee tavalla tai toisella näkymään myös opinto-ohjaajan pedagogisessa toimipiirissä ja edunvalvonnan konkretisoitumisessa. Opo-lehti tiedottamisväylänä toimii tehokkaasti opinto-ohjaajia aktivoiden kohti monikulttuurisempaa asiantuntijuutta esimerkiksi välittämällä kouluttautumistiedotuksia.

7.3.2 Täydennys- ja jatkokoulutuksen aktiivinen agentti

Opinto-ohjauksen kontekstissa etenkin pätevyyden määrittäminen on pinnalla kaikissa opinto-ohjauksen aikakausissa, mutta olennaista on kunkin aikakauden näkökulma siihen, mitä pidetään pätevyyden yleismittarina. Jo aiemmin on tullut ilmi, että pätevällä viitataan muodollisesti pätevään opinto-ohjaajaan. Kansainvälisyyden aktivoitua pätevyyden uutena vahvana mittarina näyttäisi sisältyvän myös täydennyskoulutukseen osallistuminen. Näiden täydennyskoulutuksien pääteemana

lähes poikkeuksetta käsitellään kansainvälisyyden tuomia monenkirjavia muutoksia opinto-ohjaajan päivittäisessä ohjaustyössä.

Opinto-ohjaaja täydennys- ja jatkokoulutuksen aktiivisena agenttina voidaan Opo-lehden sisällön mukaan jakaa kahteen toisiaan tukevaan sektoriin, jotka yhteistyössä keskenään määrittelevät uudenlaista opinto-ohjaajaa:

- Opinto-ohjaajien pätevyyskvalifikaatiot vaativat aktiivista päivittämistä. Tämän kansainvälisyyspäivittämisen alaisuudessa selkeitä asiantuntijuuteen liitettyjä osa-alueita ovat uudenlaiset eettisyyspohdinnat, jotka yhdessä jatkuvasti päivitettävien lakiuudistusten myötä määrittelevät opinto-ohjaajan pätevyyttä toimia yhteiskunnallisesti vaikuttavassa virassaan.
- Opinto-ohjaajille suunnatut kansainvälisyyteen painottuneet täydennys- ja jatkokoulutukset toimivat elinikäisen oppimisen ideologialla. Opinto-ohjaajan tulee sisäistää elinikäisen ohjauksen prosessiluonne niin itselleen kuin ohjattavilleenkin. Opinto-ohjaajan ohjausprosessin tulee sisältää päivitettyä tietoa monikulttuurisista toimintamalleista.

Eettisen opinto-ohjaajan aikakaudella arvokeskustelu nousi pääteemaksi. Kansainvälisellä opinto-ohjaajan aikakaudella eettiset pohdinnat löysivät selkeästi uudestaan tiensä Opo-lehden sisältöön, mutta niiden viesti on osittain erilainen: arvo keskustelussa viitataan yhä useammin koulutukselliseen tasa-arvoon.

Kansanedustaja Anneli Jäätteenmäki ottaa kantaa koulutukselliseen tasa-arvoon kirjoittamalla, että yhteiskunnallisen rauhan perustekijä on korkea sivistystaso. Kouluilla pitää olla toimivat yhteydet työelämään. Tähän vaatimukseen sisältyy myös se, kuinka yhteisö pitää huolta marginaaliryhmistään. Marginaaliryhmien huomioiminen, joihin esimerkiksi maahanmuuttajat sisältyvät, toimii mittarina sille, onko Suomi sivistysvaltio vai ei. (Jäätteenmäki, Opo 2/1997, 15-17.)

Kansainvälisyys ei ole enää pelkkä mahdollisuus, vaan samalla velvollisuus. Tämä lisää koulutuksen tarvetta, jopa välttämättömyyttä. Samalla halutaan säästötoimenpiteitä. Heli Piikkilä haluaisikin enemmän keskustelua siitä, kuka ylipäättään on kelvollinen käyttämään opinto-ohjaajan nimikettä. Raimo Vuorinenkin kirjoittaa opinto-ohjauksen toimivuuden puutteista. Vuorisen mukaan opinto-ohjaajien koulutustaso on noussut 1990-luvulla, mutta kelpoisuustilannetta ei voida pitää hyvänä. Tutkimuksen mukaan päätoimisista opinto-ohjaajista 79% oli kelpoisia ohjaajia, mutta kaikista opinto-ohjausta antavista toimijoista pätevyys oli vain runsaalla puolella. Vasta-alkajista jopa 80% oli vailla opinto-ohjaajan koulutusta. Opinto-ohjaajien keskittyminen ydintehtäviinsä oli myös heikkoa. Tutkimustulosten mukaan koulutuksessa tulisi vahvistaa ohjauksen laajempaa tulkintaa osana elinikäistä oppimista. (Mäkelä, Sopo News 2/2002, 5; Mäkelä, Sopo News 2/2002, 8; Vuorinen, Sopo News 4/2002, 6-9.)

Elinikäistä oppimista ei kuitenkaan voi olla ilman elinikäistä ohjausta (Mäkelä, Sopo News 2/1999, 8).

Tämän kaiken rinnalle on noussut myös ongelma: koulujen profiloituminen. Suomessa sen nähdään olevan vielä lasten kengissä, mutta kansainvälisillä markkinoilla se on jo arkipäivää. Tämä toinen ulottuvuus tulee siis opinto-ohjauksen kannalta siihen, että ohjauskin voi olla yksi kilpailutekijä. Raila Pirinen kritisoi, että ohjauksen tarpeiden muuttuessa, lisääntyessä ja ohjauksen kohderyhmien laajentuessa ohjauksen perustehtäviä ja toimenkuvaa ei ole arvioitu uudelleen. Ohjaajien peruskoulutus ja varsinkin täydennyskoulutus on ollut satunnaista. Enimmäkseen kouluissa on yksi ohjaaja riippumatta siitä, paljonko koulussa on oppilaita. Pirinen pitääkin olennaisena ohjauksen kehittämisalueena ohjaajien perus- ja täydennyskoulutuksen kehittämistä ja ohjattavien määrän tarkistamista opinto-ohjaajille sopivaksi. (Virtanen, Sopo News 4/1999, 13.)

Heli Piikkilä kirjoittaa otsikolla *Pätevistä opinto-ohjaajista on jo pulaa*, että pätevien opinto-ohjaajien runsas eläköityminen on uusi haaste. Eläköityneiden opinto-ohjaajien tilalle ei ole otettu tai saatu koulutuksen saanutta opinto-ohjaajaa. Yhteiskunnan ja koulutusjärjestelmän muutokset ovat nopeita ja ohjaajien osallistuminen jatko- ja täydennyskoulutuksiin olennainen osa pätevien opinto-ohjaajien riittämistä. Ongelmallisuutta lisää se, ettei lakeihin ja asetuksiin voida kirjata viimeistä piirtoa myöten sitä, millä tavoin esimerkiksi koulutus tulisi järjestää. Aina jää varaa tulkinnalle. (Piikkilä, Sopo News 3/2000, 3; Kiviniemi, Sopo Sanomat 3/1998, 5.)

Opetustoimen kelpoisuusvaatimuksissa opinto-ohjaajan kelpoisuus edellyttää opettajan kelpoisuutta ja opinto-ohjaajan tutkintoa. Huolenaihetta kuitenkin herätti opinto-ohjaajan kelpoisuuden 2.momentti:

Jos opetuksen tarkoituksenmukainen järjestäminen sitä edellyttää, voi, sen estämättä mitä 1 momentissa säädetään, opinto-ohjausta antaa osana mutta opetustaan myös muu tässä luvussa tarkoitettu opettaja. (Virtanen, Sopo News 1/1999, 6-7.)

Suomen sisäisen opinto-ohjaajan pätevyiden rinnalle nousi opinto-ohjaajille tarjottavan täydennyskoulutuksen mainostaminen syventävänä, monipuolistavana ja laajentavana asiantuntemuksena. Täydennyskoulutus tuli mieltää kiinteäksi osaksi muuttuvaa yhteiskuntaa, jota leimaavat koulutuksen ja työelämän kansainvälistyminen. Opinto-ohjauksessa ei enää riitä oman maan opiskelu- ja täydennysmahdollisuuksien tuntemus, vaan opinto-ohjaajan on välttämätöntä tietää näistä asioista myös muiden maiden osalta. Opinto-ohjaajien uudistuvat koulutus- ja tietotarpeet asettavat paineita täydennyskoulutuksen kehittämiselle. Elinikäinen oppiminen on päivittäinen haaste. (Launikari, Sopo News 1/1999, 14.)

Opinto-ohjaajille tarjottavan kansainvälisyysteemaan keskittyvän täydennyskoulutuksen suunnittelussa olisi syytä huomioida ainakin seuraavat osa-alueet: perustieto opiskelu- ja koulutusmahdollisuuksista ulkomailta ja aihetta käsitteleviin tietolähteisiin perehtyminen, informaatio- ja kommunikaatioteknologian välineiden käyttö tiedonhallinnassa ja varsinaisessa ohjaustyössä, kielikoulutus ja monikulttuurinen viestintä, opintomatkat ulkomaille sekä tiedon tarjoaminen

monikansallisista ja kansainvälisistä kehittämishankkeista ohjausalalla ja opinto-ohjaajien rohkaiseminen osallistumaan niihin. Täydennyskoulutuksen tehtävänä on ohjaustyössä ylläpitää ammatillista osaamista, mutta samalla tuoda uusia ulottuvuuksia asteittain kansainvälistyvään opinto-ohjauksen työnkuvaa. (Launikari, Sopo News 1/1999, 14.)

2000-luvun alussa puheenjohtaja Erkki Koski mainitsee koulutusjärjestelmän kehittämisen olevan tällä hetkellä hajanaista ja hapuilevaa. Koulutusjärjestelmän yhtenä ongelmana on sen mahdottomuus ennustaa relevantisti tulevaisuutta, joten se vastaa toiminnallaan aina jäljestä käsin. Kaikki muutokset tuovat mukanaan hapuilevaa. Monikulttuurisuuden aikana opinto-ohjaajien on kiinnitettävä huomiota etniseen syrjintään ja muihin globaalisen maailman nurjapuoliin. Avainsanoina voidaan pitää jatkuvaa luovuutta ja ymmärrystä maailman dynaamisuuteen. Tämän mahdollistaminen käytännössä vaatii koko koulutusjärjestelmän ja työyhteisön tukea ja joustavuutta. (Koski, Sopo News 1/2000, 17.)

Heli Piikkilän mukaan yhteisen hyvän eteen uhrautuminen kannattaa. Suomalaisten opinto-ohjaajien koulutus on kansainvälisesti verraten korkeatasoista. Korkeatasoinen koulutus on oikeusturva. (Piikkilä, Sopo News 1/2002, 3.)

Tämän ajatuksen pohjalta Piikkilä kirjoittaa seuraavanlaisesti:

Yhteiskunnan ja koulutusjärjestelmien muutokset ovat nopeita ja erittäin tärkeää on mielestäni ohjaajien mahdollisuus osallistua jatko- ja täydennyskoulutukseen (Piikkilä, Sopo News 3/2000, 3).

Kansainvälisen opinto-ohjaajan aikakauden kestoteemana on opinto-ohjauksen rakentuminen monikulttuurisesta näkökulmasta. Lehden teksteissä muistutetaan, että käytännössä monitasoisen pätevyyden hankkiminen on riippuvainen opinto-ohjaajasta itsestään. Pätevyyden hankkiminen on jokaisen opinto-ohjaajan sekä oikeus että velvollisuus. Opinto-ohjaajat ymmärtävät, että opinto-ohjaajan professio ei ole koskaan valmis. Opinto-ohjaajan professiota voisi verrata leikkimielisesti yhteiskunnan pienoisversioksi. Opinto-ohjaaja aineenopettajana onkin erityisasemassa kehittymisen, kouluttautumisvaatimusten ja professionsa uudistamisen suhteen.

Monikulttuurisessa yhteiskunnassa myös Opo-lehden kirjoittajat keskittyvät korostamaan kansainvälistä yhdistystoimintaansa. Opo-lehden yleisenä sanoma on, että opinto-ohjaajan osallistuminen kansainvälisiin konferensseihin on merkki siitä, että opinto-ohjaaja pyrkii sisäistämään kansainvälisestikin todennettuja ohjausprosessiin liitettyjä tekijöitä. Tämän mahdollistamisen vuoksi toivotaan, että koulu mahdollistaisi omalta osaltaan käytännön toimenpiteillä opinto-ohjaajan osallistumisien eritasoisiin yhdistystoiminnan ohjausseminaareihin.

Maahanmuuttajien ohjaustarpeet on laajasti tunnustettuja, sillä maahanmuuttajien riski syrjäytymiseen on huomattavasti suurempi kuin valtaväestön. Kansainvälisen opinto-ohjaajan aikakaudella opinto-ohjaajan oppiminen ohjattavaltaan saa aivan

uuden ulottuvuuden, sillä opinto-ohjaaja kohtaa yhä arkipäiväisemmin vaihtelevia kulttuuritaustoja omaavia ohjattavia. Opinto-ohjaajan monikulttuurinen arkipäivä vaatii pätevää opinto-ohjaajaa, joka toimii aktiivisena muutosagenttina monikulttuurisessa toimintaympäristössä.

7.3.3 Monikulttuuristen haasteiden ennaltaehkäisijä

Opinto-ohjaajan professioon liitetään vahvasti yhteiskunnan haasteisiin vastaaminen, ja kansainvälisen opinto-ohjaajan aikakaudella korostuu nimenomaan monikulttuurisuuden haasteisiin vastaamiseen. Globalisaation myötä ohjauksen refleksiivisyys on kohdistunut yksilöiden elämänhallintastrategioiden löytämiseen. Ohjaus on ennaltaehkäisevää työtä.

Opo-lehden sisällön kontekstissa opinto-ohjauksen tarkasteleminen monikulttuuristen haasteiden ennaltaehkäisijänä jakautuu seuraavanlaisesti:

- Opinto-ohjaajan professio kohtaa yhteiskunnan murrokset, jotka monikulttuurisuuden lisääntyessä tuovat sekä uusia työvälineitä että uusia arkipäivän haasteita. Monikulttuurisuuteen sisältyy mediakulttuurin lisääntyminen, mikä opinto-ohjaajan työssä konkretisoituu muun muassa uudenaikaisena ohjaajan työvälineenä; internetohjauksena. Yhteiskunnan välineiden monipuolistuminen ei kuitenkaan poista humanistisia ongelmia, kuten maahanmuuttajien syrjäytymisuhkia.
- Monikulttuurisuus lisää yhteistyötä kansainvälisesti opinto-ohjaajien keskuudessa, joten ohjausalan yhteneviä ja erinäisiä haasteita tarkastellaan kansainvälisinä vertailuina.

Yhteiskunnan jatkuvissa murroksissa globalisaation myötä valtavirran käyttöön tullut tietotekniikan laajeneminen voidaan nähdä vaikuttavan opinto-ohjaajan henkilökohtaiseen työhön kahdella tapaa; 1) opinto-ohjaajan tulee itse hyödyntää uudenlaisia ohjaustekniikoita pedagogisesti palvellen, 2) internet kuuluu oppilaiden arkeen yhä aktiivisemmin, jolloin ohjattavat saavat runsaasti tietoa haluamistaan vaihtoehtoista kysymättä neuvoa viralliselta opinto-ohjaajalta. Yhdessä nämä tekijät voivat johtaa opinto-ohjaajan eriytymiseen ohjattaviinsa nähden. Opo-lehden sivuilla keskustellaan kuitenkin siitä, että monikulttuurisuuden myötä monikulttuurisuus saapui myös koulun toimintatapoihin, kun tavallinen opetusmuoto sai rinnalleen vaihtoehtoisia etäopetusmuotoja. Internetohjauksen nähdään siis olevan enemmän mahdollisuus kuin ongelma.

Marjatta Lairio, Sauli Puukari ja Eija Varis tarkastelevat sitä, onko monikulttuurisuus ongelma vai rikkaus. Monikulttuuriseen ohjaukseen liittyy kaksi erilaista suuntausta:

- 1) Universaalisen suuntauksen mukaan jokaiseen ohjaustilanteeseen sisältyy monikulttuurisuutta; kaikki yksilöt kuuluvat monenlaisia arvoja sisältäviin kulttuureihin.
- 2) Rajattu suuntaus korostaa kulttuurispesifin ymmärryksen tärkeyttä ja tiettyjen kulttuuristen ryhmien erikoislaatuisuutta. Kulttuurinen ryhmä määritellään lähinnä rodun ja etnisen taustan mukaan. (Lairio, Puukari & Varis, Sopo News, 3/1999, 12-13.)

Lukuisissa monikulttuuristen ohjauksen tutkimuksissa korostetaan, että ohjaajan on tiedostettava ohjausprosessin kulttuurisidonnaisuus, omien ja ohjattavien kulttuuritaustojen erilaisuus. Ohjaajan tulee olla myös etukäteen valmistautunut kulttuurista johtuviin eroihin ohjausprosessin aikana. Ohjattavalle tulee antaa tilaa määrittää ohjauksen tavoitteet, painoalueet ja diskurssikieli. Alkuvaiheessa on hyvä sopia toimintamalleista; ohjaajan on tärkeä pyrkiä ymmärtämään, kuinka ohjattavan kulttuuri vaikuttaa ohjaukseen.

Tutkimustulosten mukaan opinto-ohjaajat kokivat ponnisteluistaan huolimatta monikulttuuristen ohjaustaitojen ja – tietojen riittämättömyyttä sekä epävarmuutta ja ajanpuutetta monikulttuurisuuteen perehtyessä. Kuitenkin uuden maahanmuuttajien kotoutumislain säädökset edellyttävät oppilaitosten vastuun ottamista maahanmuuttajien koulutuksesta ja ohjauksesta yhdessä sosiaali – ja työvoimaviranomaisten kanssa. Maahanmuuttajien ohjauksen kehittäminen on ajankohtainen ohjausalan haaste Suomessa. (Lairio ym., Sopo News 3/1999, 13.)

Opo-lehden sisällössä pohditaan erilaisin tavoin sitä, mitä tämä ”ohjauksen kehittäminen” käytännössä tarkoittaa. Internetohjauksen aikakaudella helposti tullaan siihen loppu tulokseen, että uutena välineenä opinto-ohjauksen kehittämisessä toimi internetin maksimaalinen hyötykäyttö. Internet mahdollistaa monimuotoisen opetuksen antamisen ja poistaa kielimuureja. Internetin kautta yleistynyt etäopetus sai tukea, vaikka se ei kykenekään korvaamaan yksilöllistä opinto-ohjausta. Opinto-ohjaajan on kyettävä omaksumaan internetin tuomat hyödyt ja haitat, mitä hänen reflektiivisesti oletetaan siirtävän käytännön toimintatasolle ohjattaviensa edunmukaisesti.

Opinto-ohjaaja Marianna Ruokonen kirjoittaa, että etäopetuksen antaminen on mahdollista kaikilla muilla kouluasteilla paitsi oppivelvollisuusikäisten opetuksessa. Syksyllä 1998 opetushallitus ja Yleisradio käynnistivät etälukioprojektin, jonka alkuvaiheen 12 pilottilukion kokeilu on kasvanut 40 etälukion ja kahden tuhannen etäopiskelijan määrään kuluvana lukuvuonna. Tavoitteena on monipuolistaa lukioiden opetusmenetelmiä ja kehittää avoimia oppimisympäristöjä, joissa etäopiskelu on yksi mahdollisuus. Opinto-ohjauksen ja oppilaitoksen kannalta on ollut yllättävää, että etäopiskelijoille tarjotuille ohjausajolle ei ole ollut tulijoita. Yhdeksi selittäväksi syyksi

esitetään, että kynnys varata ohjausaikaa on korkea, kun muitakin mahdollisuuksia saada asioista tietoa on olemassa. Tästä huolimatta nimenomaan etäopetuksen kohdalla opinto-ohjauksen merkitystä korostetaan. (Ruokonen, Sopo News 4/1999, 6-7.)

Timo Kiviniemen pääkirjoituksessa sanotaan, että monipuolinen oppiminen on todellista vapautta. Pelkän huipputeknologian avulla Suomi ei kuitenkaan suoriudu. Taitojen siirtäminen sukupolvelta toiselle tarvitaan oppisopimuskoulutuksen tapaista koulutusmuotoa. Vanhan mallin mukaista mestari-kisälli-oppipoikajärjestelmää. (Kiviniemi, Opo 2/1997, 5.)

Kiviniemen näkemyksestä huolimatta kansainvälinen suuntaus vetää Suomenkin koulujärjestelmän mukanaan, sillä opetushallitus asetti 31.3.1998 työryhmän, jonka tehtävänä on toteuttaa oppilaitostietojärjestelmä (OPTI) opinto-ohjaajien ja koulutustiedotuksen ammattilaisille. OPTI on www pohjainen sovellus, joka hyödyntää OPTI-tietokantaa koulutustarjontatietojen osalta. OPTIin tulee myös uusi ammatinvalintatesti, joten opinto-ohjaajan ei tarvitse surffailla monessa paikassa ja tietous on reaaliajassa. (Heikkinen, Sopo sanomat 3/1998, 19.)

Internet tekniikan tuleminen ohjausprosessiin saa kutsumanimikseen *verkottuvan ohjauksen*. Ohjaus on toisaalta palvelujärjestelmä oppilaitoksen sisäisille ja ulkoisille palvelujen käyttäjäryhmille, toisaalta keskeinen oppilaitoksen kehittämisen strateginen lähestymistapa sekä koko toiminnan tuloksellisuuden keskeinen arviointikohde. Tulevaisuudessa ohjausta ei voi tarkastella ja arvioida pelkästään yksittäisen ohjaajan toimenkuvasta käsin, koska tällöin on vaarana, että ohjaus marginalisoituu oppilaitostasolla. Tulevaisuudessa ohjauksellisia palveluja on saatavilla laajemmin tietoverkoista sellaisissa ympäristöissä, jossa ihmiset elävät, kuten kotona. Asiakkaat eivät enää aktiivisesti mene ohjaajan luokse, vaan ohjauspalvelut menevät virtuaalisesti asiakkaiden luokse. (Vuorinen, Sopo-sanomat 4/1998, 6.)

Edellä kuvattujen muutosten perusteella oppilaitoksen sisäisessä ja ulkoisessa tiedontuotannossa nousee esille ainakin viisi keskeistä kohdetta informaatioteknologian uusille sovelluksille:

- 1) opiskeluun liittyvä välineistötiedonhankinta verkostoista,
- 2) koulutusta sekä opiskelua koskeva tiedotus- ja neuvontatoiminta,
- 3) henkilökohtaisten opinto-ohjelmien suunnittelu sekä etenemisen seuranta ja arviointi,
- 4) yhteistyö oppilaitoksen ulkoisten sidosryhmien kanssa ja
- 5) oppilaitoksen toiminnan suunnittelu ja itsearviointi

Näiden periaatteiden pohjalta ohjauksellista asiantuntijuutta tarvitaan koulutusorganisaatioissa tietojärjestelmien ylläpitämiseen ja kehittämiseen sekä välitettävään tiedon laatuun liittyvissä kysymyksissä. Tärkeintä on liittää ohjauksellinen tieto tarkoituksenmukaisesti koulutusorganisaation perustehtävään. Suomi on mukana

tietoyhteiskunnaksi -ohjelmassa, jonka tavoitteet osaltaan tukevat informaatioteknologian sovellusten kehittämistä ohjaustyöhön valtakunnallisen strategian mukaan kaikki Suomen oppilaitokset yhdistetään verkkoon vuoteen 2000 mennessä. Elinikäisen oppimisen näkökulmasta tulisi ohjausalan toimenkuvista siirtyä ohjausalan asiantuntijoihin, jotka työskentelevät erilaisissa ympäristöissä. Nykyisten ohjaajakoulutusyksiköiden aloituspaikkoja tulisi lisätä, mikä takaisi ammattitaitoisten ohjauspalveluiden säilymisen tulevaisuudessakin. (Vuorinen, Sopo-sanomat 4/1998, 7.)

Monipuolistuva ohjauskulttuuri ei poista kansainvälisyyden tuomia inhimillisiä tosi asioita, kuten maahanmuuttajien syrjäytymisriskiä. Syrjäytyviä nuoria on paljon myös Suomalaisen kulttuuritaustan omaavina, mutta valtakunnallisesti verraten maahanmuuttajille on huomattavasti suurempi riskiä syrjäytyä yhteiskunnasta. Opinto-ohjaaja auttaja-ammattissaan on aina kohdannut syrjäytymisuhan alla olevia nuoria, mutta maahanmuutto ei asiaa edesauta, päinvastoin. Maahanmuutto on riski, mutta samalla rikkaus. Erilaisten yksilöiden ja tietynlaisen yhteiskunnan kohdatessa olennaista on yksilön saama asiantuntevaa ja realistinen tuki ja ohjaus ennaltaehkäisevästi.

Työministeriö on asettanut uuden koulu yhteisöryhmän pohtimaan työhallinnon ja koulujen ohjaustyön yhteisiä elementtejä. Yhteisenä huolenaiheena on nuorten syrjäytyminen ja sen ehkäiseminen mahdollisuudet. Ohjaus voi toimia syrjäytymisen ennaltaehkäisijänä, jolloin nuorta autetaan ymmärtämään koulutuksen ja tulevaisuuden toiveiden yhteydet. Syrjäytyminen onkin noussut yhdeksi tärkeäksi selvityskohteeksi. Se tulee tuomaan uusia tehtäviä opinto-ohjaukseen. Yhteiskunnallisesti ajatellen opinto-ohjauksen resursseihin panostaminen voidaan nähdä sijoituksena, jos sillä saa estettyä yhdenkin oppilaan joutumasta syrjäytymiskierteeseen. Jos syrjäytyminen mahdollistetaan riittämättömillä resursseilla, tarkoittaa se sitä, että Suomi ottaa askeleen kohti epätasa-arvoista tietoyhteiskuntaa. (Piikkilä, Sopo News 2/1999, 3; Piikkilä, Sopo News 2/2001, 3; Kostamo, Opo 3/1997, 3; Piikkilä Sopo News 1/1999, 3.)

Opinto-ohjaajien toimintamalleja on vertailu myös kansainvälisellä tasolla. Yhteen vetona lähes poikkeuksetta on todettu, että ohjausalan haasteet ovat yhtenevät, vaikka ohjaukselliset lähtötilanteet olisivatkin erilaiset. Heli Piikkilä kirjoittaa, että erilaisten kulttuurien kohdatessa toimintatavat saattavat olla hyvin yhtäläisiä, mutta pieniä eroja on kuitenkin havaittavissa (Piikkilä, Sopo-sanomat 3/1998, 3). Nämä pienet erot voivat olla kohtalokkaat, kun puhutaan yksilöistä, joilla on huomattavasti erilainen kulttuuritausta kuin ohjaajallaan. Kukaan ei voi aukottomasti omaksua kulttuuria, jossa ei ole itse elänyt, joten tässä korostuu opinto-ohjaajien persoonallinen kyvykkyys. Opinto-ohjaajien tulee kyetä sellaiseen, johon muu yhteiskunta vasta harjoittelee. Opinto-ohjaajan oma harjoitteluaika on armotonta, sillä jokainen ohjattava tarvitsee ammattimaista ohjausta juuri silloin, kun hän ohjausprosessissaan sitä saa. Yksikään oppilas ei saisi olla pelkkä harjoittelukappale. Tästä syystä opinto-ohjaukseen käytettävä henkilökohtainen

ohjausaika on taas kerran valttikorttina onnistuneiden loppu tulemien aikaansaamiseksi.

Opinto-ohjauksen koulutus- ja kulttuuripäivien osanottajat saivat kuulla esimerkiksi seuraavanlaista:

Kiire ja puuduttava rutiini kuuluvat automaateille. -- Tulevaisuudessa menetyksen avaimina ovat yhteistyö ja luovuus. -- Toimintakyvyttömyys kiteytyy, kun pitäisi tehdä jotain uutta. Toimintakyky ei voi ohjata eikä antaa ihmiselle, vaan se on harjaantumisen tulos. -- Emme elä enää kulttuurien välistä, vaan monikulttuurista aikaa, joka synnyttää myös ongelmia: rasismia ja etnistä syrjintää. (Mäkelä, Sopo News 2/2000, 6-7.)

Opinto-ohjaaja kohtaa aina erilaisen yksilön. Nyt näillä yksilöillä on yhä yksilöllisempi kulttuuri- että tietolähdetausta. Opinto-ohjaajille uutena vaatimuksena tuli atk-taitojen hallinta ja kriittinen tarkasteleminen, mutta myös internetohjauksen saaminen perusohjausprosessin työväliseksi. Kansainvälisen opinto-ohjaajan aikakaudella juuri monikulttuurisuus sen kaikilla tasoilla todistaa taas kerran, kuinka opinto-ohjaajan profession määrittäminen on jatkuvasti riippuvainen yhteiskunnan ulkoisista olosuhteista.

7.3.4 Verkostoituva persoona

Ohjaajan moraalista sitoutumista työssä painotetaan kovasti. -- Oponkin tulisi panostaa jokaiseen yksilöön -- Opon motivaatio, moraalit ja kollegiaalinen vuorovaikutus heijastuu opo-opiskelijasuhteessa. Opoilun tehostaminen vaatii koko koulun kulttuurin ja sen ulkopuolisten suhteiden muuttumista. -- edellytys on verkostoituminen – Ohjaajan ammattitaitoa on koulutus yhdistettynä vastaanottamista suosivalla positiivisella ilmapiirillä. (Katajainen, Sopo News 4/2001, 10.)

Opo-lehdessä aktiivisesti käsitelty koulutus tuo rinnalleen vuorovaikuttamisen tärkeyden. Lehdessä painotetaan kautta aikain, että yhteistyötä tulee kehittää ja lisätä. *Kansainvälisyyden aikakautena painopiste on monikulttuurisen verkostoitumisen olennaisuudessa opinto-ohjaajan profession kehittämisessä.* Opinto-ohjaajan luoma verkosto on konkreettinen välikäsi oppilaan ja muun yhteiskunnan vaikutuskanavien välillä. Lehden sanoma onkin, että opinto-ohjaajan professio ilman verkostoitumista ei palvele oppilaan oikeuksia.

Opinto-ohjaajan profession kannalta toimiva verkostoituminen vaatii monenlaisia toimenpiteitä, mutta yksittäisen opinto-ohjaajan kannalta Opo-lehdessä verkostoituminen nähdään seuraavanlaisesti:

- Opinto-ohjaajan yhteistyörooli nousee esille erilaisten projektitoimintojen kautta, minkä puolesta puhuvat palkitut Vuoden Opot. Moniammatillinen yhteistyö, jossa keskitytään kehittämään opinto-ohjaajan persoonallista professiota. Kehittämistoiminnassa painopiste on kuitenkin aina opinto-ohjaajan perustyössä ja tärkeimmissä työtehtävissä, kuten henkilökohtaisessa ohjauksessa.

Verkostoitumisen aktivoituessa opinto-ohjaajia muistutetaan, että henkilökohtainen ohjaus on tärkeää, kun taas sen vähyyden riskitekijä (Mäkelä, Sopo News 3/2000, 5). Samalla, kun oppilaitoksen sisäiset ja ulkoiset kontaktikanavat kasvavat, kasvaa myös tarve henkilökohtaiselle ohjaukselle. Juuri näiden ympäristön kontaktikanavien ja oppilaiden välinen yhteistyö mielletään tehokkaana verkostoitumisena.

Tutkimuksen mukaan oppilaiden kuva opinto-ohjauksesta täsmentyi peruskoulun jälkeen, koska opinto-ohjauksessa henkilökohtainen ohjaus lisääntyy peruskoulun päättövaiheessa tai sen jälkeen. Oppilaat alkoivat nähdä opinto-ohjaajan nimenomaan ohjaajana. Opinto-ohjaajan persoonallisuuden merkitys alkoi ajan kuluessa korostua. Yleisesti ottaen opinto-ohjaaja nähtiin tiedonjakajana ja koulutus- ja työelämä asiantuntijana. (Himanen & Volotinen, Sopo News 1/2001, 30.)

Verkostoitumisen lisääntymistarve oppilaiden edetessä koulutaipaleellaan ei tarkoita sitä, että yhteiskunnan tulisi pyrkiä manipuloimaan oppilaidensa tulevaisuuden suunnitelmia. Verkostoitumisen ihanne on sen luoma mahdollisuus tutustua erilaisiin yhteiskunnan verkostoihin, kun ohjattava sen itse tarpeelliseksi kokee – ohjaaja vain ohjantaa tarvittavat välineet ohjattavilleen. Opinto-ohjaajan verkostoitumisen tulee tapahtua ensisijaisesti oppilaiden ehdoilla ja vasta toissijaisesti yhteiskunnan ja opinto-ohjaajan omilla ehdoilla.

Verkostoituvan opinto-ohjaaja persoonan sisältöön analysoitui opinto-ohjaajan yhteistyörooli, mutta tämänkin keskellä oppilaiden henkilökohtaisen ohjauksen tarvetta pidettiin tärkeimpänä opinto-ohjaajan virketehtävänä. Puolestaan ohjauskeskustelun tärkeimpänä tehtävänä pidetään oppilaan yksilöllistä kunnioittamista ja välittämistä.

Matti Partasta (Sopo News 3/1999, 15.) lainaten:

- *välitän sinusta, kuuntelen sinua*
- *välitän sinusta, en painosta sinua*
- *välitän sinusta, annan tietoni käyttöösi*
- *välitän sinusta, rohkaisen ja tuen oivalluksiasi*
- *välitän meistä, kunnioitan sinua ja pyrin säilyttämään itsekunnioitukseni*
- *välitän meistä, ja toimin niin, että toisetkin voivat välittää meistä*

Partanen jatkaa, että nimenomaan opinto-ohjaajat kokevat henkilökohtaisen ohjauksen tärkeimmäksi työskentelymuodokseen. Ohjaajakoulutuksessa kuitenkin kiistattomana vahvuutena on yhteistyö, jolla on monia vaikutuksia oppimiseen ja ohjauksen kokemisessa elämäntehtävänä. Yhteistyön kautta terävöityy näkemys itsestään ohjaajana ja se luo ammattitietoisuutta kohdata arkisen työn haasteita. (Partanen, Sopo News 3/1999, 15-16.)

Opinto-ohjaaja Tarja Ruskon mukaan oppilaiden henkilökohtaiset vaikeudet näyttäsivät lisääntyneen viime vuosina, pääosin yksinäisyyden muodossa (Mäkelä, Sopo News 3/1999, 9). Opinto-ohjaaja Liisa Pietarisen mukaan monet tarvitsisivatkin vain kuuntelevaa aikuista, jonka kanssa elämän pulmakysymyksistä voi keskustella. Pietarinen kritisoi, että opinto-ohjaukseen on liian vähän aikaa, sillä opinto-ohjaaja saattaa tehdä koulukuraattorin, opinto-ohjaajan ja joskus jopa terveydenhoitajan työtehtäviä. Verkostoituminen auttaa puolestaan pahimman työtaakan alla. Oppilashuolto toimii hyvin ja yhteistyö opinto-ohjaajan, erityisopettajan ja terveydenhoitajan kanssa on antoisaa. Myös sosiaalityöntekijät ovat mahdollisuuksien mukaan yhteistyössä mukana esimerkiksi oppilashuoltoryhmän toiminnassa. Kunnassa toimii myös väestövastuuryhmä, joka on moniammatillinen yhteistyöelin lastensuojeluasioiden hoidossa. Tämän väestövastuuryhmän toiminta tukee omalta osaltaan oppilashuoltotyötä. Opettajakunnan sisäinenkin yhteistyö on tärkeä osa-alue verkostoitumisessa. Henkilökohtaisesti Pietarinen kiittää, että hänen nykyisessä työyhteisössä on kaksi opinto-ohjaajaa, jolloin aamuiset palaverit käyvät työnohjauksesta ja joustava työnjako antaa voimavaroja arjessa. (Pänttönen, Sopo News 1/2000, 10-11.)

Henkilökohtainen ohjaus nousee uuteen arvoon lisäksi kansainvälisyydestä johtuen. Opinto-ohjaajan työn odotukset ovat vaativia ja tulevaisuudessa ne vain monipuolistuvat, kun kansainvälistyminen ja maahanmuuttajien määrät lisääntyvät. Nuorten on saatava monipuolista tietoa opintojen ja työnteon mahdollisuuksista eri maissa. Tutkimusten mukaan jo puolella opinto-ohjaajista on ohjattavanaan maahanmuuttajia. (Mäkelä, Sopo News 4/2000, 6-7.)

Ritva Mäkelä kirjoittaa koulusta ja sen kohtaamista kriiseistä, että opinto-ohjaaja joutuu työssään kohtaamaan kaikenlaisien kriisien keskellä eläviä koululaisia, joita pitäisi pystyä auttamaan. Edelleen opinto-ohjaajan tulee antaa oppilaan ilmaista tunteitaan, pitää sivulliset loitolla ja huolehtia, ettei nuori jää yksin. Auttaminen on kuuntelua ja oikeiden kysymysten esittämistä. Vuorovaikutustaidot ovat opinto-ohjaajan keskustelukulttuurin avaintekijänä oppilaan ja yhteiskuntaverkoton välillä silloinkin, kun oppilaan ja yhteiskunnan keskinäinen kontrasti on suuri. (Mäkelä, Sopo News 4/2001, 5.)

Kansainvälisen opinto-ohjaajan aikakaudella henkilökohtaisen ohjauksen ja verkostoitumisen tasapainoisen välimaaston löytymisen arvostaminen ilmenee Opo-lehden sisällössä muun muassa Vuoden Opojen kohdalla. Esimerkkinä pienet lyhennelmät kansainvälisen opinto-ohjaajan aikakaudella palkituista opinto-ohjaajista:

Omissa työyhteisöissään tehdyn oppilaanohjauksen ja opon työn kehittämisen lisäksi hän on toiminut monenlaisissa koulun ulkopuolisissa, oppilaanohjaukseen liittyvissä tehtävissä. Takana on oppilaanohjauksen lääninohjaajana toimiminen, erilaisiin työryhmiin (mm. OPOTIKE/OPH) ja projekteihin osallistuminen, OPO ry:n sihteerinä ja Pohjois-Savon Opojen puheenjohtajana toimiminen. Kansainvälisyys on myös kiinnostanut. (Mäkelä, Opo 2/1997, 14.)

työssään ja elämässään antautunut ennakkoluulottomasti kansainväliseen vuorovaikutukseen. Lähiaikoina hän on tutustunut venäläiseen kulttuuriin ja sikäläiseen naiseuteen ja opettajuuteen kodissaan asuneen Vepsän volostista kotoisin olevan nuoren opettajan kautta. -- korostaa työssään kansainvälisten suhteiden tuomaa rikkautta. Kun ihminen kohtaa ihmisen, "kivi hioo kiveä". (Mäkelä, Sopo-sanomat 2/1998, 15.)

Välillä äiti tai isä, sitten lohduttaja, kuuntelija ja kannustaja, tiedonjakaja. Lisäksi psykologi, filosofi, kasvatustieteilijä, kaiken alan opettaja, markkinointipäällikkö, messupäällikkö, esittelijä, tuotekehittäjä ja opo, kuvaa opinto-ohjaajan monipuolista työtä -- (Mäkelä, Sopo News 2/1999, 11.)

Kauneus arjessa on myönteistä suhtautumista, avoimuutta uudelle, nöyrää uteliaisuutta sekä kiitoksen antamista ja vastaanottamista. Koulussa se on suvaitsevuutta elämän monimuotoisuudelle. -- Samalla se on kuitenkin tietoisuutta siitä, että tiimi ja yhteistyö kantaa, auttaa ja luo edellytyksiä sekä siitä, että huomenna asiat ovat paremmin. (Mäkelä, Sopo News 2/2000, 8.)

valinnassa painottui tänä vuonna kansainvälinen toiminta ja verkostoituminen sekä sen huomioonottaminen omassa työssä. -- nostamassa opinto-ohjaajien professiota omalla aktiivisella kouluttaja- ja julkaisutoiminnallaan. Hän on kehittänyt ohjauksen työtapoja ja on aktiivinen keskustelija ja vaikuttaja. Kansainvälisestä yhteistyöstä hänellä on pitkä kokemus. (Mäkelä, Sopo News 2/2001, 8.)

Tärkeimpänä hän pitää sitä, että pystyy auttamaan ja olemaan sellainen persoona, jonka luokse on helppo tulla, johon tukeutua, jolta saa kannustusta ja joka osaa kuunnella niin, että on aidosti tilanteessa läsnä. -- usealla pallilla istumista, jossa on opoilun, koulutusohjelmajohtajan ja opettajan hommia hoidellessaan tarvittaessa pidettävä roolit erillään. (Mäkelä, Sopo News 2/2002, 11.)

Erilaisiin projekteihin osallistuminen sisältyy luonnostaan opinto-ohjaajan työtehtäviin, mutta aktiivinen verkostoituminen on itseään kehittävän opinto-ohjaajapersoonan tunnuspiirre. Erilaisiin projekteihin osallistumisessa on kuitenkin myös kolikon toinen puoli, mikä vaatii opinto-ohjaajalta kykyä toimivaan ajankäytön organisointiin.

Verkostoitumien on vuorovaikutusta, joten opinto-ohjaajan persoonalliset vuorovaikutusominaisuudet oppilaan ohjauksesta ammatilliseen verkostoitumiseen vaikuttavat olennaisesti sellaisen ympäristön luomisessa, missä olennaista on suvaitsevaisuus erilaisuutta kohtaan. Henkilökohtaisesti opinto-ohjaajan professionissa

persoonallisuuden moniammatillisen kehittäminen verkostoitumista hyödyntämällä auttaa opinto-ohjaajaa keskittymään professionsa primaareihin työtehtäviin. Verkostoitumisen ideologinen hyöty on riippuvainen siitä, kuinka opinto-ohjaaja ammattilaisena siirtää verkostoitumisen hyödyt ohjattaviensa työvälineiksi omalla persoonallisella tavallaan. Kansainvälisestä näkökulmasta verkostoitumisen hyödyllisyys kantaa kansainväliset rajat ylittävästi, jolloin oppilas ei tunne olevansa sidottu yhteen yhteiskuntaan.

7.4 Yrittäjä opinto-ohjaajan aikakausi 2003-2011

Yrittäjä opinto-ohjaajan aikakaudella tyypillinen lähestymisnäkökulma liittyy opinto-ohjaajan omaan kyvykkyyteen edistää professionsa ammatillisia laatutekijöitä, toimien kriittisenä ”portin vartijana” ohjauksessa, johon kansainvälisen aikakauden pohjalta muodostuneet mahdollisuudet konkretisoituivat yrittäjyysyhteiskuntana. Yrittäjyysyhteiskunnan välittyminen opinto-ohjaajan profession tarkoitaa yksinkertaistettuna sitä, että opinto-ohjaaja ymmärtää ja hyväksyy sen, että yksilön yhteiskunnallinen markkina-arvo on riippuvainen yksilön koulutustaustan lisäksi yhä enemmän yksilön persoonallisuuden ja innovatiivisuuden vahvistamisesta.

Opo-lehden kontekstissa yrittäjyyskasvatuksen yhdistämistä osaksi opinto-ohjaajan profession rakentamista perustellaan muun muassa sillä, että opinto-ohjaaja omalla persoonallisella tavallaan on se tukihenkilö, jonka työnkuvan päämäärä perustuu oppilaan maailmankuvan rationaaliseen hallitsemiseen. Tästä syystä opinto-ohjaajan on itse oltava mukautumiskykyinen, sillä elinikäisen oppimisen fraasia viljellään ahkerasti Opo-lehdenkin sivuilla seuraavanlaisesti:

Yrittäjyyskasvatus on osa elinikäistä oppimista, jossa koulutus- ja oppimispolkujen eri vaiheissa yrittäjyyteen liittyvät valmiudet kehittyvät ja täydentyvät (Ahvenharju & Ilomäki, Opo-lehti 4/2009, 30).

Listasin yrittäjä opinto-ohjaajan aikakauden sisällä opinto-ohjaajan profession yhteydessä käytettyjä ilmaisuja. Yhteisenä tekijänä näissä ilmaisuista välittyy se, että ohjauksen laadullisuus on riippuvainen opinto-ohjaajan kyvystä toimia moniammatillisesti erilaisissa yhteistyötehtävissä, yrittäjäkasvattajana.

Opinto-ohjaajan professio:

”Vaalii ohjauksen laatua”

”Yrittäjyyskasvatuksen edistäminen, yrittäjäasenne, positiivinen asenne”

”Yritysten ja oppilaitosten välisen yhteistyön kehittäminen”

”Ohjauksen pitkäkestoinen kehittäminen monialaisessa oppilaitoksessa”

Taulukko 5 d. Opo-lehden sisällössä opinto-ohjaajan professiosta keskusteltua, 2003-2011.

Lauselmat todentavat, että opinto-ohjaajan profession sisällytetään yrittäjähenkisyyttä, jonka yhteydessä korostetaan opinto-ohjaajan omaa aktiivista yhteistyöllistä otetta työnkuvansa harjoittamisessa. Opo-lehdessä palkitut opinto-ohjaajat ovat poikkeuksetta olleet mukana pitkäjänteisessä kehittämistyössä.

Listasin Opo-lehden sisällössä kronologisesti sijoittuvat yrittäjä opinto-ohjaajan aikakauden kritiikkitekijät, joille yhteisenä tunnushaasteena välittyy ympäristön luoma haasteellisuus harjoittaa opinto-ohjaajan perustyönkuva. Yhteiskunnassa jatkuva muutos luo epävarmuustekijöitä opinto-ohjaajan työnkuvaan. Inhimillisenä ihmisenä kukaan ei voi varmaksi tietää edes lähitulevaisuuteen sijoittuvia yhteiskunnallisia muutoksia – ja opinto-ohjaajan työnkuva perustuu tulevaisuuden ennakoimiseen jo tapahtuneita muutoksia arvioiden.

Opinto-ohjaajan profession haasteet:

”Koko koulu yhteisön tuki tärkeää”
”Opinto-ohjaajien kuunteleminen päätöksenteossa”
”Jatkuvan epävarmuuden sietäminen”
”Palkkauksen ja kaikenlaisten resurssien turvaaminen”

Taulukko 6 d. Opo-lehden sisällössä opinto-ohjaajan profession haasteista keskusteltua, ajalla 2003-2011.

Opo-lehden teksteissä keskustellaan jatkuvasti opinto-ohjaajan halusta ja kyvystä erilaisin keinoin kehittää itseään niin persoonana kuin ammattilaisena. Tämän kaltaisen keskustelun rinnalle nousee selkeästi yhä vahvemmin yrittäjyysyhteiskunnan aikakaudella riittävän tuen saaminen muulta koulu yhteisöltä, jonka alaisuudessa opinto-ohjaajan professiotaan suorittaa. Opinto-ohjaajat kritisoivat toistuvasti, ettei heitä kuunnella riittävästi päätöksenteossa, vaikka opinto-ohjaajat perustellusti ovat arvokas voimavara koko koulu yhteisön kehittämisen kannalta.

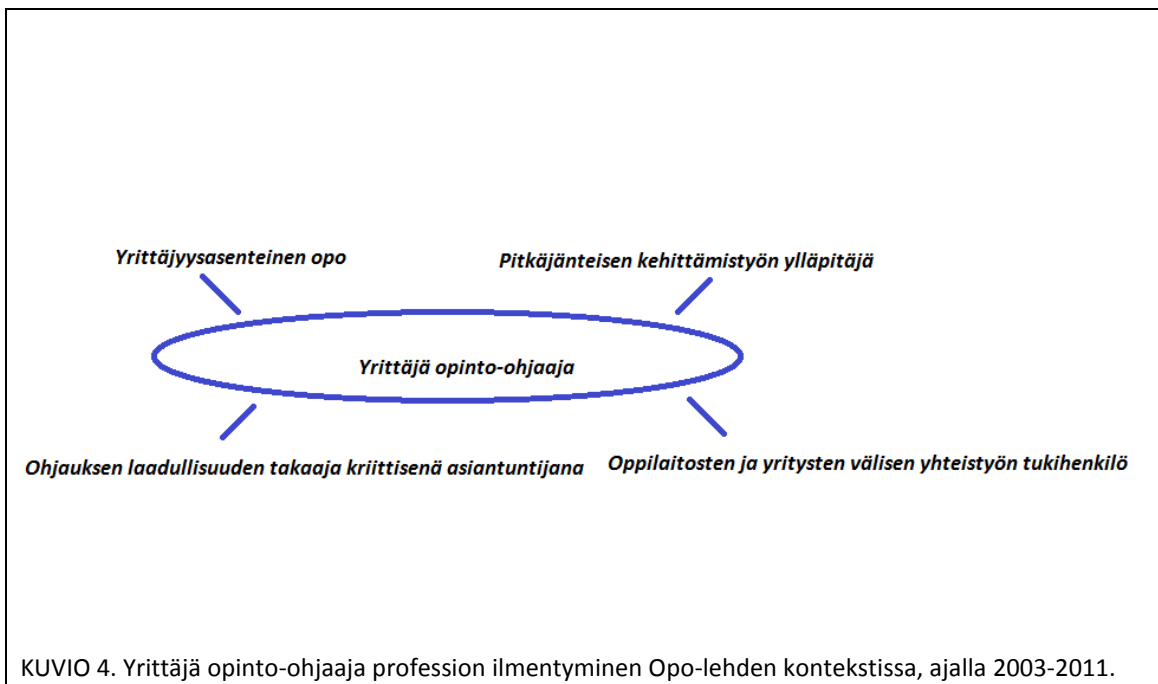
Tästä huolimatta ympäristön antaman tuen saaminen on syytä erottaa valtataistelusta:

Nykyisin opinto-ohjaajan status on parempi kuin osattiin alkujaan ajatella. Osa ”suosiosta” selittyy sillä, että opinto-ohjaajien kautta eri intressiryhmät pyrkivät ajamaan omia etujaan. Näihin pyrkimyksiin tulee suhtautua kriittisesti. Tällä hetkellä kouluhallintokin toimii ilman koordinaatiota. Opinto-ohjaajilla on aivan liian monta isäntää ja käskijää. Vaarana on menettää itsenäisyys, jota opinto-ohjaajan toimenkuvassa vaalittiin huolella. (Vuorinen, Opo-lehti 5/2006, 24-25.)

Opo-lehden kirjoittajat muistuttavat, että aktiivinenkin opinto-ohjaaja voi kokea olevansa marionetti, jos ohjaajalta puuttuu ulkoiset puitteet toteuttaa toimintaansa. Opinto-ohjaukseen panostaminen, taloudellisten epävarmuustekijöiden keskelläkin, koetaan tuovan ohjaukseen laitettut varat moninkertaisesti yhteiskunnalle takaisin, tulevaisuudessa.

Seuraavat neljä yrittäjä opinto-ohjaajan alateemaa yhdistävät näkökulmallisesti opinto-ohjaajan kyvyn hallita yrittäjyysyhteiskunnallisia vaikutteita ohjattavissaan.

Nämä neljä alateemaa rakentavat ja perustelevat opinto-ohjaajan profession konkretisoitumista yrittäjyysjohteisessa yhteiskunnassa. Kuvio 4. visualisoi tätä kokonaistematiikkaa:

7.4.1 Yrittäjyysasenteinen opinto-ohjaaja

Vuoden 2004 alusta alkaen Opo-lehdessä palkitaan Vuoden Opon lisäksi Vuoden Yrittäjä-opo. Ensimmäinen Yrittäjä-opo palkinto luovutettiin Helsingissä TulevaisuusForum 2004 –seminaarin yhteydessä opinto-ohjaaja Pirkko Kuhmoselle. Kuhmosen palkitsemisen perusteluina mainittiin muun muassa aktiivinen yhteistyön kehittäminen oppilaitosten ja yritysten välillä.

Pirkko Kuhmosen mukaan (Harkimo, Sopo news 3/2004, 34.):

Se ei tarkoita, että kaikkien pitäisi ryhtyä yrittäjiksi vaan, että ottamalla vastuun toiminnastaan vahvistaa sekä omaa että työnantajan kilpailukykyä.

Yrittäjyyskasvatusta käsiteltäessä pyritään luomaan sanomaa, että oppilaalle on luotava realistinen kuva yrittäjyydestä, elämässä yrittämisestä. Opo-lehden haastattelemien opinto-ohjaajien joukkoon mahtui ohjaajia, joilla itsellään löytyy elinkeinoelämän yrittäjätausta. Tämä positiivinen sivutekijä luo monipuoliset puitteet ohjausprosessiin, kun ohjaajalla itsellään on realistinen kuva yrittäjyydestä.

Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että opinto-ohjaajalta odotettaisiin tietynlaista yrittäjätaustaa, vaan yrittäjyyskasvatus on monitahoinen kokonaisuus.

Yrittäjyyskasvatus liitetään elinikäisen oppimisen osatekijäksi, missä yhteiskunnan dynaamisuus vaatii oppilaiden kannalta suotuisan työidentiteetin kehittymisen.

Ohjauksen jatkumosta on helppo olettaa, että viitataan elinikäiseen ohjaukseen. Heli Piikkilän (Piikkilä, Opolehti 5/2006, 3.) mukaan onkin kunnia saada osallistua elinikäistä ohjausta käsittelevään asiantuntijakonferenssiin *Lifelong Guidance Policies and Systems: Building the Stepping Stones*:iin. Konferenssin teemana on edistää elinikäistä oppimista ja tukea kansalaisten työuran hallintaa.

Elinikäisen ohjauksen kautta tuettava elinikäinen oppiminen eivät ole vain kirjallisuuden kautta luotuja fraaseja. Yritysmaailmassa pärjäämisen ehtona on työntekijän kyky omaksua jatkuvasti uutta tietoa. Yhteiskunnan toimijoiden hyvinvointi perustuu osaavaan ja innostuneeseen työhyvinvointiympäristöön.

Opo-lehden viitekehyksessä yrittäjäsenteinen opo sisältää ajatuksen seuraavanlaisesta opinto-ohjaajasta:

- Opinto-ohjaajan profession toiminnan tavoitteena tulee olla elinikäisen oppimisen ideologia, jonka perusteella yksilöä ohjataan ymmärtämään individualistisen yhteiskunnan markkina-arvoperiaate. Opinto-ohjauksen harjoittajan tulee kasvaa irti kansalaisyhteiskunnasta ja sisäistää yrittäjyysrakenteisen yhteiskunnan toimintaperiaatteet.
- Opinto-ohjaajalta edellytetään entistä monitahoisempaa työnkuvaa ja elämänopillista taustaa toimia yhtenä yhteiskunnan vaikuttajatahona. Tämä jatkuvasti vahvistuva vaatimustaso tulee esille Vuoden Opo:n valintakriteereistä ja palkittujen opinto-ohjaajien valintaperusteissa; uudeksi palkintomuodoksi tuli palkita yksilöiden ohella myös moniammatillisesti päteviä opinto-ohjaajatiimejä.

Läpi työelämän kulkeva oppiminen ja jatkuvan muutoksen hyväksyminen on ensisijainen edellytys elinikäisen oppimisen ideologialle. Tutkimusten mukaan haasteena elinikäiselle oppimiselle on väestön jakautuminen jatkuvasti koulututtuviin vastakohtanaan ei-koulututtavat, mikä pitkällä aikavälillä johtaa haasteisiin yhteiskunnallisissa tasa-arvokysymyksissä.

Muuttuvat kvalifikaatiovaatimukset aktivoivat aikuiskoulutuksen tarvetta:

Jatkuva oppiminen saattaa kuulostaa fraasilta, mutta sen tarve on mittavasti tunnistettu osana ihmisen motivaatiota, innostusta ja työkykyä. Pätevyyden tunne on yksi itsetunnon ja innostuksen merkittävin lähde. Se on myös kokonaisuudessaan työhyvinvoinnin ja työkyvyn merkittävin lähde kaiken ikäisillä, mutta erityisesti ikäihmisillä. (Alatalo-Korpi, Sopo news 1/2003, 9.)

Opo-lehden pääkirjoituksessa ilmoitetaan, että komissio elinikäisen ohjauksen työryhmä on aloittanut työnsä. Suomea Euroopan Unionin Komission perustamassa elinikäisen oppimisen työryhmässä edustaa tutkija Raimo Vuorinen. Ryhmän tavoitteena on luoda yhteinen ohjauksen peruskäsitteistö, ohjauksen laadullisuuden arvioinnin kehittäminen asiakaslähtöisesti, ohjauksen eurooppalaisen ulottuvuuden kokonaisuuden tarkastelu ja ohjauksen aseman tarkastelu koulutusjärjestelmässä. Erityisen huomion komission toiminnassa saavat syrjäytymisen ennaltaehkäisy, elinikäisen oppimisen tehostaminen ja koulutuksen – ja työelämän yhteistyön tehostaminen. (Kauppinen, Sopo news 1/2003, 28.).

Raimo Vuorinen tiivistää komission toiminnan tapahtumia kirjoittamalla elinikäisen ohjauksen järjestämisestä EU:n jäsenmaissa. Euroopan unionin komissio on käynnistänyt useita toimenpiteitä elinikäisen ohjauksen tehostamiseksi jäsenmaissa, mikä pohjautuu vuosina 2001-2004 toteutettujen järjestämistä koskeneiden arviointihankkeiden tuloksiin. Nämä erilaisen toimenpide-ehdotukset on koottu ensimmäiseen elinikäistä ohjausta koskevaan päätöslauselmaan, jonka Euroopan unionin jäsenmaiden opetusministerit hyväksyivät kokouksessaan 28.5.2004. (Vuorinen, Sopo news 3/2004, 8.)

Päätöslauselmassa elinikäiseen oppimiseen liittyvällä ohjauksella tarkoitetaan ”erilaisia toimia, joiden avulla kaikenikäiset kansalaiset voivat valmiutensa, taitonsa ja kiinnostuksensa missä tahansa elämänvaiheessa, tehdä koulutukseen ja ammattiin liittyviä päätöksiä sekä hallita yksilöllistä kehityskaartaan oppimisessa, työssä ja muussa sellaisessa toiminnassa, jossa valmiuksia ja taitoja opitaan ja/tai käytetään”. (Vuorinen, Sopo news 3/2004,8.)

Raimo Vuorinen jatkaa (Vuorinen, Sopo news 3/2005, 10-11.), että elinikäisen ohjauksen tehostaminen esitettiin yhdeksi koulutuspoliittiseksi painopistealueeksi kaikissa jäsenmaissa. Päätöslauselmassa korostettiin asiakaslähtöisyyttä palvelujen järjestämisen lähtökohtana sekä 1) urasuunnittelua tukevien valmiuksien kehittämistä, 2) palvelujen saatavuuden lisäämistä sekä 3) palvelujen laadun parantamista. Ohjausta koskevat puitteet puolestaan jaettiin kolmeen osaan:

- 1) Yhteiset tavoitteet ja periaatteet elinaikaiselle ohjaukselle
- 2) Elinaikainen ohjauksen kansalliset laatukriteerit
- 3) Kansallisten ohjausjärjestelyjen keskeiset piirteet

Päätöslauselman määritelmä on luonteeltaan toimintapoliittinen ja siinä korostetaan asiakaslähtöisyyttä sekä ohjauksen käsitteen laajempaa tarkastelua yhtenä kilpailukykyisen talouden taustatekijänä. Ohjauksen avulla edistetään lisäksi tasa-arvoa ja osallisuutta. Tämän takaamiseksi painopistealueihin sisältyy muun muassa ohjauksen onnistunut integroiminen koulutusjärjestelmään ja keskittyminen riskiryhmiin. (Vuorinen, Sopo news 3/2004, 8-9; Mäkelä, Sopo news 4/2004, 5.)

Suomi yhtenä vahvoista EU:n jäsenmaista kutsui opinto-ohjauksen ammattilaisia eri puolilta Eurooppaa perehtymään suomalaisen opinto – ja ammatinvalintaohjausjärjestelmään Turussa. Tätä ACADEMIA-vierailua isännöi Turun ammattikorkeakoulu CIMO. Vierailijoiden näkökulmasta Turun Normaalikoulun erinomaiset ohjausolosuhteet herättivät keskustelua myös ohjausnimikkeistä Suomessa. (Aalto, Sopo news 3/2004, 16-17.) CIMO toimii lisäksi elinikäisen oppimisen ohjelman 2007-2013 kansallisena toimistona (Piikkilä, Opoletti 1/2007, 30).

Opo-lehden puheenjohtaja Kari Hernetkoski kirjoittaa positiiviseen sävyyn elinikäisen oppimisen ohjauspalvelusta, vaikka kokeekin taustavaikuttajana olevan halu pidentää työuria. Hernetkoski kirjoittaa, että edelleenkin on kyse siitä, että opinto-ohjaajien tulee saada keksittyä ohjauksen ydintehtäviin sekä ohjaajien tulee saada pätevää jatko- ja täydennyskoulutusta. Yrittäjyysasenteisen opinto-ohjaajan tukiverkkoa tulee luoda työelämäohjelmilla, joissa määritellään yhteistyö niin oppilaitosten kuin työpaikkojen kanssa, tähän tulee kytkeytyä yrittäjyyskasvatus. (Hernetkoski, Opoletti 3/2010, 3.)

Hernetkoski jatkaa, että elinikäisen ohjauksen työryhmä on vihdoin perustettu, mutta se koostuu pelkistä virkamiehistä. Pelkkä ohjaajien kuuntelu ei enää riitä, ja sen ovat osoittaneet lakien valmistelussa esiintyvät vaikeudet. Suomelle toimivan ohjausjärjestelmän takaisi sekä yksilön että talouden kasvun ja hyvinvoinnin sekä kilpailukyvyn tulevaisuudessa. Toimivilla toimenpiteillä ei tuhlattaisi resursseja tai inhimillisiä voimavaroja. (Hernetkoski, Opoletti 2/2011, 3.)

Elinikäisen oppimisen tavoite heijastuu luonnollisesti myös opinto-ohjaajien työuraan. Esimerkkinä tästä toimii opinto-ohjaaja Johanna Annala, jolle opiskelu on elämäntapa (Mäkelä, Opoletti 3/2007, 12.):

Nyt ajattelin lopettaa väitöskirjaan, mutta saa nähdä onnistuuko se.

Yrittäjyyskasvatuksen ohjaaminen on osa elinikäistä oppimista ja vaatii ohjaajalta itseltään mukautuvaa oppimispersoonaa. Avainasemassa tässä nähdään olevan ohjattavan identiteetin kehittäminen erilaisissa verkostoissa (Ahvenharju, Opoletti 4/2009,30).

Erilaisten komitioiden ja kehittämishankkeiden päämääränä on parantaa ohjauksen laadukkuutta käytännöntasolla. Yrittäjäasenteisen opinto-ohjaaja statuksen arvo profession harjoittamisessa tunnustetaan selkeästi myös Vuoden Opojen valintakriteereissä, vuosien 2003-2011 aikana. Kokosin Opo-lehden sisällöstä muutamia seuraavanlaisia valintaperustelu esimerkkejä, jotka omalta osaltaan kuvaavat opinto-ohjaajan profession rakentumista: 1) Vuoden Opo, 2) Vuoden Yrittäjä-opo, 3) Vuoden palkitut Opotiimit ja 4) Vuoden lappilainen Opo:

1)

halusivat valita opinto-ohjaajan, joka on kehittänyt eri kouluasteiden yhteistyötä lähtökohtanaan nuoren opiskelijan etu (Mäkelä, Opoletti 2/2006,10).

valintaperusteissa korostuivat tällä kertaa ohjauksen pitkäkestoinen kehittäminen monialaisessa ja –kulttuurisessa oppilaitoksessa. -- myös eri oppilaitosten yhteistyön kehittäminen (Mäkelä, Opolehti 2/2007,10).

pitkää työuraa, joka edelleen jatkuu -- osallistunut niin paikallisiin, alueellisiin kuin valtakunnan tason oppilaanohjauksen kehittämishankkeisiin (Mäkelä, Opolehti 2/2009, 11).

kehittänyt opinto-ohjausta aktiivisella otteella ja tehnyt töitä nuorten asioiden edistämiseksi -- oppilaille mieluinen iloinen ja aurinkoinen olemus, rento mutta tiukka ote sekä kyky valaa nuoriin tulevaisuudenuskoa (Mäkelä, Opolehti 2/2011, 10).

2)

työllään ja toiminnallaan sekä myönteisellä asenteellaan aktiivisesti kehittänyt ja ylläpitänyt oppilaitosten ja yritysten välistä yhteistyötä -- rakentanut ja uudistanut ohjaus –ja neuvontatyötä sekä myötävaikuttanut positiivisen yrittäjyysasenteen lisääntymiseen (Harkimo, Sopo news 3/2004, 34).

yrittäjyyskasvatuksen tulenkantaja -- aktiivisesti mukana monissa hankkeissa, joissa on vahvistettu koulujen ja yritysten välistä yhteistyötä, vaikutettu yrittäjyysasenteisiin ja kehitetty opinto-ohjausta (Mäkelä, Opolehti 3/2008, 25).

3)

Vuoden Opoina kaksikko -- valinnassa painottui erityisesti yhteistyö -- ovat pitkäjänteisesti edistäneet ja kehittäneet Etelä-Savon seudun alueellista ja seudullista verkostoyhteistyötä (Mäkelä, Opolehti 2/2008, 10).

Vuoden Opon tittelin kuittasi -- lukion nelihenkinen opinto-ohjaajien tiimi -- Pitkäjänteisen kehittämisen ja opinto-ohjauksen uudistamisen ansiosta -- tiivis yhteistyö ryhmäohjaajien ja aineenopettajien kanssa, toimiva yhteistyö oppilashuoltoryhmässä sekä monipuoliset yhteydet työelämään (Mäkelä, Opolehti 2/2010, 8).

4)

oman työn vastuullista ja ammattitaitoista hallintaa, osallistumista alueellisen ohjaustyön kehittämiseen, laaja-alaista toimintaa yhteistyöverkostoissa sekä ohjaustyön eettisten periaatteiden kunnioittamista (Kokko, Opolehti 1/2010, 25; Lohi, Opolehti 1/2011, 27).

Opo-lehden viitekehyksessä opinto-ohjauksen toimiva edistäminen vaatii ohjaajalta yrittäjyysasenteista persoonallisuutta, joka tähtää elinikäisen oppimisen arvostamiseen niin työnsä kehittämisessä kuin toimintaympäristönsä ohjattavien avustamisessa. Yrittäjyys on jatkuvaa dynaamisuutta, minkä ammatillisesti korkeatasoinen

hyötykäyttö takaa yksilölle yhteiskunnallista markkina-arvoa niin individualistisesti että työmarkkinoilla.

7.4.2 Pitkäjänteisen kehittämistyön ylläpitäjä

Yrittäjä opinto-ohjaajan on tarkasti keskityttävä näkemään kehitystä, kehittämään ja olla valmiina kehittymään. Kehityksen suunnasta tulee olla tarkkana, ja tätä asiaa puoltaa opinto-ohjaajien kuunteleminen päätöksenteossa (Hernetkoski, Opolehti 2/2008, 18). Ohjaukseen ollaankin saamassa konkreettisia kehittämistoimia. Opinto-ohjaajien aktiivisuus auttaa yksilön hyvinvoinnin ja intressien huomioimisessa muutos- ja kehitystöiden keskellä. (Hernetkoski, Opolehti 3/2012, 8-9.)

Marjatta Lairio kirjoittaa, että on pyrittävä tutkivaan opinto-ohjaajuuteen, sillä se edistää uudenlaista ohjauksellista asiantuntijuutta kehittämis- ja tutkimustoiminnan kautta. Lairion mukaan tutkiva opinto-ohjaajuus rakentuu toimijan kokemuksen, toiminnan ja työkontekstin sekä teoreettisen aikalaiskeskustelun pohjalta. Nämä tekijät luovat vastavuoroisen kontekstin; ilman tutkimusta käytäntö kuihtuu, ilman käytäntöä tutkimus on turhaa. Yrittäjä opinto-ohjaajan ideologia perustuu siis opinto-ohjaukseen, joka on kyseenalaistavaa ja kriittistä. Ammatillinen kulttuuri helposti luokittelee hyvän ohjaajan olevan kaikkeen mukautuva, mutta näin ei saisi olla. Yrittäjä opinto-ohjaajuus vaatii toimiakseen taustalle tutkivan yhteisön, jolloin se voi integroitua koko yhteisöön. (Lairio, Sopo news 2/2003, 10-11.)

Kehittämishankkeet vaativat taustalleen vankan yhteistyöverkoston. Erilaisissa ohjausalan konferensseissa ja seminaareissa on keskusteltu ohjausammattilaisten ja päätöstentekijöiden yhteistyön tiivistämisestä. Keskustelua ovat herättäneet muun muassa ammatillisten opintojen arvostus, pitkät opiskeluajat ja opinto-ohjauksen resurssit. Ohjauspolitiikalla määritellään työntekijöiden oikeuksia ja opiskelijoiden oikeuksia ohjauskontekstissa.

Opo-lehden sisällön mukaan opinto-ohjaajan professio on ratkaiseva monen eri tekijän yhteensulattamisen kannalta. Opinto-ohjauksen kehittämisen laiminlyöminen puolestaan johtaa pahimmillaan kymmenien tuhansien nuorten ajautumiseen yhteiskunnan ulkopuolelle. Se on liian suuri hinta, kun puhutaan yhteiskunnasta, joka markkinoi itseään koulutusoptimistisena maana.

Yrittäjä opinto-ohjaajan aikakaudella opinto-ohjaajan statusarvoa korostetaan kannustamalla ohjaajia osallistumaan pitkäjänteiseen kehittämistyöhön. Tämä kehittämistyön ylläpitäminen konkretisoituu Opo-lehden sisällön mukaan seuraavanlaisesti:

- Opinto-ohjaajan profession sisältyä aktiivinen osallistuminen oman ammattijärjestönsä kehittämiseen, ja sitä kautta koulutuspoliittiseen vaikuttamiseen. Näkökulmana tässä järjestötoiminnan kehittämisessä nähdään se, että ohjaajat toteuttavat nykypäivän yrittäjyysyhteiskunnallista painottumista oman perustyönsä lisäksi julkisissa viestintäkanavissa.
- Yrittäjäopinto-ohjaajan tulee aktiivisesti seurata ja tiedostaa erilaisten yhteiskunnallisten kehittämishankkeiden tarkoituksia ja päämääriä. Ohjausalan kehittämishankkeiden monialainen osallistuminen sisältyy osittain jo osaksi opinto-ohjaajan profession relevanttiin toimittamiseen jatkuvasti muuttuvassa yhteiskunnassa.

Heli Piikkilä (Piikkilä, Sopo news 1/2003, 3.) kirjoittaa, että pedagogisen järjestön tärkeänä tehtävänä on vaikuttaa oman alansa koulutuspoliittisiin linjauksiin. Tässä on myös onnistuttu, sillä ohjaus on ollut hyvin esillä ja ensimmäistä kertaa on järjestetty myös ohjauksen toimintapolitiikkaa laajemmin käsitellyt seminaari. Opinto-ohjaajien ammattijärjestö on ollut kehittämässä ohjauksen laatua, osallistuen kansainvälisiin ohjausalan tutkimuksiin sekä järjestönä että yksittäisinä jäseninä. Tämän seurauksena Piikkilä haluaakin muistuttaa ohjaajia, että vain yhdistystoiminnan jäsenenä pääset vaikuttamaan.

Lapin opinto-ohjaus ry:n puolesta kirjoittava puheenjohtaja Tuulikki Koivisto kirjoittaa vuoden 2006 valtakunnallisten opo-päivien tapahtumista. Koivisto kertoo, että opo-päivät rakentuivat sanoihin; tieto, taito, tahto ja tunne. Peavyn (1999) mukaan ohjaus antaa ihmiselle mahdollisuuden tutkia sitä, miten hän elämänsä elää, miten hän voisi elää ja millaisia polkuja kulkea tulevaisuudessa. Ohjaus vaatii ohjaajalta siis kaikki edellä mainittuja elementtejä, ja ne kehittyvät kokemuksen lisääntyessä. Osittain tästä syystä johtuen yhdistyksen ylläpitämä jäsentensä ajankohtaisten ohjausasioiden informointi lukeutuu osaksi ohjausalan ammattilaisten professiota. (Koivisto, Opo-lehti 1/2006, 6-7.)

Ritva Mäkelä puolestaan kirjoittaa koulutuspolitiikan haasteista. Mäkelän mukaan koulutuspolitiikan virheratkaisujen lista on pitkä, ja koskettaa kaikkia kouluasteita peruskoulusta yliopistoon. Myöskään vastuu ohjauksen laadukkaasta järjestämisestä ei ole tarpeeksi selkeästi määritelty, joten valitettavan usein opinto-ohjaus on päätynyt säästökohteeksi. Mäkelä kannustaa kaikkia opinto-ohjaajia osallistumaan verkkoseminaariin, jossa tarjotaan mahdollisuutta keskustella koulutuspoliittisista asioista valtiosihteerin Raimo Sailaksen kanssa. (Mäkelä, Sopo news 3/2003, 5; Vuorinen, Sopo news 3/2003, 6-9.)

Seuraavassa Opo-lehden numerossa Mäkelä tiivistää kyseisen verkkoseminaarin antia: opinto-ohjaajien asiantuntemus on jatkossa huomioitava koulutuspoliittisessa päätöksenteossa. Etukäteistiedoista poiketen Raimo Sailas ei päässyt paikalle, vaan hänen tilallaan oli toimistopäällikkö Markus Sovaja. Seminaarin järjestelyistä vastannut Jukka Vuorinen on tyytyväinen seminaariin. Verkkoseminaari todensi, että opinto-

ohjaajilla on runsaasti hyviä parannusehdotuksia työllisyystyöryhmän raportissa esitettyihin koulutuspolitiikkaa sivuaviin näkökohtiin (Mäkelä, Sopo news 4/2003, 8-9.):

Tämäkin keskustelu osoitti, että opot ovat miettineet näitä asioita ja että heillä on paljon sanomista, myönsi Sovala ja kehoitti samalla opinto-ohjaajia kääntymään valmistelijoiden puoleen.

Ohjausalan kehittämishankkeet ovat opinto-ohjaajien välineitä, mutta samalla niiden tarkoitus on avata päättäjien silmiä. Kehittämishankkeita on ollut vireillä koko Opo-lehden historian, mutta yrittäjä opinto-ohjaajan aikakaudella niiden rooli opinto-ohjaajan profession sisällössä on nostettu ilmeisen vahvaan asemaan.

Opinto-ohjauksen lisääminen ja kehittäminen eri koulumuodoissa ja eri kouluasteilla on saanut voimakkaasti tukea eri tahojen päättäjiltä. Valtioneuvoston luonnos koulutuksen tutkimussuunnitelmaksi vuosille 2004-2008 keskeisinä teemoina ovat koulutusjärjestelmän tehokkuuden parantaminen, lasten ja nuorten tukeminen ja ohjaus sekä aikuisten koulutusmahdollisuuksien parantaminen. Suunnitelmassa tulee määritellä selkeästi opinto-ohjauksen työnjako, jos halutaan relevantteja tuloksia. (Piikkilä, Sopo news 3/2003, 3; Piikkilä, Sopo news 4/2003, 3.)

Ritva Mäkeläkin kirjoittaa opetusministeriön koulutus- ja tiedepolitiikkaa linjaavasta koulutuksen ja tutkimuksen kehityssuunnitelmasta eli kesusta. Kaikkien positiivisten ideointien jälkeen Mäkelä jäi taas pohtimaan resurssoinnin puuttumista. Kari Hernetkoskikin ihmettelee, kuinka oppilaiden kehityksestä puhuttaessa keskitytään psykologien, kuraattorien ja nuorisotyöntekijöiden palkkaamisesta. Nimenomaan opinto-ohjaajien on käynnistettävä määrätietoinen työ elämänikäisen ohjauksen järjestämiseksi. (Mäkelä, Opo-lehti 3/2007, 5; Hernetkoski, Opo-lehti 1/2008, 25.)

Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelma, uudistetut koululait ja asetukset, tuntijako, päätökset ja opetussuunnitelman perusteet ovat asiakirjoja, jotka tuovat uusia mahdollisuuksia – kun niihin halutaan tarttua. Opinto-ohjaajan arkityöhön vaikuttavat lukuiset tekijät, joita ei tule edes ajatelleeksi. Ohjaaja kohtaa muutoksia toimintaympäristössään, siihen saa mahdollisuuden myös ohjaajien yhteinen yhdistys. (Piikkilä, Sopo news 1/2004, 3.)

Esimerkkejä erilaisista ohjausalan kehittämishankkeista olisi runsaasti. Kaksi merkittävää kehittämishanketta, jotka ovat opetushallituksen hallinnoimia, ovat seuraavanlaisia:

- Ohjauksen kehittämishanke, joka toteutetaan vuosina 2003-2007. Kyseinen kehittämishanke kohdistuu perusopetuksen, lukio- ja ammatillisen sekä aikuiskoulutuksen ohjaustoiminnan kehittämiseen. Hankkeen toteuttamisessa hyödynnetään aikaisemmin suoritettujen arviointihankkeiden tuloksia. Kehittämishankkeen keskeisenä sisällöllisenä ohjenuorana on eri koulumuotojen opetussuunnitelman perusteissa määriteltyjä ohjaukselle

asetettuja tavoitteita ja sisältöjä. Hankkeen tavoitteena on tukea oppilaitoksia ohjauspalveluiden kehittämisessä. (Kasurinen, Sopo news 4/2003, 25.)

- Opetushallituksen hallinnoima EQUAL-hanke CHANCES Opinto-ohjauksen kehittäminen nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi, 2005-2006. Hankkeessa haastateltiin eri hallinnonalueiden asiantuntijoita ohjauksellisesta aluetyöstä ja kehittämistarpeista. Tutkimustulokset osoittivat, että alueellisen moniammatillisen toimintapolitiikan luomiselle on tarvetta. Alueilla tarvitaan muun muassa poikkihallinnollista yhteissuunnittelua ja moniammatillista sektorirajat ylittävää alueellista ohjauksen koordinointia sekä systemaattisuutta nivelvaiheiden ohjauksessa. Keskeistä on syrjäytymisen ennaltaehkäisy. Moniammatillisessa ohjauksen yhteistyössä on muistettava yhteistyö elinkeinoelämän kanssa. (Nykänen, Opolehti 3/2006, 14-16.)

Kehittämishankkeiden tuomat tulokset saavat varmasti jo itsekseen huomiota, mutta uuden eduskunnan, hallituksen ja opetusministerin vaihtumisen toivotaan avaavan ohjaukselle uusia ovia. Opetusministeri Jukka Gustavsson on koulutuksen asiantuntija, joka on ollut mukana opinto-ohjaajien tilaisuuksissa. Hallituksessa on myös toinen ministeri, joka on ollut aktiivinen ohjauksen alalla, Lauri Ihalainen. Lisäksi yhteistyö OAJ:n kanssa on tiivistynyt entisestään ja opinto-ohjaajia kuunnellaankin enemmän. Hernetkoski pyytää, että luodaan Suomeen elinikäinen, eri hallinnonalojen yhteinen, toimiva ohjausjärjestelmä. (Hernetkoski, Opolehti 3/2011, 3.)

7.4.3 Ohjauksen laadullisuuden takaaja kriittisenä asiantuntijana

Lastenoikeuksien 28.artiklassa todetaan selväsanaisesti, että valtion on edistettävä toisen asteen koulutusta ja opinto-ohjausta sekä ehkäistävä koulunkäynnin keskeyttämistä. Opetukseen ja ammattikoulutukseen liittyvä tieto ja ohjaus on sopimuksen mukaan tuotava kaikkien lasten saataville ja ulottuville. (Mäkelä, Opolehti 1/2010, 5.)

Yrittäjä opinto-ohjaajuuden sisältyy yhteisen hyvän ylläpitäminen ja edistäminen pääosin julkisen vaikuttamisen keinoin. Tähän noin sanottuun yhteiseen hyvään voidaan ytimekkäästi liittää se, että opinto-ohjaajan tulee taas kerran saada keskittyä omaan ydintehtäväänsä, ohjaukseen. Laatukriteereihin ja oikeusturvakysymyksiin vedoten opinto-ohjaajien tulee pitää huolta omasta jaksamisestaan. (Hernetkoski, Opolehti 4/2008, 16; Hernetkoski, Opolehti 1/2009, 3.)

Kokonaisuuksien hahmottaminen on olennaista opinto-ohjaajan professionissa. Opinto-ohjaus nousee entistä aktiivisemmin esille erilaisissa tilanteissa. Opinto-ohjauksella voidaan vaikuttaa opintonsa keskeyttävien määrään, päällekkäiskoulutukseen ja ehkäistä syrjäytyvien määrää. Kaikki lähtee yhteisöllisyydestä ja sosiaalisuudesta, joiden avulla luodaan puitteet laadukkaalle ohjausprosessille. (Mäkelä, Opoletti 3/2011, 7-8.)

Opo-lehden sisällön mukaan yrittäjä opinto-ohjaajan on asiantuntijana sisäistettävä kolme ydintekijää, jotka vaikuttavat opinto-ohjaukseen laadukkuuteen:

- Palkka- että resurssiasioissa on oltava edelleen kriittinen, sillä vain riittävillä resursseilla opinto-ohjaajat voivat saavuttaa niitä päämääriä, mitä esimerkiksi valtakunnallisessa Opetussuunnitelman perusteissa vaaditaan.
- Yrittäjäyhteiskunnan pirstaleisuus johtaa opinto-ohjaajan työtehtävien kohdentamishaasteisiin. Opinto-ohjauksesta tulee saavutettavampaa, kun opinto-ohjaajan profession sisältöön lukeutuvat työtehtävät saadaan muodollisesti määriteltyä.
- Opinto-ohjaajat kokevat, että laadukkaan ohjausprosessin takana on pätevä ammattilainen, jolloin opinto-ohjaaja nimikkeen virallinen suojaaminen johtaisi muodollisesti pätevien ammattilaisten palkkaamiseen.

Laadukkaalle ohjaukselle on nyt selkeä tilaus. Ohjauksen tilaa kartoitettaessa havaittiin puutteita, joiden johdosta eduskunnan sivistysvaliokunta otti huolestuneena kantaa ohjattavien määrään kuultuaan Suomen Opinto-ohjaajat ry yhdistyksen edustajia. Ohjauskeskusteluissa on ollut aina selvää, että opinto-ohjaus on aallonharjalla, palkkaus puolestaan aallonpohjalla. Huolestuttavaa on se, kuinka moni muodollisesti pätevä opinto-ohjaaja jaksaa tehdä vaativaa työtään alati huononevissa olosuhteissa. (Piikkilä, Sopo news 1/2003, 3.)

Opo-uutisissa päivitetään sitä, että hallituksen jäsenet ovat saaneet huolestuneita kyselyjä liittyen erityisesti perusopetuksen opinto-ohjauksen palkkaukseen. Ohjausjärjestössä ymmärretään syyt huolestuneisuuteen, sillä ohjaajien palkkaus on edelleen selkeä epäkohta. (Mäkelä, Sopo news 2/2003, 33; Piikkilä, Sopo news 2/2004, 3.)

Suomen opinto-ohjaajat ry:n tavoitteena on palkkauksen kehittäminen ja toimintaedellytysten parantaminen OAJ:n välityksellä. Ihmetystä herättää muun ohessa se, että lukioiden opinto-ohjaajat ovat ilman virkaehtosopimusta, ja peruskoulujen opinto-ohjaajille kymmenen vuotta sitten määritelty palkkauksen alaraja ei ole liikahtanut mihinkään – muiden opettajien palkkaus on samassa ajassa muuttunut. 1.3.2007 peruskoulun opinto-ohjauksen palkkauksiin saatiin joitakin tarkistuksia, mutta palkkarakenteen kehittäminen on tarpeen. Muiden opinto-ohjaajien osalta tilanne ei muuttunut. Samalla ihmetellään, kuka ottaa ohjausvastuun; ilmeisesti alipalkattu osapäiväinen opinto-ohjaaja. Samalla tiedetään, että laadukkaaseen ohjausprosessiin päästään relevantin palkkauksen keinoin. Palkkauksen

tarkastamista puoltaa myös opinto-ohjaajien edustajat OAJ:ssä, ketkä kokevat opinto-ohjauksen palkkauksen olevan epäoikeudenmukainen. (Piikkilä, Sopo news 3/2004, 3; Mäkelä, Sopo news 3/2004, 5; Piikkilä, Opolehti 2/2007, 3; Mäkelä, Opolehti 5/2006, 28.)

Kari Hernetkoski kritisoi puheita, kirjoituksia ja päätöksiä, joissa opinto-ohjauksen laadusta ja riittävydestä ei ole puhuttu toivotulla tavalla. Oppilaiden ja opiskelijoiden tukemiseen on etsitty ratkaisuja psykologien, kuraattorien ja nuorisotyöntekijöiden palkkaamisesta. Opinto-ohjaajien palkkauksen kuntoon laittaminen ole rahasta kiinni, sillä opinto-ohjaajien osuus opettajista on noin yhden prosentin luokkaa. (Hernetkoski, Opolehti 1/2008, 25; Hernetkoski, opolehti 3/2008, 12.)

Palkkauskysymysten ohella laadukkaan ohjausprosessin kannalta olennainen tekijä on ohjattavien määrä suhteessa ohjaajaan. Se on laatukriteeri, oikeusturvakysymys ja edellytys koulutuksellisen tasa-arvon toteutumiseksi. Laatukriteereihin lukeutuu luonnollisesti myös kokonaisuutena koko oppilashuollon ammattilaisten toimiva yhteistyö. Moniammatillisen oppilashuoltotyön parantamisen vuoksi suunnitellaan oppilashuollon ammattilaisten yhdistysten välistä yhteistyötä toiminnan kehittämiseksi ja resurssien takaamiseksi kaikkiin kuntiin. (Hernetkoski, Opolehti 1/2009, 3.)

Opinto-ohjauksen halutaan tehostuvan, jotta se vastaa ajan haasteisiin laadukkaasti, mutta resurssipulaan ei oteta kantaa juuri lainkaan. Resursseja ei myöskään normiteta, koska niistä pelätään tulevan minimejä. Samaan aikaan yhteiskunnan vaikuttajatahot kuuluttavat, että normiohjaus on vanhanaikaista. Käytännön ohjaustyö on kuitenkin tutkitusti osoittanut, että noin 200 ohjattavalla per opinto-ohjaaja, voidaan laatukriteerit täyttäen suorittaa opinto-ohjaajan profession ydintehtäviä ja ohjaukselle asetettuja tavoitteita. Ohjauksen resurssit tulee siis tehdä julkisiksi, kuten muunkin opetusalan osalta tapahtuu. Tämän lisäksi hallinnon tulee seurata, kuinka suurin osa opinto-ohjaajista on päteviä ja kuinka paljon heillä on ohjattavia. (Hernetkoski, Opolehti 4/2009, 3.)

Samaa mieltä on valtionvarainministeri Jyrki Katainen, joka arvostaa ohjausta. Katainen uskoo, että työolot vaikuttavat suuresti siihen, miten korkeasti koulutettu opettaja pystyy ammattiaan harjoittamaan. (Mäkelä, Opolehti 1/2010, 6-7.)

Yrittäjä opinto-ohjaajan aikakauden loppupuolella on kuitenkin valoa tunnelin päässä, kun ohjaukseen saatiin viimein lisäresursseja ja konkreettisia kehittämistoimia. Opinto-ohjaus kirjattiin lisäksi hallitusohjelmaan, uumoillaankin opinto-ohjauksen vuosikymmenen alkaneen. (Hernetkoski, Opolehti 3/2010, 8-9; Hernetkoski, Opolehti 3/2011, 3.)

Opinto-ohjauksen kirjaaminen hallitusohjelmaan tarkoittaa opinto-ohjauksen suhteen seuraavanlaisia asioita, joiden tavoitteet ovat yhtäläiset toisella asteella että korkea-asteella:

- Opinto-ohjausta vahvistetaan kaikilla kouluasteilla, tavoitteena palveluiden tasalaatuisuus ja yhdenvertaisuus saatavuudessa.
- Kaikille taataan yhtäläiset mahdollisuuden laadukkaaseen ja maksuttomaan koulutukseen – sukupuolten väliset erot ja koulutuksen periytyvyyttä halutaan vähentää.
- Koulutuksen työelämä yhteyksiä lisätään ja vahvistetaan työelämä- ja yrittäjyyskasvatusta kaikilla kouluasteilla.
- Jokaiselle peruskoulun päättäneelle taataan koulutuspaikka toisella asteella, joustavuutta lisätään.
- Toisen asteen ja korkea-asteen opiskelijavalintoja kehitetään.
- Pakkohaun tarkoituksenmukaisuus otetaan tarkastelun kohteeksi.
- Opintojen keskeytyksiä pyritään vähentämään, opintojen suoritusajkoja pyritään lyhentämään.
- Siirtymistä opinnoista työelämään pyritään nopeuttamaan. (Hernetkoski, Opolehti 3/2011, 9.)

Opo-lehden teksteissä toivotaan muodollisia rajoituksia myös opinto-ohjaajan perustehtävien rajaamisessa. Opinto-ohjaajat kokevat kautta aikain, että henkilökohtainen ohjaus on yksi konkreettisin laatutakuu.

Ohjausvoimavarojen määrällinen mitoittaminen on elintärkeä asia. Ohjauksen laatutason turvaaminen edellyttää konkreettisia toimenpiteitä. Parhaiten tähän laadukkuus pyrkimykseen päästään, kun määritellään henkilökohtaisen ohjauksen vähimmäismäärä sekä lukiossa että ammatillisessa koulutuksessa. Korkea-asteen opintojen ohjausta ei saa laiminlyödä. (Mäkelä, Sopo news 4/2003, 5.)

Työtehtävien laadukas rajaaminen koetaan ongelmalliseksi ja jo eläkkeellä oleva senioriopo Risto Tanskanen kuvaa tämän aikakauden opinto-ohjaajaa seuraavanlaisesti:

hänestä on tullut lähinnä rehtorin ylikanslisti, joka hoitaa valtaisan määrän paperihommia (Mäkelä, Sopo news 1/2004, 13).

Ohjaus on määriteltävä selkeästi ohjaustilanteeksi. Ohjaus on tilanne, jossa oppilas pääsee arvioimaan omia tavoitteitaan ja tekemään suunnitelmia ammattitaitoisen ohjaajan kanssa. Ohjaukseen tarvittavat resurssit tulee määritellä niin, että ohjattavat, muut opettajat, hallinto ja huoltajat ymmärtävät mistä opinto-ohjauksesta todella on kysymys. (Hernetkoski, Opolehti 2/2008, 3.)

Ohjauksen saavutettavuuden kannalta on selkeästi kirjattu, mitä nyky-yhteiskunnassa tulisi tehdä, jotta ohjausjärjestelmä olisi laadukasta:

- Kouluihin on perustettava lisää opinto-ohjaajien virkoja suhteessa oppilasmäärään.
- Opinto-ohjaajien palkkaus tulee saattaa kuntoon.
- Opinto-ohjaajien tulee saada keskittyä ohjauksen perustehtäviin.

- Opinto-ohjauksen perustehtävät tulee selkeästi määritellä ja tehdä julkisiksi.
- Opinto-ohjaustyön järjestämisen tulee perustua laissa ja asetuksissa määriteltyihin tavoitteisiin. (Hernetkoski, Opolehti 4/2008, 16.)

Kummastellaan, kuinka opetushallitus ei puutu ohjauksen laiminlyönteihin, vaikka kunnat ovat pitkään käyttäneet epäpäteviä henkilöitä ohjaajina. Toisaalta ei auta, että on pätevä opinto-ohjaaja, jos on 200 ohjattavan sijaan peräti tuhat opiskelijaa, säädösten mukaisia oppitunteja ei ole pidetty lainkaan, jopa osa peruskoulun oppilaista ei ole saanut henkilökohtaista ohjausta. Palkatontakin työtä teetetään opinto-ohjaajille. Nämä laiminlyönnit yhdessä, ja erikseen, ovat vastaan ohjaukselle asetettujen tavoitteiden toetutumista. (Hernetkoski, Opolehti 2/2008, 33.)

Positiivista on se, että kenttätöön perusteella nuoret pätevät opinto-ohjaajat ovat innostuneita työstään, hoitavat työnsä huolella ja haluavat kehittää ohjausta. Yhdistystoiminnan sekä alueellinen että valtakunnallinen, mahdollistavat luomaan verkostoja jo kauemmin alalla olleisiin opinto-ohjaajiin. Suomen Opinto-ohjaajat ry haluaakin kannustaa nuoria opinto-ohjaajia aktiiviseen yhdistystoimintaan. (Kauppinen, Sopo news 1/2004, 3.)

7.4.4 Oppilaitosten ja yritysten välisen toimivan yhteistyön tukihenkilö

Yhteiskunnallisessa keskustelussa tarkastelun kohteeksi useissa eri asiayhteyksissä on nostettu oppilaiden ja opiskelijoiden tuen tarvetta, erityisesti nivelvaiheissa. Jatko-opiskelupaikkoihin hakeminen ja valinnat ovat kokeneet runsaasti muutoksia vuosien mittaan, mistä laaja-alaisimpana muutoksena on siirtyminen sähköiseen hakujärjestelmään. Uudistukset eivät kuitenkaan poista periaatteellisia haasteita, kuten tulevaisuudesta epävarmojen oppilaiden tuen tarvetta. Päinvastoin, ne saattavat jopa lisätä sitä. Opo-lehden teksteissä onkin runsaasti kannanottoja liittyen epävarmojen oppilaiden opiskelumotivaatioon, ja opinto-ohjaajan kykyyn luoda riittävän konkreettisia ohjausmalleja.

Paavo Valtanen toimi yhteyshenkilönä Kokemäenjokilaakson seutukunnan oppilaan- ja opinto-ohjauksen peruskoulun ja toisen asteen välisen nivelvaiheen kehittämishankeessa. Valtanen näkee nivelvaiheet kuitenkin laajempaan kuin oppilaitosten välisinä siirtymävaiheina. Opiskeluprosessit itsessään sisältävät nivelvaiheita useammalla tasolla, jopa opintojaksojen väliset vaiheet olisivat tärkeitä ohjauksen paikkoja. Ohjaus on jatkumo, jota tulisi lisätä oppilaan kehitystason mukaan. (Mäkelä, Sopo news 4/2005, 16-17.)

Ohjauksen jatkumollisuuden seurauksena opinto-ohjaajia kannustetaan yhä monipuolisempaan yhteistyöhön koulujen ja yritysten välillä. Yrittäjäyhteiskunnassa opinto-ohjaajan profession uudentyypinen tehtäväalue on vaikuttaa oppilaisiin siten, että vähennetään ja ennaltaehkäistään mahdollisimman paljon erilaisten ennakkoluulojen syntymistä, liittyen niin omaan tulevaisuuteen kuin maailman muuttumiseen - dynaamisuuteen. Yhteiskunnan dynaamisessa kokonaisuudessa oppilaan kannalta opinto-ohjaajan yhteistyöverkostot edesauttavat oppilaan kykyä selvitä nivelvaiheiden epävarmuustekijöiden keskellä syrjäytymättä yhteiskunnasta.

Opo-lehden sisällössä opinto-ohjaajan yhteistyöroolia esitellään seuraavanlaisesti:

- Opinto-ohjaajan tulee omalla mallitoiminnallaan edesauttaa oppilaidensa kykyä kohdata maailman vaihtelevuus, ja sen mukanaan tuoma päivittäinen ihmisten – ja tilanteiden erilaisuus. Opinto-ohjaaja ilmentää tätä päämäärää luomalla ennakkoluulottomasti rajat ylittäviä yhteistyöverkostoja erilaisiin moniammatillisiin yhteistyötahoihin.

Jyväskylässä perinteisten opo-päivien yhteydessä järjestettiin Next step- messut ja Taitaja-kisat. Suomen opinto-ohjaajat ry:n puheenjohtaja on tyytyväinen ennakkoluulottomasta yhteistyöstä. Ennakkoluuloton lähestymistapa tarjosi erinomaisen mahdollisuuden ammatillisen koulutuksen arvostamisen lisääntymiselle, ja samalla opinto-ohjaajille itselleen tarjoutui loistava tilaisuus tutustua nuorten osaamiseen ja täten täydentää omaa tietämystään. (Mäkelä, Sopo news 2/2003, 6.)

Eräs opo-päivien osanottaja, jonka osallistuminen opo-päiville johtui tämänvuotisen koulutuspäivien monipuolisuudesta, kommentoikin seuraavaa:

On hyvä, että voi valita vaihtoehtoisista teemoista, sillä tarpeemmekin ovat erilaisia (Mäkelä, Sopo news 2/2003, 6-7).

Yrittäjyyss kontekstin alaisuudessa ennakkoluulottomuuteen liitetään selkeästi individualismin todentuminen opinto-ohjaajan arkityössä. Opinto-ohjaajaa kutsutaankin lukuisissa yhteyksissä oppilaan agentiksi.

Teologian tohtori, teologian filosofi ja käytännöllisen filosofian dosentti Terho Pursiainen mukaan opinto-ohjaajan ei tule tyrkyttää mitään yhtä ja ainoaa uravaihtoehtoa. Pursiainen mukaan oppilaiden tukemisen tulee olla realistista, mutta yhtä ”oikeaa” vaihtoehtoa ei ole:

Parhaiten ja syvimmin opinto-ohjaajien ammatillisista haasteista informoitu taho lienevät opinto-ohjaajat itse. Hehän tietävät enemmän ammatistaan kuin kukaan muu. Siitä taas, mikä tulevaisuudessa on olennaista, ei tiedä kukaan muu enemmän kuin toinenkaan, vaikka monet selittävätkin omia skenaarioitaan. (Vuorinen, Sopo news 1/2005, 7.)

Haasteellisimpia avoimen ennakkoluulottomuuden tilanteita opettaja-ohjaajat kokevat niiden lasten ja nuorten kanssa, joiden lahjakkuus on normaalista poikkeavaa. Pahimmillaan opettaja voi omalla käytöksellään antaa oppilailleen vääränlaista kuvaa erilaisten ihmisten kohtelemisesta.

Kari Uusikylän (Pasanen, Sopo news 1/2005, 18-19.) mukaan luovat oppilaat leimataan herkästi lahjattomiksi. Tämä johtuu siitä, että he ovat tyypillisesti riippumattomia ja tuloksena on omaperäisiä ongelmanratkaisuja. Luova oppilas luo jotain uutta, lahjakkaat myös laadultaan korkeatasoista. Uusikylä listaakin luovuutta arvostavalle ja sitä opetuksessaan edistämään haluavalle seuraavat menettelytavat:

- 1) rohkaise oppilaita tekemään asiat uudella tavalla,
- 2) korosta uusien yksilöllisten yritysten ja ratkaisujen arvoa,
- 3) luo avoin, hyväksyvä ilmapiiri, jossa on turvallista erehtyä,
- 4) anna oppilaiden tehdä itse päätöksiä,
- 5) anna riittävästi aikaa ongelmien hautomiseen ja ratkaisemiseen,
- 6) löydä keskinkertaisten ja heikkojen oppilaiden luovat kyvyt,
- 7) anna oppilaiden työskennellä halutessaan myös yksin,
- 8) auta oppilaita kestämaan myös epävarmuutta,
- 9) kannusta oppilaita järkevään riskinottamiseen ja
- 10) arvosta oppilaiden leikkillisyyttä, huumorintajua ja kokeilumieltä.

Kari Uusikylä jatkaa opo-päivien yhteydessä puhettaan siitä, miten opinto-ohjaus ottaa huomioon oppilaan erityiskyvyt. Uusikylän mukaan vertailu tukahduttaa luovuutta ja huomauttaa, että yhteiskunta suuntaa aina sitä, mikä on arvostettua lahjakkuutta. (Mäkelä, Opolehti 1/2006, 7.) Opinto-ohjaaja ei siis saa olla sidottuna aikansa yhteiskunnalliseen arvomaailmaan liian tiukasti, sillä se saattaa johtaa oppilaiden sisäisen lahjakkuuden tukahduttamiseen. Monitahoisen yhteistyöverkoston luominen ja erilaiset arvoympäristöt antavat oppilaille välineitä etsiä luovasti itseään vaihtelevissa toimintaympäristöissä.

Opinto-ohjaajat pitävät yhteistyötä niin merkittävänä vaikuttimena yksilön ja ympäristön välisessä kommunikoinnissa, että opetusministeriön asettaman opinto-ohjauksen ja työvoimapalveluiden yhteistyötä pohtinut työryhmä painotti raportissaan erityisesti nuorten koulutukseen ja työelämään ohjaamisen yhteistyöhön liittyviä kysymyksiä. Työryhmä esitti perustettavaksi alueellisia ohjauksen kehittämisestä ja ohjaustoiminnan suunnittelusta vastaavia yhteistyöryhmiä, joissa olisi eri hallinnonalojen ammattilaisten edustajia. Kouluyhteistyöryhmän mukaan ohjauspalveluiden saatavuus tulee turvata lisäksi koulutuksen ulkopuolella oleville nuorille, jotka etsivät jatkokoulutuspaikkaa tai ovat keskeyttäneet opintonsa. (Piikkilä, Sopo news 4/2004, 3.)

Tämän seurauksena opetussuunnitelmissa on vahvistettu alueellista yhteistyötä. Peruskoulu, lukio, työvoimatoimiston ja sosiaalitoimen asiantuntijat ovat kokoontuneet alueellisella tasolla. Opinto-ohjaajat ovat olleet yhteydessä oman alueen

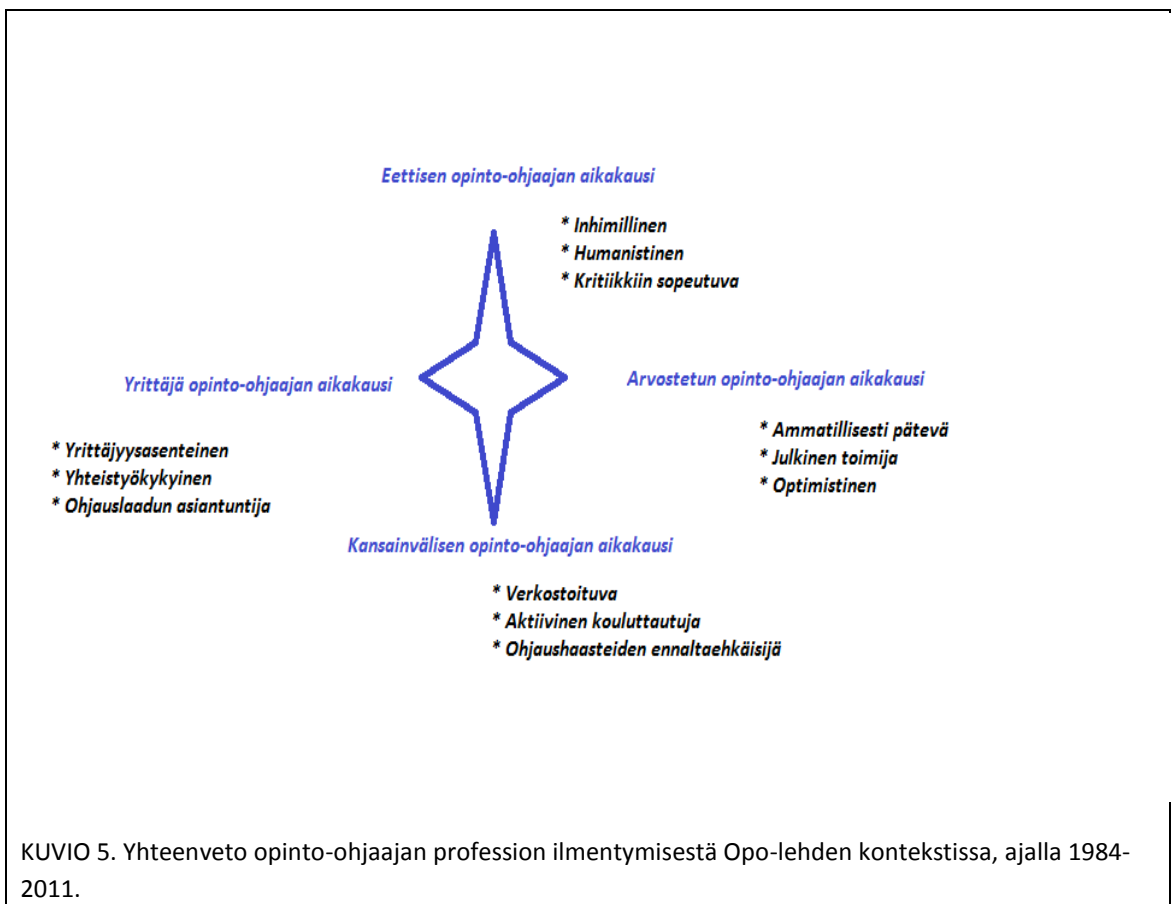
yrityksiin ja selvittäneet alueen työpaikka-antia. Tällainen toiminta tehostaa myös erityisopiskelijoiden sijoittumista nivelvaiheiden yli, kun opinto-ohjaajat konsultoivat aktiivisesti yrityksiä. (Nummi, Sopo news 2/2005, 14-15.)

Opinto-ohjaajan profession päämäärät kasvavat, mutta myös keinot päämäärien toteuttamiseen yhteistyön välityksellä monipuolistuvat. Opinto-ohjaaja oppilaan edunvalvojana ja toimivan yhteistyön ja verkostoitumisen asiantuntijana vaikuttaa epäsuorasti koko yhteiskunnan edunvalvontaan.

7.5 Tulosten yhteenveto

Laadullisen analyysiprosessini tutkimustuloksiksi muodostui neljä toisiaan tukevaa opinto-ohjaajan profession rakentumista kuvaavaa opinto-ohjaajan aikakautta. Näiden aikakausien ohjaukselliset näkökulmat vaihtelevat sisällöllisesti pääosin yhteiskunnallisten murrosten muokkaamana opinto-ohjauksen muuttuvana todellisuutena. Teemojen sisällä opinto-ohjaajan profession perustehtävä oppilaan ohjaajana ei konkreettisesti muutu, vaan opinto-ohjaajan profession kehittyminen tapahtuu Opo-lehden sisällössä muun muassa lukuisten ulkoisten vaatimusten muodossa, kuten ajankohtaisen koulutus pätevyyden hankkimisessa. Ulkoiset vaatimukset johtavat opinto-ohjaajan profession sisäiseen pohdintaan, mutta lukija voi huomata, että opinto-ohjaajan professionaalinen kehittyminen sisäisellä tasolla on riippuvainen ohjaajan omasta tarpeesta kehittää itseään ammatillisesti.

Alla oleva kuvio 5. osoittaa, että aikakausien sisällölliset kriteerit sisältyvät enemmän tai vähemmän jokaiseen ohjausaikakauteen. Tästä huolimatta jaot eri aikakausiin ovat relevantit, sillä opinto-ohjaajan profession kehittyminen painottuu eri aikakausina eri näkökulmista. Tämä erilainen painottuminen tapahtuu sekä aikaisempien opinto-ohjauksellisten pohdintojen että yhteiskunnallisten tekijöiden yhteissummana.

Eettisen opinto-ohjaajan aikakauden lähtökohtana opinto-ohjaajan profession kannalta opinto-ohjaajaa tarkastellaan inhimillisenä yhteiskunnan yhtenä tulevaisuuden vaikuttajana. Inhimillisen professionsa vuoksi opinto-ohjaajan tulee sisäistää koulutuspoliittiset yhteiskuntajärjestelmät, mikä tukee ohjaajan laaja-alaisen asiantuntijuuden kehittymisessä. Opinto-ohjaajan professio sisältää luontaisvaatimuksena humanistista herkkyyttä, mikä puolestaan asettaa ohjaajan paradoksaalisten ohjaushaasteiden eteen; ympäristön odotukset versus yksilön tarpeet. Tästä syystä jokaisen opinto-ohjaajan tulee sopeutua jatkuvaa kritiikkiin, sillä yhteiskunnallisista murroksista huolimatta opinto-ohjaajan profession ensisijainen lähtökohta ohjausprosessin toteuttamisessa on yksilön tarpeissa.

Arvostetun opinto-ohjaajan aikakaudella opinto-ohjaajan profession tarkastelukulmana ovat vahvasti ympäristön luomat edellytykset harjoittaa opinto-ohjauksen korkeatasoista professiota. Opinto-ohjaajalta tämä vaatii julkista argumentointia professionsa tarpeista ja tarpeellisuudesta, minkä kautta vaikutetaan yhteiskunnan valtajärjestelmiin. Oppilaiden edunvalvonnan kannalta jokainen opinto-ohjaajan professiota harjoittava on vastuussa yhteiskunnallisen vaikuttamisen edunvalvontaprosessista. Ohjaajan tuleekin ymmärtää itsensä julkisena toimijana, sillä juridisesti määräytyvät opinto-ohjaajien virkaehtosopimukset sisältöineen vaikuttavat suoraan opinto-ohjaajan perustyöhön asti. Resurssipulan keskellä ohjaaja ei kuitenkaan saa menettää tulevaisuuden uskoa, sillä opinto-ohjaajan professioon sisältyy juurikin tulevaisuuden uskon vahvistaminen itsensä lisäksi ohjattavilleen.

Kansainvälisen opinto-ohjaajan aikakaudella opinto-ohjaajan professiota rakennetaan aktiivisen verkostoitumisen kautta. Pääroolissa tämän aikakauden opinto-ohjaajalla on hyötyminen etenevästä yhdistystoiminnasta, jonka yhdentymisen seurauksena kehitetään ja vahvistetaan opinto-ohjaajan professiota entisestään. Tämä kehittäminen välittyy muun muassa yhdistyksen tarjoamien jatkuvasti runsastuvien jatkokoulutusmahdollisuuksien muodossa yhdistyksen jäsenille. Opinto-ohjaajalta odotetaan ennakoivaa ja valmistautuvaa asennetta työnsä lisääntyviä haasteita kohtaan, missä ammatillisen pätevyyden ylläpitämiseen sisältyy kouluttautuminen vastaamaan monikulttuurisiin haasteisiin arkityössään.

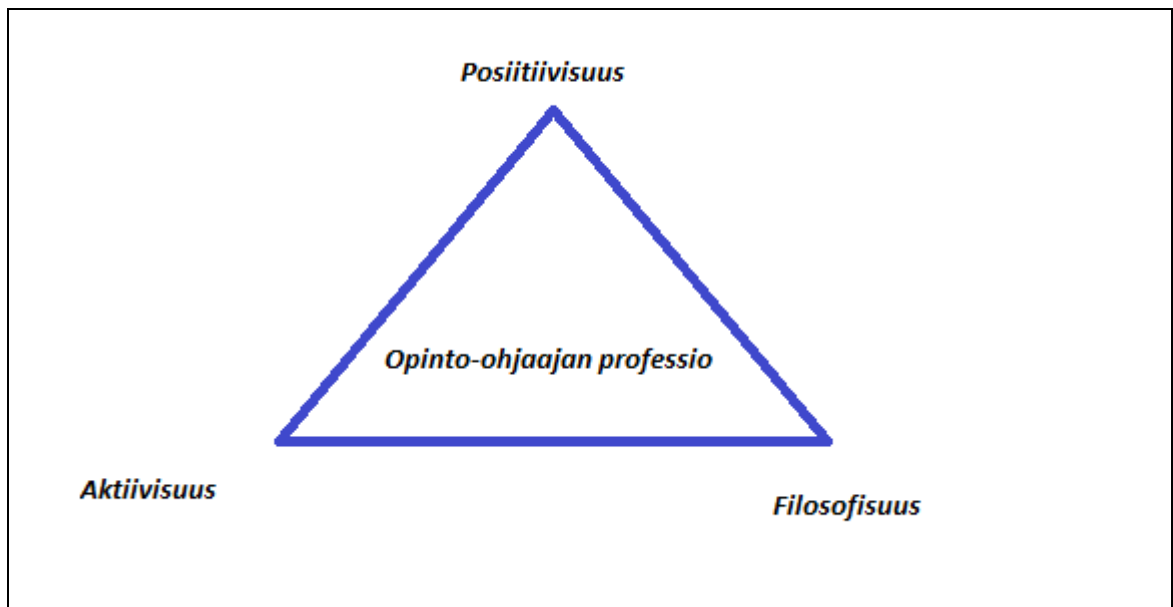
Yrittäjä opinto-ohjaajan aikakaudella opinto-ohjaajan professio ilmenee yrittäjyisyhteiskunnan muutoksien pohjalta siten, että jatkuva kehittämistyö on tullut opinto-ohjaajan professioon jäädäkseen. Opinto-ohjaajalta odotetaan yrittäjyysasennetta, jonka päämääränä on ymmärtää individualistinen yhteiskunnan elinikäisen oppimisen ideologia. Oppilasta ei enää sosiaalisesta vain omaan yhteiskuntaan, vaan opinto-ohjaajan laadukas pätevyys pitää sisällään kyvykkyyden yhteiskunnalliset rajat ylittäviin ohjaussuorituksiin. Tämän asteinen ohjaus puolestaan vaatii tuekseen moniammatillista yhteistyöverkostoa ja kriittistä otetta ohjausprosessin monivaiheisessa etenemisessä. Yrittäjyisyhteiskunnan tehokkuusvaatimukset konkretisoituvat opinto-ohjaajalle esimerkiksi oppilaitosten ja yritysten välisen yhteistyöhenkilön roolissa, missä yhteistyön tarkoituksena on koko yhteiskunnan edunvalvonta.

Seuraavat kaksi alakappaletta esittelevät opinto-ohjaaja profession yhteydessä esiintyvät yhteiset tavoitteet ja haasteet Opo-lehden sisällön analysoinnin perusteella. Viimeisen alaotsikon sisältö tarkastelee yksityiskohtaisemmin opinto-ohjaajan

aikakausien toistuvia teemoja niiden kronologisesta näkökulmasta, mikä sisältää neljä päätekijää; yhdistystoiminnan, ohjaajan persoonallisuuden, yhteistyön ja resurssit.

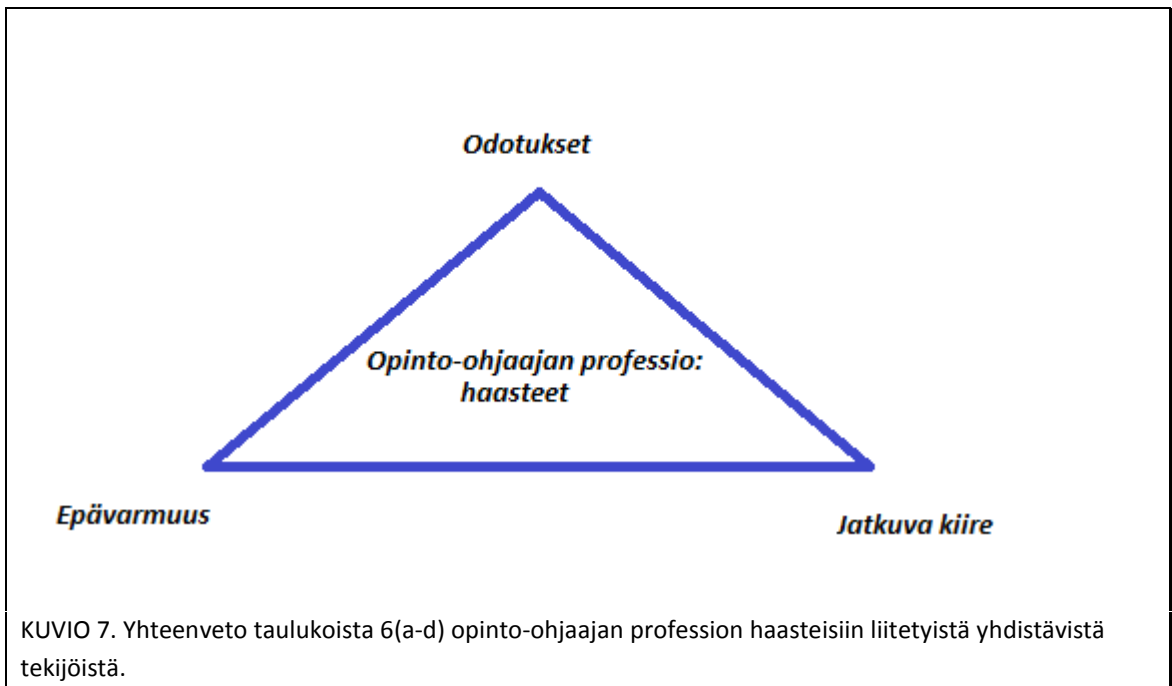
7.5.1 Opinto-ohjaajan profession ja opinto-ohjaajan profession haasteiden yhdistävät tekijät

Kokosin yhtenevät opinto-ohjaajan profession aikakausiin sisältyvät opinto-ohjaajaan profession liitetyt yleistekijät itsenäiseksi kuvioksi ja puolestaan opinto-ohjaajan profession haasteet itsenäiseksi kuvioksi.

KUVIO 6. Yhteenveto taulukoista 5 (a-d) opinto-ohjaajan profession liitetyistä yhdistävistä tekijöistä.

Opo-lehden teksteissä kirjoitettuna ja piiloviestinä opinto-ohjaajan profession määrittelemisessä yhteistä nimittäjän virkaa toimittaa ajatus *positiivisesta* opinto-ohjaajasta. Tähän positiivisuuteen rinnastetaan halu toimia *aktiivisesti* oppilaidensa oikeuksia ajatellen ja pyrkimyksenä kehittää omaa professiotaan esimerkiksi jatkokoulutuksilla ja osallistumisena yhdistystoimintaan. Opo-lehden sisällössä opinto-ohjaajan professiota kuvataan rajattomana, jonka hallitsemiseen opinto-ohjaajan tulee omata *filosofista* ajattelumaailmaa. Nämä kolme tekijää löytyvät kaikista analysoimistani opinto-ohjaajan aikakaudesta Opo-lehden tekstien pohjalta limittäisinä opinto-ohjauksen taustavaikuttajina.

Opo-lehden sisällön mukaan ympäristön *odotukset* luovat puitteet opinto-ohjaajan profession harjoittamiselle, kun taas oppilaan tarpeet luovat tarpeen opinto-ohjaajan professionille. Yhteiskunnan dynaaminen *epävarmuus* ja ohjausodotusten ristiriitaisuus luovat tarpeen varmistaa opinto-ohjauksellisesti tasa-arvoiset lähtökohdat kullekin oppilaalle ympäristöstä riippumatta. Kestohaasteena oman leimansa opinto-ohjaaja profession tuo *jatkuva kiire* ja opinto-ohjaajan työtehtävien rajaamattomuus. Opo-lehden sivuilla keskustellaan odotuksista, epävarmuudesta ja kiireestä, mutta käytännön ohjausmuutoksia on vaikea havaita ainakaan lehden viitekehystä käsin.

Opo-lehti sisältää runsaasti pohdintaa opinto-ohjaajan profession rakentumisesta ja määrittämisestä. Yhteenvetona vertailtaessa kuviota 6. ja 7., huomataan yksi merkittävä eroavaisuus; kuvio 6. ilmentää *opinto-ohjaajan profession rakentuminen on riippuvainen opinto-ohjaajan omasta sisäisestä lähtökohdasta*, kun puolestaan kuvio 7. todentaa, että *opinto-ohjauksen haasteet ovat ulkopuolisten vaikutteiden alaisia tekijöitä*. Tämä selittää sitä, miksi aikakausien eroavaisuuksista huolimatta ne sisältävät myös runsaasti sisällöllisesti yhteneviä tekijöitä.

7.5.2 Opinto-ohjaajan aikakaudet tiivistettynä yhdistystoiminnan, persoonan, yhteistyön ja resurssien kehittymisen näkökulmasta

Erittelin Opo-lehden sisällöstä opinto-ohjaajan profession rakentumista ohjaavat päätekijät;

- Yhdistystoiminnan vaikutus opinto-ohjaajan profession kehittämisessä.
- Opinto-ohjaajan oman persoonallisuuden hyödyntäminen opinto-ohjaajan ammattiprofession kehittämisessä.
- Yhteistyöverkostojen painopisteiden muuttuminen, pyrkimyksenä vastata ajan primaareihin ohjaushaasteisiin.
- Resurssikeskustelujen aihe-alueiden tarkasteleminen opinto-ohjaajan profession näkökulmasta; opinto-ohjaajan toimenkuvan perustavoitteita paremmin tukevaksi.

	Eettisen opinto-ohjaajan aikakausi, 1984-1989	Arvostetun opinto-ohjaajan aikakausi, 1990-1996	Kansainvälisen opinto-ohjaajan aikakausi, 1997-2002	Yrittäjä opinto-ohjaajan aikakausi, 2003-2011
Yhdistystoiminta	Eettinen normisto	Edunvalvonta	Yhdistysten yhdistyminen	Kehittämistoiminnan tukeminen
Persoonaa	Inhimillisuus	Itsensä arvostaminen	Aktiivisuus	Kriittisyys
Yhteistyö	Yhteistyön merkityksen ymmärtäminen	Koulun sisäisen yhteistyön selkeyttäminen	Kansainvälisen yhteistyön lisääminen	Yritysten ja oppilaitosten välisen yhteistyön kehittäminen
Resurssit	Ohjauksia tarvitaan lisää	Ammatillisesti relevantti palkkaus	Lisäkoulutuksiin osallistumisen mahdollistaminen	Elinikäiseen ohjaukseen panostaminen; pidemmät työurat

Taulukko 7. Yhteenveto Opo-lehden sisältämien opinto-ohjaajan profession rakentumiseen liitettyistä toistuvista taustamuuttujista, ajalla 1984-2011.

Opo-lehti on Opinto-ohjaajat ry:n toimittama yhdistyksen oma ammatti- ja järjestölehti. *Tästä voi luonnollisesti päätellä, että yhdistystoiminnan rakentuminen on kulkenut limittäin kaiken muun opinto-ohjaukseen sisältyvien tekijöiden ohessa.* Opo-lehden sisältöä analysoimalla ilmeni, että yhdistystoiminta on 1984 pohtinut pääaiheissaan runsaasti eettisten ohjeiston tarpeellisuutta opinto-ohjaajan profession määrittämisen että käytännötoiminnan kannalta. Opo-lehden vaikuttajat halusivat opinto-ohjaajien yhdistykselle yhteiset eettiset toimintarakenteet, jotka auttaisivat opinto-ohjaajan toimenkuvan eettisen pohjan synnyttämisessä. 1990-luvun alussa on vahvasti mukana yhdistystoiminnan edunvalvontarooliin sisäistäminen ja OAJ:n kanssa tehtävän yhteistyön lisääminen. 2000-luvun taitteessa yhdistystoiminnassa keskitytään

oppilaanohjaajien että opinto-ohjaajien yhdistysten yhdistymiseen. Yhdistysten lopullisen yhdyntymisen jälkeen yhdistystoiminta fokuoitoiu toimimaan äänitorvena erilaisille kehittämiprojekteille, antamalla esimerkiksi runsaasti palstatilaa opinto-ohjauksesta julkaistujen tutkimuksien esittelemiseen.

Opo-lehden sisällön mukaan ei ole yhdyntekevää, millainen on opinto-ohjaajan rooli ja sen taustalla vaikuttava *opinto-ohjaajan persoonallisuus*. Opo-lehden pääkirjoittajista aina yksittäisten opinto-ohjaajien teksteihin yhdyntävänä tekijänä pohditaan suorasti ja epäsuorasti opinto-ohjaajan persoonallisuutta. Opinto-ohjaajan persoonallisuus nähdään yksilöllisenä, mutta siitä huolimatta opinto-ohjaajaa vertaillaan ihmisprototyyppiin, joka näyttäisi hallitsevan kaikkea tarpeellista maan ja taivaan väliltä. Kuitenkin tämän rinnalle tuodaan viestiä siitä, että opinto-ohjaaja on inhimillinen ihminen – ei tempuntekijä. 1990-luvulla käynnistyi selkeä tarve muistuttaa opinto-ohjaajia itseään arvostamaan oman työnsä ammatillinen status korkealle. Opinto-ohjaaja, joka arvostaa itse itseään, nauttii myös muun ympäristön arvostusta. Arvostusteeman loogisena jatkumona pintaan nousee opinto-ohjaajien oman aktiivisuuden herättely ja aktiivisten opinto-ohjaajien kiittäly. Aktiivisuudenkin yhteydessä muistutetaan tarkkaavaisuudesta, jotta opinto-ohjaajien toimiala kehitty nimenomaan positiiviseen suuntaan. 2000-luvulla Opo-lehden palstoilta löytyy ajatus siitä, että kriittäisyys on ennen kaikkea voimavara. Aktiivisuutta ja itsereflektiota hyödyntämällä saadaan aikaan toimivaa ja jatkuvaa opinto-ohjaaja profession kehittämistä.

Opo-lehden teksteissä herätellään toistuvasti opinto-ohjaajia tiedostamaan *yhteistyöverkoston merkitys* opinto-ohjaajan päivittäisen työn kannalta. Aluksi yhteistyötä tarkastellaan selkeästi enemmän mikronäkökulmasta, mitä seuraa kronologisesti jatkuvasti laajentuvan makronäkökulman mukaan tuleminen – koulun sisäisestä yhteistyöstä kansainväliseen yhteistyöhön. Opinto-ohjaaja profession sisältyy luonnostaa paljon yhteistyötä erilaisten vaikuttaja- ja valtatahojen kanssa, mutta tulee olla tarkkana yhteistyön tasokuudesta. Yhteistyöhön sisällytetään lisäksi opinto-ohjaajan kyky rajata professionsa kontekstia, minkä tuloksena yhteistyö pysyy laadukkaana ja pitkäjänteisenä toimintana.

Opo-lehden kirjoittajien mukaan *resurssipula ei ole poikkeus, pikemminkin sääntö*. Ohjausajan vähäisyyttä yhtä oppilasta kohti käsitellään kronologisesti alusta loppuun asti. Yhteiskunnan arvostamisen tasoa opinto-ohjaaja professiota kohtaan verrataan myös resurssien kautta. Lehti sisältää paljon kaunista tekstiä yhteiskunnan vaikuttajatahoilta, jotka sanovat ymmärtävänsä opinto-ohjauksen olevan välttämätöntä oppilaiden tulevaisuuden kannalta. Resurssit opinto-ohjauksessa ovat oppilaan resurssija. 2000-luvulla resurssija alkoi vihdoin konkretisoitua totuttua enemmän, opinto-ohjaajia alettiin kuuntelemaan päätöksenteon yhteydessä. Opo-lehden vaikuttajat näkevät nämä resurssit positiivisena asiana, vaikka tiedostavatkin niiden taustalla olevan yhteiskunnan tarve luoda ihmisille pidemmät työurat, ei suoranainen opinto-ohjaaja profession arvostamisen lisääntyminen.

8 DISKUSSIO

– Metodologinen luotettavuus, teorian ja empirian dialogia sekä jatkotutkimushaaste

Laadullisen ja aineistolähtöisen Opo-lehden sisällönanalyysini luotettavuustekijöitä tarkastelllessani kiinnitän ensimmäiseksi huomiota valitsemani analyysimenetelmääni, jonka metodologisesti perustelin Tuomi & Sarajärvi (2009, 95; 104) tieteellisen tutkimuksen näkökantaan soveltaen. Mielestäni **induktiivinen sisällönanalyysini** avaa lukijalle aineistostani pelkistetyn merkityskokonaisuuden, sen sijaan että olisin suoraan lähtenyt ”tyhjän päältä” tutkimaan diskurssianalyysin metodologialla yksittäisten vaikuttajien tekstisisällön vaikutustavoitteita opinto-ohjaajan professiota rakennettaessa. ”Tyhjän päältä” ei tietenkään inhimillisenä ihmisenä voi koskaan lähteä, sillä havaintomme ovat latautuneet aiemmilla tiedoilla (Eskola & Suoranta 2008, 19). Tästä huolimatta valintani kohdistuessa sisällönanalyysin puolelle, ajattelin sen olevan opinto-ohjauksen formaalista tasosta tietämättömälle tutkijalle relevantimpi valintakriteeri. Lopulta neljä merkittävää taustasyötä vaikuttivat menetelmäni lopulliseen valintaan:

- Sisällönanalyysin mukaisesti selkeät teemat ovat mahdollisia, sillä ne eivät ole riippuvaisia kirjoittajiensa taustasta.
- Useimmat Opo-lehden vaikuttajat ovat samoja henkilöitä, jotka vaikuttavat muun muassa kirjallisuudessa ohjausteosten toimittajina. Tästä syystä diskurssianalyysin tuottaman yksittäisen kirjoittajan suhdetta opinto-ohjauksen profession rakentamiseen olisi mielestäni vaatinut jo Opo-lehtiaineiston ylittävää analyysia, vähintään kaikkiin ks. toimijoiden tuottamiin ohjausteoksiin – täten myös diskurssianalyysin yhtenä analyysisoluna oleva kirjoittajien statusarvon analysointi olisi kärsinyt, sillä lähes kaikki Opo-lehden kirjoittajat ovat vaikutusvaltaisia toimijoita ohjausalalla. Aineiston lähdeluetteloni tarkastelu paljastaa, että yleisetkin Opo-lehden tekstit ovat esimerkiksi päätoimittajan kirjoittamia (tämä eroaa esimerkiksi *Opettaja*-ledestä).
- Samalla diskurssianalyysi olisi vaatinut jo sisällönanalyysin tuottaman tiedon mukaista pohjajymmärrystä opinto-ohjauksen sisäisestä todellisuudesta, jotta tutkijan päätelmät voivat olla etnografisestikin ajateltuna tieteellisesti korkeatasoisen tutkimuskriteerit täyttäviä.
- Teorian ja empirian dialogisten yhtäläisyyksien kirjaaminen olisi ollut enemmänkin toteamusta kuin analysointia, sillä oletettavasti sama henkilö ei julkaise täysin ristiriitaista informaatiota saman ammattialan julkaisuihinsa.

Samalla tutkimukseni teoreettisena näkökulmana olevat kasvatustieteellinen ja sosiologinen tieteenalaisuus pysyvät tasapainoisina sekä limittäisesti toisiaan tukevinä

lähtökohtina. Tämän lisäksi tutkimustulosteni lähihistoriallinen painottuminen nousee yksinomaan itse Opo-lehtiaineiston rakentamana, ei muun ohjaustaustakirjallisuuden tuottamana.

Alla eriteltyinä tutkimustulosteni *luotettavuusreflektiota*, jonka pohjalta lukija voi päätellä tutkimustulosteni sisäistä ja ulkoista validiteettiarvoa:

USKOTTAVUUS

- Aineisto on julkinen lehtiaineisto.
- Analyysiprosessiin sisältyvien Opo-lehden julkaisujen perusteleva metodologia yhteydessä valintakriteereineen.

SIIRRETTÄVYYS

- Tieteellisten tulosten ja käytännön suhde ongelmallinen, sillä opinto-ohjaaja professiota leimaa jatkuva epäselvyys. Taulukot 6 (a-d) todentavat, että ihanteet harvoin vastaavat todellisuutta. Tutkimustulokset eivät ole suoraan siirrettävissä opinto-ohjaajien toimintakontekstiin.

RIIPPUVUUS/ TUTKIMUSTILANNE

- Lehtiaineiston julkisuus poistaa anonyymi ja eettisyys ristiriidat.
- Aineistossa ei ulkoista vaihtelua, sillä otanta sisältää kaikki Opo-lehdet ajalta 1984-2011.

VAHVISTUVUUS

- Opo-lehdistä julkaistu vain yksi aiempi vastaavanlainen tutkimus vuodelta (Sankari, 2008); tuloksien vertaamisesta selviää, että aineistojen ajallisen vaihtelun ja Opo-lehtien analyysiprosessin vaihteluista huolimatta tuloksista löytyy runsaasti yhteneväisiä tekijöitä, kuten palkka-asioiden käsittelyä.
- Tutkimus mahdollista toistaa samankaltaisesti toteutettuna.

Taulukko 8. Laadullisen tutkimuksen luotettavuustekijöiden arviointia. (Eskola & Suorannan mukaan 1996.

Tein tietoisien päätöksen, kun en tulososiossa käyttänyt esittämismuotona *teorian ja empirian dialogia*. Virallinen perustelu tälle löytyy jo metodologiasta (kappale 5.2), mutta tiivistetysti perusteltuna tämä valinta johtui siitä, että Opo-lehden vaikuttajat ovat pääpiirteittäin samoja vaikuttajia kuin suomalaisen ohjauskirjallisuuden toimittajat. Jos puolestaan olisi valinnut tulososioon *teorian ja empirian dialogia*, olisi mielestäni ollut tarpeen tehdä johdonmukaista diskurssianalyysia siitä, kuinka kirjallisuus ja Opo-lehti todellisuudessa rakentavat toisiaan. Oma metodologiani on induktiivinen sisällönanalyysi, jonka alaisuudessa kevyesti lainaan diskurssianalyysimenetelmiä.

Käytännössä analysointina paljastaa niitä tekijöitä, joita opinto-ohjauksen yhteydessä yleisesti käsitellään – järjestölehden näkökulmasta. Tästä syystä ei tule yllätyksenä, että Opo-lehti ja opinto-ohjaajan professio sisältöineen on suurilta osin riippuvainen yhteiskunnallisista muutoksista, kuten Opetussuunnitelmien perusteista, sillä professiot uudistuvat jatkuvasti valtarakenteiden uudistumisten seurauksena. Analysoimani opinto-ohjaajan aikakaudet realisoituvat luonnollisesti makrotason yhteiskunnallisiin ohjausmuutoksiin, mutta Opo-lehti käsittelee niitä omassa mikrokontekstissaan.

Teoriaosaan muokkaamani ja yhdistämäni historiallinen ytimekkyys liittyy oman aineistoni sijoittumiselle aikavälille 1984-2011, joka historiallisuudestaan huolimatta on painokkaasti lähihistoriaa. Tutkielmani tuli kuitenkin käsitellä koulutuksellisesti ja professionaalisesti historiaa kauempaakin, sillä historia rakentaa tulevaisuutta. Tästä syystä on tarpeellista käsitellä professionaalistumisen muotoutumista ja lähtökohtaisia kasvatuksellisia pääomia. Kuitenkin tarpeettoman laaja-alainen historiallinen pilkkominen olisi ollut oman tutkimusaiheeni kannalta aiheetonta, sillä aineistoni ei pyri vastaamaan suuriin linjoihin, vaan tarkastelemaan Suomen opinto-ohjaajien sisäistä professiota.

Teoreettisen viitekehitykseni mukaan koulutus- ja professiokehitystä ilmenee, että peruskoulun tarkoituksena oli yhtenäistää koulutusta. Tästä huolimatta edelleenkin peruskoulun yhteydet ammatillisiin oppilaitoksiin ovat sängen etäiset, samalla tämä asettaa opinto-ohjaajille haasteita, jotka konkretisoituvat vakavina ohjauspuutteina (Pirttiniemi 2004, Onnismaa, Pasanen & Spangar (toim.) 52). Opo-lehden sanomanakin puolestaan ilmenee, että ohjauksen puitteet ovat liian hatarat siihen, että ohjauksella voitaisiin käytännössä taata yhteneväistä tasa-arvoa. Peruskoulussa tulee varmistaa kaikille ohjauksen riittävyys, mutta tästä asetetut normit ovat monessa suhteessa tuntijärjestelmän puitteissa tulkinnallisia.

Käsittelin lisäksi Suomen opinto-ohjaajat ry:n alla hieman kansainvälistä yhdistystoimintaa, joiden kanssa Suomen opinto-ohjaajien oma yhdistys tekee aktiivista yhteistyötä. Omat tutkimustulokseni todentavat, että kansainvälisyys ja verkostoituminen ovat jatkuvasti pinnalla.

Kansainvälisen aallon pyyhkiessä Suomen kamaraa käsite *kulttuurisensitiivinen ohjaus* on saanut tulta alle. Monikulttuurisen ohjauksen tarpeet ovat rajussa kasvussa. Marginaaliryhmien erityisen tuen tarve ei suoranaisesti välity omasta analyysistani merkittävänä huomiona, mutta työttömyyden yhteydessä viitataan toistuvasti marginaaliryhmien tuen tarpeeseen muita ohjausryhmiä useammin. Opinto-ohjaajilta toivotaankin tarvittaessa uraohjausta urakehityksen siirtymä-, kriisi- tai muutosvaiheissa. (Koivumäki & Matinheikki-Kokko 2004, Onnismaa, Pasanen & Spangar (toim.) 220-225, 229.)

Euroopan komissio on julkaissut lukuisia asiakirjoja, joissa kuvataan uraohjaukseen liittyvää toimintapoliittisia suuntaviivoja. Dokumentit sisältävät muun muassa elinikäisen oppimisen, koulutusjärjestelmän kehittämisen sekä tiede- ja sosiaalipoliittikkaa. (Vuorinen 2004, Onnismaa, Pasanen & Spangar (toim) 288, 293.) Kuten tutkimustulokseni välittävät, juuri nämä teemat esiintyvät Opo-lehden sisällössä toistuvasti erilaisin vaihtelevin näkökulmin.

Teorian että metodologian yhteydessä mainitsen, että diskussion yhteydessä *vertailen saamiani tutkimustuloksia Erkki Sankarin pro gradu -tutkielman (2008) tuloksiin*. Sankarin tutkimusajankohta sijoittuu pääosin samaan ajanjaksoon (1979-2005) kuin omani (1984-2011). Tämän johdosta, ja ainoana aikaisempaan Opo-lehtitutkimuksena, voin perustellusti käyttää Sankarin tutkimusta vertailuaspektina, sillä myös Sankarin tutkimusmetodologiana on induktiivinen sisällönanalyysi. Lukijan on hyvä huomata myös se, että olen omassa teoriaosassani hyödyntänyt Erkki Sankarin pro gradun laadukasta antia.

Vertaillen oman tutkimukseni tutkimustuloksia suhteessa Erkki Sankarin analysoimiin tutkimustuloksiin, huomaa väistämättä niissä yhtäläisyyksiä, kuten Suomen opinto-ohjaajat ry:n, resurssien ja opinto-ohjaajan työnkuvan merkittävyyden. Tästä huolimatta analyysimme ovat kuitenkin varsin poikkeavat; aineistostani muodostui analyysiprosessin aikana selkeästi neljä opinto-ohjaajan aikakautta, mutta Sankarin tekemän analyysiprosessin tuloksena ei syntynyt erillisiä opinto-ohjaajan aikakausia. Sankarin näkökulmana toimii enemmänkin ”kronologinen yhteneväisyys” verrattuna oman tutkimukseni ”kronologiseen jatkumoon”, jossa historia rakentaa tulevaisuutta. Tämän lisäksi Sankarin tulososio sisältää teorian ja empirian dialogia, mitä puolestaan itse halusin välttää. Jälkeenpäin ajateltuna oma päätökseni tuntuu edelleen toimivalta, sillä Sankarin (2008, 214-215.) mukaan opinto-ohjaajien toimivat koulun ja työelämän ja muun yhteiskunnan leikkauspisteessä, minkä vaikutuksesta Opo-lehti on erityisen herkkä koulutuspoliittisten muutoksille. Lisäksi Sankarin mukaan vahvoilla professionaalisilla voi itselläänkin olla vaikutusvaltaa ammattikuntaansa liittyvissä asioissa. Opo-lehti opinto-ohjaajien ammattikunnan äänitorvena kertoo millaisin professionaalisin rakentein ohjaajat ovat pyrkineet varmistamaan ammattikuntansa aseman koulun ammattien kentässä.

Sankarin (2008, 215) mukaan aineistosta korostui neljä opinto-ohjausprofession vaikuttanutta kategoriaa; 1) professionaalinen järjestö, 2) palkkaukseen, työaikaan ja

työn ehtoihin liittyvät asiakokonaisuudet, 3) ideaalisen työnkuvan ja ammatillisen identiteetin etsintä sekä 4) opinto-ohjaajien kaksoisrooli opettajina ja ohjaajina. Oman tutkimuksena perusteella puolestaan korostui; 1) yhdistystoiminnan vaikutus opinto-ohjaajan profession kehittämiseen, 2) opinto-ohjaajan oman persoonallisuuden vaikutus opinto-ohjaajan ammattiprofession kehittämiseen, 3) moniammatilliset yhteistyöverkostot sekä 4) ohjausresurssiargumentit. Sisällöllisesti tutkimustuloksienne ideologiat ovat suhteellisen yhtäläiset, mutta Erkki Sankarin analyysi on riippuvainen muusta ohjauskirjallisuudesta. Tästä Sankari kirjoittaa seuraavanlaisesti:

Tutkimuskirjallisuuden tehtävänä oli auttaa löytämään näkökulmia ja työkaluja aineistosta nousseiden tutkimuskysymysten analysointiin ja tulkintaan. Ne tutkimuskirjallisuudesta löydetty lupaavatkin tutkimukselliset polut, joihin ei löytynyt kunnan kiinnekohtia Opo-lehdistä, jäivät kokonaan pois tai eivät tulleet tutkimuksen keskiöön. (Sankari 2008, 214.)

”Yhteisinä tutkimustuloksina” saimme molemmat ydinkomponenteiksi opinto-ohjaajien henkilökohtaiset ohjauskeskustelut että kaikkien oikeudet saada laadukasta ohjauspalvelua. Sankari kirjoittaakin (2008, 216), että ohjauspalveluiden kansainvälisten järjestöjen (EU, OECD) ohjauksellinen korostaminen on nostattanut huomattavasti ohjauksellista arvostamista. Yhteisinä korostuksina molemmista analyyseistä löytyy lisäksi ohjauksen lukeutuminen kaikkien opettajien velvollisuudeksi, mutta opinto-ohjaajan tulee olla ohjauksen erityisasiantuntija (Sankari 2008, 219).

Yksittäisenä selkeänä analyysierona kronologisen käsittelytavan rinnalla välittyi Erkki Sankarin luoma näkemys opinto-ohjauksen epävarmuustekijöistä ja ohjaajuuden ja opettajuuden suhteesta. Sankarin mukaan ohjauksen epävarmuus oli äärimmillään 1990-luvun laman aikoihin, sillä Opo-lehdessä ohjaajien asemaa käsiteltiin vakavasti uhattuna (Sankari 2008, 215). Oman näkemykseni poikkeaa hieman, sillä 1990-luvun lama-aika kyllä nosti ohjausprofession epävarmuustekijät vahvasti pinnalle, mutta omien tutkimustuloksieni yhteenvedossa opinto-ohjaajan profession yhtenä jatkuvana haastetekijänä on kolmen dialogin (KUVIO 7.); jatkuvat odotukset, *jatkuva epävarmuus* ja jatkuva kiire. Tämän saamani dialogin perusta on ympäristön luomissa ohjauspuitteissa, johon muun muassa sisältyy 1990-luvun lama-aika. Lama-aikojen ulkopuoliset ohjausepävarmuudet koskevat pääosin silti samaa huolenaihetta kuin yksinään lama-aika pitää sisällään; riittäviä ohjausresursseja.

Toinen selkeä eroavaisuus on Sankarin ydinkategoriaksi nostama ohjaajuuden ja opettajuuden suhde. Sankarin mukaan tämän suhteen perustana on opinto-ohjaajien koulutustausta, jossa opinto-ohjaus on identifoitunut voimakkaasti opettajan profession koko historiansa ajan – opettajat ovat toimineet ohjaajille ammatti-identiteetti peilinä. (Sankari 2008, 218.) Omassa analyysissäni tämä aihe-alue nousi esille lähinnä sivuseikkana, mutta analyysimme eroavaisuudet kiteytyvätkin juuri tähän; Sankarin taustaohjauskirjallisuus on korostanut opettajuuden suhdetta varmaksi osaksi sen vuoksi, että Suomen Opinto-ohjaajat ry pedagogisena järjestönä

on OAJ:n alajärjestö, jolloin kaikki kasvatustieteellinen ja sosiologinen kirjallisuus käsittelevät opinto-ohjausta rinnastaen sitä osaksi aineenopettajia. Omat metodologiset valintani siis jättivät tämän ulkopuolelle ja antoi Opo-lehden mikropedagogian määrittellä puhtaasti analyysiprosessini sisällön. Kuitenkin *Sankarin metodologinen valinta on mielestäni erittäin perusteltu, sillä käytännössä ohjausalan asiantuntijat toimivat opettajakuntien alaisuudessa. Täten voidaan todeta, että Sankarin tekemä analyysi on makrotasolla relevantimpi kuin taas oma analyysini keskittyy ohjauskunnan mikrotason hahmottamiseen.*

Vuorisen mukaan koulutusjärjestelmän rakenteelliset muutokset sisällytetään opetussuunnitelman perusteisiin. Vaikka näitä päivitysmuutoksia tehdään toistuvasti, niin ohjaaja profession ammatti-identiteetin muotoutumisen myötä ohjausalan professuuria on päästy kehittämään lisäksi sisällöllisesti. (Vuorinen 1992, Lairio (toim.) 17-18.) Tarkastellessani omia tutkimustuloksiani suhteessa teoriaosion opinto-ohjauksen kehityskaareen Suomessa huomaan, että koulutusjärjestelmän rakenteellisiin uudistuksiin reagointia voidaan Opo-lehden lisäksi runsaasti muussakin ohjausalan kirjallisuudessa.

Tämä ammatti-identiteetin sisällöllinen kehittäminen korostuu selkeästi myös puhtaassa Opo-lehden sisällönanalyysissäkin, sillä opinto-ohjaajan aikakausien sisällöllisistä yhtäläisyyksistä huolimatta ne rakentuvat täysin erilaisten ympäristöpalikoiden varjoissa, minkä perusteella myös opinto-ohjaajan ammatillinen identiteetti kokee jatkuvia kriisejä. Nämä toisiaan kronologisesti seuraavat ”ohjasaikakausikriisit” välittyvät erilaisina ohjauksen sisältöön liitettynä lisääntyvinä ohjausvaatimuksina, joiden yhteisenä nimittäjän toimii opinto-ohjauksen jatkuva kehittämis- ja kehittymisvaatimus. Tätä kehittymisvaatimusta tarkastellaan vaihtelevin painotuksin jatkokoulutuksen tai opinto-ohjaajan persoonan näkökulmasta. Opinto-ohjaajan persoonallisuus nostetaan Opo-lehden kaikkina ohjasaikakausina arvostettuun asemaan; ohjausidentiteetin ja sen onnistuneen luomisen onnistumisprosentti yhdistetään ohjaajan persoonallisuuteen. Samoissa yhteyksissä kuitenkin korostetaan, että opinto-ohjaaja on pätevä vasta muodollisen pätevyyden seurauksena.

Kirjallisuudesta käy ilmi, että Suomen opinto-ohjaajat ry perustettiin opinto-ohjaajien kandidaatin tutkintoon (nykyinen maisterin tutkinto) johtavan koulutuksen yhteydessä (Jauhiainen 1993, 226-228). Opo-lehden sisällöstä tämä ilmenee muun muassa järjestölehden toimitusmuodon vakiintumisena 1980-luvulla, minkä seurauksena Opo-lehti koki selkeän sisällöllisen tasapainottumisen verrattuna aiempaan toimitusmuotoon, jossa Opo-lehden toimittamisesta vastasi vaihtelevat tahot yhden toimituskauden ajan. Käytännössä Opo-lehden sisällöllisiä teemoja ei enää ”erikseen ilmoitettu”, mutta tutkijan on kronologisella sisällönanalyysillä mahdollista huomata Opo-lehden sisällölliset teemat, jotka kuvastuvat analysoimistani opinto-ohjaajan aikakausina. Jyväskylän yliopiston opinto-ohjauksen yksikön mukaan opinto-ohjauksessa on ajankohtaista sen dynaamisuus

(http://www.studentum.fi/Opinto_ohjaajakoulutus_88354.htm, viitattu 9.1.2012). Dynaamisuus välittyy tutkimustuloksistani opinto-ohjaajan profession aktiivisuuden vaatimuksena jatkuvasti muuttuvien odotuksien keskellä.

Opo-lehti todentaa, että yhdistyksensä viitekehyksestä huolimatta sen toiminta ja sanoma sisältyy pääosin ympäröivän yhteiskunnan tarpeiden mallintamiseen. Opinto-ohjaus ja aikuiskasvatustiede ovatkin mielestäni merkittävän olennaisia toistensa kannalta, sillä ohjaajan tulisi itse lukeutua aktiiviseksi aikuisoppijaksi, elinikäiseksi oppijaksi. Risto Rinteen (2003, Manninen ym (toim.) 15-16.) mukaan elinikäinen oppimisen strategiassa korostetaan formaalin oppimisen rinnalla informaalia oppimista, jolloin elinikäisessä oppimisessa on kysymys positiivisesta asenteesta oppimista kohtaan. Rinteen kritiikki kohdentuu kuitenkin retoriikan ja käytännön tason ristiriitaan. Esimerkkinä Rinne käyttää tunnettua mietintöä:

Oppimisen ilo- kansallisen elinikäisen oppimisen strategia.

Tätä mietintöä Rinne (2003, Manninen ym (toim.) mukaan 15.) vertaa Kenneth Wainin (2000, 39) huomautukseen:

Koko ”oppiva yhteiskunta on myytti”, joka yhteiskunnallisella tasolla vastaa jotakin poliittista visiota tai ihannetta tai parempaa yhteiskuntaa.

Tämän kriittisen vastakkainasettelun edessä aloin pohtia: Sortuuko Opo-lehti elinikäisen oppimisen kukkaispuheeseen muiden rinnalla? Mielestäni analysointini päätteeksi tuntuu selvältä, että Opo-lehti muiden joukossa pyrkii näkemään kouluttautumisen ja erilaisten oppimisyhteiskunta pääomien tuotot positiivisina muutoksina yhteiskunnalle. Samaan aikaan Opo-lehti kyllä sisältää runsaasti huolipuheita etenkin syrjäytymisestä, mutta päävälineenä tälle huolenaiheelle suositellaan kuitenkin laadukkaan ohjauksen, mikä puolestaan vaatii aikuiskoulututtavaa ohjaajaa, rinnalla lisäkoulututtamista.

Nummenmaan mukaan ohjaus ammattina ei ole edelleenkään yleinen (Nummenmaa 1992, Lairio (toim.) 9-13). Tämä tosi asia ei ole 2000-luvullakaan paljon muuttunut, sillä edelleen ohjausalan ammattikunta on marginaalinen suhteessa lukuisiin muihin pedagogisiin ammattikuntiin. Tämän tekijän suhteen Opo-lehdessä keskustellaan ohjausresurssipuutteista ja ihmetellään ”ohjauksessa säästämistä”, sillä samaan aikaan viestintäkanavat argumentoivat ”ohjauksella säästämistä”, erityisesti syrjäytyvien yksilöiden kohdalla. Tutkimukseni tutkimustuloksiin vedoten koen perusteltuna, että ohjauksella todella säästetään ja säästettäisiin, sillä pelkästään opinto-ohjaajan aikakaudet sisältöineen selventävät niitä professionaalisia vaatimuksia, joita ohjaukselta vaaditaan. Osittainkin ohjausvaatimusten täyttyminen johtaa positiivisiin tuloksiin, sillä ohjauksen asiantuntijalla on tavalliseen opettajaan verrattuna huomattavasti relevantimpi ja arvioinnin sijaan *ohjaavampi* yksilöllinen ote lapsiin ja nuoriin. Ohjattavien on tarpeellista saada moniammatillisesti orientoitunutta tulevaisuusohjausta.

Lopuksi pohtiessani opinto-ohjaajan professiota Opo-lehden viitekehuksesta näkisin, että yhteiskunnallisesti vaikuttava professio ei pääse karkuun yhteiskunnan arvomaailmaa. Yhteiskunta ja sen vaikutus näkyy profession toimenkuvassa, vaikka opinto-ohjaajankin profession merkittävä vaatimus on yhteiskunnan kriittinen ja reflektiivinen tarkastelu. Tutkimustulosteni opinto-ohjaajan aikakaudet rakentuvat yhteiskunnallisten muutosten seurauksena, mikä puolestaan todentaa teemojeni relevanttiutta, sillä esimerkiksi Kansainvälisen opinto-ohjaajan aikakausi luo selvät puitteet Yrittäjä opinto-ohjaajan aikakaudelle – ilman kansainvälisyyden tuomia välineitä, yksilöiden autonomia ei olisi näin laaja-alaista yrittäjyyttä.

Jatkotutkimushaasteeksi sopisi muun muassa seuraavanlainen laadullinen analyysi:

- Diskurssianalyysi, jonka suorittaminen tapahtuisi erillisenä analyysinä vasta tutkijan tekemän sisällönanalyysin pohjalta. Tällöin tutkijalla olisi pätevä lähtökohta analysoida niitä ohjausprofession tekijöitä, joita vaikuttajat rakentavat professiosta kielellisesti versus yhteiskunnallisten muutosten luomat professionaaliset ilmentymät.

MISTÄ ON OPO TEHTY? Eettisyydestä, arvostuksesta, kansainvälisyydestä ja yrittäjyydestä. Siitä on opo tehty.

Lähteet:

Aaltola, J. & Valli, R. 2001. Ikkunoita tutkimusmetodeihin. 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Ahonen, S. 2003. Yhteinen koulu. Tasa-arvoa vai tasapäisyyttä? Tampere: Vastapaino.

Alasuutari, P. 1999. Laadullinen tutkimus. 3, uudistettu painos. Tampere: Vastapaino.

Autio, S. Katajala – Peltomaa, SA. & Vuolanta, V. (toim.) 2001. Historioitsijan arki & tutkimuksen prosessi. Tampere: Vastapaino.

Bibby, T. 2011. Education – An `Impossible Profession`? Psychoanalytic explorations of learning and classrooms. London and New York: Routledge Taylor & Francis Group.

Eskola, J. & Suoranta, J. 2008. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 8. painos. Tampere: Vastapaino.

Ikonen, R. 2011. Korkeasti koulutetun ihmisen ihanne. Teoksessa Anja Heikkinen & Pirkko Leino-Kaukiainen (toim.) Valistus ja koulunpenkki. Kasvatus ja koulutus Suomessa 1860-luvulta 1960-luvulle. Suomalaisen kirjallisuuden seura. Helsinki.

Jauhiainen, A. 1993. Koulu, oppilaiden huolto ja hyvinvointivaltio. Suomen oppivelvollisuuskoulun oppilashuollon ja sen asiantuntijajärjestelmien muotoutuminen 1800-luvun lopulta 1990-luvulle. Turun yliopiston julkaisuja, sarja C, osa 98.

Jokinen, Alpo 1992. Opo-lehden uusi tuleminen. Teoksessa 20 vuotta oppilaanohjausta Suomessa. Suomen opinto-ohjaajat ry, 63-65.

Koivumäki, K. & Matinheikki-Kokko, K. 2004. Maahanmuuttajien ammatillisen identiteetin tukeminen uraohjauksen avulla. Teoksessa Jussi Onnismaa, Heikki Pasanen & Timo Spangar (toim.) Ohjaus ammattina ja tieteenalana, osa 3. Ohjaustyön välineet. Jyväskylä: PS-Kustannus, 219-232.

Konttinen, E. 1991. Perinteisesti moderniin. Profiessoiden yhteiskunnallinen synty Suomessa. Jyväskylä: Gummerus.

- Koski, L., 2011. Sivistystyön ihmiskäsitys: villi-ihmisestä aikuiseksi yksilöksi. Teoksessa Anja Heikkinen & Pirkko Leino-Kaukiainen (toim.) Valistus ja koulunpenkki. Kasvatus ja koulutus Suomessa 1860-luvulta 1960-luvulle. Suomalaisen Kirjallisuuden seuran Kasvatus alan tutkimuksia julkaisusarja 2. Helsinki.
- Lairio, M. (toim.) 1992. Opinto-ohjaajan työ ja koulutus. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden tutkimuslaitoksen julkaisusarja B. Teoriaa ja käytäntöä 72.
- Lairio, M., Puukari, S. & Varis, E. 1999. Opinto-ohjaajien ammattikunta osana suomalaista ohjausjärjestelmää. Jyväskylän yliopisto. Opettajankoulutuslaitos. Opetuksen perusteita ja käytänteitä 32.
- Lairio, M. & Puukari, S. (toim.) 2001. Muutoksista mahdollisuuksiin. Ohjauksen uutta identiteettiä etsimässä. Koulutuksen tutkimuslaitos. Jyväskylän yliopisto. Koulutuksen tutkimuslaitos, 9-21.
- Nummenmaa, A. & Korhonen P-K. 2002. Sukupuolisensitiivinen ohjaus. Teoksessa Jussi Onnismaa, Heikki Pasanen & Timo Spangar (toim.) Ohjaus ammattina ja tieteenalana, osa 1. Ohjauksen lähestymistavat ja ohjaustutkimus. Jyväskylä: PS-Kustannus, 70-82.
- Onnismaa, J. 2003. Epävarmuuden paluu. Ohjauksen ja ohjausasiantuntijuuden muutos. Joensuun yliopisto. Kasvatustieteellisiä julkaisuja, N:o 91.
- Onnismaa, J., Pasanen, H. & Spangar, T. 2002. Alkusanat. Teoksessa Jussi Onnismaa, Heikki Pasanen & Timo Spangar (toim.) Ohjaus ammattina ja tieteenalana, osa 1. Ohjauksen lähestymistavat ja ohjaustutkimus. Jyväskylä: PS-Kustannus, 5-11.
- Onnismaa, J. 2002. Ohjaustyön etiikka ja ohjausalan asiantuntijuus. Teoksessa Jussi Onnismaa, Heikki Pasanen & Timo Spangar (toim.) Ohjaus ammattina ja tieteenalana, osa 2. Ohjauksen toimintakentät. Jyväskylä: PS-Kustannus, 294-313.
- Peavy, R. V. 1995. An Orientation to Constructivist Career Counselling. NorthStar Research Dokument. July.
- Peavy, R. V. 1996 b. Counselling as a Culture of Healing. British Journal of Guidance and Counselling Vol. 24, 141-150.
- Peavy, R. V. 2002. Ammatinvalinnan ja urasuunnittelun ohjaus postmodernina aikana. Teoksessa Jussi Onnismaa, Heikki Pasanen & Timo Spangar (toim.) Ohjaus ammattina ja tieteenalana, osa 1. Ohjauksen lähestymistavat ja ohjaustutkimus. Jyväskylä: PS-Kustannus, 14-40.

Peavy, R. V. 2004. Sosiodynaaminen näkökulma ja ohjauksen käytäntö. Suom. Auvinen, P. Teoksessa Jussi Onnismaa, Heikki Pasanen & Timo Spangar (toim.) Ohjaus ammattina ja tieteenalana, osa 3. Ohjaustyön välineet. Jyväskylä: PS-Kustannus, 16-47.

Pirttiniemi, J. 2004. Ohjausta koulutukseen vai elämään? Teoksessa Jussi Onnismaa, Heikki Pasanen & Timo Spangar (toim.) Ohjaus ammattina ja tieteenalana, osa 3. Ohjaustyön välineet. Jyväskylä: PS-Kustannus, 50-61.

Rinne, R. & Jauhiainen, A. 1988. Koulutus, professionaalistuminen ja valtio. Julkisen sektorin koulutettujen reproduktioammattikuntien muotoutuminen Suomessa. Turun yliopisto. Kasvatustieteiden tutkimuslaitoksen julkaisusarja A. Tutkimuksia: 128.

Rinne, R. 2003. Teoksessa Manninen, Kauppi, Puurula, Kontiainen (toim.) Aikuiskasvatus tutkijoiden silmin – tutkimusta 2000-luvun taitteessa. Helsinki: Kansanvalistuseura.

Ruponen, R., Nummenmaa, A. & Koivuluhta, M. 2002. Ryhmäohjaus muutoksen mahdollisuuden maisemana. Teoksessa Jussi Onnismaa, Heikki Pasanen & Timo Spangar (toim.) Ohjaus ammattina ja tieteenalana, osa 1. Ohjauksen lähestymistavat ja ohjaustutkimus. Jyväskylä: PS-Kustannus, 162-188.

Saaristo, K. & Jokinen, K. 1.-3. painos. 2004. Sosiologia. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö.

Sankari, E. 2008. Agentista palokuntalaiseksi. Opinto-ohjaajan professio ja työnkuva Opo-lehden kertomana. Pro gradu. Joensuun yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunnan pro gradu julkaisu.

Sinisalo, P. 2002. Ohjauksen ja neuvonnan tutkimuksesta Suomessa. Teoksessa Jussi Onnismaa, Heikki Pasanen & Timo Spangar (toim.) Ohjaus ammattina ja tieteenalana, osa 1. Ohjauksen lähestymistavat ja ohjaustutkimus. Jyväskylä: PS-Kustannus, 190-206.

Skinnari, S. & Syväoja, H. 2007. Suomalaisen pedagogiikan linjauksia 1920-luvulta 2000-luvulle – löytyykö pedagogiikan linjaa? Teoksessa Juhani Tähtinen & Simo Skinnari (toim.) Kasvatus- ja koulukysymys Suomessa vuosisatojen saatossa. Suomen kasvatustieteellinen seuran Kasvatus alan tutkimuksia julkaisusarja 29. Turku.

Suoranta, J. 2003. Kasvatus mediakulttuurissa. Tampere: Gummerrus.

Suoranta, J. 2005. Radikaali kasvatus. Helsinki: Gaudeamus.

Toukonen, M. 1991. Koulu ja sen kieli: näkökulmia opettajan työn etiikkaan. Teoksessa Timo Airaksinen (toim.) Ammattien ja ansaitsemisen etiikka. Helsinki: Yliopistopaino, 105-128.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2004. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Gummerus.

Tähtinen, J. & Hovi R. 2007. Kansanopetuksen ja koulujen kehityslinjoja Suomessa 1500-luvulta 1800-luvun alkuun. Teoksessa Juhani Tähtinen & Simo Skinnari (toim) Kasvatus- ja koulukysymys Suomessa vuosisatojen saatossa. Suomen kasvatustieteellinen seuran kasvatus alan tutkimuksia julkaisusarja 29. Turku.

Tähtinen, J. 2007. Modernia yhteiskuntaa kohti – suomalaisen kansanopetuksen ja koululaitoksen kehitysjuonteita autonomian ajalla. Teoksessa Juhani Tähtinen & Simo Skinnari (toim) Kasvatus- ja koulukysymys Suomessa vuosisatojen saatossa. Suomen kasvatustieteellinen seuran Kasvatus alan tutkimuksia julkaisusarja 29. Turku.

Vuorinen, R. 2004. Ohjauksen arviointi OECD:n ja Euroopan unionin jäsenmaissa 2001-2004. Teoksessa Jussi Onnismaa, Heikki Pasanen & Timo Spangar (toim.) Ohjaus ammattina ja tieteenalana, osa 3. Ohjaustyön välineet. Jyväskylä: PS-Kustannus, 288-304.

Verkkolähteet:

Jyväskylän yliopiston kotisivut.

http://www.studentum.fi/Opinto_ohjaajakoulutus_88354.htm, viitattu 9.1.2012.

Kansainvälinen ohjausalan järjestö: International Association for Educational and Vocational Guidance (IAEVG). 2012.

<http://www.iaevg.org/iaevg/nav.cfm?lang=2&menu=1&submenu=1>, viitattu 9.11.2012.

Kansainvälinen ohjausalan järjestö: International Association for Educational and Vocational Guidance (IAEVG). 2012.

<http://www.iaevg.org/iaevg/nav.cfm?lang=2&menu=3&submenu=1>, viitattu 9.11.2012.

Kasvatuksen historian tutkiminen, mistä oikein on kysymys. Tähtinen, J. 2008.

Julkaistu 21.03.2009. <http://www.enorssi.fi/virmo/virmo-1/kashisnet/kasvatuksen-historian-tutkimus/kasvatuksen-historian-tutkimus/>, viitattu 7.11.2011.

Peruskoulun opetussuunnitelman perusteet. 2004.

http://www02.oph.fi/ops/perusopetus/pops_web.pdf, viitattu 10.1.2012.

Pohjoismaiden ohjausalan yhdistys: Nordiska föreningen för studie- och yrkesvägledningen (NFSY). 2012. <http://nfsy.org/index.php?page=what-is-naevg>, viitattu 9.11.2012.

Suomen lainsäädäntö. 2012.

<http://www.edilex.fi.ezproxy.utu.fi:2048/saadokset/lainsaadanto/19980628?search=1>, viitattu 10.1.2012.

Suomen opinto-ohjaajat ry. 2011. <http://www.sopo.fi/yhdistys/saannot>, viitattu 14.12.2011

Suomen opinto-ohjaajat ry. 2011.

<http://www.sopo.fi/yhdistys/eettiset%20periaatteet>, viitattu 14.12.2011

Suomen opinto-ohjaajat ry. 2011. <http://www.sopo.fi/opolehti>, viitattu 14.12.2011

Suomen opinto-ohjaajat ry. 2012.

<http://www.sopo.fi/yhdistys/kansainvalinen%20toiminta>, viitattu 9.11.2012.

Suomen opinto-ohjaajat ry. 2012. <http://www.sopo.fi/yhdistys/toimintakertomus>, viitattu 9.11.2012.

Suomen perusopetuslain muutos. 2012.

<http://www.finlex.fi.ezproxy.utu.fi:2048/fi/laki/alkup/2010/20101352>, viitattu 10.1.2012.

Lehtilähteet:

Hernetkoski, Kari 2010. Opinto-ohjaus 2020. Opolehti 4/2010, 12.

Koiviso, Tuulikki. 2006. Neljän tuulen ohjausta – tieto, taito, tehto, tunne. Opolehti 1/2006, 6.

Koski, Erkki. 2000. Oppilaanohjauksen lähtökohdat kestävät. Sopo News 1/2000, 16.

Merimaa, Erkki 1997. Oppilaanohjauksen kehitysvaiheet ja tulevaisuuden näkymät. Opo 1/1997, 28-32.

Aineisto:

Opo-lehdet 1984-2011, yhteensä 110 numeroa.

Viitattut Opo-lehden artikkelit:

Eettinen opinto-ohjaaja 1984-1989, viitattu:

Merimaa, Erkki 1984. Lehdestä. Opo-lehti 1/1984, Puheenjohtajan palsta, 3.

Suonio, Kaarina 1984. Tervehdys koulutuspäivillä 4.2.1984. Opo-lehti 2/1984, 3.

Merimaa, Erkki 1984. Puheenjohtajan palsta. Opo extra 3/1984, Puheenjohtajan palsta, 3-4.

Hyvärinen, Vuokko 1984. Kasvetaan ihmisiksi eli ajatuksia tasa-arvoseminaarin jälkeen. Opo extra 3/1984, 23-25.

Hiltunen, Matti 1984. Hallituksen kokous Korpilammella. Opo 4/1984, 5.

Hiltunen, Matti 1984. Lausuntoja opinto-ohjaajien toimenkuvan muuttamisesta ja kesätyöstä. Opo 4/1984, 6-8.

Merimaa, Erkki 1984. Puheenjohtajan palsta, Opo 4/1984, 3.

Merimaa, Erkki 1985. Puheenjohtajan palsta. Opo 1/1985, 4.

Turunen, Osmo 1985. Hyvät lukijat! Opo 1/1985, 3.

Turunen, Osmo 1985. Opinto-ohjaajan työhön liittyviä eettisiä näkökohtia. Opo 1/1985, 20.

Kyhäräinen, Terttu 1985. Oman työni etiikasta. Opo 1/1985, 23.

Rättyä, Esa. Opinto-ohjaaja uusien haasteiden edessä. Opo 1/1985, 5-6.

Könönen, Tapani 1985. Opinto-ohjaatko sosiaalifasisteja? Opo 2/1985, 12.

Tanskanen, Risto 1985. Ihmisen arvo. Minun arvoni. Nyt. Opo 2/1985, 3.

Tanskanen, Risto 1985. Opettajan ihmiskäsitys. Opo 2/1985, 5-6.

Tanskanen, Risto 1985. Opinto-ohjaajan eli kasvamaanlyllyttäjän vala. Opo 2/1985, 27.

Hiltunen, Matti 1985. "Vanhamuotoisten" opinto-ohjaajien pätevyitysmiskoulutus lukion oppilaanohjaukseen. Opo 3/1985, 8.

Merimaa, Erkki 1985. Puheenjohtajan palsta. Opo 3/1985, 2.

Mäkelä, Ritva 1985. Työyhteisön toimivuudesta ja työyhteisön kehittämisestä. Opo 3/1985, 17.

Silventoinen, Pekka 1985. Oppilaanohjaus on yhteistyötä kaikilla tasoilla. Opo 3/1985, 5.

Suominen, Laura. Työnohjauksesta. Opo 3/1985, 12.

Huttunen, Eeva 1986. Oppilaan kasvun tukeminen koulussa. Opo 1/1986, 8.

Leinonen, Pekka. 1986. Kriitistä kysymyksiin. Opo 2/1986, Puheenjohtajan palsta, 6-7.

Leinonen, Pekka 1987. Puheenjohtajan palsta. Opo 1/1987, 5-6.

Leinonen, Pekka 1987. Puheenjohtajan palsta. Opo 2/1987, 5.

Merimaa, Erkki 1987. Oppilaanohjaus nähtävä laaja-alaisesti. Opo 3/1987, 6-7.

Kivimäki, Marjatta 1988. Opon työtä esitellään videolla apu ohjaukseen omasta persoonasta ja vahvasta itsetunnosta. Opo 1/1988, Puheenjohtajan palsta, 4.

Kivimäki, Marjatta 1988. Opinto-ohjaajat ry:n puheenjohtaja Marjatta Kivimäki. Opo 3/1988, 3.

Tanskanen, Risto 1989. Opinto-ohjaaja – mikä se on? Opo 1/1989, 8.

Olonen, P 1989. Oi etiikka! Opo 3/1989, 27.

Tanskanen, Risto 1989. Miksi pitäisi? Opo 3/1989, 7.

Jokinen, Alpo 1989. Tehtävämme on kuvastaa muutosta. Opo 4/1989, 3.

Arvostettu opinto-ohjaaja 1990-1996, viitattu:

Kivimäki, Marjatta 1990. Uudistusten vauhti kasvaa. Opo 3/1990, Puheenjohtajan palsta, 3.

Honkanen, Heikki 1990. Oppilaanohjauksen koulutusohjelman opiskelijavalinnan perusteet. Opo 4/1990, 22.

Kivimäki, Marjatta 1990. Terveiset OAJ:n valtuustosta. Opo 4/1990, Puheenjohtajan palsta, 3.

Tanskanen, Risto 1990. Opinto-ohjaajan roolileikit. Opo 4/1990, 28.

Kivimäki, Marjatta 1990. Kiitos, oppilaanohjauksen lehtorit. Opo 1/1991, Puheenjohtajan palsta, 3.

Sokka, Seppo 1991. Teatteritaide menettänyt kykyjä opinto-ohjaukselle. Opo 1/1991, 23.

Tanskanen, Risto 1991. Miten hyvä opo valmistautuu tunnille. Opo 1/1991, 31.

Kivimäki, Marjatta 1991. Kiitos. Oppilaanohjaus uhattuna. Oppilaan ohjaaminen kokeilujen suomiin mahdollisuuksiin on oppilaan oikeusturva. Opo 2/1991, Puheenjohtajan palsta, 3.

Jokinen, Alpo 1991. Mitä? Ettei ollut opinto-ohjaajaa! Opo 3/1991, 4.

Kivimäki, Marjatta 1991. Hyvää työvuotta tässä muutoksen ajassa. Opo 3/1991, Puheenjohtajan palsta, 3.

Tanskanen, Risto 1991. "Härillään" olemisesta. Opo 3/1991, 26.

Kivimäki, Marjatta 1991. Arvoisa ohjauksen ammattilainen ja ystävä. Opo 4/1991, Puheenjohtajan palsta, 3.

Jokinen, Alpo 1991. Marjatta Kivimäen mielestä opinto-ohjaajien kykyjä pitäisi hyödyntää enemmän. Opo 4/1991, 6.

Jokinen, Alpo 1992. Opon elämänkaari teemana Jyväskylässä. Opo 1/1992, 7-10.

Kivimäki, Marjatta 1992. Pilvet eivät ole väistyneet. Opo 2/1992, Puheenjohtajan palsta, 3.

Jokinen, Alpo 1992. Näkökulmia oppilaanohjaukseen. Voitto Ranne: Oppilaanohjauksen loppuminen olisi kohtalokasta peruskoululle. Opo 2/1992, 6.

Tanskanen, Risto 1992. Hovikelpoinen opo. Opo 2/1992, 21.

Jokinen, Alpo 1992. Kyse on edelleen valtakunnan tason ohjeista. Opo 3/1992, 6.

Rasanen, Kati 1993. Opo on positiivinen olento – hänen asemansa on säilytettävä Virve-Anita Martamo vaatii. Opo 1/1993, 16.

Jokinen, Alpo 1993. Tulevaisuudenuskosta, tiedottamisesta. Opo 2/1993, 4.

Kivimäki, Marjatta 1993. Kesän kynnyksellä – monet asiat avoimena. Opo 2/1993, Puheenjohtajan palsta, 3.

Tanskanen, Risto 1993. Tulevaisuudessa elämisestä. Opo 2/1993, 11.

Kivimäki, Marjatta 1993. Tuntijako annettiin – päätökset kuntiin ja kouluihin. Opo 3/1993, Puheenjohtajan palsta, 3.

Kivimäki, Marjatta 1993. Uuteen palkkausjärjestelmään. Opo 4/1993, Puheenjohtajan palsta, 3.

Ekuri, Jouni. & Vaheri, Anja 1994. Sovellusohje. Peruskoulun oppilaanohjauksen lehtorinviran palkkaus- ja työaikajärjestelmä 1.8.1994 lukien. Opo 1/1994, 6-7.

Huotari, Merja 1994. Opinto-ohjaajana luokattomalla yläasteella. Opo 2/1994, 14.

Kivimäki, Marjatta 1994. Opinto-ohjaajalla oltava vahvat henkiset eväät. Opo 4/1994, Puheenjohtajan palsta, 3.

Kiviniemi, Timo 1995. Uupunutta ei sovi syyttää. Opo 1/1995, Pääkirjoitus, 5.

Kiviniemi, Timo. 1995. Miten jaksat työssäsi? Opo 1/1995, 21.

Kivimäki, Marjatta 1995. Hyvää syksyä lukijani! Opo 3/1995, Puheenjohtajan palsta, 3.

Opinto-ohjaajat ry:n toimitus 1996. Vuoden opo Pertti Kostamo. Lykkää hoon melekhein joka sanhaan, ko soon Tornioista. Opo 1/1996, 18.

Kansainvälinen opinto-ohjaaja 1997-2002, viitattu:

Kivimäki, Marjatta 1997. Yhdessä on tähän tultu. Opo 1/1997, Puheenjohtajan palsta, 3.

Jätteenmäki, Anneli 1997. Arvot ja asenteet. Opo 2/1997, 15-17.

Kiviniemi, Timo 1997. Monipuolinen oppimien todellista vapautta. Opo 2/1997, 5.

Kostamo, Pertti 1997. Yhteiseen järjestöön. Opo 2/1997, 31.

Mäkelä, Ritva 1997. Vuoden Opo 1997. Mies maalta. Opo 2/1997, 14.

Kostamo, Pertti 1997. Lomautettuna ja syrjäytettynä. Opo 3/1997, Puheenjohtajan palsta, 3.

Seppälä, Pirkko 1997. Opo ry:n ja Sopo ry:n yhdistyminen loppusuoralla. Opo 3/1997, 14.

Kostamo, Pertti 1997. Pitkä marssi lopuillaan. Opo 4/1997, Puheenjohtajan palsta, 3.

Lahti, Pirkko 1998. Miten käy, kun auttajakin väsy. Sopo-sanomat 1/1998, 6-7.

Mäkelä, Ritva 1998. Yksi oli ylitse muiden. Eila Arvelista Vuoden Opo. Sopo-sanomat 2/1998, 15.

Heikkinen, Raimo 1998. Opo ja internet. Sopo-sanomat 3/1998, 19.

Kiviniemi, Timo 1998. Uhka vai mahdollisuus. Sopo-sanomat 3/1998, 5.

Piikkilä, Heli 1998. Uudistuva ohjaus mukana muutoksessa. Sopo-sanomat 3/1998, Puheenjohtajan palsta, 3.

Perämäki, Simo 1998. Tiedottaminen on edunvalvontaa. Sopo-sanomat 4/1998, 4.

Vuorinen, Raimo 1998. Ohjaus verkottuvissa oppimisympäristöissä? Strategisia kysymyksiä. Sopo-sanomat 4/1998, 6-7.

Launikari, Mika 1999. Kansainvälisyys opinto-ohjaajien täydennyskoulutuksessa. Sopo News 1/1999, 14.

Piikkilä, Heli 1999. Opinto-ohjaajat euron aikaan. Sopo News 1/1999, Puheenjohtajan palsta, 3.

Virtanen, Ritva 1999. Uudet koululait lisäävät kuntien päätösvaltaa ja vastuuta. Sopo News 1/1999, 6-7.

Mäkelä, Ritva 1999. Elinikäinen oppiminen vaatii elinikäistä ohjausta. Sopo News 2/1999, 8.

Mäkelä, Ritva 1999. Vuoden Opo pitää haastavasta työstään. Sopo News 2/1999, 11.

Piikkilä, Heli 1999. Työryhmien aikaa. Sopo News 2/1999, Puheenjohtajan palsta, 3.

Mäkelä, Ritva 1999. Henkilökohtainen ohjaus työllistää lukion opoa. Sopo News 3/1999, 9.

Lairio, Marjatta. , Puukari, Sauli. & Varis, Eija 1999. Monikulttuurinen ohjaus – ongelma vai rikkaus. Sopo News 3/1999, 12-13.

Partanen, Matti 1999. Ohjauskeskustelu on välittämistä ja oppimista. Sopo News 3/1999, 15-16.

Ruokonen, Marianna 1999. Etälukio-opetus monimuotoistaa opetusta ja lisää opinto-ohjauksen tarvetta. Sopo News 4/1999, 6-7.

Virtanen, Ritva 1999. Ohjausalan uudet haasteet. Sopo News 4/1999, 13.

Pänttönen, Aulikki 2000. Opon työn rikkaus raskaudesta huolimatta. Sopo News 1/2000, 10-11.

Koski, Erkki 2000. Oppilaanohjauksen lähtökohdat kestävät. Sopo News 1/2000, 16-17.

Mäkelä, Ritva 2000. Opinto-ohjaus yhä tärkeämpää monien mahdollisuuksien maailmassa. Sopo News 2/2000, 6-7.

Mäkelä, Ritva 2000. Avannosta voimansa ammentava Vuoden Opo Jaana Puranen: Tulevaisuus tehdään, eikä vastaanoteta. Sopo News 2/2000, 8.

Piikkilä, Heli 2000. Pätevistä opinto-ohjaajista on jo pula. Sopo News 3/2000, Puheenjohtajan palsta, 3.

Mäkelä, Ritva 2000. Ministerikin sen myöntää. Opinto-ohjaajalta odotetaan jatkuvasti yhä enemmän. Sopo News 4/2000, Päätoimittajan palsta, 6-7.

Himanen, Heli & Volotinen, Anu 2001. Millainen on hyvä opo. Sopo News 1/2001, 30.

Piikkilä, Heli 2001. Vaikuttamista ja vaikuttamisesta. Sopo News 1/2001, Puheenjohtajan palsta, 3.

Vihtonen, Joanna 2001. Erityisammattioppilaitoksessa opo on ensiapu. Sopo News 1/2001, Opon työ palsta, 10.

Mäkelä, Ritva 2001. Opiskelu auttaa näkemään laajemmin. Sopo News 1/2001, Päätoimittajan palsta, 14-15.

Siippainen, Mikko 2001. Ajattelu ja toiminta on tärkeämpää kuin jatkuvasti muuttuva tieto. Sopo News 1/2001, 18.

Mäkelä, Ritva 2001. Vuoden Opo Jukka Vuorinen: Opinto-ohjaaja on paljon vartija. Sopo News 2/2001, 8.

Piikkilä, Heli 2001. Suuntamme on oikea. Sopo News 2/2001, Puheenjohtajan palsta, 3.

Mäkelä, Ritva 2001. Koulu ja kriisit. Sopo News 4/2001, Päätoimittajan palsta, 5.

Katajainen, Kaarina 2001. Askeleet kohti laadullista opinto-ohjausta. Sopo News 4/2001, 10.

Piikkilä, Heli 2002. Euron aikaan. Sopo News 1/2002, Puheenjohtajan palsta, 3.

Mäkelä, Ritva 2002. Kansainvälisyys kuuluu kaikille. Sopo News 2/2002, Päätoimittajan palsta, 5.

Mäkelä, Ritva 2002. Opo-päiviltä eväitä arjen jaksamiseen. Sopo News 2/2002, 8-9.

Mäkelä, Ritva 2002. Iloinen, avoin ja luova Vuoden Opo: Tärkeintä on opiskelijan kohtaaminen. Sopo News 2/2002, 11.

Piikkilä, Heli 2002. Tapahtumien pyörteissä. Sopo News 3/2002, Puheenjohtajan palsta, 3.

Vuorinen, Raimo 2002. Opetushallituksen raportin mukaan. Opinto-ohjauksen toimivuudessa vakavia puutteita. Sopo News 4/2002, 6-9.

Yrittäjä opinto-ohjaaja 2003-2011, viitattu:

Alatalo-Korpi, Hilkka 2003. Jatkuva oppiminen ei ole fraasi. Sopo News 1/2003, 9.

Kauppinen, Ullamaija 2003. Komission elinikäisen ohjauksen työryhmä on aloittanut työnsä. Sopo News 1/2003, 28.

Piikkilä, Heli 2003. Opinto-ohjauksen arvostus aallonharjalla mutta palkkaus aallonpohjalla. Sopo News 1/2003, Puheenjohtajan palsta, 3.

Lairio, Marjatta 2003. Tutkivaan opinto-ohjaajuuteen. Sopo News 2/2003, 10-11.

Mäkelä, Ritva 2003. Jyväskylän opo-päivät: Kaikkien aikojen suurin yleisömenestys. Sopo News 2/2003, 6-7.

Mäkelä, Ritva 2003. Palkkausiasiaa. Sopo News 2/2003, 33.

Mäkelä, Ritva 2003. Koulutuspolitiikan haasteet. Sopo News 3/2003, Päätoimittajan palsta, 5.

Piikkilä, Heli 2003. Taikasanana opinto-ohjaus. Sopo News 3/2003, Puheenjohtajan palsta, 3.

Vuorinen, Jukka 2003. Työllisyystyöryhmän talous- ja työvoimapolitiittiset linjaukset ja opinto-ohjaus. Sopo News 3/2003, 6-9.

Kasurinen, Helena 2003. Oppilaan- ja opinto-ohjauksen kehittämishanke alkamassa. Sopo News 4/2003, 25.

Mäkelä, Ritva 2003. Ohjauksesta apua koulutuksen ongelmiin. Sopo News 4/2003, Päätoimittajan palsta, 5.

Mäkelä, Ritva 2003. Verkko-seminaarissa todettiin: Opojen asiantuntemus huomioitava koulutuspoliittisessa päätöksenteossa. Sopo News 4/2003, 8-9.

Piikkilä, Heli 2003. Minne ohjaus on menossa. Sopo News 4/2003, Puheenjohtajan palsta, 3.

Kauppinen, Ullamaija. Siirrykö hiljainen tieto ohjaustyössä? Sopo News 1/2004, Sihteerin palsta, 3.

Mäkelä, Ritva 2004. Seniorit muodostavat opinto-ohjauksen muistin. Sopo News 1/2004, 13.

Piikkilä, Heli 2004. Monia mahdollisuuksia. Sopo News 1/2004, Puheenjohtajan palsta, 3.

Piikkilä, Heli 2004. Tutkimusten ja selvitysten keskellä. Sopo News 2/2004, Puheenjohtajan palsta, 3.

Aalto, Paula 2004. Kohti elämänmittaista ohjausta – eurooppalaiset ohjausalan ammattilaiset Suomessa. Sopo News 3/2004, 16-17.

Harkimo, Leena 2004. Opot tukemaan yrittäjyyttä ja yrittäjyyskasvatusta. Taitokompassi palkitsee vuoden Yrittäjä-opon. Sopo News 3/2004, 34.

Mäkelä, Ritva 2004. Opettajakin on palkkansa ansainnut. Sopo News 3/2004, Päätoimittajan palsta, 5.

Piikkilä, Heli 2004. Vaikuttamisen paikka. Sopo News 3/2004, Puheenjohtajan palsta, 3.

Vuorinen, Raimo 2004. Ajankohtaista elinikäisen ohjauksen järjestämisestä EU:n jäsenmaissa. Sopo News 3/2004, 8-9.

Mäkelä, Ritva 2004. Keskustelua ohjauksesta tarvitaan. Sopo News 4/2004, Päätoimittajan palsta, 5.

Piikkilä, Heli 2004. Ohjaajat yhteistyössä. Sopo News 4/2004, Puheenjohtajan palsta, 3.

Pasanen, Maija 2005. Opinto-ohjaus taiteena. Luovuuden tunnistaminen ohjausprosessissa. Sopo News 1/2005, 18-19.

Vuorinen, Jukka 2005. Terho Pursiainen: Opinto-ohjaaja on oppijan militantti agentti. Sopo News 1/2005, 7.

Nummi, Brita 2005. Jokainen omalla tavallaan erityinen. Sopo News 2/2005, 14-15.

Vuorinen, Raimo 2005. Elinikäisen ohjauksen yhteiset puitteet Euroopan unionin jäsenmaissa. Sopo News 3/2005, 10-11.

Mäkelä, Ritva 2005. Ohjauksen kehittämishanke Kokemäenjokilaakson tapaan. Sopo News 4/2005, 16-17.

Koivisto, Tuulikki 2006. Neljän tuulen ohjausta – tieto, taito, tahto, tunne. Opolehti 1/2006, 6-7.

Mäkelä, Ritva 2006. Vertailu tukahduttaa luovuutta. Opolehti 1/2006, 7.

Mäkelä, Ritva 2006. Yhteistyön kehittäjästä vuoden opo. Opolehti 2/2006, 10.

Nykänen, Seija. & Pöyliö, Lea 2006. Ohjaus kuuluu kaikille moniammatillisessa alueellisessa yhteistyöverkostossa työskenteleville. Opolehti 3/2006, 14-16.

Mäkelä, Ritva 2006. Opojen edustajat OAJ:ssä: Epäoikeudenmukainen palkkaus korjattava. Opolehti 5/2006, 28.

Piikkilä, Heli 2006. Ohjauksen vauhtivuosi. Opolehti 5/2006, Puheenjohtajan palsta, 3.

Vuorinen, Jukka Eero 2006. ”Oppilaan puolesta on aina toimittava, vaikka linnaan joutuisi”. Suomalaisen opinto-ohjauksen grand old man, Erkki Koski täytti 70 vuotta. Opolehti 5/2006, 24-25.

Piikkilä, Heli 2007. Elinikäisen oppimisen ohjelma 2007-13. Opolehti 1/2007, 30.

Mäkelä, Ritva 2007. Päivi Härmästä vuoden opo. Opolehti 2/2007, 10.

Piikkilä, Heli 2007. Edunvalvontayhteistyötä OAJ:n kanssa. Opolehti 2/2007, Puheenjohtajan palsta, 3.

Mäkelä, Ritva 2007. Ohjauksen kannalta myönteinen, mutta epämääräinen kesä. Opolehti 3/2007, Päätoimittajan palsta, 5.

Mäkelä, Ritva 2007. Elinikäinen oppiminen huipentui tohtorinväitökseen. Opiskelu on Johanna Annalalle elämäntapa. Opolehti 3/2007, 12.

Hernetkoski, Kari 2008. Opinto-ohjaus mahdollistaa varhaisen puuttumisen sekä vähentää keskeyttämistä ja syrjäytymistä. Opolehti 1/2008, 25.

Hernetkoski, Kari 2008. Opinto-ohjauksen momentum. Opolehti 2/2008, Puheenjohtajan palsta, 3.

Hernetkoski, Kari 2008. Opinto-ohjauksen kehittämisen laiminlyönti johtaa kymmenien tuhansien nuorten ajautumisen koulutuksen ja työn ulkopuolelle. Opolehti 2/2008, 33.

Mäkelä, Ritva 2008. Vuoden Opoina kaksikko Mikkelistä. Opolehti 2/2008, 10.

Hernetkoski, Kari 2008. Opinto-ohjaajien palkkauksen kuntoon saattaminen ei ole rahasta kiinni. Opolehti 3/2008, 12.

Mäkelä, Ritva 2008. Vuoden 2007 yrittäjä-opo tulee Kuusamosta. Opolehti 3/2008, 25.

Hernetkoski, Kari 2008. Opinto-ohjauksen kehittämisen sudenkuopat. Opolehti 4/2008, 16.

Hernetkoski, Kari 2009. Tervettä itsekkyyttä. Ohjattavien määrä rajattava ja tavoitteen toteutumista seurattava. Opolehti 1/2009, Puheenjohtajan palsta, 3.

Mäkelä, Ritva 2009. Vuoden opoksi konkari Oulusta. Opolehti 2/2009, 11.

Ahvenharju, Anne. & ilomäki, Timo 2009. Opinto-ohjaus avainasemassa. Yrittäjämäinen toimintakulttuuri lukiossa. Opolehti 4/2009, 30.

Hernetkoski, Kari 2009. Nollatoleranssi. Opolehti 4/2009, Puheenjohtajan palsta, 3.

Kokko, Pasi 2010. Anneli Heikkinen vuoden lappilainen opinto-ohjaaja. Opolehti 1/2010, 25.

Mäkelä, Ritva 2010. Opinto-ohjaus on jokaisen lapsen ja nuoren oikeus. Opolehti 1/2010, Päätoimittajan palsta, 5.

Mäkelä, Ritva 2010. Omille opoilleen kiitollinen valtiovarainministeri: Opinto-ohjauksella on iso merkitys. Opolehti 1/2010, 6-7.

Mäkelä, Ritva 2010. Vuoden opoiksi neljän tiimi. Tikkurilan opinto-ohjaajat saivat tunnustusta. Opolehti 2/2010, 8.

Hernetkoski, Kari 2010. Sittenkin ohjauksen vuosi 2010! Hyvää Lukuvuoden Alkua Kaikille Opinto-ohjaajille. Opolehti 3/2010, Puheenjohtajan palsta, 3.

Hernetkoski, Kari 2010. Opinto-ohjaukseen vihdoinkin lisäresursseja ja konkreettisia kehittämistoimia. Opolehti 3/2010, 8-9.

Lohi, Heli 2011. Jouko Hyvärinen on vuoden lappilainen opo. Opolehti 1/2011, 27.

Hernetkoski, Kari 2011. Varteenotettavia ajatuksia. Opolehti 2/2011, Puheenjohtajan palsta, 3.

Mäkelä, Ritva 2011. Anu Turusesta vuoden opo. Opolehti 2/2011, 10.

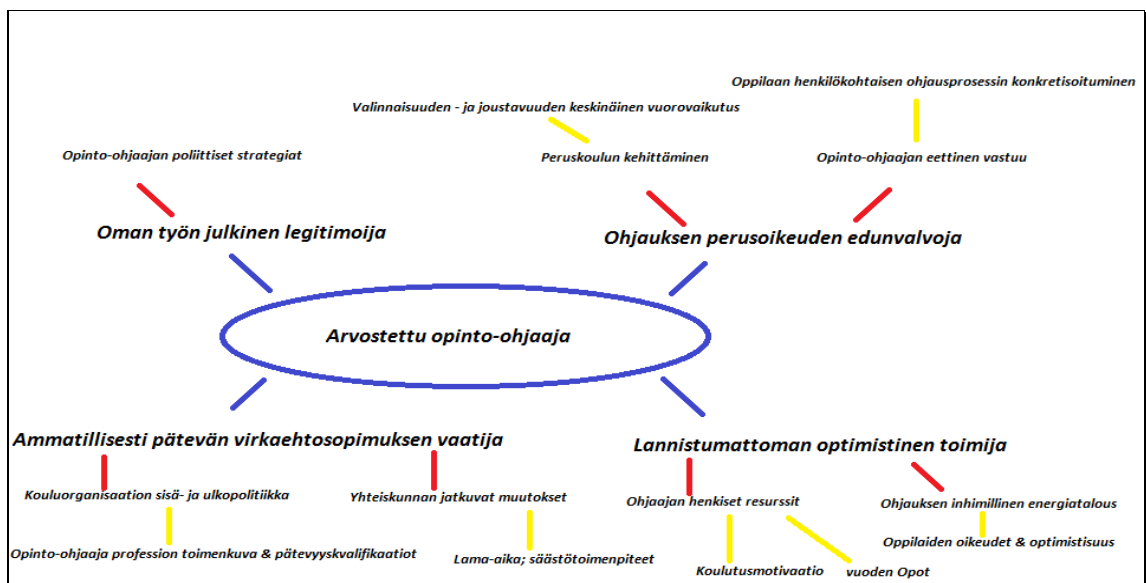
Hernetkoski, Kari 2011. Uusi lukuvuosi alkaa lupaavissa merkeissä. Opolehti 3/2011, Puheenjohtajan palsta, 3.

Hernetkoski, Kari 2011. Opinto-ohjaus hallitusohjelmassa. Opolehti 3/2011, 9.

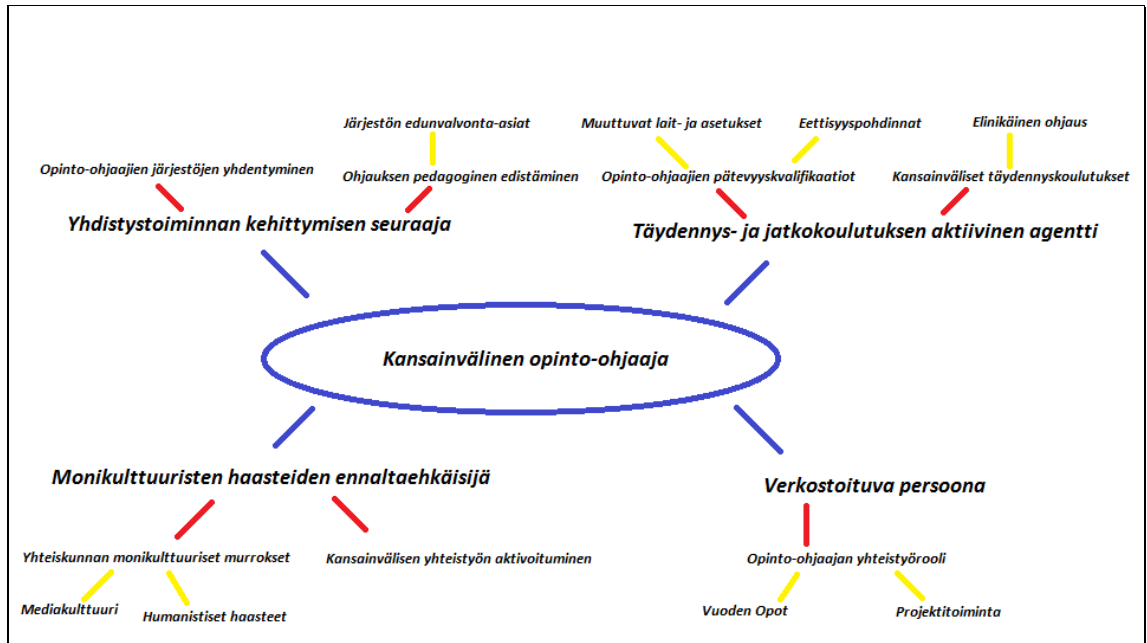
Mäkelä, Ritva 2011. Opetusministeri ymmärtää ohjauksen merkityksen. Opolehti 3/2011, 7-8.

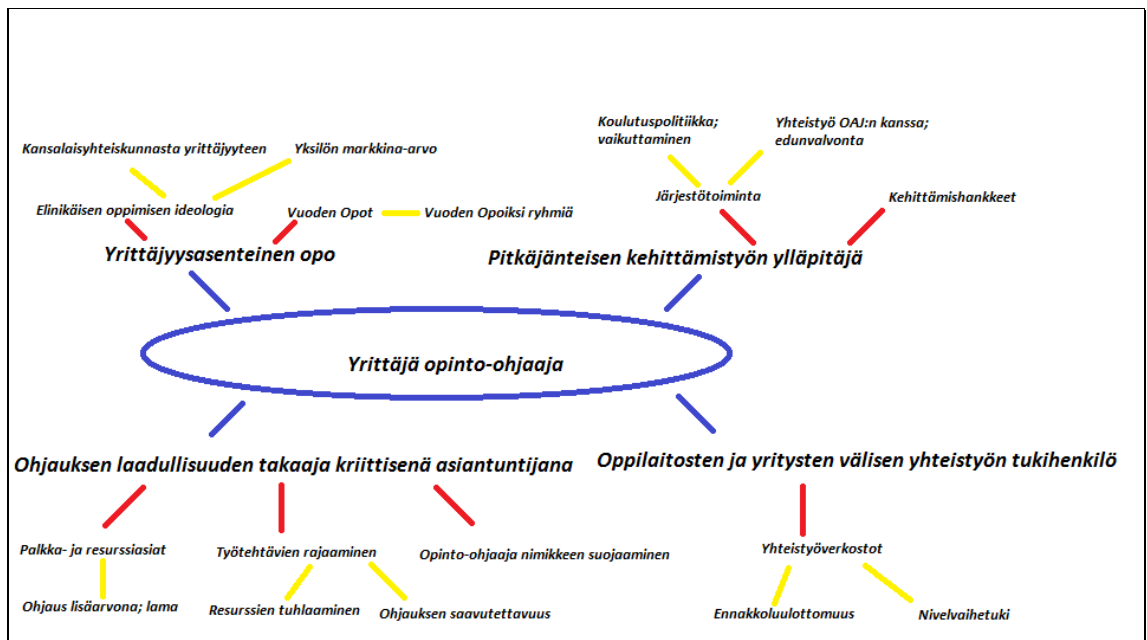
Liite 1. Eettisen opinto-ohjaaja profession ilmentyminen Opo-lehden kontekstissa, ajalla 1984-1989.

Liite 2. Arvostetun opinto-ohjaaja profession ilmentyminen Opo-lehden kontekstissa, ajalla 1990-1996.

Liite 3. Kansainvälisen opinto-ohjaaja profession ilmentyminen Opo-lehden kontekstissa, ajalla 1997-2002.

Liite 4. Yrittäjä opinto-ohjaaja profession ilmentyminen Opo-lehden kontekstissa, ajalla 2003-2011.